Европейски съюз

Изпълнителна агенция
"Главна инспекция по труда"

Европейски социален фонд

Министерство на труда и социалната политика
Агенция по заетостта
Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013
Инвестира във вашето бъдеще!

Проект BG051PO001-2.3.01 "Превенция за безопасност и здраве при работа"
"Работа, сигурност, живот"

Профил по безопасност и здраве при работа в икономическа дейност "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини" (код 05, 07 и 08 по КИД-2008)

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда" и при никакви обстоятелства не може да се приеме, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси", съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз и Република България.

Издава се от Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда"

София, 2013 година

Съдържание

Увод **3**

А. Икономическо състояние **3**

I. Брутен вътрешен продукт за страната 3
II. Добавена стойност по факторни разходи на отчетените нефинансови предприятия за 2006-2010 г. 7
III. Инвестиции (чуждестранни преки инвестиции и разходи за придобиване на дълготрайни материални активи) 10
IV. Брой на предприятията (общо и по групи предприятия според броя на заетите лица) 13
V. Производителност на труда 16

Б. Демографско състояние **19**

I. Икономически активно население (от 15 до 64 навършени години) – общ брой за страната и общ брой заети лица в икономическата дейност/ бранша; 19
II. Разпределение на заетите лица в икономическата дейност/бранша по пол и по възрастови групи 21

В. Професионално ниво и квалификация на работната сила **23**

1 Законодателна рамка в областта на БЗР **25**

1.1 Стратегически документи **25**

1.1.1 Стратегия за безопасност и здраве при работа 2008–2012 г. 25
1.1.2 Национална програма по безопасност и здраве при работа 2008–2012 г. 26
1.1.3 Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013 г. 26
1.1.4 Стратегически документи, предвиждащи специфични/оперативни цели за развитието на БЗР в ИД "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини" 26

1.2 Нормативни актове в областта на БЗР с общо приложение **27**

1.2.1 Закони и кодекси 27
1.2.2 Нормативни актове в областта на БЗР с общо приложение 48

1.3 Нормативни актове в областта на БЗР, приложими за икономическата дейност 73

1.3.1 Наредби за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд/безопасност и здраве при работа, вкл. и за минималните изисквания за осигуряване на безопасност и здраве на работещите, издадени на основание Кодекса на труда и Закона за здравословни и безопасни условия на труд 73
1.3.2 Правилници за безопасност на труда 80
1.3.3 Други правила и норми 87

1.4 Нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР **89**

1.4.1 Закони и отделни техни разпоредби 89
1.4.2 Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание нормативните актове по т. 1.4.1 89

1.5 Съответствие на законодателната рамка с международните стандарти. **96**

2 Система по БЗР **100**

2.1 Компетентни органи, с функции и отговорности в областта на БЗР **100**

2.1.1 Министерски съвет 100
2.1.2 Министърът на труда и социалната политика 100
2.1.3 Министърът на здравеопазването 102
2.1.4 Министърът на регионалното развитие и благоустройството 110
2.1.5 Министърът на икономиката, енергетиката и туризма 114
2.1.6 Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията 116
2.1.7 Министърът на вътрешните работи 124
2.1.8 Министърът на земеделието и храните 126
2.1.9 Министърът на околната среда и водите 128
2.1.10 Министърът на отбраната 131
2.1.11 Държавната агенция за метрологичен и технически надзор (ДАМТН) 131
2.1.12 Агенция за ядрено регулиране 133
2.1.13 Национален осигурителен институт (НОИ) 134
2.1.14 Капацитет на компетентните органи с функции и отговорности в областта на БЗР 135

2.2 Компетентни органи с контролни функции в областта на БЗР. **137**

2.2.1 Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда" 137
2.2.2 Държавната агенция за метрологичен и технически надзор 137
2.2.3 Агенция за ядрено регулиране 138

2.2.4 Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството ... 138
2.2.5 Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" на Министерството на вътрешните работи ... 138
2.2.6 Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните ... 139
2.2.7 Министерството на икономиката, енергетиката и туризма ... 139
2.2.8 Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията ... 140
2.2.9 Министерство на околната среда и водите ... 141
2.2.10 Министерство на отбраната ... 141
2.2.11 Министерство на здравеопазването ... 141
2.2.12 Национална агенция за приходите ... 141
2.2.13 Национален осигурителен институт ... 142

2.3 Организации на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище. ... 142

2.3.1 Организации на работодателите ... 142
2.3.2 Организации на работниците и служителите ... 161

2.4 Други организации с функции в областта на БЗР. ... 179

2.4.1 Лаборатории за измерване факторите на работната среда и органи за контрол ... 179
2.4.2 Служби по трудова медицина ... 193
2.4.3 Организации за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност ... 198

3 Механизми за осигуряване спазването на законодателството по БЗР ... 200

3.1 Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда" ... 201

3.2 Държавната агенция за метрологичен и технически надзор осъществява ... 202

3.3 Агенция за ядрено регулиране ... 202

3.4 Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството ... 203

3.5 Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" на Министерството на вътрешните работи ... 204

3.6 Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните 206

3.7 Министерството на икономиката, енергетиката и туризма ... 206

3.7.1 Дирекция "Сигурност на енергоснабдяването" ... 207

3.8 Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията. 207

3.8.1 Дирекция "Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт" ... 208
3.8.2 Дирекция "Човешки ресурси" ... 208
3.8.3 Дирекция "Безопасност, технически надзор и управление при кризи" ... 208

3.9 Изпълнителна агенция "Автомобилна администрация" ... 209

3.9.1 Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация" ... 210

3.10 Изпълнителна агенция "Морска администрация" ... 210

3.11 Министерство на околната среда и водите ... 210

3.12 Министерство на отбраната ... 211

3.13 Министерство на здравеопазването ... 211

3.14 Национална агенция за приходите ... 211

3.15 Национален осигурителен институт ... 212

4 Координация и социално сътрудничество ... 212

4.1 Постоянни или временни структури на тристранно/двустранно сътрудничество на национално и отраслово равнище. ... 212

4.1.1 Икономически и социален съвет (ИСС) ... 212
4.1.2 Национален съвет за тристранно сътрудничество (НСТС) ... 216
4.1.3 Национален съвет по условия на труд (НСУТ) ... 218
4.1.4 Регионални съвети по условия на труд ... 221
4.1.5 Отраслови и браншови съвети по условия на труд ... 221
4.1.6 Браншови съвет за тристранно сътрудничество "Въгледобив, енергоресурси и минно строителство" ... 222

4.1.7 Комитет по условията на труд (КУТ) и Група по условия на труд (ГУТ) 222

4.2 Действащите колективни трудови договори (КТД) за икономическата дейност/бранша. 224

4.2.1 Браншови колективен трудов договори (КТД) за ИД "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини" 224

5 Обучение, информиране и консултиране 227

5.1 Законодателната рамка за осигуряване на професионално образование и обучение, и обучение по правилата за осигуряване на БЗР 227

5.1.1 Закон за народната просвета (ЗНП) 227
5.1.2 Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план (ЗСООМУП) 229
5.1.3 Закон за професионалното образование и обучение (ЗПОО) 231
5.1.4 Закон за признаване на професионални квалификации (ЗППК) 241
5.1.5 Правилници и наредби 241

5.2 Системата на професионалното образование и обучение, и по правилата за осигуряване на БЗР 250

5.2.1 Държавни институции на национално ниво 250
5.2.2 Държавни институции на регионални ниво 252
5.2.3 Организациите на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище 253
5.2.4 Периодично обучение по здравословни и безопасни условия на труд 254
5.2.5 Условия и ред за придобиване на правоспособност за работа в миннодобивната промишленост 255
5.2.6 Информация за центровете за професионално обучение 257

6 Социално осигуряване и застраховане 264

6.1 Законодателната рамка, свързана със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване 264

6.1.1 Задължително осигурени лица за трудова злополука и професионална болест 264
6.1.2 Размер на осигурителната вноска 265
6.1.3 Осигурителни плащания – видове парични обезщетения 265
6.1.4 Други изисквания 268
6.1.5 Размер на осигурителната вноска за трудова злополука и професионално заболяване за 2006–2012 г. 269
6.1.6 Изплатени парични обезщетения и помощи от ДОО (2006 г.–2010 г.) 280

6.2 Компетентните органи, с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване. 284

6.3 Законодателната рамка, свързана със задължителната застраховка за риска "трудова злополука" 285

6.3.1 Обхват на застраховането за риска "трудова злополука" 285
6.3.2 Покрити застрахователни рискове и застрахователни суми 286
6.3.3 Застрахователни обезщетения 286
6.3.4 Документи, необходими за изплащане на застрахователната сума или застрахователното обезщетение 287
6.3.5 Застрахователна премия 287
6.3.6 Сключване и срок на застраховката 288
6.3.7 Отговорност на застрахователя 288
6.3.8 Коефициент на трудовия травматизъм за страната 288

6.4 Компетентни органи, с функции и отговорности по задължителната застраховка за риска "трудова злополука" 295

7 Условия на труд 296

7.1 Трудова заетост 296

7.1.1 Видове трудови отношения 297
7.1.2 Трудов стаж 298
7.1.3 Допълнителен труд (при същия и при друг работодател) 298

7.2 Работно време 299

7.2.1 Нормална продължителност, удължено, намалено работно време 301
7.2.2 Работа през почивните дни събота и неделя 302

7.3 Отпуски и почивки 303

7.3.1 Платен годишен отпуск 305
7.3.2 Допълнителен платен годишен отпуск 305

7.3.3 Регламентирани почивки 305

7.4 Рискове за здравето и безопасността на работещите 307

7.4.1 Риск в добив на метални руди 307
7.4.2 Риск в добив на въглища 311
7.4.3 Риск в неметални материали и суровини 313

7.5 Осигуряване на работно и униформено облекло, и ЛПС; 317

7.6 Медицинско обслужване, включително предварителни и периодични медицински прегледи 320

7.7 Използване на информационните технологии в работата 324

7.8 Работа с външни за предприятието лица 326

7.9 Самостоятелност и контрол при изпълнение на основните трудови задължения 328

7.10 Информиране и консултиране 330

7.11 Дискриминация и насилие 333

7.12 Работа и здраве 334

7.13 Удовлетвореност от условията на труд 338

7.14 Работа и извън трудов живот 340

7.15 Сравнителен анализ на икономическата дейност с общия профил 342

7.16 Основни изводи 349

8 Трудов травматизъм 352

8.1 Брой трудови злополуки 353

8.1.1 Трудови злополуки: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО 353
8.1.2 Трудови злополуки, предизвикали смърт: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО 355
8.1.3 Трудови злополуки, предизвикали инвалидност: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО 356
8.1.4 Загубени календарни дни от трудови злополуки: общ брой и по чл. 55, ал. 1 от КСО 358
8.1.5 Коефициент на честота: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО 359
8.1.6 Коефициент на тежест: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО 360
8.1.7 Основни изводи за раздел Добив на въглища 361
8.1.8 Основни изводи за раздел Добив на метални руди 362
8.1.9 Основни изводи за раздел Добив на неметални материали и суровини 362

8.2 Разпределение на трудовите злополуки последните класификации на Статистическа система "Трудови злополуки" на НОИ 363

8.2.1 Класификация "Големина на предприятието (осигурител)" 363
8.2.2 Класификация "Статус в заетостта" 365
8.2.3 Класификация "Стаж по професията" 367
8.2.4 Класификация "Общ трудов стаж" 368
8.2.5 Класификация "Правоспособност" 370
8.2.6 Класификация "Възраст" 371
8.2.7 Класификация "Пол" 373
8.2.8 Класификация "Време на злополуката" (Спрямо работното време) 374
8.2.9 Класификация "Време на злополуката" (Спрямо ден от седмицата) 377
8.2.10 Класификация "Място на злополуката" 378
8.2.11 Класификация "Работно място" 381
8.2.12 Класификация "Вид работа" 383
8.2.13 Класификация "Специфично физическо действие" 385
8.2.14 Класификация "Отклонение" 388
8.2.15 Класификация "Начин на увреждане" 392
8.2.16 Класификация "Вид на увреждането" 394
8.2.17 Класификация "Материален фактор" 396
8.2.18 Класификация "Вид злополука (по КСО)" 401
8.2.19 Класификация "Последици от трудовата злополука" 402
8.2.20 Основни изводи 404

9 Технически правила, ръководства и други програми и дейности за насърчаване на БЗР 404

9.1 Системи за управление на БЗР 404

9.2 Кодекси за добра практика, Ръководства, Помагала, Технически правила и др. Материали, прилагани в изпълнение на регулация или на доброволна основа. 408

9.2.1 Кодекси, ръководства и помагала и други материали 408
9.2.2 Информационни кампании, тематични конференции, медийни инициативи 412
9.2.3 Състояние в сектора 413

9.3 Програми/проекти и дейности за насърчаване на БЗР: 413

10 Заключение 415

А. Методология за изготвяне на профила 416

I. Основни източници на информация 416
II. Аналитични техники и методи 416
III. Изследователски методи 416
IV. Методика за провеждане на анкетното проучване 417
VI. Методи на експертната оценка 418

Б. Методика за получаване на конкретни стойности 418

Увод 419

1. Законодателна рамка в областта на БЗР: 419

2. Система по БЗР 420

3. Механизми за осигуряване спазването на законодателството по БЗР: 421

4. Координация и социално сътрудничество в областта на БЗР 422

5. Обучение, информиране и консултиране 422

6. Социално осигуряване и застраховане 423

7. Условия на труд 424

8. Трудов травматизъм 425

9. Технически правила, ръководства и други програми и дейности за насърчаване на БЗР: 426

Съкращения

АК	Арбитражна комисия
АИКБ	Асоциация на индустриалния капитал в България
БАН	Българска академия на науките
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
БДС	Български държавен стандарт
БЗР	Безопасност и здраве при работа
БИМ	Българския институт по метрология
БИТСП	Балкански институт по труда и социалната политика
БСА	Българска служба за акредитация
БСК	Българска стопанска камара
БТПП	Българска търговско-промишлена палата
ВМА	Военно-медицинска академия
ВПЛ	Външни за предприятието лица
ГД	Главна дирекция
ГДПБЗН	Главна дирекция Пожарна безопасност и защита на населението
ГИТ	Главна инспекция по труда
ГТЛ	гумено-транспортна лента
ГУТ	Групи по условия на труд
ДАИ	Държавна автомобилна инспекция
ДАМТН	Държавна агенция за метеорологичен и технически надзор
ДВ	Държавен вестник
ДМА	Дълготрайни материални активи
ДНСК	Дирекцията за национален строителен контрол
ДОИ	Държавно образователни изисквания
ДОО	Държавното обществено осигуряване
ЕАН	Европейската асоциация за номериране
ЕГН	Единен граждански номер
ЕИК	Единен идентификационен код
ЕК	Европейска комисия
ЕКАТТЕ	Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици
ЕРИПЗ	Европейския регистър за изпускане и пренос на замърсители
ЕС	Европейски съюз
ЕСТЗ	Европейска статистика за трудови злополуки
ЗА	Закон за администрацията
ЗБИЯЕ	Закона за безопасно използване на ядрената енергия
ЗЗБУТ	Закон за здравословни и безопасни условия на труд
ЗИТ	Закона за инспектиране на труда
ЗНАП	Закона за Националната агенция по приходите
ЗНП	Закон за народната просвета
ЗООС	Закона за опазване на околната среда
ЗПОО	Закон за професионалното образование и обучение
ЗСООМУП	Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план
ЗТИП	Закона за техническите изисквания към продуктите
ЗУТ	Закон за устройство на територията
ИА	Изпълнителна агенция
ИД	Икономическа дейност
ИДТН	Инспекция за държавен технически надзор
ИК	Издателска къща
ИК	Изпълнителен комитет
ИСС	Икономически и социален съвет
Ич	Индекс на честота
КА	Комисия по акредитация
КЗОО	Кодекс за задължително обществено осигуряване
КИД	Класификация на икономическите дейности
КНСБ	Конфедерация на независимите синдикати в България
КРИБ	Конфедерация на работодателите и индустриалците в България
КСО	Кодекс за социално осигуряване
КТ	Кодекс на труда
Кт	Коефициент на тежест
КТ	Конфедерация на труда
КТД	Колективен трудов договор
КТРЗ	Комитет по труда и работната заплата
Ктт	Коефициент на трудов травматизъм
КУТ	Комитети по условия на труд
Кч	Коефициент на честота
ЛПС	Лични предпазни средства
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МИЕТ	Министерство на икономиката, енергетиката и туризма
МРЗ	Минимална работна заплата

МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МСП	Малки и средни предприятия
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
НКИД	Национална класификация на икономическите дейности
НКПД	Национална класификация на професиите и длъжностите
НОИ	Национален осигурителен институт
НСИ	Национален статистически институт
НСИП	Национален съвет по икономическа политика
НСМОС	Националната система за мониторинг на околната среда
НСТС	Национален съвет за тристранно сътрудничество
НСУТ	Национален съвет по условия на труд
НЦРРЗ	Национален център по радиобиология и радиационна защита
ОбС	Общински съвети
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ОИТ	Областна инспекция по труда
ОКТД	Отраслов колективен трудов договор
ООС	Орган за оценка на съответствието
ОС	Областни съвети
ПДСХН	Пределно допустими санитарно-хигиенни норми
ПМС	Постановление на Министерски съвет
РЗИ	Регионални здравни инспекции
РИОКОЗ	Регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве
РИОСВ	Регионални инспекции по околната среда и водите
РС	Регионални съвети
СЗО	Световна здравна организация
СО	Синдикални организации
СПО	Съоръжения с повишена опасност
ССТЗ	Статистическа система за трудови злополуки
СТМ	Служби по трудова медицина
ТЗ	Трудова злополука
ТЗПБ	Трудова злополука и професионална болест
ФРТП	Физиологичен режим на труд и почивка
ЦКК	Централна контролна комисия
ЦПО	Центрове за професионално обучение

Увод

А. Икономическо състояние

I. Брутен вътрешен продукт за страната

Като съвкупна мярка за общото икономическо производство за страната, БВП представлява пазарната стойност на всички стоки и услуги, произведени за определен период, включително лично потребление, правителствени разходи, частните разходи, строителните разходи и външната търговия. Често БВП се използва като приблизителна мярка за стандарт на живот, икономически растеж, производителност.

Брутен вътрешен продукт за страната

След години (1995-2008) на макроикономическа стабилизация (ниско равнище на инфлация, балансиран бюджетен дефицит, нарастващи чуждестранни инвестиции и др.) и устойчив икономически растеж, българската икономика навлиза в труден период. Анализът и оценките на данните за Брутния вътрешен продукт представят състоянието и тенденциите в развитието на икономиката и са индикатор за определяне на икономическата политика на макроравнище.

При проследяване на динамиката на БВП за периода 1995 г. – 2011 г. се установява, че след значителното ускоряване на икономическия растеж през 2000 г. - 5,4%, и относителното му задържане на ниво над 6,0% за периода 2004-2008 г., през 2009 г. в резултат на икономическата криза тази тенденция е преустановена. Основен двигател на растежа са крайното потребление и инвестициите в основен капитал, които са подпомогнати от значителното повишаване на кредитната активност на търговските банки и увеличаването на разполагаемия доход на домакинствата вследствие на нарастването на средната работна заплата. Съществено значение за развитието на икономиката до 2008 г. има и инвестиционната активност на предприятията, която води до над 50% нарастване на инвестициите в основен

капитал, в реално изражение спрямо 2005 г. и достигането им до дял от 33,6% от БВП през 2008 г.

Отражението на световната икономическа криза върху българската икономика започва да се усеща още през последното тримесечие на 2008 г., когато се отчита забавяне на реалния растеж на БВП. Кризата се изразява, както в свиването на външното търсене на продукцията на българските износители, спада в международните цени на основни износни стоки, така и в намаляването на кредитната активност на банките и резкия спад на чуждестранните инвестиции в нашата икономика. Реално икономика регистрира в началото на 2009 г. първия си отрицателен растеж спрямо предходната година. След като влиянието на кризата първоначално се проявява по линия на свиване на външното търсене и съществен спад на чуждестранните инвестиции в страната спрямо периода преди началото на кризата, постепенно е засегнато и вътрешното търсене, което води до намаление на БВП с почти 5% през 2009 г. Всички икономически сектори допринасят за спада в БВП, но с най-голям принос е индустрията, която първа почувства негативния ефект от кризата. Намалението на добавената стойност в индустриалния сектор през 2009 г. е със 7,8% по-малко в сравнение с 2008 г. Сред индустриалните отрасли, промишлеността е най-силно засегната от кризата, като добавената й стойност започна да отбелязва спад още от третото тримесечие на 2008 г. Основните причини за негативното развитие на сектора са намалялото външно търсене, както и по-ниските международни цени на суровините. През последните месеци на 2009 г. се наблюдава и значително свиване на вътрешното търсене, като годишният спад на оборота на предприятията на вътрешния пазар достига стойност от -25,6% през октомври.

Свиването на стопанската активност в българската икономика, наблюдавано от началото на 2009 г. продължава и през първата половина на 2010 г., но със значително по-бавни темпове на изменение. През третото и четвъртото тримесечие на 2010 г. икономиката повишава равнището на производство от 2009 г. Произведеният брутен вътрешен продукт в страната през 2010 г., изчислен по текущи цени, е 70 511 млн. лв., т.е. отчита се растеж 3,1% спрямо 2009 г. През първата половина на 2010 г. вътрешното търсене остава свито, докато възстановяването на дейността на основните търговски партньори на страната се отразява положително на износа и през третото и четвъртото тримесечие той е водещ фактор за отчетения икономически растеж.

По предварителни данни произведеният БВП в страната през 2011 г. е 75 265 млн. лв., т.е. текущият обем надвишава с 4 754 млн. лв. създадения БВП през 2010 г. По отношение на структурата на крайното използване на брутния вътрешен продукт тенденцията на висок относителен дял на крайното потребление се запазва и през 2011 г. - 76,3%. Крайното потребление реално намалява с 0,3%, като по отношение на неговите елементи се наблюдава реалното нарастване на разходите на НТОД - с 6,8%, и на разходите на правителството за индивидуално потребление - с 3,0%. Останалите елементи от крайното потребление бележат спад.

За ИД "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини" не са налични статистически данни за генерирания от нея Брутен вътрешен продукт.

Брутен вътрешен продукт - Разходи за крайно използване - национално ниво, текущи цени (млн. лв.)[1]

Година	Брутен вътрешен продукт	Крайно потребление						Бруто капиталообразуване			Износ на стоки и услуги			Внос на стоки и услуги			Статистическа разлика
		общо	индивидуално потребление	на домакинствата	на НТО, обслужващи домакинствата	индивидуално потребление на правителството	колективно	общо	бруто образуване на основен капитал	изменение на запасите	общо	стоки	услуги	общо	стоки	услуги	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1995	878	722	651	572	3	76	71	138	134	4	456	360	96	438	352	86	0
1996	1581	1398	1292	1175	6	111	105	143	238	-95	939	747	192	898	670	228	0
1997	16909	14290	13229	11993	60	1177	1061	1727	1919	-191	9922	7656	2267	9031	7054	1978	0
1998[2]	22992	18888	16906	14937	80	1889	1982	3871	3006	865	13587	10422	3165	13354	10881	2474	0
1999	24309	21110	18861	16683	94	2084	2249	4316	3654	662	13609	10308	3301	14726	12008	2718	0
2000	27399	23935	20985	18620	110	2256	2949	4926	4325	602	13826	9195	4631	15288	11707	3581	0
2001	30299	27022	24025	21181	131	2713	2997	6132	5537	595	14762	10004	4758	17617	13492	4125	0
2002	33189	29342	26094	22934	139	3021	3248	6532	6060	472	15746	10938	4808	18431	14622	3809	0
2003	35812	31935	28283	24641	169	3473	3652	7576	6807	769	17378	12031	5347	21078	16788	4290	0
2004	39824	35330	31261	27425	184	3653	4068	9058	8109	949	20681	14285	6396	25245	20076	5169	0
2005[3]	45484	39816	35290	31309	175	3806	4526	12532	11711	820	18438	10256	8181	25301	21258	4043	0
2006	51783	44247	39247	34762	177	4308	5000	16644	14297	2346	31696	23493	8203	40803	34395	6408	0
2007	60185	51532	46112	41301	207	4604	5420	20519	17264	3255	35790	26427	9363	47656	40624	7032	0
2008	69295	57496	51277	45766	232	5279	6219	26015	23283	2732	40342	29736	10606	54557	46581	7976	0
2009	68322	54293	48264	42942	213	5108	6030	20063	19724	339	32458	22882	9576	38493	31066	7427	0
2010	70511	55709	49918	43990	272	5655	5791	16138	16077	61	40481	30435	10046	41817	35878	5939	0
2011[4]	75265	57392	51636	45386	303	5947	5756	17364	15743	1621	50061	39560	10501	49552	43422	6130	0

Колона 2 = 3 + 9 + 12-15 + 18; Колона 3 = 4 + 8; Колона 4 = 5 + 6 + 7; Колона 9 = 10 + 11; Колона 12 = 13 + 14; Колона 15 = 16 + 17

[1] Източник: НСИ
[2] Данните до 1998 г. са преизчислени от BGL в BGN (1000 BGL = 1 BGN). BGL - за стойности преди деноминацията от 1999 г. BGN - за стойности след деноминацията от 1999 г.
[3] Данните за 2005 г. са ревизирани съгласно методологията на таблица "Ресурс Използване"
[4] Предварителни данни

БВП - Производствен метод - национално ниво. Динамичен ред, текущи цени (млн. лв.)[5]

Брутна добавена стойност по текущи цени																	
Икономически сектори и групировки по икономически дейности	**1995**	**1996**	**1997**	**1998[6]**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005[7]**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011[8]**
Селско, горско и рибно стопанство	115	204	3804	3475	3177	3029	3235	3251	3248	3387	3254	3113	2824	4132	2841	2976	3637
Добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	183	281	3597	4640	4314	5092	5886	6595	7215	7633	8859	10295	12295	12601	12983	13540	15979
Строителство	39	60	452	999	1193	1212	1391	1448	1509	1704	2385	3084	4100	5386	5411	4341	4210
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство	146	297	3011	3844	4307	5012	5669	6282	6912	7668	8431	10320	10837	11982	11740	12757	12832
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	21	42	340	501	569	749	991	1252	1320	1550	1451	1628	1884	3464	3375	3445	3608
Финансови и застрахователни дейности	40	84	573	876	433	582	793	956	1322	1557	2343	2401	3815	3721	4169	4889	5243
Операции с недвижими имоти	15	30	206	318	3076	3175	3367	3691	3583	3701	3888	4321	4814	5181	5520	5936	6083
Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности	121	248	1832	2721	859	985	1191	1308	1219	1376	1587	1911	2515	2653	3256	3294	3573
Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална работа	89	134	1249	2496	3296	3801	3780	4354	4433	4845	5675	5620	6549	7136	7724	7885	8111
Култура, спорт и развлечения; други дейности; дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление; дейности на екстериториални организации и служби	13	20	184	355	286	345	299	322	359	459	623	731	941	1477	1676	1653	1556
Общо за икономиката	780	1400	15248	20226	21509	23983	26602	29459	31119	33881	38494	43424	50575	57733	58695	60716	64831
Корективи (Данъци минус субсидии върху продуктите)	98	182	1660	2766	2800	3416	3697	3730	4693	5943	6989	8359	9610	11562	9626	9795	10435
БРУТЕН ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ	878	1581	16909	22992	24309	27399	30299	33189	35812	39824	45484	51783	60185	69295	68322	70511	75265

[5] Източник: НСИ
[6] Данните до 1998 г. са преизчислени в от BGL в BGN (1000 BGL = 1 BGN). BGL - за стойности преди деноминацията от 1999 г. BGN - за стойности след деноминацията от 1999 г.
[7] Данните за 2005 г. са ревизирани съгласно методологията на таблица "Ресурс Използване"
[8] Предварителни данни

II. Добавена стойност по факторни разходи на отчетените нефинансови предприятия за 2006-2010 г.

БВП по производствения метод се изчислява като сума от брутната добавена стойност (БДС) по базисни цени общо за икономиката и корективите, които включват нето данъци върху продуктите (данъци минус субсидии), данък добавена стойност и мита върху вноса. От своя страна брутната добавена стойност представлява балансираща статия в сметка "Производство" и характеризира резултата от производствения процес - брутна продукция, и изразходваните в този процес стоки и услуги - междинно потребление.

Брутната продукция (базисни цени) е стойността на произведените стоки и услуги в резултат на производствената дейност на единиците резиденти през съответния период.

Междинното потребление включва стойността на всички стоки и услуги, трансформирани или изцяло изразходвани в процеса на производство през съответния период, с изключение на потреблението на дълготрайните активи, отчетено като потребление на основен капитал (амортизация).

Принципно двата показателя могат да се разглеждат в тясна връзка, като БВП се изчислява като сума от потреблението (частно и държавно), инвестициите (в основен капитал и запаси) и нетния износ (износ минус внос).

За периода до 2007 г. основен принос за растежа на БДС има най-големият икономически сектор - услугите, който осигурява над 70% от растежа на общата добавена стойност. Финансите и търговията са най-динамичните отрасли от този сектор през разглеждания период. Нарастването на финансовото посредничество се определя от високата кредитна активност на търговските банки и задълбочаването на финансовото посредничество, а при търговията то се дължи основно на повишената покупателна способност на населението. От 2005 г. темпът на нарастване на индустрията се ускорява, като достига 14% през 2007 г. Строителството е сред най-бързо

развиващите се сектори на икономиката, като през последните четири години растежът на добавената стойност е над 10% и постепенно се ускорява до 16,9% през 2007 г. Голямото търсене на недвижима собственост е сред основните причини за динамичното развитие и на строителството. Промишлеността също допринася положително за растежа на добавената стойност. Основен двигател на растежа през периода 2004-2007 г. са продажбите за износ, които увеличават дела си в общите продажби с около 3 процентни пункта, като нараства делът на продажбите и на вътрешния пазар. Това се дължи най-вече на по-ниския износ на метали и горива, повлиян от световната ценова динамика. През разглеждания период селското стопанство има отрицателно въздействие върху растежа на БДС.

Най-голям принос за създаването на БДС в икономиката в условията на кризата от 2008-2010 г. има добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива. Този икономически сектор формира традиционно над 21% от общата БДС и БВП, създадени в икономиката. Секторът на услугите е силно повлиян от спада на вътрешното търсене, като някои негови подотрасли продължават да изпитват затруднения до 2010 г. С основен отрицателен принос са търговията, туризма и строителството. Развитието на сектора на услугите е силно зависимо от нивото на заетостта и доходите, които остават потиснати и през периода и влияят отрицателно на потреблението на услуги.

Прогнозните данни за 2011 г. показват, че стопанските субекти реализират БДС за 64 831 млн. лв. по текущи цени, което е 86,1% от БВП. Разликата от 13,9% до обема на БВП по пазарни цени се покрива от нето данъците върху продуктите, вкл. начисления ДДС, и начислените мита по вноса на стоки. Изчислена по съпоставими цени, брутната добавена стойност нараства с 1,8% в сравнение с 2010 г.

Добавена стойност по факторни разходи на отчетените нефинансови предприятия за 2006-2010 г. (хил. левове)

Икономически дейности	Код по НКИД-2003 / КИД-2008	2006	2007	2008	2009	2010
Добив на въглища и торф	10	249540	263889	x	x	x
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	-	-	x	x	x
Добив на метални руди	13	821493	690930	x	x	x
Добив на неметални материали и суровини	14	138671	182983	x	x	x
Добив на въглища	05	x	x	324243	335966	375068
Добив на метални руди	07	x	x	391768	419103	730976
Добив на неметални материали и суровини	08	x	x	220681	132854	87267

Данните са изчислени по методология на Структурна бизнес статистика

Брутната добавена стойност Общо за икономиката е представена по текущи цени, докато за ИД "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини" е по факторни разходи на отчетените нефинансови предприятия. За периода 2007-2008 г. добавената стойност в ИД "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини" отбелязва спад с 18% спрямо предходната година, което е отражение на икономическата криза и свитото потребление в страната и в световен мащаб. За периода 2009-2010 г. се забелязва значителен ръст, което се дължи на развитието на икономическата дейност и повишения износ на метали.

Добавената стойност по факторни разходи през периода 2006-2010 г., като процент спрямо БДС по текущи цени за цялата икономика варира между 1,51% ÷ 2,79%, като се забелязва тенденция на намаляване на относителния дял.

III. Инвестиции (чуждестранни преки инвестиции и разходи за придобиване на дълготрайни материални активи)

Инвестициите са ключов икономически индикатор, който е в пряка зависимост от икономически и политически условия. По предварителни данни на НСИ, преките чуждестранни инвестиции в нефинансовия сектор към 31.12.2011 г. възлизат на 21 616 млн. евро, което е с 2,2% по-малко в сравнение с 2010 г. Най-голяма е стойността на направените чуждестранни инвестиции в промишлеността - 8 741 млн. евро, и в сектора на услугите (търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство) - 4 121 млн. евро.

Чуждестранни преки инвестиции в отчетените предприятия от нефинансовия сектор за периода на отчитане към 31 декември

Година	2006	2007	2008	2009	2010
	Хил.щ.долари	Хиляди евро			
Общо за страната	12401663,2	15167125,4	19185002,9	20441581,2	22114446,3

Икономически дейности	Код по НКИД-2003 / КИД-2008	2006	2007	2008	2009	2010
		Хил.щ.долари	Хиляди евро			
Добив на въглища и торф	10	..	..	x	x	x
Добив на уранови иториеви руди и техните концентрати	12	-	-	x	x	x
Добив на метални руди	13	..	..	x	x	x
Добив на неметални материали и суровини	14	29045,9	..	x	x	x
Добив на въглища	05	x	x	..	..	..
Добив на метални руди	07	x	x	..	325919,5	350551,3
Добив на неметални материали и суровини	08	x	x	42705,1	35928,3	33568,4
Дял на чуждестранни преки инвестиции в предприятията от ИД "Добив на въглища, руди, материали и суровини" спрямо общото за страната		0,23%	0,00%	0,22%	1,77%	1,74%

'..' Конфиденциални данни; '-' Няма случаи

Чуждестранните преки инвестиции в ИД "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини" като цяло са незначителни и за периода 2006-2008 г., като се забелязва значим ръст през 2009 и 2010 г.

По предварителни данни на НСИ през 2011 г. извършените разходи за придобиване на ДМА във всички сектори на икономиката са 17 763 млн. лв., като е отчетено нарастване от 9,5% в сравнение с 2010 г. Най-голям обем инвестиции в ДМА са вложени в промишления сектор - 5 428 млн. лв., и в сектора на услугите (търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство) - 3 961 млн. лв. През 2011 г. тези сектори заедно формират 52,9% от общия обем разходи за ДМА. В сектор "Строителство" инвестициите в ДМА достигат 1 147 млн. лв., или с 16,2% по-малко в сравнение с 2010 г.

Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи за 2006-2010 (хил. лв.)

	2006	2007	2008	2009	2010
Общо за страната	17742863	27446562	29424189	21274280	16218269

Икономически дейности	Код по НКИД-2003 / КИД-2008	2006	2007	2008	2009	2010
Добив на въглища и торф	10	..	124031	x	x	x
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	-	-	x	x	x
Добив на метални руди	13	158035	232348	x	x	x
Добив на неметални материали и суровини	14	77201	108277	x	x	x
Добив на въглища	05	x	x	151678	..	109833
Добив на метални руди	07	x	x	160513	187208	156518
Добив на неметални материали и суровини	08	x	x	135556	71572	..

Относителният дял на разходите за придобиване на ДМА в ИД "Добив на въглища, руди, материали и суровини" представлява средно под 1,5% от общите разходите за ДМА общо за страната през периода 2006-2010 г. Минимумът в делът на разходите за придобиване на ДМА като процент и като абсолютна стойност е през 2006 г. и 2009 г. – съответно 1,33% и 1,22%, а максимумът - през 2007 г. и 2010 г. – съответно 1,69% и 1,64%. Като цяло за периода 2006-2010 г. няма ясно изразена тенденция на намаляване и покачване на разходите за придобиване на ДМА в ИД " Добив на въглища, руди, материали и суровини".

IV. Брой на предприятията (общо и по групи предприятия според броя на заетите лица)

Според Закона за малките и средните предприятия микропредприятия са предприятията, които имат до 9 заети лица, малки са тези с до 49 заети и средни - с 50 до 249 заети.

По данни на НСИ за периода от 2006-2010 г., разпределението на предприятията според броя на заетите в тях лица е следното:

Брой предприятия общо за страната	Общо	до 9	от 10 до 49	от 50 до 249	над 250
2006	258112	229356	23097	4864	795
2007	283444	252535	24794	5281	834
2008	323003	289981	26752	5439	831
2009	368229	335929	26463	5071	766
2010	366929	337147	24368	4662	752

Данните показват, че предприятията от нефинансовия сектор са предимно малки и средни предприятия (МСП) , съставляващи високия относителен дял от 99,7% – 99,8% от общия брой на нефинансовите предприятия.

Като цяло за страната през целия разглеждан период малките и средните предприятия имат приоритетна роля при създаване на заетостта и добавената стойност, като тяхната роля става все

по-съществена с всяка изминала година. В периода 2005-2009 г. ръстът на заетостта в МСП отбелязва общо увеличение от 18%, а в големите предприятия намалява с 2%. Кризата през 2009 г. причинява общо намаление в заетите работни места от 1% спрямо 2008 г. Общият дял е относително нисък благодарение на микропредприятията, които значително увеличават дела си в заетостта (11%). Всички други размерни групи предприятия губят служители, като тенденцията е по-силна за по-големите по размер МСП. Съответно най-нисък е делът при малките предприятия (със спад от 0,2%), следвани от средните предприятия (-8%). Най-висок е делът на съкратени работни места при големите предприятия (-9%). От гледна точка на размера на предприятията, най-голям растеж на заетите лица се наблюдава при малките и средни предприятия - съответно 7,7% и 7,2% средно за периода 2006-2008 г. През 2010 г. заетостта в МСП намалява с 6,5%, а в големите предприятия с 2,1%.

Брой на отчетените нефинансови предприятия по групи според броя на заетите в тях лица - по години

Години	Икономическа дейност	Код по НКИД-2003 / КИД-2008	Общо	Групи предприятия според броя на заетите в тях лица			
				до 9	от 10 до 49	от 50 до 249	над 250
2006	Добив на въглища и торф	10	28	10	7	3	8
	Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	-	-	-	-	-
	Добив на метални руди	13	21	8	..	..	8
	Добив на неметални материали и суровини	14	212	118	61	27	6
2007	Добив на въглища и торф	10	30	10	..	..	9
	Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	-	-	-	-	-
	Добив на метални руди	13	24	7	3	6	8
	Добив на неметални материали и суровини	14	240	137	69	29	5
2008	Добив на въглища	05	24	5	6	4	9
	Добив на метални руди	07	25	10	3	5	7
	Добив на неметални материали и суровини	08	294	179	81	28	6
2009	Добив на въглища	05	26	11	4	3	8
	Добив на метални руди	07	21	8	..	..	6
	Добив на неметални материали и суровини	08	330	223	81	23	3
2010	Добив на въглища	05	24	10	3	3	8
	Добив на метални руди	07	25	9	5	3	8
	Добив на неметални материали и суровини	08	319	220	79	..	..

'..' Конфиденциални данни

Дял на предприятията от ИД "Добив на въглища, руди, материали и суровини" спрямо общото за страната според броя на заетите

	Общо	до 9	от 10 до 49	от 50 до 249	над 250
2006	0,1%	0,1%	0,3%	0,6%	2,8%
2007	0,1%	0,1%	0,5%	1,2%	2,9%
2008	0,1%	0,5%	1,3%	2,0%	2,9%
2009	0,6%	0,5%	1,3%	2,2%	3,3%
2010	0,1%	0,4%	1,1%	1,8%	2,5%

Относителният дял на ИД "Добив на въглища, руди, материали и суровини" спрямо общия брой предприятия в страната за периода 2006-2010 г., показва ръст на микропредприятията при запазване на относителния дял до около 0,1%, докато при малките се наблюдава пик през 2008 г. и 2009 г с последващ спад до 0,7% през 2010 г. При средните предприятия има увеличение в броя до през 2008 г. и последващ спад. Делът на големите предприятия през годините от 2006 г. до 2010 г. се запазва приблизително еднакъв.

Трябва да се отбележи, че поради конфиденциалността на данните, предоставени от НСИ относно някои от групите от раздела се наблюдава известно изкривяване на данните за разделите с по-малко от 3 предприятия.

V. Производителност на труда

Производителността на труда е съставен икономически показател, който съпоставя постигнатия резултат (новосъздаден продукт) с вложения трудов фактор при осъществяването на определена икономическа активност на определена икономическа територия за определен период.

Основните съставни елементи на производителността на труда са показатели измерващи резултата от осъществяваната производствена активност (числител) и показатели за вложения труд в производствения процес (знаменател).

На национално ниво, резултатът от производствената дейност се измерва с брутния вътрешен продукт (БВП) и брутната добавена стойност (БДС) създадена от всички производствени сектори в националната икономика. Връзката между БВП и БДС се определя от начина на остойностяване на произведения краен продукт. БВП е остойностен по пазарни цени, включително данъците върху продуктите и вноса, нето от субсидиите върху продуктите.

БДС измерва резултата от производствената дейност по базисни цени, преди начисляването на данъци, включително субсидиите върху продуктите и услугите. БДС е показател който е приложим за изчисляване на производителността на труда както на национално ниво, така и на ниво производствени дейности или по региони.

Трудовият производствен фактор в състава на показателя за производителността на труда се измерва с броя на заетите лица в резидентните производствени единици на националната икономика и отработеното от тях време – отработени човекочасове.

Данни за производителността на труда са публикувани в годишното издание на НСИ "Социално икономическо развитие на страната" и интернет страницата на НСИ динамични редове по тримесечия и години.

Производителност на труда - Общо за икономиката, БВП на един зает

Година	Текущи цени	По цени на предходната година	По цени на 2005[9]г.	Индекс на физически обем изчислен спрямо всяка предходна година[10] (%)	Индекс на физически обем спрямо 2005 (%)
2005	13013	12118	13013		
2006	14336	13412,1	13412,1	103,1	103,1
2007	16149	14791	13837,5	103,2	106,3
2008	18115	16707,2	14315,5	103,5	110
2009	18341	17583,9	13895,9	97,1	106,8
2010	19858	19317,1	14635,2	105,3	112,5
2011[11]	22127	21075	15532	106,1	119,4

[9] Данните са изчислени по метода "Annual overlap". Преизчислените агрегати не са адитивни.
[10] Индексите са изчислени въз основа на стойностите на съответния показател по съпоставими цени на 2005 г.
[11] Предварителни данни

Производителност на труда - общо за икономиката, БДС[12] на един зает

Година	Текущи цени	По цени на предходната година	По цени на 2005 г.[13]	Индекс на физически обем изчислен спрямо всяка предходна година[14] (%)	Индекс на физически обем спрямо 2005 (%)
2005	9994,6	9283,9	9994,6		
2006	10983,4	10387,8	10387,8	103,9	103,9
2007	12559,6	11420,7	10802,4	104	108,1
2008	14008,9	13083,7	11257,7	104,2	112,6
2009	14574,1	13932,5	11199,4	99,5	112,1
2010	15872,6	15420,4	11843,3	105,7	118,5
2011[15]	17734,7	16857,1	12578,3	106,2	125,9

[12] За изчисленията на производителността на труда, данните за Брутната Добавена Стойност не включват условно начисления наем на лицата живеещи в собствени жилища
[13] Данните са изчислени по метода "Annual overlap". Преизчислените агрегати не са адитивни.
[14] Индексите са изчислени въз основа на стойностите на съответния показател по съпоставими цени на 2005 г.; повече информация за приложеният метод вж.: Измерване на ефекта от промени в обема и промени в цените.
[15] Предварителни данни

Индекс на физически обем по БВП за страната
140
120
100
80
60
40
20
0
%
2006
2007
2008
2009
2010
2011
Индекс на физически обем изчислен спрямо всяка предходна година
Индекс на физически обем спрямо 2005

Производителност на труда - Общо за икономиката по БДС на един зает
20000
18000
16000
14000
12000
10000
8000
6000
4000
2000
0
лв.
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
текущи цени
по цени на предходната година
по цени на 2005г.

НСИ не може да предостави данни по отношение на производителността на труда за отделна икономическа дейност.

Б. Демографско състояние

I. Икономически активно население (от 15 до 64 навършени години) – общ брой за страната и общ брой заети лица в икономическата дейност/ бранша;

През последните години се формира трайна тенденция на намаляване на броя на населението в страната. В резултат от социалните и икономически промени в условията на живот се наблюдават съществени изменения в демографското поведение на населението, които доведоха до отрицателен естествен прираст. Броят и възрастовата структура на населението оказват ключово влияние върху предлагането на труд в страната. По данни на НСИ, към 31.12.2010 г. постоянното население на България е 7504868 души, като за в сравнение с 2006 г. (7679290 души) то е намаляло с 174422 души. Намалението в броя на населението се дължи от една страна на отрицателния естествен прираст, а от друга страна на външната миграция.

Населението на възраст 15-64 навършени години към края на 2006 г. е 5 322 628 души или 69,3% от цялото население, като броят му към 2010 г. е намалял с 3,4% или с 181571 души.

Наблюдението на работната сила е важен източник на информация за състоянието и тенденциите на пазара на труда, като основната цел е да осигури данни за икономическата активност на населението на 15 и повече навършени години и за най-важните характеристики на заетите и безработните лица и лицата извън работната сила в Република България.

За периода от 2006–2010 г. работната сила (икономически активното население) на възраст 15–64 г. нараства с 5,6%. Коефициентът на икономическа активност на населението за същия период се променя от 64,5% през 2006 г. до 66,5% през 2010 г., като най-високата стойност се отчита през 2008 г. – 67,8%.

Работна сила от 15 до 64 навършени години – общ брой за страната и по пол (хиляди)

Година	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	3376,3	3447,9	3504,7	3441,5	3356,3
Мъже	1781,7	1820,3	1858,8	1828	1774,5
Жени	1594,6	1627,6	1645,9	1613,5	1581,9

За 2006–2010 г. броят на заетите лица на възраст 15–64 навършени години намалява от 3071,7 хил. през 2006 г. на 3010,4 хил. през 2010 г. Коефициентът на заетост през 2010 г. е 59,7%, с 1,1 процентни пункта повече спрямо 2006 г. (58,6%).

Заети от 15 до 64 навършени години – общ брой за страната и по пол (хиляди)

Година	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	3071,7	3208,8	3306,2	3204,8	3010,4
Мъже	1626,1	1700,5	1755,5	1698,7	1579,2
Жени	1445,6	1508,2	1550,8	1506,1	1431,2

Среден списъчен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение в ИД "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини"

Година	2006	2007	2008	2009	2010
Код по НКИД-2003 / КИД-2008	10,12,13,14	10,12,13,14	05,07,08	05,07,08	05,07,08
Общо	29146	28824	28822	25398	23823
Мъже	23642	23352	23359	20737	19442
Жени	5504	5472	5463	4661	4381

Източник: НСИ, Годишна статистика на заетостта и разходите за труд, Отчет за заетите лица, средствата за работна заплата и други разходи за труд

В икономическата дейност средно за периода са заети предимно мъже (81%), като на жените се падат 19%.

Трябва да се отбележи, че по отношение на броя наети лица в икономическата дейност са получени данни от три различни източника: НСИ, НОИ и Декларациите по чл. 13 от ЗЗБУТ, в

които има незначителни разминавания, дължащи се на разликата в методологиите или обхвата на изследванията.

II. Разпределение на заетите лица в икономическата дейност/бранша по пол и по възрастови групи

Общо за страната разпределението на заетите лица по пол и по възрастови групи е следното:

Заети лица на 15 и повече навършени години (хиляди)

Година	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	3110	3252,6	3360,7	3253,6	3052,8
Мъже	1652,8	1731,5	1792,9	1732,3	1608,3
Жени	1457,2	1521,1	1567,8	1521,3	1444,5
По възраст					
15-24	240,5	249,8	262,6	240	207,4
25-34	724,9	730,7	737,3	691	620,2
35-44	889,9	948,5	965,9	965,2	936,7
45-54	833	865,9	887,4	856,6	824,9
55-64	383,5	413,8	453,1	452	421,2
65 и повече	38,2	43,9	54,5	48,8	42,4

Коефициент на заетост на заети лица на 15 и повече навършени години (%)

Година	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	46,7	49	50,8	49,4	46,7
Мъже	51,8	54,4	56,5	54,9	51,3
Жени	42	44	45,5	44,4	42,4
По възраст					
15-24	23,2	24,5	26,3	24,8	22,2
25-34	72,2	76,2	78,2	75,1	70,7
35-44	79,6	82,8	84,6	82,6	79,4
45-54	74,8	78,4	80,6	79	75,8
55-64	39,6	42,6	46	46,1	43,5
65 и повече	2,7	3	3,8	3,3	2,8

Общият коефициент на заетост на заетите лица на 15 и повече навършени години през 2006–2010 г. е 46,7%, като през 2008 г. се отчита повишаване от 4,1 процентни пункта (50,8%). Коефициентът на заетост при мъжете е намалял с 0,5 процентни пункта от 51,8% през 2006 г. на 51,3% през 2010 г., докато при жените той е нараснал с 0,4 процентни пункта от 42,0% до 42,4%.

Коефициентът на заетост при жените през 2010 г. е по- нисък от коефициента на заетост при мъжете с 8,9 процентни пункта.

Коефициентът на заетост при младежите (15-24 г.) за 2010 е 22,2%, като се отчита спад спрямо 2006 г. от – 1,0 процентни пункта.

Увеличение се наблюдава в равнището на заетост сред лицата на възраст 55-64 г. Коефициентът на заетост се е увеличил с 3,9 процентни пункта - от 39,6% през 2006 г. до 43,5% през 2010 г.

Разпределение на наетите лица в ИД по възрастови групи и пол за 2006 г. (кодове 10, 12, 13, 14 по НКИД-2003) и 2010 г. (кодове 05, 07, 08 по КИД-2008)

	2006			2010		
Възраст	**Общо**	**Мъже**	**Жени**	**Общо**	**Мъже**	**Жени**
Общо	28949	23041	5908	23529	19062	4466
15-24	959	767	192	679	601	78
25-34	4967	4317	650	3417	3019	398
35-44	9740	7750	1990	7507	6286	1221
45-54	10230	7734	2495	8280	6323	1957
55-64	2882	2331	552	3368	2570	798
65+	172	143	29	278	264	14

Източник: НСИ, Наблюдение на структурата на заплатите 2006, 2010.

В икономическата дейност преобладаващата група на заети лица е от 45 до 54 години (35%), следвана от групата 35 до 44 години (32%). Като цяло в дейността работят хора на възраст по-висока от средната за страната.

В. Професионално ниво и квалификация на работната сила

Равнището на заетост в значителна степен зависи от степента на завършено образование или липсата на такова, както и от притежаването на професионална квалификация.

По данни на НСИ "Наблюдение на структурата на заплатите" за 2006 и 2010 г., разпределението на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по степените на образование е следното:

Разпределение на наетите лица в България по степени на образование за 2006 и 2010 г. (брой)

Образование	2006	2010
Общо	2293805	2272509
Начално и по-ниско	25604	24193
Основно	222758	141214
Средно	1385922	1374412
Висше	659520	732690

Разпределение на наетите лица в България по степени на образование и по пол за 2006 и 2010 г. (брой)

Образование	2006		2010	
	Мъже	Жени	Мъже	Жени
Общо	1123731	1170074	1097738	1174770
Начално и по-ниско	13038	12567	11897	12296
Основно	129257	93501	77011	64202
Средно	736419	649503	727246	647166
Висше	245017	414503	281584	451105

Разпределение на заетите лица на 15 и повече навършени години по степени на образование (хиляди)

Образование	Заети лица				
	2006	2007	2008	2009	2010
Висше	792,7	828,9	856,9	858,9	831,2
Средно	1809,4	1952,1	2002,5	1924,7	1838,4
Придобита професионална квалификация	1279,9	1346,9	1358,6	1303,7	1226,5
Основно и по-ниско	507,9	471,6	501,2	469,9	383,3

Важен е фактът, че лицата със средно образование с придобита професионална квалификация заемат значителен дял (около 70%) от заетите лица, които са със средно общо образование.

Разпределение на наетите лица в България по степени на образование за 2006 г. (кодове 10, 12, 13, 14 по НКИД-2003) и 2010 г. (кодове 05, 07, 08 по КИД-2008)

Образователна степен	2006	2010
Общо	28949	23529
Начално и по-ниско	(68)	(41)
Основно	5809	2902
Средно	19882	17441
Висше	3191	3145

Източник: НСИ, Наблюдение на структурата на заплатите 2006, 2010.

В икономическата дейност преобладаващата група на заети лица през 2010 г. е със средно образование (74%), следвана от групата с висше образование (13%). Като цяло в дейността работят хора на възраст по-висока от средната за страната.

1 Законодателна рамка в областта на БЗР

1.1 Стратегически документи

1.1.1 Стратегия за безопасност и здраве при работа 2008–2012 г.

Стратегията за безопасност и здраве при работа 2008-2012 г. е приета на 26 юни 2008 г. с Решение на Министерският съвет. Тя е документ, чрез който са определени, визията, стратегическата цел и приоритетите в областта на безопасните и здравословните условия на труд.

Визия: България да стане страна с високо качество и производителност на труда, основано на сигурни и безопасни условия на труд.

Стратегическа цел: Намаляване на трудовите злополуки с 25% на 1000 осигурени лица.

Приоритетни области:

- гарантиране на правилното прилагане на законодателството в областта на безопасните и здравословни условия на труд;
- насърчаване на развитието и прилагането на секторни стратегии;
- управление на новите и все по-големи рискове;
- насърчаване на промените в поведението на работещите и работодателите към прилагане на подход, насочен към опазване на здравето.

1.1.2 Национална програма по безопасност и здраве при работа 2008–2012 г.

За изпълнение на целите, заложени в Стратегията по безопасност и здраве при работа 2008-2012 г., Правителството на Република България ежегодно одобрява мерки - законодателни, организационно-технически, здравни и други превантивни мерки за осигуряване на здраве и безопасност на работното място. Целта е, чрез годишни национални програми да се очертаят ангажиментите и насочат усилията на държавните органи, работодателските организации, организациите на работниците и служителите, неправителствените организации и др. към осигуряване на благосъстоянието при работа, като се отчитат промените на работното място и възникването на нови професионални рискове.

1.1.3 Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013 г.[16]

Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" е стратегически документ, който е рамка за усвояване на финансови средства, съфинансирани от Европейския социален фонд на Европейския съюз и националния бюджет в рамките на програмния период 2007-2013 г. Стратегическата цел на оперативната програма е да се подобри качеството на живот на хората в България чрез подобряване на човешкия капитал, постигане на високи нива на заетост, повишаване на производителността, достъп до качествено образование и учене през целия живот и засилване на социалното включване.

В Приоритетна ос 2 "Повишаване производителността и адаптивността на заетите", област на интервенция 2.3 "Подобряване условията на труд на работното място", се предвижда подкрепа на работодатели, които осигуряват подобряване условията на труд и ги привеждат в съответствие с изискванията на стандартите. Цели се намаляване на трудовите злополуки и професионалните заболявания при подкрепените работодатели.

1.1.4 Стратегически документи, предвиждащи специфични/оперативни цели за развитието на БЗР в ИД "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини"

1.1.4.1 Национална стратегия за развитие на минната (минерално-суровинната) индустрия

През месец март, 2012 г. се представи проект на Национална стратегия за развитие на минната (минерално-суровинната) индустрия, изготвен от МИЕТ, в сътрудничество с Минно-геоложки университет "Св. Иван Рилски", София, Минен университет Леобен, Австрия, Геологически

[16] Документът е валиден до края на 2013 г. и е приет с Протокол №8.28 на Министерския съвет от 01.03.2007 г.

институт на БАН, Минпроект ЕАД, гр. София, НИПРОРУДА ООД, гр. София, БТ – Инженеринг ЕООД, гр. София и Правна кантора "Евролекс България".

В нея са разгледани основните принципи на националната политика и стратегия за устойчиво развитие на сектора. Вниманието в нея е насочено към нови технологии за търсене, проучване, добив и преработка на подземни богатства, ефективно използване на ресурсите и устойчиво управление на отпадъците и тяхното оползотворяване.

Малко внимание е обърнато на социалните цели, които част от общите стратегическите цели на отрасъла, залегнали в част VI на стратегията, а именно:

- Устойчиво развитие на регионите, в които е съсредоточена минна индустрия, по време и след приключване експлоатацията на находищата;
- Насърчаване и създаване на безопасни работни места, справедливо и достойно трудово възнаграждение в минната индустрия;
- Поддържане на информационни, образователни и комуникационни програми и зачитане правата на местните общности;
- Повишаване на квалификацията и подготовка на кадри за минната индустрия.

В плана за действие (т. VIII. от стратегията) няма посочени мерки за подобряване условията на труд и безопасност при работа, предвидена е само институционална подкрепа на обучението на специалисти за минната индустрия.

Не бяха други открити стратегии, планове и програми за развитие на сектора в областта на БЗР.

1.2 Нормативни актове[17] в областта на БЗР с общо приложение

1.2.1 Закони и кодекси

1.2.1.1 Кодекс на труда (КТ)

Обн., ДВ, бр. 26 и 27 от 1986 г., доп., бр. 6 от 1988 г., изм. и доп., бр. 21 от 1990 г., изм., бр. 30 и 94 от 1990 г., бр. 27 от 1991 г., доп., бр. 32 от 1991 г., изм., бр. 104 от 1991 г., доп., бр. 23 от 1992 г., изм. и доп., бр. 26 от 1992 г., доп., бр. 88 от 1992 г., изм. и доп., бр. 100 от 1992 г., Решение №12 на Конституционния съд на РБ от 20.07.1995 г. - бр. 69 от 1995 г.; доп., бр. 87 от 1995 г., изм. и доп., бр. 2 от 1996 г., изм., бр. 12 от 1996 г., изм. и доп., бр. 28 от 1996 г., изм., бр. 124 от 1997 г., доп., бр. 22 от 1998 г.; Решение №11 на Конституционния съд на РБ от 30.04.1998 г. - бр. 52 от 1998 г.; доп., бр. 56, 83 и 108 от 1998 г., изм. и доп., бр. 133 от 1998 г., бр. 51 от 1999 г., доп., бр. 67 от 1999 г., изм., бр. 110 от 1999 г., изм. и доп., бр. 25 от 2001 г., изм., бр. 1 и 105 от 2002 г., изм. и доп., бр. 120 от 2002 г., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 86 от 2003 г., изм. и доп., бр. 95 от 2003 г., бр. 52 от 2004 г., бр. 19 от 2005 г., изм., бр. 27 от 2005 г., доп., бр. 46 от 2005 г., изм., бр. 76 от 2005 г., изм. и доп., бр. 83 от 2005 г., изм., бр. 29.12.2005 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 48, 57 и 68 от 2006 г., изм., бр. 75 от 2006 г., изм. и доп., бр. 102 от 2006 г., доп., бр. 105 от 12.2006 г., изм., бр. 40, 46, 59 и 64 от 2007 г., доп., бр. 104 от 12.2007 г., изм. и доп., бр. 43, 94, 108 и 109 от

[17] Нормативни актове – актове на Народното събрание, на Министерския съвет или на компетентни министри, издадени в съответствие със Закона за нормативните актове

2008 г., изм., бр. 35 и 41 от 2009 г., изм. и доп., бр. 103 от 2009 г., бр. 15 от 2010 г., доп., бр. 46 от 2010 г., изм. и доп., бр. 58 от 2010 г., доп., бр. 77 от 2010 г.; Решение №12 на Конституционния съд на РБ от 11.11.2010 г. - бр. 91 от 2010 г.; изм. и доп., бр. 100 от 2010 г., изм., бр. 101 от 2010 г., изм. и доп., бр. 18 от 2011 г., доп., бр. 33 от 2011 г., изм. и доп., бр. 61 и 82 от 2011 г., бр. 7 и 15 от 2012 г., изм., бр. 20 от 2012 г., изм. и доп., бр. 38 от 2012 г., Решение №7 на Конституционния съд на РБ от 19.06.2012 г. - бр. 49 от 2012 г.

Предмет: Регулира трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и други отношения, непосредствено свързани с тях.

Цел: Да осигури свободата и закрилата на труда, справедливи и достойни условия на труд, както и осъществяване на социален диалог между държавата, работниците, служителите, работодателите и техните организации за уреждане на трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения.

Въпросите, свързани с възникването (чл. 61–117 КТ) и изменението (чл. 118–123а КТ) на трудовото правоотношение са уредени в глава V на КТ, а тези, свързани с неговото прекратяване в глава XVI на КТ.

Основни задължения на страните по трудово правоотношение:

Работникът или служителят е длъжен да изпълнява работата, за която се е уговорил, и да спазва установената трудова дисциплина, а работодателят - да осигури на работника или служителя условия за изпълнение на работата и да му плаща възнаграждение за извършената работа (чл. 124 КТ). Тези задължения са конкретизирани в чл. 126 КТ (за работника или служителя) и в чл. 127–130в КТ (за работодателя) както следва:

- **за работника или служителя**: задължения при изпълнение на възложената работа: да се явява навреме на работа и да бъде на работното си място до края на работното време; да се явява на работа в състояние, което му позволява да изпълнява възложените задачи и да не употребява през работното време алкохол или друго упойващо вещество; да използва цялото работно време за изпълнение на възложената работа; да изпълнява работата си в изискуемото се количество и качество; да спазва техническите и технологическите правила; да спазва правилата за здравословни и безопасни условия на труд; да изпълнява законните нареждания на работодателя; да пази грижливо имуществото, което му е поверено или с което е в досег при изпълнение на възложената му работа, както и да пести суровините, материалите, енергията, паричните и другите средства, които му се предоставят за изпълнение на трудовите задължения; да бъде лоялен към работодателя, като не злоупотребява с неговото доверие и не разпространява поверителни за него сведения, както и да пази доброто име на предприятието; да спазва вътрешните правила, приети в предприятието, и да не пречи на другите работници и служители да изпълняват трудовите си задължения; да съгласува работата си с останалите работници и служители и да им оказва помощ в съответствие с указанията на работодателя; да уведоми работодателя за наличие на несъвместимост с изпълняваната работа, когато по време на осъществяването й за него възникне някое от основанията за недопустимост по чл. 107а, ал. 1 КТ; да изпълнява и

всички други задължения, които произтичат от нормативен акт, от колективен трудов договор, от трудовия договор и от характера на работата;

- **за работодателя**: задължения за: осигуряване на условия за работа (чл. 127 КТ); начисление и плащане на трудово възнаграждение (чл. 128 КТ); за издаване на документи (чл. 128а КТ); осигуряване работника или служителя при условия и по ред, установени в Кодекса за социално осигуряване и в Закона за здравното осигуряване (чл. 129 КТ); информиране и консултиране (чл. 130 КТ), в т.ч. в случаи на масово уволнение (чл. 130а КТ), при промяна на работодателя (чл. 130б КТ), при изменение на дейността, икономическото състояние и организацията на труда на предприятието (чл. 130в КТ).

Работно време, почивки и отпуски:

Според Кодекса на труда, "**работно време**" означава времето, установено със закон, с друг нормативен акт, с колективен или индивидуален трудов договор, през което работникът или служителят е длъжен да бъде на разположение на работодателя на територията на неговото предприятие или в друго определено от него място (§ 1, т. 11 от Допълнителните разпоредби на КТ). През това време работникът или служителят е длъжен да изпълнява възложената му от работодателя работа, а работодателят е задължен да осигурява необходимите условия за безопасна и здравословна работа и да контролира изпълнението й.

Въпросите, свързани с работното време (видове, продължителност, удължаване и намаляване, разпределение и отчитане и т.н.) и почивките (по време на работа, междудневна, седмична и т.н.) са уредени в глава седма "Работно време и почивки".

- Нормална продължителност на работното време (чл. 136 КТ): петдневна работна седмица, с нормална продължителност на работния ден – до 8 часа и на работната седмица – до 40 часа.
- Удължаване на работното време (чл. 136а КТ): условия и ред за удължаване на работния ден, максимална продължителност на удължения работен ден, задължения за информиране и консултиране.
- Намалено работно време (чл. 137 КТ): право на намалено работно време (за работа при специфични условия и рискове за живота и здравето на работниците и служителите, които не могат да бъдат отстранени или намалени, независимо от предприетите мерки и за работници или служители, ненавършили 18 години).
- Непълно работно време (работа за част от законоустановеното работно време): уговаряне между страните по трудово правоотношение (чл. 138 КТ), условия и ред за въвеждане от работодателя (чл. 138а КТ).
- Разпределение на работното време (чл. 139 КТ): разпределението на работното време се установява в правилника за вътрешния трудов ред на предприятието – точно определяне на границите на работното време (начало и край на работния ден), прекъсване на работното време, работно време с променливи граници, установяване на задължение за дежурство или на разположение на работодателя и др.

- Ненормиран работен ден (чл. 139а КТ): условия и ред за въвеждане, отчитане и компенсиране на ненормиран работен ден, права и задължения на работниците и служителите при ненормиран работен ден.
- Нощен труд: определение, продължителност и забрана за полагане на нощен труд (чл. 140 КТ), правила при полагане на нощен труд (140а КТ).
- Работа на смени (чл. 141 КТ): дневна, нощна и смесена работна смяна.
- Извънреден труд: определение и забрана (чл. 143 КТ), допустимост по изключение (чл. 144 КТ), продължителност (чл. 146 КТ), недопустимост (чл. 147 КТ), отказ за полагане (чл. 148 КТ), отчитане (чл. 149 КТ) и заплащане на извънреден труд (чл. 150 КТ).
- Отчитане на работното време (чл. 142 КТ): в работни дни – подневно, сумирано изчисляване на работното време, максимална продължителност на работна смяна при сумирано изчисляване на работното време.

Работното време на работника или служителя се прекъсва с една или няколко **почивки** (чл. 151, ал.1 КТ). Техният брой и продължителност се определят в зависимост от характера на работата.

Раздел III на глава VII на КТ урежда правата и задълженията за осигуряване на **почивките по време на работа**, както следва:

- почивки в работния ден: една или няколко почивки (броят и продължителността се определят в зависимост от характера на работата), почивка за хранене и време за хранене през работното време (чл. 151 КТ);
- почивки при работа със специфичен характер и/или организация на труд (чл. 154а КТ);
- междудневна почивка (чл. 152 КТ);
- седмична почивка (чл. 153 КТ);
- празнични дни (чл. 154 КТ).

Отпуск в най-широк смисъл на понятието е освобождаването на работника или служителя от задължението да работи по трудовото правоотношение за определен период от време, без то да бъде прекратявано.

В глава осма "Отпуски" на КТ са уредени въпросите, свързани с вида и размера на отпуските, както и условия за тяхното ползване, прекъсване, отлагане, погасяване правото на ползване, заплащане и др.

- Видове отпуски:основен и удължен платен годишен отпуск (чл. 155 КТ); допълнителен платен годишен отпуск (чл. 156 КТ); отпуск за изпълнение на граждански, обществени и други задължения – при встъпване в брак, при кръводаряване, при смърт на родител, дете, съпруг, брат, сестра и родител на другия съпруг или други роднини по права линия, когато работника или служителя е призован в съд или от други органи като страна, свидетел или вещо лице, за участие в заседания като член на представителен държавен орган или съдебен заседател и др. (чл. 157 КТ); отпуск при повикване на учебно мобилизационно мероприятие (чл. 158 КТ); отпуск на синдикални дейци (чл. 159 КТ); неплатен отпуск (чл. 160 КТ); служебни и творчески отпуски (чл. 161 КТ); отпуск при временна неработоспособност (чл. 162); отпуск поради бременност, раждане и осиновяване (чл. 163 КТ); отпуск за отглеждане на дете до 2 годишна

възраст (чл. 164 КТ); отпуск за отглеждане на дете, настанено при близки и роднини или в приемно семейство (чл. 164а КТ); неплатен отпуск за отглеждане на дете до 2 годишна възраст (чл. 165 КТ); отпуск за кърмене и хранене на малко дете (чл. 166 КТ); отпуск при смърт или тежко заболяване на родител (чл. 167 КТ); неплатен отпуск за отглеждане на дете до 8 годишна възраст (чл. 167а КТ); платен отпуск за две и повече живи деца (чл. 168 КТ); платен отпуск за обучение (чл. 169 КТ); отпуск за приемен изпит в учебно заведение (чл. 170 КТ); неплатен отпуск на учащи се (чл. 171 КТ).

- Ползване на платения годишен отпуск: начин на ползване (чл. 172 КТ); ред за ползване (чл. 173 КТ); ползване на отпуск от непълнолетни и майки (чл. 174 КТ); прекъсване на ползването (чл. 175 КТ); отлагане на ползването (чл. 176 КТ); погасяване на правото на ползване (чл. 176а КТ); заплащане (чл. 177 КТ); забрана за парично компенсиране (чл. 178 КТ).

Безопасни и здравословни условия на труд

Съгласно глава XIII "Здравословни и безопасни условия на труда":

- **министърът на труда и социалната политика** самостоятелно или съвместно с други министри издава актове по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, както и правила за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 276 КТ);
- **работодателят**: осигурява здравословни и безопасни условия на труд (чл. 275 КТ); разработва и утвърждава правила за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд в предприятието (чл. 277 КТ); провежда инструктаж и обучение по безопасните методи на работа (чл. 281 КТ); осигурява на санитарно-битово и медицинско обслужване (чл. 282 КТ); предоставя безплатно специално работно облекло и лични предпазни средства (чл. 284 КТ); осигурява на безплатна храна и/или добавки към храната (чл. 285 КТ); организира и провеждането на предварителни и периодични медицински прегледи (чл. 287 КТ); предприема мерки за предотвратяване и намаляване на трудовите злополуки и на общите заболявания и професионалните болести (чл. 289 КТ);
- **работникът или служителят** има право да откаже изпълнението или да преустанови работата, когато възникне сериозна и непосредствена опасност за живота или здравето му, като незабавно уведоми прекия ръководител. (чл. 283 КТ).

Изпълнителната агенция "Главна инспекция по труда" осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности, както и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение (чл. 399 КТ).

Глава XIX "Контрол за спазване на трудовото законодателство и административнонаказателна отговорност за неговото нарушаване" урежда въпросите, свързани с:

- правата (чл. 402 КТ) и задълженията (чл. 403 КТ) на контролните органи;
- задълженията на работодателя във връзка с контрола за спазване на трудовото законодателство (чл. 403а КТ);

- принудителните административни мерки (чл. 404 КТ), вкл. тяхното обжалване (чл. 405 КТ);
- обявяване съществуването на трудово правоотношение (чл. 405а КТ);
- сигналната функция на синдикалните организации (чл. 406 КТ) и на контролните органи (чл. 407 КТ);
- ревизионната книга в предприятието (чл. 408 КТ);
- видовете административни наказания (чл. 412а КТ);
- отговорността за нарушение на нормативните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд (чл. 413 КТ) и за нарушения на другите разпоредби на трудовото законодателство (чл. 414 КТ);
- отговорността на работника или служителя при предоставяне на работна сила без сключен трудов договор (чл. 414а КТ);
- отговорността за неизпълнение на предписание и за създаване на пречки на контролен орган (чл. 415 КТ);
- задължението за внасяне (чл. 415а) КТ и отговорността за невнасяне (чл. 415б КТ) на имуществени санкции и глоби по наказателни постановления;
- отговорността за маловажно нарушение (чл. 415в КТ);
- споразумение в административно-наказателното производство (чл. 415г КТ);
- разсрочване на задължения (чл. 415д КТ);
- приложимостта на административнонаказателната отговорност за нарушения на трудовото законодателство (чл. 415е КТ);
- установяване на нарушенията, издаване, обжалване и изпълнение на наказателните постановления (чл. 416 КТ).

Трудова дисциплина

Виновното неизпълнение на трудовите задължения е нарушение на трудовата дисциплина (чл. 186 КТ). В тази връзка трудовата дисциплина се свежда до съвкупност от всички задължения на работника или служителя (т.2.1.1.) при изпълнение на възложената работа.

- **Правилник за вътрешния трудов ред** (чл. 181 КТ): определя правата и задълженията на работниците и служителите и на работодателя по трудовото правоотношение и урежда организацията на труда в предприятието съобразно особеностите на неговата дейност.
- **Дисциплинарна отговорност**: нарушение на трудовата дисциплина (чл. 186 КТ); видове нарушения на трудовата дисциплина (чл. 187 КТ); видове дисциплинарни наказания (чл. 188 КТ); критерии за определяне и еднократност на дисциплинарното наказание (чл. 189 КТ); дисциплинарно уволнение (чл. 190 КТ); органи, които налагат дисциплинарните наказания (чл. 192 КТ); задължения на работодателя преди налагане на дисциплинарното наказание (чл. 193 КТ); срокове за налагане на дисциплинарни наказания (чл. 194 КТ); заповед за дисциплинарно наказание (чл. 195 КТ); заличаване на дисциплинарните наказания (чл. 197 КТ); предсрочно заличаване на дисциплинарни наказания (чл. 198 КТ); временно отстраняване от работа (чл. 199 КТ).

Заплащане на труда

Според КТ, положеният труд по трудово правоотношение е възмезден (чл. 242 КТ). В глава XII "Трудово възнаграждение" са уредени въпросите, свързани със:

- правото на равно възнаграждение(чл. 243 КТ);
- регулиране на минималните трудови възнаграждения и обезщетения (чл. 244 КТ): минималната работна заплата за страната; видовете и минималните размери на допълнителните трудови възнаграждения и на обезщетенията по трудовото правоотношение;
- системите на заплащане на труда: определяне на размера на трудовото възнаграждение (чл. 247 КТ); определяне и изменение на трудовите норми (чл. 250 КТ);
- допълнителни и други трудови възнаграждения: трудово възнаграждение при вътрешно заместване (чл. 259 КТ); трудово възнаграждение при външно съвместителство (чл. 260 КТ); заплащане на нощен труд (чл. 261 КТ); заплащане на извънреден труд (чл. 262 КТ), вкл. при ненормиран работен ден (чл. 263 КТ); трудово възнаграждение за работа през официалните празници (чл. 264 КТ); трудово възнаграждение при неизпълнение на трудовите норми (чл. 266 КТ); трудово възнаграждение при престой и производствена необходимост (чл. 267 КТ); трудово възнаграждение при некачествена продукция (чл. 268 КТ);
- изплащане на трудовото възнаграждение: изплащане в пари и в натура (чл. 269 КТ); място и срокове за изплащане (чл. 270 КТ); добросъвестност при получаване на трудовото възнаграждение (чл. 271 КТ); удръжки от трудовото възнаграждение (чл. 272 КТ).

Обучение и квалификация (чл. 281 КТ)

- Всички работници и служители се инструктират и обучават по безопасните методи на работа.
- Работниците и служителите, работата на които е свързана с използване, обслужване и поддържане на машини и други технически съоръжения, както и работниците и служителите, заети в дейности, които създават опасност за здравето и живота им, задължително се инструктират, обучават и полагат изпит по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труда.
- Машините, другите съоръжения и технологичните процеси с повишена опасност се обслужват само от правоспособни работници и служители. Тяхната правоспособност се урежда със специални наредби. Списъкът на съоръженията и дейностите с повишена опасност се утвърждава от съответните ведомства.
- Не се допускат на работа лица без необходимите знания и умения, които се предвиждат в правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труда в предприятието.
- Работодателят е длъжен да организира провеждането на периодично обучение или инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при условия и по ред, определени с наредба на министъра на труда и социалната политика.

Медицинско наблюдение

- Работодателят е длъжен да осигурява условия за санитарно-битово и медицинско обслужване на работниците и служителите съобразно санитарните норми и изисквания (чл. 282 КТ).
- Според разпоредбата на чл. 287 КТ, всички работници и служители подлежат на задължителни предварителни и периодични медицински прегледи. Условията за извършване на предварителните и периодичните прегледи съобразно характера на работата, условията на труда и възрастта на работниците и служителите се определят от министъра на здравеопазването.
- Предварителните медицински прегледи се заплащат от лицата, които кандидатстват за работа, а периодичните медицински прегледи са за сметка на работодателя.
- Работодателят и длъжностните лица в предприятието са длъжни да опазват в тайна данните относно здравословното състояние на работниците и служителите и информацията от и за съответните медицински прегледи.

Трудови злополуки и професионални болести

Трудовите злополуки, общите заболявания и професионалните болести, както и редът за тяхното установяване и последиците от настъпването им са уредени от отделен закон[18] (чл. 290 на КТ).

Социално битово и културно обслужване на работниците и служителите

- **Осигуряване на задоволяването на социално-битовите и културните потребности** (чл. 294 КТ): организирано хранене съобразно рационалните норми и специфичните условия на труд; търговско и битово обслужване; транспортно обслужване от местоживеенето до месторабoтата и обратно; бази за дълготраен и краткотраен отдих, физическа култура, спорт и туризъм; бази за културни занимания, клубове, библиотеки и други; подпомагане на младите и на новопостъпилите работници и служители; задоволяване на други социално-битови и културни потребности.
- **Работно и униформено облекло** (чл. 296 КТ): осигуряване на работниците и служителите на безплатно работно и униформено облекло при условия и по ред, установени от Министерския съвет или в колективния трудов договор.
- **Жилища и работнически общежития** (чл. 297 КТ): полагане на грижи за осигуряване жилища на работниците и служителите и техните семейства.
- **Грижи за семействата на работниците и служителите** (чл. 299 КТ): настаняване на децата на работниците и служителите в детски заведения, както и поддържане, изграждане или участие в изграждането и поддържането им със средства на работодателя или съвместно с други работодатели и общинските съвети; предоставяне за ползване от децата на работниците и служителите наличната база за почивка, физкултура, спорт и туризъм, младежки дейности и културни занимания.
- **Грижи за пенсионираните работници и служители** (чл. 300 КТ): по решение на общото събрание на работниците и служителите социалните фондове и формите на

[18] Кодекс за социално осигуряване

социално обслужване могат да се ползват и от пенсионери, работили при същия работодател.

- **Финансиране** (чл. 292 КТ): със средства от работодателя и от други източници.
- **Разпределение и използване на средствата** (чл. 293 КТ): по решение на общото събрание на работниците и служителите.

Социален диалог

Държавата регулира трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения, осигурителните отношения и въпросите на жизненото равнище след консултации и диалог с работниците, служителите, работодателите и техните организации в дух на сътрудничество, взаимни отстъпки и зачитане на интересите на всяка от страните (чл. 2 КТ).

- **Тристранно сътрудничество** (чл. 3 КТ): Национален съвет за тристранно сътрудничество (чл. 3а КТ); отраслови, браншови, областни и общински съвети за тристранно сътрудничество (чл. 3б КТ); функции, заседания, организиране на дейността и приемане на решения, уредба и финансиране дейността на съветите за тристранно сътрудничество (чл. 3в – 3е КТ).
- **Сдружаване** на работниците и служителите (чл. 4 КТ) и на работодателите (чл. 5 КТ).
- **Общо събрание** на работниците и служителите (чл. 6–6а КТ).
- Участие на работниците и служителите в управлението на предприятието (чл. 7 КТ).
- Представители за **информиране и консултиране** на работниците и служителите (чл. 7а–7б КТ).
- Права и задължения на представителите на работниците и служителите (чл. 7в КТ).
- **Синдикални организации и организациите на работодателите** (глава III на КТ): представителни организации на работниците и служителите (чл. 34 КТ) и на работодателите (чл. 35 КТ); признаване на представителни организации (чл. 36 КТ); проверка на изискванията за представителност (чл. 36а КТ).
- **Права на синдикалните организации и на организациите на работодателите**: участие в обсъждането на трудови и осигурителни въпроси (чл. 42 КТ); представителство пред съда (чл. 45 КТ).
- **Съдействие за осъществяване дейността на синдикалните организации и на представителите на работниците и служителите** (чл. 46 КТ).

Имуществена отговорност и видове обезщетения (глава X на КТ)

- **Имуществена отговорност на работодателя**: при смърт или увреждане здравето на работника и служителя (чл. 200 КТ); изключване или намаляване на отговорността (чл. 201 КТ); регресен иск (чл. 202 КТ).
- **Имуществена отговорност на работника или служителя**: обсег на имуществената отговорност (чл. 203 КТ); изключване на отговорността (чл. 204 КТ); вреда, която подлежи на обезщетяване (чл. 205 КТ); размер на отговорността (чл. 206 КТ); размер на отговорността за вреда, причинена при отчетническа дейност (чл. 207 КТ); отговорност за вреда, причинена от няколко работници или служители (чл. 208 КТ); бригадна отговорност (чл. 209 КТ); осъществяване на ограничената имуществена отговорност (чл. 210 КТ) и на пълната имуществена отговорност (чл. 211 КТ).

- **Видове обезщетения**: при недопускане на работа (чл. 213 КТ); при временно отстраняване от работа (чл. 214 КТ); при командировка (чл. 215 КТ); при преместване (чл. 216 КТ); при трудоустрояване (чл. 217 КТ); при бедствие (чл. 218 КТ); при правомерен отказ на работника или служителя да изпълнява работата (чл. 219 КТ); за неспазено предизвестие (чл. 220 КТ); при прекратяване на трудовото правоотношение без предизвестие (чл. 221 КТ); при уволнение на други основания (чл. 222 КТ); за неизползуван платен годишен отпуск (чл. 224 КТ); при незаконно уволнение и при недопускане на работа на възстановен работник или служител (чл. 225 КТ); за други вреди, причинени на работника или служителя (чл. 226 КТ).
- **Регресна отговорност** (чл. 227 КТ).
- **Брутно трудово възнаграждение за определяне на обезщетенията** (чл. 228 КТ).

Други

- **Специална закрила на непълнолетните работници и служители**: минимална възраст за приемане на работа (чл. 301 КТ); приемане на работа на лица, ненавършили 16 години (чл. 302 КТ) и на лица от 16 до 18 години (чл. 303 КТ); работи за лица, ненавършили 18 години (чл. 304 КТ); особени грижи за непълнолетните (чл. 305 КТ).
- **Специална закрила на жените**: защита на бременните жени и на кърмачките (чл. 307 КТ); осигуряване на стаи за жени (чл. 308 КТ); трудоустрояване на бременни жени или кърмачки (чл. 309 КТ); командироване на бременни жени и майки с деца (чл. 310 КТ); надомна работа (чл. 312 КТ); ползване на правата на майката от бащата (чл. 313 КТ); задължение за уведомяване (чл. 313а КТ).
- **Специална закрила на лицата с намалена работоспособност**: основание за трудоустрояване (чл. 314 КТ); работни места за трудоустрояване (чл. 315 КТ); специализирани предприятия и цехове за лица с трайно намалена работоспособност (чл. 316 КТ); трудоустрояване на работници и служители; (чл. 317 КТ); платен годишен отпуск (чл. 319 КТ); трудово възнаграждение (чл. 320 КТ).
- **Закрила при уволнение**: (чл. 333 КТ).

1.2.1.2 Закон за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ)

Обн., ДВ, бр. 124 от 1997 г., изм., бр. 86 от 1999 г., бр. 64 и 92 от 2000 г., бр. 25 и 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 70 от 2004 г., бр. 76 от 2005 г., изм., бр. 33 от 2006 г., изм. и доп., бр. 48 от 2006 г., изм., бр. 102 от 2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 2006 г., бр. 40 от 2007 г., изм., бр. 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 108 от 2008 г., изм., бр. 93 от 2009 г., доп., бр. 12 и 58 от 2010 г., изм., бр. 88 и 98 от 2010 г., бр. 60 от 2011 г., бр. 7 от 2012 г.

Предмет: Урежда правата и задълженията на държавата, работодателите, работещите, представителите на работещите по безопасност и здраве при работа, на лицата, които за своя сметка работят сами или в съдружие, и на други организации и юридически лица за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

Цел: Да въведе общи принципи за превенция и мерки за стимулиране подобренията на безопасността и здравето на работещите: превенция на професионалните рискове; защита на

безопасността и здравето; отстраняване на рисковете и причините за трудовия травматизъм и професионалната заболеваемост; информиране, консултации и обучение; балансирано участие.

Основни задължения на страните по трудово или служебно правоотношение

Юридическите и физическите лица, които самостоятелно наемат работещи, юридическите и физическите лица, които ползват работещи, предоставени им от предприятие, което осигурява временна работа, както и лицата, които за своя сметка работят сами или в съдружие с други, са длъжни да осигурят здравословни и безопасни условия на труд във всички случаи, свързани с работата, както на работещите, така и на всички останали лица, които по друг повод се намират във или в близост до работните помещения, площадки или места (чл. 14, ал. 1 ЗЗБУТ).

- **Задължения на работодателя**: да осигурява здравословни и безопасни условия на труд на работещите, като прилага необходимите мерки, вкл.: превенция на професионалните рискове; предоставяне на информация и обучение; осигуряване на необходимата организация и средства (чл. 4, ал. 1 ЗЗБУТ); да осигурява основните принципи на превенция: избягване на рисковете; оценка на рисковете, които не могат да бъдат избегнати; ограничаване на рисковете при източника на възникването им; приспособяване на работата към работещия, особено по отношение на проектирането на работните места, избора на работното оборудване, на работните и производствените методи, с цел облекчаване или премахване на монотонната работа, работата с наложен ритъм, както и за намаляване на въздействието им върху здравето на работещия; привеждане в съответствие с техническия прогрес; замяна на опасното с безопасно или по-малко опасно; обозначаване на съществуващи опасности и източници на вредни за здравето и безопасността фактори; прилагане на последователна цялостна политика за превенция, обхващаща технологията, организацията на работа, условията на труд, социалните взаимоотношения и въздействието на елементите на работната среда и трудовия процес; използване на колективните средства за защита с предимство пред личните предпазни средства; даване на съответни инструкции на работещите (чл. 4, ал. 3 ЗЗБУТ).
- **Задължения на възложителя, проектанта и строителя** в процеса на проектиране на строителни обекти и дейности, производства, конструкции, технологии и работно оборудване(чл. 5 ЗЗБУТ).
- **Задължения на работещите**: да се грижат за здравето и безопасността си, както и за здравето и безопасността и на другите лица, пряко засегнати от неговата дейност (чл. 33 ЗЗБУТ); да използват правилно: работното оборудване; дадените им лични предпазни средства, специално работно облекло, средствата за колективна защита и предпазните устройства, с които са оборудвани машините, апаратите, инструментите, предприятието или сградата; да информират незабавно работодателя или съответните длъжностни лица за всяка възникнала обстановка при работа, която може да представлява непосредствена опасност за тяхното здраве и за всички неизправности в средствата за колективна защита; да съдействат на работодателя, на съответните длъжностни лица и/или на представителите на работещите по безопасност и здраве при работа при изпълнението на мероприятията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и на предписанията, дадени от контролните органи; да

възстанови незабавно или да предприеме други защитни мерки за незабавно възстановяване на временно отстрани от него средство за защита или сигнализация при извършване на ремонт, монтаж, профилактика и др. (чл. 34 ЗЗБУТ).

Физиологичен режим на труд и почивка

При работа с високо нервно-психическо натоварване, наложен ритъм, монотонност и принудителна работна поза, определена трудова норма и при сменна работа се въвеждат **физиологични режими на труд и почивка** (чл. 12 ЗЗБУТ). Условията, редът и изискванията за разработване на физиологичните режими на труд и почивка са определени с наредба[19] на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика.

Безопасни и здравословни условия на труд

При осъществяване на дейността за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд **работодателят е длъжен**:

- да оценява рисковете за безопасността и здравето на работещите; да планира и прилага превантивни мерки и методи на работа и производство; да възлага на работещите задачи, съобразени с техните компетентности, опит, възможности и с пригодността им по отношение на безопасността и здравето при работа; да отчита специфичните опасности за работещите, които се нуждаят от специална закрила, с оглед осигуряване на съответните улеснения на работните им места; да създаде необходимата организация за осъществяване на наблюдението и контрола по изпълнението на планираните мерки; да осигури ефективен контрол за извършване на работата без риск за здравето и по безопасен начин; да не допуска до местата, където съществува сериозна или специфична опасност за здравето и живота, лица, които не са подходящо обучени, инструктирани и екипирани; да предприеме необходимите мерки за координация на действията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, когато на един обект или работна площадка се извършват работи или дейности от работещи и на други работодатели (чл. 16 ЗЗБУТ);
- да назначи или определи едно или повече длъжностни лица с подходящо образование и квалификация, или да създаде специализирана служба за организиране изпълнението на дейности, свързани със защитата от професионалните рискове и превенция на тези рискове (чл. 24 ЗЗБУТ). Техните функции и задачи са определени с наредба[20] на министъра на труда и социалната политика (чл. 24, ал. 2 ЗЗБУТ).
- да въвежда в експлоатация нови, реконструирани или модернизирани обекти при доказано съответствие с изискванията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 6 ЗЗБУТ);
- да осигурява минималните изисквания за осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд на работните места (чл. 7 ЗЗБУТ); Минималните изисквания за

[19] Наредба №15 за условията, реда и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа

[20] Наредба №3 за функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове

здравословни и безопасни условия на труд са определени с наредба[21] на министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (чл. 7, ал. 2 ЗЗБУТ);

- да използва подходящо за извършваната работа работно оборудване: да не застрашава здравето и безопасността на работещите и да отговаря на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд, установени с нормативни актове (чл. 8, ал. 1–3 ЗЗБУТ);
- да поддържа работното оборудване и своевременно да го ремонтира през целия период на използването му и след извеждането му от експлоатация, така че да не застрашава здравето и безопасността на работещите (чл. 8, ал. 4 ЗЗБУТ);
- да осигурява лични предпазни средства при работа с риск за здравето и безопасността, който не може да се отстрани по друг начин (чл. 10, ал. 1 ЗЗБУТ);
- да осигурява подходящи средства и оборудване за избягване на ръчното повдигане, поддържане и пренасяне на тежести. (чл. 11 ЗЗБУТ); Минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд при ръчна работа с тежести са определени с наредба[22] на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика (чл. 11, ал. 3 ЗЗБУТ);
- да създаде и поддържа картотека на информационните листове за безопасност на употребяваните и произвежданите опасни химични вещества и препарати (чл. 13, ал. 2 ЗЗБУТ);
- осигури организация за действия по ликвидиране на опасността, оказване на първа помощ, противопожарна охрана и условия за евакуация на работещите, както и контактите със спешна медицинска помощ и структурите за пожарна безопасност и защита на населението (чл. 20 ЗЗБУТ).

Задължения на работещите по ЗБУТ

- Всеки работещ е длъжен да се грижи за здравето и безопасността си, както и за здравето и безопасността и на другите лица, пряко засегнати от неговата дейност, в съответствие с квалификацията му и дадените от работодателя инструкции (чл. 33 ЗЗБУТ).
- Работещите в съответствие със своята квалификация и дадените им инструкции са длъжни: да използват правилно машините, апаратите, инструментите, опасните вещества и материали, транспортните средства и другото работно оборудване; да използват правилно дадените им лични предпазни средства и специално работно облекло и след употреба да ги връщат на съответното място за съхранение; да използват правилно и по предназначение и да не отстраняват, прекъсват, изключват или променят самоволно средствата за колективна защита и предпазните устройства, с които са оборудвани машините, апаратите, инструментите, предприятието или сградата; да информират незабавно работодателя или съответните длъжностни лица за всяка възникнала обстановка при работа, която може да представлява непосредствена опасност за тяхното здраве и за всички неизправности в средствата за колективна защита; да съдействат на работодателя, на съответните длъжностни лица и/или на

[21] Наредба №7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване
[22] Наредба №16 за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести

представителите на работещите по безопасност и здраве при работа при изпълнението на мероприятията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и на предписанията, дадени от контролните органи (чл. 34, ал. 1 ЗЗБУТ).

- Всеки работещ, който временно отстрани средство за защита или сигнализация при извършване на ремонт, монтаж, профилактика и други, е длъжен да го възстанови незабавно или да предприеме други защитни мерки със същата ефективност (чл. 34, ал. 2 ЗЗБУТ).

Заплащане на труда: тази област не е предмет на правно регулиране от ЗЗБУТ.

Обучение и квалификация

Работодателят е длъжен да осигури на всеки работещ, включително на работещите по срочно правоотношение или при условията на временна работа, както и на работещите на смени и полагащите нощен труд, подходящо обучение и инструктаж по безопасност и здраве при работа в съответствие със спецификата на индивидуалното му работно място и на професията при: постъпване на работа; преместване на друга работа или промяна на работата; въвеждане на ново или при промяна на работно оборудване и технология. Обучението се осъществява в работно време, като всички разходи за провеждането му са за сметка на работодателя (чл. 26, ал. 2 ЗЗБУТ).

Медицинско наблюдение

Работодателите са длъжни да осигуряват обслужване на работещите от регистрирани служби по трудова медицина (СТМ) (чл. 25 ЗЗБУТ).

Със ЗЗБУТ са уредени въпросите, свързани със:

- създаването на СТМ (чл. 25, ал. 3-4);
- основните функции (чл. 25, ал. 2) и дейности на СТМ (чл. 25а.). Условията и редът за осъществяване дейността на службите по трудова медицина са определени с наредба[23] на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика (чл. 25б, ал. 4);
- минималният състав на СТМ (чл. 25б.);
- регистрирането на СТМ (чл. 25в), вкл. необходими документи (чл. 25г, ал. 1); отказ за регистрация (чл. 25г, ал. 4-5); заличаване на регистрирани СТМ (чл. 25д, ал. 3) и др.;

Трудови злополуки и професионални болести

Работодателят задължително установява, разследва и регистрира всяка станала трудова злополука и известните му случаи на професионални заболявания по ред и начин, определени с Кодекса за социално осигуряване (чл. 23, ал.1 ЗЗБУТ).

Социално битово и културно обслужване на работниците и служителите: тази област не е предмет на правно регулиране от ЗЗБУТ.

[23] Наредба №3 за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина

Социален диалог

Политиката за осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд се определя и осъществява след съгласуване в рамките на постоянни или временни структури на тристранното сътрудничество на национално, отраслово и регионално равнище (чл. 38 ЗЗБУТ).

- **Национално ниво**: Национален съвет по условия на труд (НСУТ) – състав (чл. 39, ал.2 ЗЗБУТ), функции и задачи (чл. 39, ал.1, чл. 40 ЗЗБУТ).
- **Отраслово и регионално равнище**: отраслови и браншови съвети по условия на труд – състав (чл. 41 ЗЗБУТ), функции и задачи (чл. 42 ЗЗБУТ); регионални (областни и общински) съвети по условия на труд (чл. 43 ЗЗБУТ).

Работодателят е длъжен да се консултира с работещите или с техни представители и организации, като създава възможност те да участват при: обсъждането и приемането на всички мерки, които се отнасят до здравето и безопасността на работещите; определянето на работещи, които ще извършват дейности по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, първа помощ, борбата с пожарите и евакуацията на работещите; планирането и организацията на обучението на работещите по здравословните и безопасни условия на труд. (чл. 26, ал.1 ЗЗБУТ).

- **Ниво предприятие**: комитети по условия на труд (КУТ) (чл. 27 ЗЗБУТ) и групи по условия на труд (ГУТ) (чл. 28 ЗЗБУТ): функции на КУТ/ГУТ (чл. 29 ЗЗБУТ); права на представителите на работещите в КУТ/ГУТ (чл. 30 ЗЗБУТ).

Имуществена отговорност и видове обезщетения

- **Задължително осигуряване за професионално заболяване и трудова злополука**, като осигурителните вноски са за сметка на работодателите (чл. 51, ал.1 ЗЗБУТ).Условията и редът за осигуряване за трудови злополуки и за професионални заболявания са уредени с отделен закон[24] (чл. 51, ал.3 ЗЗБУТ).
- **Задължително застраховане за риска "трудова злополука"**: за сметка на работодателя при условия и по ред, определени с акт на Министерския съвет[25] (чл. 52, ал.1 ЗЗБУТ).

Други

- Задължение за подаване на годишна декларация в териториалната дирекция "Инспекция по труда" по адреса на регистрация на предприятието. Формата, съдържанието, редът и начинът за подаване и съхраняване на декларацията по ал. 1 са определени с наредба[26] на министъра на труда и социалната политика. (чл. 15, ал.1-2 ЗЗБУТ).

[24] Кодекс за социално осигуряване
[25] Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска "трудова злополука"
[26] Наредба №3 за формата, съдържанието, реда и начина за подаване и съхраняване на декларацията по чл. 15, ал. 1 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд

- Задължение за писмена договореност между работодатели, когато използват съвместно един обект, работно помещение или оборудване, работна площадка или работно място (чл. 18 ЗЗБУТ).

Контрол и административнонаказателна отговорност

- Цялостен контрол по спазването на този закон упражнява Министерството на труда и социалната политика (чл. 54, ал.1 ЗЗБУТ), а специализираната контролна дейност по изпълнението на този закон, както и на други нормативни актове се извършва от Изпълнителната агенция "Главна инспекция по труда" чрез нейните структури (чл. 54, ал.2 ЗЗБУТ).
- Органите на държавния здравен контрол упражняват контрол върху дейността на службите по трудова медицина (чл. 54а, ал.1 ЗЗБУТ).
- Отговорност за лицата, които нарушават изискванията или не изпълняват задълженията си по този закон (чл. 55 ЗЗБУТ).
- Имуществени санкции или глоби за лицата, регистрирали служба по трудова медицина, и за ръководителите на службите по трудова медицина, които не изпълняват задълженията си по този закон (чл. 54б ЗЗБУТ).

1.2.1.3 Кодекс за социално осигуряване (КСО)

Обн., ДВ, бр. 110 от 17.12.1999 г., в сила от 1.01.2000 г.; Решение №5 на Конституционния съд на РБ от 29.06.2000 г. - бр. 55 от 7.07.2000 г.; изм. и доп., бр. 64 от 4.08.2000 г., изм., бр. 1 от 2.01.2001 г., доп., бр. 35 от 10.04.2001 г., изм., бр. 41 от 24.04.2001 г., изм. и доп., бр. 1 от 4.01.2002 г., в сила от 1.01.2002 г., изм., бр. 10 от 29.01.2002 г., в сила от 1.01.2002 г., изм. и доп., бр. 45 от 30.04.2002 г., в сила от 30.04.2002 г., бр. 74 от 30.07.2002 г., в сила от 1.01.2003 г., доп., бр. 112 от 29.11.2002 г., изм. и доп., бр. 119 от 27.12.2002 г., в сила от 1.01.2003 г., доп., бр. 120 от 29.12.2002 г., изм. и доп., бр. 8 от 28.01.2003 г., в сила от 1.03.2003 г., доп., бр. 42 от 9.05.2003 г., изм. и доп., бр. 67 от 29.07.2003 г., доп., бр. 95 от 28.10.2003 г., изм. и доп., бр. 112 от 23.12.2003 г., в сила от 1.01.2004 г., изм., бр. 114 от 30.12.2003 г., изм. и доп., бр. 12 от 13.02.2004 г., изм., бр. 21 от 16.03.2004 г., в сила от 1.01.2004 г., доп., бр. 38 от 11.05.2004 г., изм. и доп., бр. 52 от 18.06.2004 г., в сила от 1.08.2004 г., бр. 53 от 22.06.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., бр. 69 от 6.08.2004 г., в сила от 1.07.2004 г., изм., бр. 70 от 10.08.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., изм. и доп., бр. 112 от 23.12.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., изм., бр. 115 от 30.12.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., изм. и доп., бр. 38 от 3.05.2005 г., изм., бр. 39 от 10.05.2005 г., в сила от 11.02.2006 г., бр. 76 от 20.09.2005 г., в сила от 1.01.2007 г., бр. 102 от 20.12.2005 г., в сила от 20.12.2005 г., изм. и доп., бр. 103 от 23.12.2005 г., в сила от 1.01.2006 г., бр. 104 от 27.12.2005 г., в сила от 1.01.2006 г., бр. 105 от 29.12.2005 г., в сила от 1.01.2006 г., изм. и доп., бр. 17 от 24.02.2006 г., изм., бр. 30 от 11.04.2006 г., в сила от 12.07.2006 г., бр. 34 от 25.04.2006 г., в сила от 1.01.2008 г. (*),изм. и доп., бр. 56 от 11.07.2006 г., в сила от датата на влизане в сила на Договора за присъединяване на Република България към Европейския съюз - 1.01.2007 г., бр. 57 от 14.07.2006 г., в сила от 1.07.2006 г., бр. 59 от 21.07.2006 г., в сила от датата на влизане в сила на Договора за присъединяване на Република България към Европейския съюз - 1.01.2007 г., бр. 68 от 22.08.2006 г., попр., бр. 76 от 15.09.2006 г., (*) изм., бр. 80 от

3.10.2006 г., в сила от 3.10.2006 г., бр. 82 от 10.10.2006 г., бр. 95 от 24.11.2006 г., в сила от 1.01.2007 г., доп., бр. 102 от 19.12.2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 22.12.2006 г., в сила от 1.01.2007 г., бр. 41 от 22.05.2007 г., изм., бр. 52 от 29.06.2007 г., в сила от 1.11.2007 г., (*) бр. 53 от 30.06.2007 г., в сила от 30.06.2007 г., бр. 64 от 7.08.2007 г., бр. 77 от 25.09.2007 г., в сила от 1.10.2007 г., доп., бр. 97 от 23.11.2007 г., бр. 100 от 30.11.2007 г., в сила от 20.12.2007 г., изм. и доп., бр. 109 от 20.12.2007 г., в сила от 1.01.2008 г., бр. 113 от 28.12.2007 г., в сила от 1.01.2008 г., изм., бр. 33 от 28.03.2008 г., изм. и доп., бр. 43 от 29.04.2008 г., в сила от 1.01.2008 г., изм., бр. 67 от 29.07.2008 г., доп., бр. 69 от 5.08.2008 г., изм., бр. 89 от 14.10.2008 г., бр. 102 от 28.11.2008 г., изм. и доп., бр. 109 от 23.12.2008 г., в сила от 1.01.2009 г., изм., бр. 23 от 27.03.2009 г., в сила от 1.04.2009 г., доп., бр. 25 от 3.04.2009 г., в сила от 1.06.2009 г., изм. и доп., бр. 35 от 12.05.2009 г., в сила от 12.05.2009 г., бр. 41 от 2.06.2009 г., в сила от 2.06.2009 г., доп., бр. 42 от 5.06.2009 г., изм., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г., бр. 95 от 1.12.2009 г., в сила от 1.01.2010 г., изм. и доп., бр. 99 от 15.12.2009 г., в сила от 1.01.2010 г., доп., бр. 103 от 29.12.2009 г., в сила от 29.12.2009 г., изм., бр. 16 от 26.02.2010 г., в сила от 26.02.2010 г., изм. и доп., бр. 19 от 9.03.2010 г., бр. 43 от 8.06.2010 г., бр. 49 от 29.06.2010 г., в сила от 1.07.2010 г., доп., бр. 58 от 30.07.2010 г., в сила от 30.07.2010 г., изм. и доп., бр. 59 от 31.07.2010 г., в сила от 31.07.2010 г., изм., бр. 88 от 9.11.2010 г., в сила от 1.01.2011 г., бр. 97 от 10.12.2010 г., в сила от 10.12.2010 г., бр. 98 от 14.12.2010 г., в сила от 1.01.2011 г., изм. и доп., бр. 100 от 21.12.2010 г., в сила от 1.01.2011 г.; Решение №7 на Конституционния съд на РБ от 31.05.2011 г. - бр. 45 от 14.06.2011 г.; изм. и доп., бр. 60 от 5.08.2011 г., в сила от 5.08.2011 г., изм., бр. 77 от 4.10.2011 г., изм. и доп., бр. 100 от 20.12.2011 г., в сила от 1.01.2012 г., доп., бр. 7 от 24.01.2012 г., изм. и доп., бр. 21 от 13.03.2012 г., бр. 38 от 18.05.2012 г., в сила от 1.07.2012 г., изм., бр. 40 от 29.05.2012 г., доп., бр. 44 от 12.06.2012 г., в сила от 1.07.2012 г., изм. и доп., бр. 58 от 31.07.2012 г., в сила от 1.08.2012 г., бр. 81 от 23.10.2012 г., в сила от 1.09.2012 г., бр. 89 от 13.11.2012 г., в сила от 1.01.2013 г., бр. 94 от 30.11.2012 г., в сила от 1.01.2013 г., бр. 99 от 14.12.2012 г., в сила от 1.01.2013 г..

Предмет: Урежда обществените отношения, свързани със:

- държавното обществено осигуряване (ДОО) при общо заболяване, **трудова злополука, професионална болест**, майчинство, безработица, старост и смърт;
- допълнителното социално осигуряване.

Въпросите, свързани с **осигуряването за трудова злополука и професионална болест** са уредени в част I на КСО "Държавно обществено осигуряване".

Основни задължения на страните по трудово или служебно правоотношение

- **Задължения на осигурителите**[27]: да внасят за своя сметка осигурителни вноски във фонд "Трудова злополука и професионална болест" (чл. 6, ал. 6 КСО), в размер от 0,4 до 1,1 на сто, определен със Закона за бюджета на държавното обществено

[27] Съгласно чл. 5, ал. 1 на КСО, осигурител е всяко физическо лице, юридическо лице или неперсонифицирано дружество, както и други организации, които имат задължение по закон да внасят осигурителни вноски за други физически лица. Държавата участва в осигуряването чрез трансфер във фонд "Пенсии" в размерите и по реда, определени в чл. 21, т. 5 на КСО.

осигуряване за съответната година по групи основни икономически дейности (чл. 6, ал. 1, т. 5 КСО); да декларира пред териториалното поделение на Националния осигурителен институт всяка трудова злополука (чл. 57, ал. 1 КСО); да изготвя и представя документи, необходими за издаване на експертно решение за потвърждаване или отхвърляне на професионалната болест (чл. 62, ал. 2 КСО); да уведомява териториалното поделение на НОИ за изменения в технологията или характера на работа на предприятието, както и за ликвидация на предприятието; да уведомява незабавно териториалното поделение на НОИ, Инспекцията по труда и други компетентни органи за всяка смъртна трудова злополука, за всяка злополука, причинила увреждане на повече от трима работещи, както и за всяка злополука, за която има основание да се предполага, че ще доведе до инвалидност; да изпраща в териториалното поделение на Националния осигурителен институт копия от болничните листове (първичен и продължения) за трудова злополука или професионална болест (чл. 66 КСО).

- **Обхват на осигуряване за трудова злополука и професионална болест**: инвалидност, смърт, временна неработоспособност и временно намалена работоспособност, поради трудова злополука и професионална болест (чл. 2, ал. 2, т. 3 КСО).
- **Размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест** се определя от Националния осигурителен институт по методика и ред, определени с акт[28] на Министерския съвет. (чл. 64, ал. 3 КСО).
- **Задължения на осигуреното лице**[29]: да познава и да изпълнява изискванията на нормативните актове за безопасност на труда и опазване на здравето при работа, както и правилата за вътрешния трудов ред на предприятието; да уведоми незабавно осигурителя или негов пълномощник за настъпила трудова злополука или за установена професионална болест, с изключение на случаите, когато това е невъзможно (чл. 67 КСО).
- **Права на осигурените за трудова злополука и професионална болест** (чл. 12 КСО): парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение, належащ медицински преглед, изследване и/или лечение; парични помощи за профилактика и рехабилитация; пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест; парични помощи за помощно-технически средства, свързани с увреждането; еднократна помощ и наследствена пенсия за съпруг (съпруга), деца и родители (при

[28] Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест

[29] Съгласно чл. 4, ал. 1 и 2 КСО, задължително осигурени за трудова злополука и професионална болест са: работници и служители, наети на работа за повече от пет работни дни, или 40 часа, през един календарен месец, независимо от характера на работата, от начина на заплащането и от източника на финансиране; държавните служители; съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители; кадрови военнослужещите по Закона за отбрана и въоръжените сили на Р. България, държавните служители-офицери, сержанти и граждански лица по Закона за МВР; членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение в кооперацията; лицата, които работят по втори или по допълнителен трудов договор; изпълнители по договори за управление и контрол на търговските дружества; лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи доходи на изборни длъжности, служителите с духовно звание на Българската православна църква и други регистрирани вероизповедания; специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност; работниците и служителите, наети на работа при един работодател за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец или наети на работа при повече работодатели - при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец.

смърт на осигурено лице, която е в причинна връзка със злополуката или професионалната болест).

Работно време, почивки и отпуски: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Безопасни и здравословни условия на труд (чл. 65 КСО)

Фонд "Трудова злополука и професионална болест" финансира мероприятия за предотвратяване на трудовата злополука и професионалната болест:

- оказване на помощ, консултации и съдействие на осигурителите за създаване и реализиране на ефективна система за управление на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- разработване и участие в разработването на национални отраслови програми (стратегии) в областта на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- провеждане на обучение и повишаване квалификацията на работещите по въпросите на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- осъществяване и възлагане на научни изследвания в областта на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- проверка на състоянието на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- разследване самостоятелно или с другите компетентни органи на трудови злополуки и професионални болести;
- провеждане на кампанийна дейност, предоставяне на информация на обществото по проблемите на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- разработване и участие в разработването на нормативни актове по безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- изучаване и разпространяване на положителния опит в създаването на безопасни условия на труд;
- извършване на други дейности по предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести.

Трудова дисциплина: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Заплащане на труда: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Обучение и квалификация: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Медицинско наблюдение: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Трудови злополуки и професионални болести

Глава V на КСО урежда условията и реда за осигуряване за трудова злополука и професионална болест.

Трудова злополука (чл. 55 КСО): Всяко внезапно увреждане на здравето станало през време и във връзка или по повод на извършваната работа, както и при всяка работа, извършена в

интерес на предприятието, когато е причинило временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт (ал. 1).

Трудова е и злополуката, станала с осигурен по чл. 4, ал. 1 и 2 КСО по време на обичайния път при отиване или при връщане от работното място до: основното място на живеене или до друго допълнително място на живеене с постоянен характер; мястото, където осигуреният обикновено се храни през работния ден; мястото за получаване на възнаграждение (ал. 2).

Не е налице трудова злополука, когато пострадалият умишлено е увредил здравето си.

- Условия и ред за декларираме (чл. 57 на КСО) и разследване (чл. 58 КСО) на трудова злополука. Редът за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки са определени с акт[30] на Министерския съвет (чл. 57, ал. 3 КСО).
- Досие (документация) на трудова злополука (чл. 59 КСО).
- Квалифициране на злополуката за трудова (чл. 60 КСО).

Професионална болест (чл. 56 КСО): заболяване, което е настъпило изключително или предимно под въздействието на вредните фактори на работната среда или на трудовия процес върху организма и е включено в Списъка на професионалните болести, издаден от Министерския съвет по предложение на министъра на здравеопазването.

За професионална болест може да се признае и заболяване, невключено в Списъка на професионалните болести, когато се установи, че то е причинено основно и пряко от обичайната трудова дейност на осигурения и е причинило трайно намалена работоспособност или смърт на осигурения.

Към професионалната болест се отнасят и нейното усложнение и късните й последици.

- Сигнализиране за професионална болест (чл. 61 КСО).
- Изготвяне на документи за професионална болест (чл. 62 КСО).
- Ред за съобщаване, регистриране и обжалване на професионални болести – Редът за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести се определя с акт[31] на Министерския съвет. (чл. 63 КСО)

Социално битово и културно обслужване на работниците и служителите: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Социален диалог: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Имуществена отговорност и видове обезщетения

Осигурените лица за трудова злополука и професионална болест имат право на:

[30] Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки
[31] Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести

- **парично обезщетение за трудова злополука или професионална болест**, както и на **обезщетение при трудоустрояване** (чл. 40, ал. 2 КСО): срокове за представяне на документи за изплащане на обезщетение за временна неработоспособност или трудоустрояване (чл. 40а КСО); възнаграждение, от което се определя обезщетението (чл. 41 КСО); срок на изплащане на обезщетението (чл. 42 КСО); случаи, при които не се изплаща обезщетение (чл. 46 КСО);
- **парично обезщетение при трудоустрояване** вследствие на трудова злополука или професионална болест (чл. 47 КСО);
- **пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** (чл. 78 КСО): размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (чл. 79 КСО);
- **наследствени пенсии** (чл. 83, ал.1 и ал. 3 и ал. 3 КСО).

Други

- **Категория труд** (чл. 104, ал. 1 КСО): Министерският съвет определя кой труд към коя категория се причислява, съобразно характера и особените условия на труд.
- **Пенсиониране при условията на първа или втора категория труд**: условия (осигурителен стаж и възраст) за придобиване право на пенсия (§ 4 от преходните и заключителните разпоредби на КСО); превръщане на осигурителния стаж от първа или втора категория в трета категория при пенсиониране за осигурителен стаж и възраст (чл. 104, ал. 2-9 КСО).
- **Общи правила за пенсиите**: дата на отпускане (чл. 94 КСО); спиране (чл. 95 КСО); прекратяване (чл. 96 КСО); възобновяване и възстановяване (чл. 97 КСО); ред за отпускане и изменение (чл. 98 КСО); изменяне или отменяне на разпореждането (чл. 99 КСО); осъвременяване на пенсиите (чл. 100 КСО); получаване на повече от една пенсия (чл. 101 КСО); преизчисляване на пенсията (чл. 102 КСО).
- **Контрол** (глава VII КСО). Контролът по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт, се осъществява от контролните органи на Националния осигурителен институт (чл. 107 КСО).
- **Отговорност за нарушения на разпоредбите на законодателството относно държавното обществено осигуряване** (Раздел I на глава XXXXI "Административно-наказателна отговорност").
- **Отговорност за неизпълнение на задълженията за декларираме на данни пред Националната агенция за приходите и за внасяне на задължителни осигурителни вноски** (Раздел III на глава XXXXI "Административно-наказателна отговорност").

1.2.2 Нормативни актове в областта на БЗР с общо приложение

1.2.2.1 Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание нормативните актове по т. 1.2.1. [32]

1.2.2.1.1 Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Кодекса на труда

1.2.2.1.1.1 Наредба №5 за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 5 от Кодекса на труда

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 62, ал. 5 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2003 г., изм., бр. 39 от 2003 г., изм. и доп., бр. 88 от 2004 г., бр. 1 от 2006 г., попр., бр. 3 от 2006 г., изм. и доп., бр. 25 от 2006 г., изм., бр. 7 от 2008 г., бр. 1 от 2009 г., изм. и доп., бр. 1 от 2011 г., бр. 17 от 2011 г.

С наредбата са уредени условията, редът, случаите и начинът за подаване на уведомление от работодателя до компетентната териториална дирекция на Националната агенция за приходите, задълженията на страните по трудовото правоотношение и на компетентните държавни органи (ТД на НАП и Д "Инспекция по труда").

- Ред и условия за подаване на уведомлението (чл. 1).
- Ред и условия за изпращане на уведомленията, както и техните видове (чл. 2).
- Срокове и случаи за изпращане на различните видове уведомления (чл. чл. 3, 3а, 6 и 7).
- Процедура по получаване на списъка на заверените уведомления и на списъка на неприетите уведомления, както и процедура по връчването на работника или служителя на завереното уведомление (чл. 4).
- Съдържание на различните видове уведомления (чл. 5 и чл. 5а).
- Ред и срокове за коригиране на данните при несъответствие между данните в завереното уведомление и условията по трудовия договор, и изпращане на ново уведомление (чл. 8).
- Указания за попълване на различните видове уведомления в приложенията към наредбата.

1.2.2.1.1.2 Наредба №4 за документите, които са необходими за сключване на трудов договор

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 62, ал. 7 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 44 от 1993 г.

[32] В обхвата на точка 1.2.2.1 са включени: всички подзаконови нормативни актове, издадени на основание изрична разпоредба в КТ, ЗЗБУТ и КСО. Информацията е актуална към ДВ, бр. 64 от 21 август 2012 г.

С наредбата са определени документите, необходими за сключване на трудов договор:

- задължителни документи (чл. 1);
- допълнителни документи (чл. 2);
- документи при възникване на трудово правоотношение въз основа на избор и конкурс (чл. 3).

1.2.2.1.1.3 Национална класификация на професиите и длъжностите (НКПД-2011)

Закон за администрацията (ЗА) - чл. 25; Заповед №РД01-514 от 12.07.2010 г.; Заповед №РД01-3 от 3.01.2011 г. за прилагане на структурата на Националната класификация на професиите и длъжностите, 2011; Заповед №РД01-931 от 27.12.2010 г.; Заповед №РД01-204 от 28.02.2011 г.; Заповед №РД01-426 от 30.05.2011 г.; Заповед №РД01-529 от 30.06.2011 г.; Заповед №РД01-533 от 30.06.2011 г.; Заповед №РД01-952 от 29.12.2011 г.; Заповед №РД01-586 от 6.07.2012 г.

Наименованието на длъжността в трудовия договор се определя съгласно Националната класификация на професиите и длъжностите, утвърдена със заповед на министъра на труда и социалната политика след съгласуване с председателя на Националния статистически институт.

Със Заповедта за прилагане на структурата на Националната класификация на професиите и длъжностите са определени задължения за:

- определяне на наименованието на длъжността съгласно Национална класификация на професиите и длъжностите;
- подаване на уведомление по реда но чл. 62 от Кодекса на труда до съответната териториална дирекция на НАП при настъпила промяна в длъжностното наименование.

1.2.2.1.1.4 Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява намалено работно време

Наредбата е приета с ПМС №267 от 2005 г. на основание чл.137, ал. 2 от КТ.

Обн. ДВ. бр.103 от 2005 г., изм. ДВ. бр.68 от 2006 г., изм. ДВ. бр.10 и 67 от 2009 г.

С наредбата са определени видовете работи, извършвани при специфични условия и рискове за живота и здравето, които не могат да бъдат отстранени, ограничени или намалени, независимо от предприетите мерки, но намаляването на продължителността на работното време води до ограничаване на рисковете за здравето на работниците и служителите.

Определени са:

- видовете работи, за които се установява 6-часов (чл. 2) и 7-часов (чл. 3) работен ден;
- процедурата за въвеждане на намалено работно време (чл. 5);
- продължителността на нощното работно време за работниците и служителите, ползващи намалено работно време (чл.6);
- правата на работниците и служителите по трудовото и осигурителното законодателство при въвеждане на намалено работно време (чл. 7);
- условието за установяване на намалено работно за работниците и служителите (чл. 4);

- правото на намалено работно време при специфични случаи (чл. 4а).

1.2.2.1.1.5 Наредба №2 за реда за установяване задължение за дежурство или за разположение на работодателя

Наредбата е издадена от Министерството на труда и социалните грижи на основание чл. 139, ал. 5 от КТ.

Обн. ДВ. бр.38 от 1994 г.

С наредбата се установява редът за определяне категориите работници и служители, за които поради особения характер на работата им може да се установява задължение да дежурят или да бъдат на разположение на работодателя, както и максималната продължителност на времето за дежурство и разположение и редът за отчитането му.

С наредбата са уредени въпросите, свързани със:

- дежурството (чл. 2, ал. 2);
- условията и редът за уговаряне на задължение за работника и служителя да бъде на разположение на работодателя (чл. 3, ал. 1);
- мястото на разположение (чл. 3, ал. 2);
- заплащането на работника и служителя за времето на разположение (чл. 3, ал. 3);
- отчитането на фактически извършената работа през времето на разположение и заплащането й като извънреден труд (чл. 3, ал.4);
- минималният размер на непрекъснатата междудневна и седмична почивка при полагане на извънреден труд на работника или служителя (чл. 3, ал. 5);
- месечният график за времето за дежурство, както и времето на разположение (чл. 4);
- максималната продължителност на времето на задължение за разположение и последователността в дните (чл. 5, ал. 1-2).

1.2.2.1.1.6 Наредба за работното време, почивките и отпуските

Наредбата е приета с ПМС №72 от 1986 г. на основание чл.155, ал. 5 и чл. 173, ал. 1 на КТ.

Обн. ДВ. бр.6 от 1987 г., изм. ДВ. бр.31, 55 и 59 от 1991 г., изм. ДВ. бр.59 и 67 от 1993 г., изм. ДВ. бр.38 от 1994 г., изм. ДВ. бр.54 от 2001 г., изм. ДВ. бр.103 от 2002 г., изм. ДВ. бр.72 от 2004 г., изм. ДВ. бр.24 и 103 от 2005 г., изм. ДВ. бр.96 от 2006 г., изм. ДВ. бр.1 от 2007 г., изм. ДВ. бр.10 и 67 от 2009 г., изм. ДВ. бр.21 от 2011 г., изм. и доп. ДВ. бр.19 от 2012 г.

С наредбата са уредени въпросите, свързани със:

- разпределението и изчисляването на работното време (чл. 4а–10);
- полагането на извънреден труд (чл. 15–18);
- платения годишен отпуск (чл. 22–43а): процедурата за изготвяне на графика за ползване на платения годишен отпуск (чл. 37а, ал. 1); условията, на които трябва да отговаря (чл. 37а, ал. 2); съдържанието на графика (чл. 37а, ал. 3); информиране на работници и служители за утвърдения график (чл. 37а, ал. 4); особени случаи (чл.

37б); допълване и изменение на графика (чл. 37в, ал. 1–2); отлагане на отпуска (чл. 37г–38).

- отпускът поради бременност и раждане и за отглеждане на дете (чл. 45–49д);
- други видове отпуски (чл. 50–55): при встъпване в брак, при кръводаряване, при смърт на родител, дете, съпруг, брат, сестра и родител на другия съпруг или други роднини по права линия, при повикване на учебно мобилизационно мероприятие; за обучение; за две и повече живи деца; за приемен изпит в учебно заведение и др.

1.2.2.1.1.7 Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява допълнителен платен годишен отпуск

Наредбата е приета с ПМС №267 от 2005 г. на основание чл.156, ал. 2 на КТ.

Обн. ДВ. бр.103 от 2005 г., изм. ДВ. бр.35 и 68 от 2006 г., изм. ДВ. бр.10 и 67 от 2009 г.

С наредбата са определени видовете работи, извършвани при специфични условия и рискове за живота и здравето, които не могат да бъдат отстранени, ограничени или намалени, независимо от предприетите мерки, за които се установява допълнителен платен годишен отпуск като допълнителна мярка за превенция на здравните рискове за работниците и служителите.

Наредбата урежда:

- правото на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 2–3);
- условията за придобиване право на допълнителен платен годишен отпуск (чл.4);
- размерът и условията на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 4, ал. 2 и ал. 3);
- процедурата за определяне на работниците и служителите с право на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 4, ал. 4);
- договарянето на по- големи размери на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 4, ал. 5).

1.2.2.1.1.8 Наредба №РД-07-2 за условията и реда за провеждането на периодично обучение и инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 281, ал. 5 на КТ.

Обн., ДВ, бр. 102 от 2009 г., попр., бр. 4 от 2010 г., изм., бр. 25 от 2010 г.

С наредбата са определени условията и редът за провеждане на обучение и инструктаж по безопасност и здраве при работа.

Наредбата урежда:

- задължението на работодателя за провеждане на обучение и/или инструктаж по безопасност и здраве при работа (чл. 2);
- целта на обучението по безопасност и здраве при работа (чл. 5);
- обхвата на лицата, за които се провежда обучение (чл. 6, ал. 1);

- формите и програмите за обучение (чл. 7);
- изисквания към лицата, провеждащи обучението (чл. 8);
- документиране (чл. 9);
- периодичност и място за провеждане на инструктажа (чл. 10);
- видове инструктаж (чл.10);
- обхват на видовете инструктаж (чл. 12-16).

1.2.2.1.1.9 Наредба №3 за минималните изисквания за безопасност и опазване на здравето на работещите при използване на лични предпазни средства на работното място

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 284, ал. 3 на КТ.

Обн., ДВ, бр. 46 от 2001 г., изм. и доп., бр. 40 от 2008 г.

С наредбата са определени минималните изисквания за безопасност и опазване на здравето на работещите при използване на лични предпазни средства при работа.

Наредбата не се прилага за: облекло, което не е специално предназначено за опазване на здравето и безопасността на работещия; лични предпазни средства, носени или използвани от военнослужещите, полицията и други служби за поддържане на обществения ред; спортна екипировка; отбранителна или възпираща екипировка за самозащита; устройства, вкл. и портативни, за откриване и сигнализиране на опасности и вредности.

Наредбата определя:

- условията за използване на личните предпазни средства (чл. 4);
- задълженията на работодателя за предоставяне на лични предпазни средства (чл. 5);
- изискванията към личните предпазни средства (чл. 6–7);
- задължения за информиране на работещите (чл. 12);
- задължения за обучение на работещите (чл. 13);
- задължения за оценката на личните предпазни средства (чл. 16–16а);
- процедура за определяне на работните места и видовете работа, при които се използват лични предпазни средства (чл. 17);
- изисквания свързани с предоставянето, използването, контролът и съхранението на личните предпазни средства (чл. 18–24).

1.2.2.1.1.10 Наредба №11 за определяне на условията и реда за осигуряване на безплатна храна и/или добавки към нея

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 285, ал. 2 КТ.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2006 г.

С наредба са определени условията и редът за осигуряване на безплатна храна и/или добавки към нея на работниците и служителите, които работят в предприятия със специфичен характер и организация на труда:

- критерии за специфичен характер на труда (чл. 2, ал. 1);
- критерии за специфична организация на труда (чл. 2, ал. 2);
- задължение за осигуряване на тонизиращи или ободряващи напитки (чл. 3);
- процедура за определяне на работниците и служителите, вида и стойността на безплатната храна (чл. 7).

1.2.2.1.1.11 Наредба за заплатите на служителите в държавната администрация

Наредбата е приета с ПМС №129 от 2012 г., на основание чл. 107а, ал. 9 КТ.

Обн., ДВ, бр. 49 от 2012 г.

С наредбата са определени структурата на заплатата, условията и редът за определяне и изменение на заплатите на служителите в държавната администрация.

Наредбата се прилага за служителите по служебно и по трудово правоотношение в държавната администрация при: възникване, изменение и прекратяване на служебното и трудовото правоотношение; разработването на вътрешните правила за заплатите и свързаните с тях други вътрешни актове; определяне и изменение на заплатите на служителите.

Наредбата определя:

- структурата на брутната работна заплата (чл. 3–6);
- определянето на индивидуалната основна месечна заплата (чл. 7–10);
- увеличението на индивидуалната основна месечна заплата (чл. 11–18).

1.2.2.1.1.12 Постановление №250 на МС от 2012 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната

Постановлението е прието на основание чл. 244, т.1 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 80 от 2012 г.

С постановлението се определя нов размер на минималната месечна работна заплата за страната – 310 лв. и на минималната часова работна заплата – 1,85 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица.

Размерът на минималната месечна работна заплата се определя за пълен работен месец.

1.2.2.1.1.13 Наредба за структурата и организацията на работната заплата

Наредбата е приета с ПМС №4 от 2007 г. на основание чл. 244, т. 2, чл. 261 КТ и § 121 от Закона за изменение и допълнение на КТ (ДВ, бр. 25 от 2001 г.).

Обн., ДВ, бр. 9 от 2007 г., доп., бр. 56 от 2007 г., изм. и доп., бр. 83 от 2007 г., изм., бр. 11 от 2008 г., изм. и доп., бр. 10 и 67 от 2009 г., доп., бр. 95 от 2011 г., изм., бр. 106 от 2011 г., бр. 21 от 2012 г., доп., бр. 49 от 2012 г.

С наредбата са определени:

- структурата на работната заплата: брутна работна заплата (чл. 3); основна работна заплата (чл. 4-5);
- видовете и минималните размери на допълнителните трудови възнаграждения: за извънреден труд (чл. 7); за нощен труд (чл. 8); за време на разположение (чл. 10); за образователна и научна степен "доктор" или за научна степен "доктор на науките", свързана с изпълняваната работа (чл. 11); за придобит трудов стаж и професионален опит (чл. 12); допълнителни трудови възнаграждения с постоянен характер (чл. 15);
- редът и начинът за определяне и изчисляване на трудовите възнаграждения на работниците и служителите (чл. 16-21);
- организацията на работната заплата - вътрешни правила за работната заплата (чл. 22).

Наредбата не се прилага за служителите по трудово правоотношение в държавната администрация, за които се прилага чл. 107а от Кодекса на труда.

1.2.2.1.1.14 Постановление №147 на МС от 2007 г. за определяне на минималния размер на допълнителното трудово възнаграждение за придобит трудов стаж и професионален опит

Обн., ДВ, бр. 56 от 2007 г.

С постановлението Министерският съвет определи минимален размер на допълнителното трудово възнаграждение за придобит трудов стаж и професионален опит – 0,6 на сто за всяка година придобит трудов стаж и професионален опит.

1.2.2.1.1.15 Наредба №3 за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците

Наредбата е издадена от министъра на народното здраве на основание чл. 287, ал. 1 КТ.

Обн., ДВ, бр. 16 от 1987 г., изм. и доп., бр. 65 от 1991 г., бр. 102 от 1994 г., бр. 78 от 2005 г.

С наредбата са определени изисквания към:

- организацията и провеждането на задължителните предварителни медицински прегледи на работниците:
  - обхват на лицата, подлежащи на задължителен предварителен медицински преглед (чл. 2);
  - производства и професии, за които са задължителни предварителните и периодични профилактични медицински прегледи на работещите с вредности, както и сроковете за провеждането им (приложение №2, към чл. 2, ал. 2);

- лекарите-специалисти, участващи при провеждането на предварителните и периодичните прегледи на работещите с вредности и на необходимите изследвания (приложение №3, към чл. 2, ал. 2);
- необходими документи за предварителните медицински прегледи (чл. 4-7);

- организацията и провеждането на задължителните периодични медицински прегледи на работниците:
  - обхват на задължителните периодични медицински прегледи (приложение №5, към чл. 8);
  - обхват на лицата, подлежащи на задължителен периодичен медицински преглед (чл. 9-10);
- организацията и провеждането на задължителните периодични медицински прегледи на работещите при вредни за здравето условия на труд (чл. 17-29);
- анализа на резултатите от проведените задължителни периодични медицински прегледи на работниците (чл. 32-33).

1.2.2.1.1.16 Наредба за безплатното работно и униформено облекло

Наредбата е приета с ПМС №10 от 2011 г. на основание чл. 296, ал. 1 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 9 от 2011 г.

С наредбата са определени условията и редът за осигуряване на работниците и служителите с безплатно работно и униформено облекло.

Наредбата определя:

- задължение и ред за осигуряване на работниците и служителите на подходящо работно и/или униформено облекло (чл. 6);
- условия за ползване и срокове на износване (чл. 7-9);
- изисквания към работното и униформеното облекло (чл. 8);
- задължения на работниците и служителите (чл. 13-15).

1.2.2.1.1.17 Наредба за командировките в страната

Наредбата е приета с ПМС №72 от 1986 г. на основание чл. 215 от КТ.

Обн. ДВ. бр.11 от 1987 г., изм. ДВ. бр.21 от 1991 г., изм. ДВ. бр.2 от 1994 г., изм. ДВ. бр.62 от 1995 г., изм. ДВ. бр.34 от 1997 г., изм. ДВ. бр.40 от 1999 г., изм. ДВ. бр.2 от 2008 г., изм. ДВ. бр.2 от 2011 г.

С наредбата са определени условията за командироване в страната, размерите на командировъчните пари (пътни, дневни и квартирни), редът за отчитането им, както и правата и задълженията на командироващите и командированите.

Наредбата определя изисквания, свързани със:

- работното време, възнагражденията и обезщетенията през времето на командировка (чл. 3-4);

- реда за командироване и съдържанието на заповедта (чл. 8-10);
- изплащането на пътни пари (чл. 11-18);
- заплащането на дневни пари (чл. 19-24);
- заплащането на квартирни пари (чл. 26-28);
- отчетността и контрола при командировка (чл. 29-32).

1.2.2.1.1.18 Наредба за служебните командировки и специализации в чужбина

Наредбата е приета с ПМС №115 от 2004 г. на основание чл. 121, ал. 3, 215 КТ и чл. 86, ал. 3 от Закона за държавния служител.

Обн. ДВ. бр.50 от 2004 г., доп. ДВ. бр.80 от 2004 г., изм. ДВ. бр.86 от 2004 г., изм. ДВ. бр.36 от 2005 г., изм. ДВ. бр.96 от 2005 г., изм. ДВ. бр.2 от 2006 г., изм. ДВ. бр.23 и 98 от 2007 г., изм. ДВ. бр.64 от 2008 г., изм. ДВ. бр.10 от 2009 г., изм. ДВ. бр.73 от 2010 г., изм. ДВ. бр.19, 105 и 106 от 2011 г., изм. и доп. ДВ. бр.61 от 2012 г.

С наредбата са уредени условията и редът за командироване, осъществяване и отчитане на служебните командировки и специализации в чужбина, правата и задълженията на командиращите органи и на командированите лица.

Определени са:

- условията, по които задължително трябва да се постигне съгласие при командироване (чл. 5, ал. 3);
- задължение за предоставяне на информация по чл. 127, ал. 4 от Кодекса на труда (чл. 5, ал. 4);
- задължение за издаване на допълнителна писмена заповед при промяна в условията на командировка или специализация (чл. 9) ;
- условията и редът за командироване и за изпращане на специализация (раздел II);
- процедурата за издаване на заповед за командировка и специализация (чл. чл.5 до 11 вкл.) ;
- паричните средства за пътни, дневни, квартирни и други разходи (раздел III) ;
- паричните суми за командировъчни на персонала на сухоземни, въздухоплавателни и водни транспортни и специални средства (раздел IV) ;
- условията и редът за осъществяване на отчетност и контрол (чл. 35-40).

1.2.2.1.1.19 Наредба за работата на лицата, ненавършили 15 годишна възраст

Наредбата е приета с ПМС №72 от 30.12.1986 г. на основание чл. 301, ал. 3 КТ.

Обн., ДВ, бр. 8 от 1987 г., изм. и доп., бр. 59 от 1993 г., изм., бр. 35 от 2001 г.

С наредбата се урежда реда за приемане на работа и условията на труд на лицата, ненавършили 15 годишна възраст, които могат да бъдат приемани на работа в областта на изкуствата.

- Сключване на трудов договор (чл. 2).
- Условия за сключване на трудов договор (чл. 3).

- Медицинско наблюдение (чл. 4).
- Режим на работа (чл. 5-6).
- Разпределение на работното време (чл. 7-8).

1.2.2.1.1.20 Наредба №6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 303, ал. 4 КТ.

Обн., ДВ, бр. 64 от 2006 г.

С наредбата се уреждат: редът за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години; задълженията на работодателя за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на лицата, ненавършили 18 години; работите, процесите и местата, забранени за работа на лица, ненавършили 18 години.

Наредбата се прилага за лица, ненавършили 18 години, които работят по трудови правоотношения или са чираци по Закона за занаятите.

Наредбата не се прилага за: лица, ненавършили 15 години; учащи по време на учебната дейност, практика и стаж.

Наредбата определя задължения на работодателя за:

- оценка на риска (чл. 3);
- обхват на оценка на риска (чл. 4);
- оценка на специфичните рискове (чл. 5);
- информиране (чл. 6);
- забрани за работа (чл. 8-10);
- контрол и наблюдение на здравето (чл. 11-14);
- ред за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години (чл. 15-16).

1.2.2.1.1.21 Наредба №7 за вредните и тежките работи, забранени за извършване от жени

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалните грижи и министъра на здравеопазването на основание чл. 307, ал. 3 КТ.

Обн., ДВ, бр. 58 от 1993 г.

С наредбата са определени видовете работи, които са тежки или вредни за здравето и за майчинските функции на жените (приложение към чл. 2):

- производства и видове работи от всички отрасли на народното стопанство, забранени за извършване от жени независимо от тяхната възраст;
- производства и видове работи от всички отрасли на народното стопанство, забранени за извършване от жени до 35 годишна възраст;

- производства и работи, в които не се допускат бременни през целия период на бременността и майки през периода на кърмене.

1.2.2.1.1.22 Наредба №РД-07-1 от 2.02.2012 г. за определяне на работните места, подходящи за трудоустрояване на лица с намалена работоспособност

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 315, ал. 3 КТ.

Обн., ДВ, бр. 13 от 2012 г.

С наредбата са уредени условията и редът за определяне на работни места, подходящи за трудоустрояване на лица с намалена работоспособност, в процент от общия брой на работниците и служителите в зависимост от основната икономическа дейност.

1.2.2.1.1.23 Наредба за трудоустрояване

Наредбата е приета с ПМС №72 от 1986 г., на основание чл. 316, ал. 2 КТ.

Обн., ДВ, бр. 7 от 1987 г., изм., бр. 52 от 1988 г., бр. 47 от 1990 г., изм. и доп., бр. 111 от 2001 г., изм., бр. 78 от 2005 г.

С наредбата са определени:

- редът за трудоустрояване на лицата с намалена работоспособност (чл. 1);
- създаването на комисии за трудоустрояване (чл. 2);
- решаването на спорове при трудоустрояване (чл. 3);
- специфичните правила за труда на работниците или служителите с над 50 на сто загубена работоспособност в специализираните предприятия (чл. 12-17).

1.2.2.1.1.24 Наредба №5 за болестите, при които работниците, боледуващи от тях, имат особена закрила съгласно чл. 333, ал. 1 от Кодекса на труда

Наредбата е издадена от министъра на народното здраве и председателя на ЦС на БПС на основание чл. 333, ал. 1 КТ

Обн., ДВ, бр. 33 от 1987 г.

С наредбата са определени изисквания, свързани със:

- забрана за уволнение на работници и служители при частична ликвидация, при съкращение в щата или при спиране на работа за повече от 30 дни на предприятието (чл. 1);
- редът за представяне на медицински документи (чл. чл. 2 до 4 вкл.);
- искане на разрешение за уволнение (чл. 5);
- даване на разрешение или отказ (чл. 6).

1.2.2.1.1.25 Наредба за трудовата книжка и трудовия стаж

Наредбата е приета с ПМС №227 от 23.11.1993 г. на основание чл. 356 КТ.

Обн., ДВ, бр. 102 от 1993 г., доп., бр. 48 от 2006 г., изм., бр. 10 от 2009 г., изм. и доп., бр. 16 от 2009 г., изм., бр. 67 от 2009 г., доп., бр. 73 от 2010 г.

С наредбата са определени изисквания, свързани с:

- редът и условията за издаване на трудова книжка, отчетността и вписването на данни в нея и съхранението й (раздел I);
- изчисляването и зачитането на трудов стаж, редът за установяване и документите за признаване на трудов стаж (раздел II).

1.2.2.1.2 Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание на Закона за здравословни и безопасни условия на труд

1.2.2.1.2.1 Наредба №7 за минималните изисквания, Инструкция №1 за работата и отчетността за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание на чл. 7, ал. 2 от ЗЗБУТ и чл. 276 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 88 от 1999 г., изм., бр. 48 от 2000 г., изм., бр. 52 от 2001 г., изм. и доп., бр. 43 от 2003 г., изм., бр. 37 от 2004 г., изм. и доп., бр. 88 от 2004 г., бр. 40 от 18.04.2008 г.

С наредба са определени минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на всяко работно място и при използване на работното оборудване (чл. 1, ал. 1), свързани със:

- територия на предприятието: ограждане и обозначаване (чл. 11); пътища, организацията на транспорта и др. мерки за безопасност (чл. 13-15);
- производствени сгради, работни помещения и работни места: общи изисквания за: факторите на работната среда (чл. 18, ал. 1); работа в ограничени пространства (чл. 18, ал. 2-3); конструкция на сградите (чл. 19); технологични процеси и дейности с отделяне на прах, токсични и други вредни вещества, шум и вибрации над установената норма, наличие на йонизиращи лъчения, инфрачервена радиация, ултравиолетово лъчение, лазери, електромагнитни полета, с прегряващ микроклимат, мокри процеси и др. (чл. 20); почистване на работните места и работното оборудване (чл. 21); площ, височина и въздушно пространство на работните помещения (чл. 22-24); подвижните или фиксираните работни места на високо или ниско местоположение (чл. 24а); организация на работа, размери, подреждане на работното място (чл. 25-27);
- подове, стени, тавани и покриви на помещения (чл. 28-32);
- прозорци и капандури (чл. 33-34);
- врати и портали (чл. 35-45);
- електрически съоръжения и инсталации (чл. 46-47);

- пътни маршрути и опасни зони (чл. 48-55);
- места за товарене и разтоварване (чл. 56-59);
- аварийни пътища и изходи (чл. 60-68);
- работни места на открито (чл. 69-73);
- осветление на работните места (чл. 74-81);
- производствен микроклимат (чл. 82-96);
- прах, токсични и други вредни вещества (чл. 97-123);
- вентилация на работните места в помещенията (чл. 124-131);
- шум на работното място (чл. 132-138);
- вибрации на работните места (чл. 139-146);
- нейонизиращи лъчения в работната среда (чл. 147-163): електростатично поле (чл. 148-149); електромагнитните полета (чл. 150-161); лазери и лазерни системи (чл. 162-163);
- работно оборудване: общи изисквания за: производство, избор (чл. 164-165а) осигуряване на информация и инструкции за използване на работното оборудване (чл. 166); обучение (чл. 167-168); инсталиране и безопасна експлоатация (чл. 168а– 201); извършване на ремонтни работи (чл. 202); проектиране, изработване, внос, монтаж, техническо освидетелстване, поддържане, ремонт, периодични прегледи и експлоатация на съоръжения с повишена (чл. 204 –205); повдигателни съоръжения (чл. 205а –206м); заваръчни работи (чл. 207); извършване на ръчни операции (чл. 208);
- придвижващо се работно оборудване (самоходно или несамоходно) (чл. 209-215);
- стълби (чл. 215а – 215з);
- скелета (чл. 215и – 215н);
- техники за достъп и позициониране чрез въжета (чл. 215о – 215п);
- организация на трудовата дейност (чл. 216-220);
- водоснабдителни и канализационни системи (чл. 221-222);
- борба с пожари (чл. 223-228);
- санитарно и битово обслужване (чл. 229-245);
- лични предпазни средства и специални работни облекла (чл. 246-247);
- дейност при аварии (чл. 248-251).

1.2.2.1.2.2 Наредба №16 за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 11, ал. 3 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 54 от 1999 г.

С наредба са определени: задълженията на работодателя и на работещите за осигуряване на здравословни и безопасни условия за извършване на ръчна работа с тежести, както и физиологичните норми и правилата за ръчна работа с тежести.

- Задължения на работодателя за: избягване на ръчната работа с тежести (чл. 3); предприемане на мерки, когато ръчната работа с тежести не може да бъде избегната (чл. 4); извършване на оценка на риска (чл. 5); осигуряване на информация, обучение

и инструктаж (чл. 6-7); предварителна оценка на физическата годност на лицата за извършване на ръчна работа с тежести, периодична оценка на въздействието на ръчната работа с тежести върху работоспособността и здравето на работещите и медицински изследвания при оплаквания от работещите за появата на смущения на здравето, свързани с ръчната работа с тежести (чл. 8); ограничаване на ръчната работа с тежести от жени, както и забрана за бременни жени и родилки до 6-ия месец след раждането (чл. 9).

- Задължения на работещите за: точно изпълнение на дадените инструкции; за съдействие на работодателя за изпълнение на съответните мерки; за използване по предназначение техническите средства и оборудването, осигурени и предоставени от работодателя; повишава квалификацията и знанията си относно изискванията за здравословни и безопасни условия на труд при ръчна работа с тежести (чл. 10).
- Физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести: физиологични норми, когато анализът на ръчната работа с тежести не показва риск за здравето и безопасността на работещите (чл. 12); основни правила за организиране на ръчната работа с тежести (чл. 13).
- Показатели за оценка на риска за здравето и безопасността при ръчна работа с тежести: обща характеристика на товара; физическо усилие; характеристика на работната среда; характеристика на дейността; индивидуални рискови фактори (приложение към чл. 4, т. 4).

1.2.2.1.2.3 Наредба №15 за условията, реда и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 12, ал. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 54 от 1999 г.

С наредбата са определени условията, редът и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа с цел осигуряване на устойчива работоспособност, намаляване на умората и опазване на здравето на работещите.

- Задължения на работодателя за: въвеждане (чл. 3, ал. 1-2) и възлагане (чл. 4) на физиологични режими на труд и почивка, както и оценка на работните места и оценка на риска за здравето и работоспособността на работещите (чл. 5).
- Задължения на работниците и служителите: да съдействат при разработването, въвеждането и оценката на режимите на труд и почивка. (чл. 3, ал. 3).
- Условия и ред за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа (чл. 8-11).
- Общи изисквания за разработване на физиологични режими на труд и почивка по време на работа: общо време за регламентирани почивки през работния ден (работната смяна), брой и видове почивки, продължителност и ред на ползване. (приложение към чл. 8, т. 1-10).
- Специфични изисквания за разработване на физиологични режими на труд и почивка по време на работа: при дейности с: тежко и много тежко физическо натоварване,

локална мускулна работа, натоварване на малките мускулни групи, изразена двигателна монотонност, принудителна работна поза и голямо нервно-психично и нервно-сензорно напрежение; в отделни браншове; при сменна работа и др. (приложение към чл. 8, т. 11-18).

1.2.2.1.2.4 Наредба №3 за формата, съдържанието, реда и начина за подаване и съхраняване на декларацията по чл. 15, ал. 1 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 15, ал. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 19 от 2010 г., доп., бр. 43 от 2010 г.

С наредбата са определени:

- обхвата на задължените лица за подаване на декларация и мястото за подаването ѝ (чл. 2-3);
- формата и съдържанието на декларацията (приложение №1 към чл. 4, ал. 1) и уведомлението, в случай, че няма промяна в обстоятелствата, подлежащи на декларираме (приложение №2 към чл. 4, ал. 2);
- реда и начина за подаване и съхраняване на декларацията (чл. 4, ал. 3 – чл. 8);
- административнонаказателни разпоредби за лица, които нарушават изискванията на наредбата (чл. 9).

1.2.2.1.2.5 Наредба №5 за реда, начина и периодичността на извършване на оценка на риска

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 17 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 47 от 1999 г.

С наредбата са определени редът, начинът и периодичността на извършване на оценка на риска (ОР) за здравето и безопасността на работниците и служителите.

- Общи изисквания за ОР: обхват на ОР (чл. 3); задължение на работодателя за прилагане на мерки на основата на ОР и за обсъждане в комитетите и групите по условия на труд (чл. 5).
- Организация на дейността за оценяване на риска: обхват на програмата за оценяването на риска (чл. 7); изисквания към оценителите на риска (чл. 8 –9); източници на информация за оценяване на риска (чл. 10); условия за преразглеждане на ОР (чл. 11).
- Процедура за оценяване на риска: етапи (чл. 14): класификация на трудовите дейности (чл. 15); идентифициране на опасностите при различните трудови дейности (чл. 16); определяне на работниците и служителите, изложени на опасности (чл. 17);

определяне елементите на риска (чл. 18); оценка на риска (чл. 19); документиране (чл. 20).

1.2.2.1.2.6 Наредба №3 за функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 24, ал. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 91 от 1998 г.

С наредбата са определени функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията (органи за безопасност и здраве при работа) за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове.

- Изисквания към органите за безопасност и здраве при работа (чл. 3).
- Функции и направления в работата на органите за безопасност и здраве при работа (чл. 6).
- Задачи на органите за безопасност и здраве при работа: задължения за: осигуряване на БЗР (чл. 7 и чл. 10); контрол за спазване изискванията на нормативните актове в областта на БЗР (чл. 8-9).

1.2.2.1.2.7 Наредба №3 за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 25б, ал. 4 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 14 от 2008 г.

С наредбата са определени условията и редът за осъществяване дейността на службите по трудова медицина (СТМ).

- Право за създаване на СТМ (чл.2, ал. 2).
- Задължения на работодателя за: осигуряване на условия за осъществяване на дейностите, извършвани от СТМ (чл. 3).
- Условия за регистрация (чл. 6-9).
- Дейности, извършвани от СТМ: наблюдение, анализ и оценка на здравното състояние във връзка с условията на труд (чл. 11); оценка на риска за здравето и безопасността на работещите (чл. 12); разработване на препоръки за работодателя за преустройството на работното място, организацията на труда и трудовото натоварване на работещи, които се нуждаят от специална закрила (чл. 13); организиране и провеждане на обучение по БЗР (чл. 14).

- Изисквания за организация на дейността на службите по трудова медицина: правилник за устройството и дейността на СТМ (чл. 15); водене и съхраняване на документацията, удостоверяваща дейността на СТМ (чл. 16); за предаване, приемане и съхраняване на здравните досиета на работещите (чл. 17).
- Образци на документи за:
  - регистрация на СТМ (приложение №1-3);
  - заключението на службата по трудова медицина за пригодността на работещия да изпълнява (приложение №4);
  - минималните изисквания към съдържанието на обобщения анализ за здравното състояние (приложение №5);
  - здравното досие на работещите (приложение №6).

1.2.2.1.2.8 Наредба №4 от за обучението на представителите в комитетите и групите по условия на труд в предприятията

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 30, ал. 1 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 133 от 1998 г., изм. и доп., бр. 85 от 2000 г.

С наредбата са уредени редът, изискванията, съдържанието и обхватът на задължителното обучение на представителите на работодателя и на работниците и служителите в комитетите и групите по условия на труд в предприятията и на членовете на комисиите по социална дейност на кооперациите (представители).

- Видове обучения (чл. 4).
- Условия за провеждане на обученията (чл. 2-3, чл. 5-6).
- Организация на първоначалното обучение: продължителност и численост (чл. 7); форми на обучение, учебни програми, общ хорариум, задължителни теми, удостоверение за завършено обучение (чл. 9 –11).
- Организация на ежегодното обучение: продължителност, изисквания към обучението (учебни програми, учебно-технически средства, лектори, учебни материали и пособия, документация) (чл. 12 -14).
- Задължения на търговските дружества, едноличните търговци, организациите, центровете, звената и работодателите, които провеждат обучение (чл. 17).
- Образци на документи за:
  - удостоверение за завършено първоначално обучение (приложение №1);
  - съдържание на годишния отчет, съгласно чл. 17 (приложение №3).

1.2.2.1.2.9 Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска "трудова злополука"

Наредбата е приета с ПМС №24 от 2006 г. на основание чл. 52, ал. 1 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 15 от 2006 г., изм. и доп., бр. 68 от 2006 г., изм., бр. 46 от 2007 г., бр. 5 от 2010 г.

С наредбата са определени условията и редът за задължително застраховане за риска "трудова злополука" на работниците и служителите, които извършват работа, при която съществува опасност за живота и здравето им.

- Общи положения за задължително застраховане: обхват (чл. 2); разходи (чл. 3) и др.
- Обхват на застраховането за риска "трудова злополука": право на задължително застраховане (чл. 4).
- Покрити застрахователни рискове и застрахователни суми (чл. 7-8).
- Застрахователни обезщетения: размер (чл. 9) и изплащане (чл. 10–13).
- Застрахователна премия (чл. 14–15).
- Сключване и срок на застраховката (чл. 16).
- Отговорност на застрахователя (чл. 17).

1.2.2.1.2.10 Наредба №РД 07/8 за минималните изисквания за знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика, министъра на извънредните ситуации и министъра на вътрешните работи на основание чл. 36, т. 2 от ЗЗБУТ.

Обн. ДВ. бр.3 от 2009 г.

С наредбата са определени: минималните изисквания за осигуряване на знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа; изискванията към знаците и сигналите и условията за тяхното използване.

- Видове знаци (чл. 4).
- Задължения на работодателя (чл. 5 –6).
- Изисквания към знаци, които включват използването на цвят за безопасност (чл. 9).
- Изисквания към знаци за въвеждане на забрани, предупреждения, задължения, както и за определяне на маршрутите за евакуация, на аварийните изходи и на местоположението на средствата за първа помощ (чл. 10, ал. 1).
- Изисквания към знаци за обозначаване на контейнери и тръби (чл. 10, ал. 2).
- Изисквания към знаци за обозначаване на местоположението и идентифицирането на пожарогасителните технически средства (чл. 10, ал. 3).
- Изисквания към знаци за маркиране на местата, където съществува риск от удар в препятствие или от падане (чл. 10, ал. 4).
- Изисквания към знаци за маркиране на транспортни маршрути (чл. 10, ал. 5)
- Изискванията към светещи знаци (чл. 11, ал. 1).
- Изисквания към звукови сигнали (чл. 11, ал. 2).
- Изисквания към сигналите, подавани с ръце (чл. 11, ал. 3).
- Възможности за заменяне (чл. 13) и за едновременно използване (чл. 14) на знаците и сигналите.
- Знаци и сигнали за обекти, където работят хора с увредено зрение или незрящи (чл. 15).
- Мерки за осигуряване на ефективността на всеки един знак или сигнал за безопасност и/или здраве при работа (чл. 16–22).

1.2.2.1.2.11 Наредба №7 за минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с видеодисплеи

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването.

Обн., ДВ, бр. 70 от 2005 г.

С наредбата са определени минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с видеодисплеи.

Наредбата не се прилага за: шофьорски кабини и контролни кабини на транспортни средства или машини; компютърни системи, разположени на борда на транспортни средства; компютърни системи, предназначени за обществено ползване; преносими системи, които не се ползват продължително на работното място; калкулатори, касови апарати и всяко оборудване, което има малък екран за данни или измерване, който се изисква за директно ползване на оборудването; пишещи машини с екрани (чл. 2).

Определени са задължения на работодателя, свързани с:

- оценка на риска и предприемане на мерки за предотвратяване или намаляване на установените по рискове (чл. 3);
- провеждане на обучение, информиране и консултиране (чл. 5-7);
- организация на трудовата дейност по начин, осигуряващ периодични прекъсвания на работата с видеодисплеи (чл. 8);
- осигуряване на преглед на очите и оценка състоянието на зрението на лицата, работещи с видеодисплеи (чл. 9).

В приложение към чл. 4, ал. 1 са посочени изисквания към работните места за работа с видеодисплеи, относно: работното оборудване; работната среда и др. свързани с взаимодействие "оператор/компютър".

1.2.2.1.2.12 Наредба №5 за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците по срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 36, т. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 43 от 2006 г.

С наредбата са определени допълнителни изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците по срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение относно:

- предоставяне на информация, обучение или инструктаж по здравословни и безопасни условия на труд на работниците и служителите (чл. 4 и чл. 6 –7);
- осигуряване на медицинско наблюдение (чл. 5).

1.2.2.1.3 Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Кодекса за социално осигуряване

1.2.2.1.3.1 Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки

Наредбата е приета с ПМС №263 от 1999 г. на основание чл. 57, ал. 3 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 6 от 2000 г., изм., бр. 61 от 2000 г., изм. и доп., бр. 19 от 2002 г.

С наредбата са определени условията и редът за декларираме, установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки.

- Декларираме на трудовите злополуки: задължения за уведомяване и разследване в предприятието (чл. 2); декларираме на злополуката в териториалното поделение на НОИ (чл. 3-4); уведомяване Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда" и другите компетентни органи, в т.ч.прокуратурата (чл. 5).
- Образец на Декларация за трудова злополука (чл. 3, ал. 1).
- Разследване и установяване на трудовите злополуки: откриване на досие (чл. 6) и производството по разследване на злополуката (чл. 7); комисия за разследване на злополуката (чл. 8); документация за резултатите от разследването (чл. 10-11); издаване на разпореждане за приемане или за неприемане на злополуката за трудова (чл. 12).
- Регистриране и отчитане на трудовите злополуки: регистър на трудовите злополуки (чл. 14); информационна система за трудови злополуки (чл. 15); показатели за отчитане на трудовите злополуки (чл. 17-18).
- Регистър на трудовите злополуки (чл. 14).
- Показатели за отчитане на трудовите злополуки (чл. 17): коефициент на честота (Кч) – брой трудови злополуки на 1000 осигурени лица за трудова злополука и професионална болест; коефициент на тежест (Кт) - загубени календарни дни от трудови злополуки на едно осигурено лице; индекс на честота (Ич) - брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочасове; индекс на тежест (Ит) - загубени календарни дни от трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочасове.

1.2.2.1.3.2 Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести

Наредбата е приета с ПМС №168 от 2008 г. на основание чл. 63 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 65 от 2008 г., изм., бр. 5 от 2011 г.

С наредбата е определен редът за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести.

- Общи положения, свързани с потвърждаване или отхвърляне на професионалните болести (чл. 3).
- Съобщаване на професионалните болести (чл. 4-5).

- Проучване на професионалните болести (чл. 6).
- Потвърждаване и регистриране на професионалните болести: срокове, условия за потвърждаване (чл. 7-8), експертно решение и регистрационна карта за призната професионална болест (чл. 9-10), съхраняване на медицинското досие (чл. 11).
- Обжалване на професионалните болести (чл. 12-13).
- Регистрация и отчитане на професионалните болести (чл. 14-15).

1.2.2.1.3.3 Наредба №Н-8 от за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица

Наредбата е издадена от министъра на финансите на основание чл. 5, ал. 6 от КСО, чл. 73, ал. 6 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица и чл. 39, ал. 1 и чл. 40, ал. 5, т. 2 от Закона за здравното осигуряване.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2006 г., изм. и доп., бр. 7 от 2007 г., бр. 8 от 2008 г., бр. 3 от 2009 г., бр. 1 от 2010 г., попр., бр. 2 от 2010 г., изм. и доп., бр. 11 от 2010 г., доп., бр. 58 от 2010 г., изм. и доп., бр. 83 от 2010 г., бр. 6 от 2011 г., бр. 55 от 2011 г., бр. 76 от 2011 г., бр. 5 и 68 от 2012 г.

С наредбата са определени сроковете, съдържанието, редът, начинът за събиране и съхраняване на данни от работодателите, осигурителите за осигурените от тях лица, осигурителни каси, както и от самоосигуряващите се лица за държавното обществено осигуряване, учителския пенсионен фонд, допълнителното задължително пенсионно осигуряване, здравното осигуряване, фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите" и облагаемия доход и данъка за доходи от трудови правоотношения по смисъла на Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ).

- Декларация образец №1 с данни за социално, здравно осигуряване, допълнително задължително пенсионно осигуряване, Учителски пенсионен фонд, фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите" на осигурените лица и облагаемия доход по ЗДДФЛ (приложение 1, към чл. 2, ал. 1).
- Декларация образец №3 "Данни за здравно осигуряване на лица, осигурени от републиканския бюджет и други" (приложение 2, към чл. 2, ал. 1).
- Декларация образец №5 "Авансово внесени социални и здравноосигурителни вноски" (приложение 3, към чл. 2, ал. 1).
- Декларация образец №6 "Данни за дължими вноски и данък по чл. 42 ЗДДФЛ" (приложение 4, към чл. 2, ал. 2).
- Декларация образец №7 "Данни за възникване на задължение за внасяне на здравноосигурителни вноски на основание чл. 40, ал. 5, т. 1 от Закона за здравното осигуряване" (приложение 7, към чл. 2, ал. 3).
- Протокол за подаване на Декларациите по чл. 6, ал. 1, точки от 1 до 4 (приложение 5, към чл. 6, ал. 5).

1.2.2.1.3.4 Наредба за пенсиите и осигурителния стаж

Наредбата е приета с ПМС №30 от 2000 г. на основание чл. 9, ал. 11 и чл. 106 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 21 от 2000 г., изм. и доп., бр. 43 от 2000 г., бр. 61 и 81 от 2000 г., бр. 36 от 2001 г., бр. 19 от 2002 г., попр., бр. 21 от 2002 г., доп., бр. 74 от 2002 г.; изм. с Решение №7581 от 26.07.2002 г. на ВАС на РБ - бр. 76 от 6.08.2002 г., в сила от 6.08.2002 г.; изм. с Решение №11701 от 18.12.2002 г. на ВАС на РБ - бр. 119 от 27.12.2002 г., в сила от 27.12.2002 г.; изм. и доп., бр. 19 от 2003 г., бр. 25 от 2004 г., доп., бр. 68 от 2004 г., изм. и доп., бр. 24 от 2005 г., бр. 48 от 2006 г., бр. 15 от 2007 г., бр. 17 от 2008 г., бр. 1 и 16 от 2009 г., изм., бр. 79 от 2009 г., изм. и доп., бр. 84 от 2009 г., изм., бр. 87 от 2009 г., изм. и доп., бр. 2 от 2010 г., бр. 13 от 2011 г., бр. 16 от 2012 г.

С наредбата са определени условията и реда за отпускане и изплащане на пенсиите.

- Общи разпоредби, свързани с отпускане, изменение, осъвременяване, спиране, възобновяване, прекратяване и възстановяване на пенсиите и добавките към тях. (чл. 1-14).
- Пенсии за осигурителен стаж и възраст: правото на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 15); превръщане на трудовият стаж от първа и втора категория в осигурителен стаж от трета категория (чл. 16, 17 и 18а); право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по § 4, ал. 1 от Преходните и заключителните разпоредби на КСО (чл. 16а); право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО (чл. 17а); учителски стаж и право на пенсия по условията на § 5, ал. 1 и 4 от преходните и заключителните разпоредби на КСО (чл. 19-19а); изчисляване размера на пенсията (чл. 20); преизчисляване размера на пенсията (чл. 21).
- Пенсии за инвалидност: правото на пенсия за инвалидност (чл. 22-22а), вкл. при осигурителен стаж от различни категории (чл. 23, ал. 1); изчисляване размера на пенсията (чл. 25-26 и чл. 29); право и размер на пенсията за инвалидност в случаи на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане (чл. 28); пенсия за инвалидност и добавка за чужда помощ на лицата, които не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 КСО и когато са я навършили (чл. 30, ал. 1-2). преосвидетелстването на лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане и определяне размера на пенсията (чл. 30, ал. 3-7).
- Установяване и зачитане на осигурителен стаж и осигурителен доход.
- Зачитане и изчисляване на осигурителен стаж (чл. 37-39); установяване и зачитане на осигурителен стаж и осигурителен доход (чл. 40-45а).
- Определяне на дохода, от който се изчисляват пенсиите (чл. 46-49б).
- Общи разпоредби по изплащане на пенсиите (чл. 50).
- Начини за изплащане на пенсиите: чрез пощенски станции (чл. 51-53); по изплащателен картон (чл. 54-62); с пенсионен запис (чл. 63); на упълномощени лица (чл. 64); при смяна на адреса на получаване на пенсията (чл. 65-66); чрез банки или други платежни институции (чл. 67-77); по международни договори за лица с постоянен адрес в чужбина (чл. 78-82); отпуснати по международен договор на лица, постоянно или продължително пребиваващи в Република България (чл. 83).
- Добавки и удръжки при изплащане на пенсиите (чл. 84-88).

1.2.2.1.3.5 Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

Наредбата е приета с ПМС №263 от 30.12.1999 г. на основание чл. 6, ал. 13 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 6 от 2000 г., изм. и доп., бр. 83 от 2000 г., бр. 36 от 2001 г., бр. 19 от 2002 г., бр. 10 от 2003 г., бр. 21 от 2004 г., доп., бр. 1 от 2006 г., изм. и доп., бр. 81 от 2006 г., изм., бр. 1 от 2007 г., изм. и доп., бр. 15 от 2007 г., бр. 20 от 2008 г., бр. 12 от 2009 г., доп., бр. 16 от 2009 г., изм. и доп., бр. 67 и 84 от 2009 г., бр. 2 от 2010 г., бр. 14 от 2011 г., бр. 16 от 2012 г.

- Елементи на възнаграждението и доходите за определяне на осигурителните вноски: осигурителни вноски за лицата по чл. 4, ал. 1 и 2 от КСО (чл. 1, ал. 1); осигурителни вноски за лицата, работещи по трудови правоотношения (чл. 1, ал. 2); определяне на минималния месечен осигурителен доход (чл. 1, ал. 3-4); осигурителни вноски за лицата, работещи по договори за управление и контрол на търговски дружества, еднолични търговци, неперсонифицирани дружества, както и за синдиците и ликвидаторите (чл. 1, ал. 5); осигурителни вноски за лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи доходи на изборни длъжности (чл. 1, ал. 6); Осигурителните вноски за специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите (чл. 1, ал. 7).
- Случаи, при които не се начисляват и внасят осигурителни вноски (чл. 1, ал. 8).
- Осигурителни вноски по чл. 9, ал. 3, т. 1-3 от КСО и възнаграждението, върху което се внасят (чл. 1а).
- Осигурителни вноски за социални разходи и задължителни застраховки (чл. 2-2а).
- Осигурителен доход, върху който се правят осигурителни вноски: елементи на осигурителния доход (чл. 3, ал. 1); осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (чл. 3, ал. 2-4); осигурителен доход за морските лица (чл. 3а).

1.2.2.1.3.6 Наредба №1 от за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация

Наредбата е издадена от председателя на Надзорния съвет на Националния осигурителен институт на основание чл. 13в, ал. 4 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 17 от 2007 г., изм., бр. 6 от 2009 г., бр. 2 от 8.01.2010 г., изм. и доп., бр. 14 от 2012 г.

С наредбата се регламентират: условията за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация от средствата на: фонд "Общо заболяване и майчинство"; фонд "Пенсии"; фонд "Трудова злополука и професионална болест"; фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност", както и редът за провеждане на процедура за избор на юридически лица - изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация.

- Условия за придобиване правото на парични помощи за профилактика и рехабилитация (чл. 2); обхват на паричната помощ (чл. 3-4).

- Условия и ред за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация: документи за необходимостта от провеждане на профилактика и рехабилитация, резервации за постъпване при изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация; документи за постъпване при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация; назначаване на диагностичните и терапевтичните процедури; задължения на изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация; отчитане на разходите за диагностични и терапевтични процедури, нощувки и частична парична помощ за хранене; регистър с база данни за лицата, ползвали парични помощи за профилактика и рехабилитация (чл. 5-17).
- Условия и ред за провеждане на процедура за избор на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация (чл. 18-30).

1.2.2.1.3.7 Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест

Методиката е приета с ПМС №304 от 2004 г. на основание чл. 64, ал. 3 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 103 от 2004 г.

С методиката са уредени редът и начинът за определяне от Националния осигурителен институт на размерите на осигурителните вноски за фонд "Трудова злополука и професионална болест" на държавното обществено осигуряване по групи икономически дейности съгласно Националната класификация на икономическите дейности.

Определени са показателите за диференциране на осигурителната вноска в съответствие със степента на риска за икономическата дейност:

- разходи за краткосрочни и дългосрочни обезщетения;
- коефициент на честота и коефициент на тежест за трудовите злополуки и професионалните болести;
- брой на осигурените лица и осигурителния им доход;
- приходи от осигурителни вноски.

1.2.2.1.3.8 Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране

Наредбата е приета с ПМС №235 от 1998 г. на основание чл. 104, ал. 1 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 123 от 1998 г., изм. и доп., бр. 114 от 1999 г., доп., бр. 79 от 2000 г., изм. и доп., бр. 64 от 2001 г., изм., бр. 13 от 2011 г.

С наредбата се определя кой труд към коя категория се причислява съобразно характера и особените условия на труд.

Изчерпателно е определен обхвата на:

- първа категория труд при пенсиониране (чл. 1);
- втора категория труд при пенсиониране (чл. 2);

- трета категория труд при пенсиониране (чл. 3).

1.2.2.1.3.9 Инструкция №13 за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране

Инструкцията е издадена от управителя на Националния осигурителен институт на основание § 4 на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране .

Обн., ДВ, бр. 94 от 2000 г., доп., бр. 62 от 2001 г., изм. и доп., бр. 74 от 2001 г., изм., бр. 84 от 2002 г., изм. и доп., бр. 63 от 2005 г., бр. 41 от 2006 г., бр. 56 от 2006 г., изм., бр. 17 от 2007 г., изм. и доп., бр. 109 от 2008 г., доп., бр. 77 от 2011 г.

С инструкцията е определен обхвата на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране (НКТП) и изискванията за категоризиране на труда на работещите в дейности, производства, работни места и професии.

- Задължения на работодателя при: изготвяне на документи за осигурителен стаж (чл. 3); настъпване на промени, които могат да доведат до промяна в условията, обуславящи категорията труд (чл. 5).
- Определяне на категорията труд на работещи по повече от един трудов договор с един или повече работодатели (чл. 4).
- Условия и ред за промени в инструкцията и в списъците, които се утвърждават от управителя на НОИ (чл. 5-7).
- Обхват на първа категория труд (чл. 8).
- Обхват на втора категория труд (чл. 9).
- Задължителни списъци, утвърдени от управителя на НОИ: Списък на професиите и длъжностите в АЕЦ "Козлодуй" по чл. 1, т. 5, буква "а" от НКТП (приложение №1 към чл. 8, ал. 6); Списък на професиите в АЕЦ "Козлодуй" по чл. 1, т. 5, буква "б" от НКТП (приложение №2 към чл. 8, ал. 7); Списък на професиите в АЕЦ "Козлодуй" по чл. 1, т. 6 от НКТП (приложение №3 към чл. 8, ал. 8); Списък на професиите в "Кремиковци" - АД, по чл. 1, т. 7 от НКТП (приложение №4 към чл. 8, ал. 13).

1.2.2.1.3.10 Инструкция №1 за работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност

Инструкцията е издадена от управителя на Националния осигурителен институт на основание чл. 37, ал. 5, т. 2 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 44 от 2011 г.

Инструкцията регламентира условията и реда за работата и отчетността с бланката "Болничен лист за временна неработоспособност" НОИ МЗ №606.

- Получаване, разпределяне, съхраняване и отчитане на бланките болнични листове (чл. 4-15).
- Попълване на бланките болнични листове (чл. 16-32).
- Издаване, обработване и движение на болничните листове (чл. 33-39).

- Контрол върху работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност (чл. 40-46).

1.2.2.1.3.11 Заповед №232 от 2006 г. за утвърждаване образец на Декларация за трудова злополука

Заповедта е издадена от управителя на Националния осигурителен институт на основание чл. 3, ал. 1 от Наредбата за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки

Обн., ДВ, бр. 53 от 2006 г.

Определени са четири групи данни, които се вписват в образеца на декларация:

- за осигурителя;
- за пострадалия;
- за злополуката;
- за увреждането.

1.3 Нормативни актове в областта на БЗР, приложими за икономическата дейност

1.3.1 Наредби за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд/безопасност и здраве при работа, вкл. и за минималните изисквания за осигуряване на безопасност и здраве на работещите, издадени на основание Кодекса на труда и Закона за здравословни и безопасни условия на труд

1.3.1.1 Наредба №9 от 29 юли 2003 г. за минималните изисквания за осигуряване на безопасността и здравето на работещите при добиване на подземни богатства чрез сондиране

Орган издал акта: Министерството на труда и социалната политика

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: ДВ бр.79 от 5 Септември 2003 г.

Дата на влизане в сила: 6 септември 2004 г.

Основание за издаване на акта: чл. 267, ал. 1 от Кодекса на труда

Приложно поле: Наредбата определя минималните изисквания за осигуряване на безопасността и здравето на работещите при добиване на подземни богатства чрез сондиране, като се прилага на всички сондажи, където се проучват или добиват подземни богатства чрез сондиране, както и при подготовката на добитите подземни богатства за продажба, с изключение на дейностите по преработване на добитите суровини.

Основни изисквания за осигуряване на БЗР:

Общи изисквания (чл. 4 – чл. 41):

- Преди започване на сондирането и експлоатацията на сондажа работодателят съставя и утвърждава технически проект за прокарване и експлоатация на сондажа, в който са обхванати съответните изисквания, произтичащи от нормативните актове за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 5);
- Работодателят е длъжен да: изготви авариен план за действие при извънредни обстоятелства (чл. 4, ал. 6); предприема необходимите предпазни мерки за предотвратяване, ранно откриване и борба с възникване и разпространение на пожари и експлозии и за предотвратяване появата на взривоопасни и/или застрашаващи здравето среди (чл. 7); осигурява и поддържа в изправност необходимите спасителни съоръжения и лични предпазни средства (чл. 8); предприема мерки и осигурява необходимите предупредителни и други комуникационни системи с оглед незабавно оказване на помощ, евакуиране и извършване на аварийно-спасителни операции в случай на нужда (чл. 9); предоставя на работещите ясна и разбираема информация за възможни опасности и предприетите мерки по въпросите, свързани с БЗР и инструкции и правила за осигуряване на БЗР (чл. 10);
- Работодателят е длъжен да: осигурява предварителен медицински преглед и редовно наблюдение на здравето на работещите (чл. 11); осигурява необходимото обучение, квалификация и преквалификация на работещите по безопасните методи на работа (чл. 18); да утвърди план за противопожарна защита (чл. 40, ал. 5);
- Работните места: трябва да са конструирани, експлоатирани и поддържани по начин, че да издържат на очаквани природни бедствия (чл. 12), както и при вземане на необходимите мерки за предотвратяване възникването и разпространението на пожари от източници съгласно техническия проект на сондажа (чл. 40, ал. 1); трябва да се организират така, че да е осигурена необходимата защита от възможни опасности на работещите (чл. 13); трябва да имат определен от работодателя отговорен за изпълнението на работата работещ с необходимата квалификация и умения (чл. 8); трябва да имат писмена инструкция относно правилата и мерките, които да се спазват за осигуряване на БЗР и безопасно ползване на оборудването (чл. 17); трябва да са достатъчно осветени (чл. 34-35); трябва да са достъпни без опасност за работещите (чл. 36);
- Работното оборудване следва да осигурява безопасността и здравето на работещите (чл. 21);
- Необходимите средства за защита трябва да се поддържат в изправност и готовност (чл. 23 и чл. 27);
- При акумулиране или опасност от акумулиране на опасни вещества следва да се предприемат съответни мерки (чл. 26-29);

Допълнителни изисквания при добив на сушата (чл. 42 – чл. 48):

- техническия проект за прокарване и експлоатация на сондажа трябва да се посочи оборудването което в случай на авария се управлява от разстояние (чл. 42, ал. 1);
- работното място – ако се изисква от техническия проект, се осигурява със звукова и визуална система за предаване на сигнал за тревога и звукова система за устни съобщения, съответно при работа на място където няма хора следва да се осигури комуникационна система (чл. 43); следва да се осигури пътна регулация и

сигнализация, ако навлизат пътни превозни средства (чл. 48); следва периодично да се провеждат тренировки по безопасност (чл. 46);

- оборудването и други средства за първа помощ – трябва да са съобразени с извършваната дейност; както и да има инструкции за оказване на първа помощ в стаите за първа помощ (чл. 47)

Допълнителни изисквания при добив в море (чл. 49 – чл. 73):

- техническия проект за прокарване и експлоатация на сондажа трябва да показва, че са взети всички необходими мерки за БЗР както при нормални така и критични обстоятелства (чл. 49);
- следва да бъдат взети допълнителни мерки за подобряване на ефективността при борба с пожарите (чл. 50);
- следва да бъде осигурена система за управление от разстояние в случай на авария, ако това се изисква от техническия проект (чл. 53);
- работното място – ако се изисква от техническия проект, се осигурява със звукова и визуална система за предаване на сигнал за тревога и звукова система за устни съобщения, както и със система за комуникация с брега и със спасителните служби (чл. 54);
- предвидени са специфични изисквания, на които да отговарят сборните пунктове и местата за евакуация (чл. 55 – чл. 57);
- предвидени са изрични правила за действие при аварии, като наличие на списък на лицата, с допълнителни задължения при аварии (чл. 58), обучаване на работещите за действие при аварии (чл. 59), изготвяне на авариен плат за спасяване по море (чл. 60); изисквания към спасителните лодки (чл. 61);
- задължение за тренировки по безопасност (чл. 63);
- инсталациите (плаващи платформи) следва да имат стаи за първа помощ, определен брой обучени работещи,както и да са осигурени на тях консултации и лечение на работещите (чл. 64);
- при необходимост, следва на работещите да се предоставят помещения за живеене, които да отговарят на изрично предвидени изисквания, осигуряващи безопасност и здравословни условия (чл. 65-70).

1.3.1.2 Наредба №9 от 16 декември 1997 г. за общи правила за управление на дейността по осигуряване на безопасността и опазване здравето на работещите в мините

Орган издал акта: Министерството на труда и социалната политика

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: бр.123 от 22 Декември 1997 г., изм. ДВ. бр.68 от 1 Август 2003 г., изм. ДВ. бр.101 от 4 Декември 2007 г.

Дата на влизане в сила: 1 януари 1998 г.

Основание за издаване на акта: чл. 267, ал. 1 от Кодекса на труда

Приложно поле: Наредбата определят минималните изисквания за осигуряване на безопасността и опазване здравето на работещите в мините. Прилага се във всички мини, където се проучват или добиват въглища и минерални суровини с изключение на добиване на подземни богатства чрез сондиране, както и при подготовката на добитите материали за продажба, с изключение на дейностите по преработване на добитите суровини и за подземните строителни обекти.

Задължения на работодателя:

- организира оценка на риска и предприема предпазни мерки (чл. 4, ал. 2);
- включва раздел за БЗР в годишния технически проект за развитие на мината (чл. 5);
- предприема редица мерки за БЗР, сред които: осигуряване на поне два независими изхода за безопасна евакуация; осигуряване на достъп до работните места без опасност за работещите; осигуряване на пътна регулация и сигнализиране; обозначаване и маркиране, поддържане и контролиране на пътните маршрути и маршрутите за достъп; постоянно наблюдение на движението на пластовете; наблюдение и оценка на работната среда за опасности; осигуряване на подходяща вентилация за подземните участъци; осигуряване безопасна работа по електрическото оборудване и инсталациите; осигуряване на оперативни планове за действия; осигуряване на достатъчен, съобразен с използваните методи на работа и физиологичните нужди на работещите дебит на чист въздух за проветряване на подземните участъци и работни места; мерки за забрана за внасяне под земята на всякакви предмети или вещества, които могат да предизвикат пожар, експлозия или опасно произшествие; организиране контрола на транспорта, съхранението, раздаването и използването на взривни вещества и материали; осигуряване на необходимите предупредителни и други комуникационни системи; предприемането на предпазни мерки и на мерки за установяването на опасни зони (чл. 5);
- изготвяне на авариен план (чл. 6а) и провеждане на периодични тренировки по безопасност (чл. 6б);
- запознаване на работниците с определени рискове за здравето и необходимостта от прилагане на предпазни и защитни мерки (чл. 7);
- поддържане на съоръжения за колективна защита и подходящи средства за индивидуална защита (чл. 8);
- осигуряване на медицинска помощ и обслужване на претърпели трудова злополука или заболяване (чл. 9) и създава минноспасителни служби за действие при аварии (чл. 10);
- организира наблюдение и проверки на всяко работно място, рудничната атмосфера, крепежа, минно-геоложките условия, машините, съоръженията и уредите (чл. 11);
- създава система за установяване местонахождението на лицата под земята (чл. 12);
- определя отговорен за извършваната работа с притежава необходимите умения и квалификация за изпълнението на това задължение за всяко работно място (чл. 12а);
- осигуряват писмени инструкции за всяко работно място относно правилата и мерките за осигуряване безопасността и здравето на работещите и безопасното използване на оборудването (чл. 12б);
- установяват подходящи схеми и график за системна проверка, поддържане и когато е необходимо - за изпитване на работното оборудването и на електрическите инсталации (чл. 12е);

- извършва измерване за вредни и потенциално взривоопасни вещества и предприема мерки (чл. 12з) и предприема мерки за ограничаване на образуването на взривоопасни среди (чл. 12и);
- взема необходимите мерки за предотвратяване възникването и разпространението на пожари при проектирането, изграждането, екипирането, пускането в действие, функционирането и поддържането на работните места (чл. 12м);
- работните места трябва да са достатъчно осветени (чл. 12п);
- осигурява редовно наблюдение на здравето на работниците, изложени на професионални опасности (чл. 14);

Права и задължения на работещите:

- работниците имат право да бъдат информирани за опасностите на работното място; да получават информация относно тяхната безопасност и здраве при работа; да изискват проверки при отклонения от изискванията за БЗР (чл. 17);
- работниците са длъжни да спазват всички мерки за безопасност и здраве при работа (чл. 18 т. 1)

Дисциплинарна отговорност: неизпълнение на изискванията на наредбата се счита за нарушение на трудовата дисциплина (чл. 21);

Задължения на други участници при организиране на работата в мината: Доставчиците на работно оборудване, средства за защита, контролна апаратура, уреди, вещества и материали са длъжни да гарантират съответствието им с нормите и изискванията за осигуряване на безопасност и да предоставят цялостна информация и инструкции за тяхното използване (чл. 20)

Допълнителни минимални изисквания приложими при открит добив: работата при открит добив се планира, като се вземат предвид елементите на раздела за безопасност и здраве при работа в мината, които имат отношение към опасностите от пропадане или свличане на земни маси (чл. 25)

Допълнителни минимални изисквания приложими при подземен добив:

- за подземните изработки и участъци се изготвят планове в мащаб, който дава ясна представа за разположението им (чл. 29);
- минните изработки се изграждат, обслужват, оборудват и поддържат така, че при работата и придвижването на работещите рисковете да са минимални (чл. 30);
- специфични изисквания за подземни мини, опасни по газ (чл. 34);
- специфични изисквания за мини, в които има леснозапалим прах (чл. 35)

1.3.1.3 Наредба №1 за спасителната дейност в мините, химическите и металургичните заводи

Орган издал акта: Централния съвет на българските професионални съюзи

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: бр. 56 от 18 Юли 1978 г., ДВ. бр.57 от 21 Юли 1978 г.

Дата на влизане в сила: 1 септември 1978

Основание за издаване на акта: чл. 4, ал. 4 от Кодекса на труда от 1951 (отм.), т. 4 от Постановление №15 на Министерския съвет и Централния съвет на Българските професионални съюзи за по-нататъшно подобряване охраната на труда (ДВ, бр. 58 от 1973 г.), Постановление №56 на Министерския съвет за утвърждаване на организационна структура и Правилник за функциите и задачите на КТРЗ (ДВ, бр. 87 от 1976 г.) и инструкция №А-1-404 от 27 октомври 1967 г. на Министерския съвет за реда и начина на изработване и утвърждаване на държавни и ведомствени (отраслови) правилници и норми по безопасността на труда

Приложно поле: Урежда устройството, организацията и дейността на минно- и газоспасителните служби, спасителните пунктове и доброволните спасителни групи и аварийните бази към подземните и надземните рудници, геологопроучвателните обекти, тунелното строителство, кариерите, в които се извършва масово взривяване, химическите и металургични комбинати, заводите и предприятията в експлоатация.

Основни изисквания:

Предназначение на минноспасителните служби, минноспасителните пунктове и доброволните минноспасителни групи: Задачите на спасителните служби са: спасяване на хора и оказване на първа помощ при аварии и злополуки в рудниците; ограничаване и ликвидиране на аварии в рудниците; извършване на възстановителни работи за ликвидиране последиците от аварии, изискващи употребата на апарати за дихателна защита; изпълняване на технически операции, представляващи опасност среда с отровни и задушливи газове или други вещества; участие в ликвидирането на аварии на повърхността, застрашаващи минните изработки или намиращите се в тях хора или съоръжения;. извършване на периодичен контрол на противопожарни заграждания, на противопожарни средства и пожароопасни обекти; участие заедно с органите на противопожарната охрана при разглеждане и утвърждаване на плановете за предотвратяване и ликвидиране на авариите в рудниците и в другите обекти;. разучаване на плановете за предотвратяване и ликвидиране на аварии и участие при практическото им изпълнение; вземане по утвърден график на проби от отложен взривоопасен прах в рудничните изработки, както и на контролни газови проби от рудничния въздух; обучение на нови спасители и запознаване на рудничното ръководство с нови типове самоспасители и минно-спасителна апаратура; системно запознаване с рудниците и обхождане по пътищата за изтегляне на работниците, предвидени в плана за предотвратяване и ликвидиране на авариите; оказване на съдействие при осъществяване на научноизследователски и експериментални работи по минно-спасително дело; контрол за състоянието на минно-спасителната апаратура, самоспасителите и приборите за измерване на вредни газове в рудничната атмосфера; организиране, обучение и ръководене на доброволни спасителни групи в рудниците (чл. 8); Задачите на доброволните минноспасителни групи са: спасяване на хора и оказване на първа помощ при аварии и злополуки; ограничаване и ликвидиране на аварии и извършване на възстановителни работи в условия на безкислородна среда или в присъствие на отровни и задушливи газове и пари, както и при други вредни вещества (чл. 9)

Предназначение и задачи на газоспасителните служби, газоспасителните пунктове и на доброволните газоспасителни групи: Задачи на газоспасителните служби и пунктове: спасяване

на хора и оказване на първа помощ при аварии;. ограничаване и ликвидиране на аварии в среда с отровни и задушливи газове и пари или други вредни вещества; разработване и провеждане на предпазни мероприятия за предотвратяване на задушавания, отравяния, запалвания на газове и пари;. контрол и наблюдение при извършване на технически, ремонтни и други дейности, при които могат да се появят отровни, задушливи и взривоопасни газове и пари и други вредни вещества;. проверки и системен контрол за откриване на отровни, задушливи и взривоопасни газове и пари и вредни вещества; участие заедно с органите на противопожарната охрана при разглеждане и утвърждаване на плановете за предотвратяване и ликвидиране на аварии; разучаване на плановете за предотвратяване и ликвидиране на аварии и участие при практическото им изпълнение; участие при разработване и реализиране на мероприятия за ограничаване възникването на аварии и повишаване безопасността на работата; осигуряване обучението на работниците и инженерно-техническите работници по газоспасително дело; оказване съдействие при осъществяване на научноизследователските и експерименталните работи по газоспасително дело; организиране и ръководене на доброволни спасителни групи в цехове и обекти, в които това е необходимо; съхраняване, поддържане и контрол на дихателната, съживителната и друга апаратура (чл. 11); Задачи на доброволните газоспасителни групи: спасяване на хора и оказване на първа помощ при аварии и злополуки; ограничаване и ликвидиране на аварии и извършване на възстановителни работи в условията на безкислородна среда или в присъствие на отровни задушливи газове и пари, както и при други вредни вещества (чл. 12)

Организация, ръководство и състав на спасителните служби: задължение за организиране на минноспасителна служба, минноспасителен пункт или доброволна спасителна група (чл. 13, ал. 1), съответно на газоспасителна служба или газоспасителен пункт (чл. 14, ал. 1); структура, числен състав и изисквания към лицата, назначени в съответните служби (чл. 18- чл. 31)

Права и задължения на ръководния и изпълнителския състав на спасителните служби (глава 3, чл. 32 – чл. 44)

Обучение на ръководния и изпълнителския състав на спасителните служби: задължение за провеждат теоретични и практически занятия и ежегодно обучение (глава 4, чл. 46 – чл. 48)

Обзавеждане на спасителната служба (глава 5, чл. 49 – чл. 50)

Дежурства в спасителната служба (глава 6, чл. 51 – чл. 58)

Обявяване на тревога и оперативни действия (глава 7): обявяване на тревога (чл. 59 – чл. 63); оперативни действия на минноспасителната служба, минноспасителните пунктове и доброволните минноспасителни групи (чл. 77 – чл. 87); разузнаване на обстановката (чл. 88 – чл. 95); гасене и ликвидиране на подземни пожари (чл. 96 – чл. 110); ликвидиране на последиците от експлозия на метан и въглищен прах (чл.111 – чл. 114); дейности при пластове, опасни по внезапни изхвърляния на въглища и газ (чл.115 – чл. 116); ликвидиране на последици от пропадания (чл.117 – чл. 128); оперативни действия на газоспасителната служба, газоспасителните пунктове и на доброволните газоспасителни групи (чл. 129); действия, свързани с профилактиката (чл. 130 – чл. 131); действия при прегледи и ремонти в среда с отровни и задушливи газове и пари и други вредни вещества (чл. 132 – чл. 136); действия на

газоспасителната служба, газоспасителните пунктове и доброволните газоспасителни групи при аварии (чл. 137 – чл.140).

1.3.2 Правилници за безопасност на труда

1.3.2.1 Правилник за безопасност на труда при разработване на находища по открит начин

Утвърден от: Министъра на труда и социалните грижи със Заповед №278 от 8.12.1995 г., обн. ДВ 18 от 1.03.1996 г.

Дата на влизане в сила: 1 юли 1996 г.

Основание за издаване на акта: чл. 276, ал. 1 КТ

Приложно поле: Урежда изискванията по безопасност, хигиена на труда и противопожарна охрана при разработване на находища по открит начин, като е задължителен за всички открити рудници, разработващи находища за полезни изкопаеми по открит начин, както и при провеждането на научноизследователски работи, проучване и проектиране, във връзка с тези дейности.

Основни положения:

Изисквания относно работещите: Структура на персонала (чл. 7), изисквания за квалификация (чл. 4- чл.. 6); правила за приемане и назначаване (чл. 10 – чл. 11); задължения за инструктаж на персонала (чл. 12 – чл. 13) и за медицински прегледи (чл. 9);

Изисквания относно техническата, технологична и друга документация в рудниците (Глава първа, Раздел трети)

Правила за минните работи: общи положения и изисквания (Глава втора, Раздел първи); пробивно-взривни работи (Глава втора, Раздел втори); откривни и добивни работи (Глава втора, Раздел трети); рудоскати и вътрешно-руднични претоварни пунктове (Глава втора, Раздел четвърти); насипищни работи (Глава втора, Раздел пети); хидронасипища (Глава втора, Раздел шести); геолого-маркшайдерски работи (Глава втора, Раздел седми);

Правила за механизация на минните работи: общи положения и изисквания (Глава трета, Раздел първи); изисквания при работа със сондажни машини(Глава трета, Раздел втори); изисквания при работа с еднокофови багери (Глава трета, Раздел трети); изисквания при използване на многокофови багери, насипообразуватели и кабел-кранове(Глава трета, Раздел четвърти); изисквания при използване на скрепери, булдозери, еднокофови челни товарачи, разрохквачи и други спомагателни машини (Глава трета, Раздел пети); изисквания при работа с подвижни и полустационарни пресевно-трошачни инсталации (Глава трета, Раздел шести); безопасност при провеждане на ремонтните работи (Глава трета, Раздел седми);

Специални методи за провеждане на минните работи: разработване с плаващи добивни средства (Глава четвърта, Раздел първи); хидродобив и хидротранспорт (Глава четвърта, Раздел втори);

добив на морска сол от кристализационни басейни (Глава четвърта, Раздел трети); добив на скалооблицовачни материали и блокове (Глава четвърта, Раздел четвърти)

Правила за рудничен транспорт: изисквания при железопътния транспорт (Глава шеста, Раздел първи); изисквания при автомобилния транспорт (Глава шеста, Раздел втори); изисквания към конвейерния транспорт (Глава шеста, Раздел трети); изисквания при използване на товарни висящи двувъжени линии (Глава шеста, Раздел четвърти);

Правила за енергийното стопанство: общи положения и изисквания (Глава седма, Раздел първи); Разпределителни устройства и трансформаторни подстанции (Глава седма, Раздел втори); защита срещу индиректен допир (Глава седма, Раздел трети); въздушни и кабелни електрически линии (Глава седма, Раздел четвърти); електрифициран жп транспорт в рудниците (Глава седма, Раздел пети); осветление на откритите рудници (Глава седма, Раздел шести); руднични телефонни връзки (Глава седма, Раздел седми); изисквания по безопасността при използване на енергията на сгъстения въздух (Глава седма, Раздел осми); Изисквания по безопасността при използване на хидрозадвижване (Глава седма, Раздел девети);

Правила относно защита на рудника от повърхностни и подземни води: повърхностни води и водоотлив (Глава осма, Раздел първи); подземни води. Дренажни, водопонизителни и осушителни работи (Глава осма, Раздел втори);

Правила за противопожарна защита: общи положения (Глава девета, Раздел първи); предотвратяване на възникването на пожари (Глава девета, Раздел втори); гасене на пожари (Глава девета, Раздел трети)

Правила за производствената среда и производствения травматизъм: производствена атмосфера (Глава десета, Раздел първи); профилактика на производствения травматизъм и професионалните заболявания (Глава десета, Раздел втори) аварии и злополуки (Глава десета, Раздел трети); санитарно-битови и производствени помещения (Глава десета, Раздел четвърти); промишлено и питейно водоснабдяване (Глава десета, Раздел пети); санитарно-хигиенни възли (Глава десета, Раздел шести);

Инструкция за съставяне на плана за предотвратяване и ликвидиране на аварии (Приложение №2).

1.3.2.2 Правилник за минноспасителната и газоспасителната дейност

Утвърден от: Министъра на труда и социалните грижи със Заповед №154 от 14 октомври 1994 г., обн. ДВ, бр. 91 от 14 ноември 1994 г.

Дата на влизане в сила: 1 февруари 1995 г.

Основание за издаване на акта: чл. 276, ал. 1 КТ

Приложно поле: Урежда устройството, организацията и дейността на минноспасителните служби, рудничните минноспасителни команди и доброволните минноспасителни групи, както и на газоспасителните служби и газоспасителните групи.

Основни положения:

Задължение за всяко дружество, което строи и експлоатира подземни рудници, тунели и геологопроучвателни обекти да организира минноспасителна службжа, както и на всяко дружество от химическата, металургичната и фармацевтичната промишленост, да организира газоспасителна служба (Чл. 2);

Минноспасителна дейност: структура, състав и задачи на минноспасителните служби (Глава първа); изисквания към ръководния, изпълнителския и спомагателен състав на минноспасителните служби (Глава втора); права и задължения на ръководния и изпълнителския персонал на минноспасителните служби, минноспасителните команди и доброволните минноспасителни групи (Глава трета); правила за обзавеждане на минноспасителните служби, рудничните минноспасителни команди и доброволните минноспасителни групи (Глава четвърта); правила за обучение на ръководния и изпълнителския състав на минноспасителните служби, минноспасителните команди и доброволните минноспасителни групи (Глава пета); правила за дежурство в минноспасителните служби, рудничните минноспасителни команди и доброволните минноспасителни групи (Глава шеста); правила за обявяване на тревога и излизане за ликвидиране на аварии в минноспасителните служби, рудничните минноспасителни команди и доброволните минноспасителни групи (Глава седма); правила за ръководство на работите по ликвидиране на аварии в минноспасителните служби, рудничните минноспасителни команди и доброволните минноспасителни групи (Глава осма); правила за оперативни действия на минноспасителните служби, рудничните минноспасителни команди и доброволните минноспасителни групи (Глава девета); задачи на помощните служби при ликвидиране на аварии (Глава десета); правила за изпълнение на технически работи от минноспасителните служби (Глава единадесета); изисквания за документацията (Глава дванадесета)

Газоспасителна дейност: структура, състав и задачи на газоспасителните служби (Глава първа); изисквания към ръководния, изпълнителския и спомагателен състав на газоспасителните служби (Глава втора); права и задължения на ръководителя и изпълнителския персонал на газоспасителните служби и газоспасителните групи (Глава трета); правила за обзавеждане на газоспасителните служби и газоспасителните групи (Глава четвърта); правила за обучение на ръководния и изпълнителския състав на газоспасителните служби и газоспасителните групи (Глава пета); правила за дежурство в газоспасителните служби и газоспасителните групи (Глава шеста); правила за обявяване на тревога и излизане за ликвидиране на аварии в газоспасителните служби и газоспасителните групи (Глава седма); правила за ръководство на работите по ликвидиране на аварии в газоспасителните служби и газоспасителните групи (Глава осма); правила за оперативни действия на газоспасителните служби и газоспасителните групи (Глава девета); изисквания за документацията (Глава десета).

1.3.2.3 Правилник по безопасността на труда при разработване на въглищни находища по подземен начин (В-01-01-01)

Издаден от: Комитета по енергетика; утвърден от: Председателя на ФНС на миньорите, Председателя на СМФ "Подкрепа" и Председателя на Комитета по енергетика

Дата на влизане в сила: 1993 г.

Основание за издаване на акта: чл.276, ал. 3 от Кодекса на труда, на Закона за противопожарната охрана (ДВ, бр.89/1979 г.) и на Инструкция №5 за изработване и утвърждаване на единните и ведомствените правилници по безопасността на труда (ДВ, бр.61/1984 г.).

Приложно поле: Определя изискванията по безопасността на труда и противопожарната охрана при строителството, експлоатацията и реконструкцията на подземните въглищни рудници, както и правата и задълженията на техническите лица и работниците. Задължителни са за ведомствата, предприятията*, рудниците и техните звена и за всички лица, извършващи дейности при строителството, експлоатацията и реконструкцията на подземните въглищни рудници, както и за проектантските и научноизследователските институти, извършващи проектна и научноизследователска дейност във връзка със строителството, експлоатацията и реконструкцията на подземните въглищни рудници, и за другите организации и фирми независимо от тяхната административна подчиненост, извършващи дейност в подземните въглищни рудници.

Основни положения:

Общи задължения: утвърждаване на проектна техническа документация и изготвяне на отчетна техническа документация през периода на строителството и експлоатацията на рудника (чл. 5); забрана за внасянето и употребата на спиртни напитки и други упойващи вещества в рудника (чл. 9); забрана за внасяне в рудника на цигари и средства за запалване и самозапалващи се и лесно запалими вещества, както и да се пуши и да се ползва открит огън (чл. 10)

Работници в рудниците: изисквания за приемане за работници в подземните въглищни рудници (чл. 11); изисквания за предварителен и контролни медицински прегледи (чл. 12); изисквания за обучение и квалификация (чл. 13 – чл. 14; изискване и правила за назначаване на работа по работни места (Глава втора, Раздел II)

План за ликвидиране на аварии: задължение за приемане и запознаване (Глава втора, Раздел III)

Правила при извършване на минните работи относно: рудничните изходи (Част втора, Глава първа); прокарването и крепенето на минните изработки (Част втора, Глава втора); добивните работи (Част втора, Глава трета); допълнителните изисквания при разработване на мощни и тънки пластове (Част втора, Глава четвърта); допълнителните изисквания при разработване на пластове, склонни към внезапни изхвърляния на въглища и газ и други динамични (газодинамични) проявления (Част втора, Глава пета); поддържането и ремонта на минните изработки (Част втора, Глава шеста); ликвидирането на минни изработки (Част втора, Глава седма)

Правила относно проветряване на минните изработки относно: рудничната атмосфера и параметри на вентилационните потоци (Част трета, Глава първа); системата за главно проветряване (Част трета, Глава втора); системите за местно проветряване (Част трета, Глава трета); допълнителните изисквания за рудници, опасни по отношение на метан (Част трета, Глава четвърта); изисквания по обезпрашаването на технологичните процеси (Част трета, Глава

пета); допълнителни изисквания при разработване на пластове, опасни по взривяемост на праха (Част трета, Глава шеста); контролиране на рудничното проветряване (Част трета, Глава седма); предотвратяване падането на хора и предмети в минните изработки (Част трета, Глава осма)

Правила за рудничния транспорт относно: превозването на хора и товари по минните изработки (Част четвърта, Глава първа); средствата за рудничен транспорт (Част четвърта, Глава втора); рудничния подем (Част четвърта, глава трета);

Правила за електротехническото стопанство: общи изисквания (Част пета, глава първа); относими по области и условия на приложение на електросъоръженията в зависимост от вида на изпълнението им (Част пета, глава втора); правила за електрическите кабели (Част пета, глава трета); относно електрическите машини и апарати (Част пета, глава четвърта); относно камерите за електрически машини и подстанции (Част пета, глава пета); относно защитата на кабели, електродвигатели и трансформатори (Част пета, глава шеста); изисквания при електроснабдяването на подготвителните и добивните участъци (Част пета, глава седма); за автоматичния контрол и управление, телефонните връзки и сигнализацията (Част пета, глава осма); относно рудничното осветление (Част пета, глава девета); относно компресорните станции и въздухопроводи (Част пета, глава десета); надзор и контрол (Част пета, глава единайсета);

Правила за рудничните пожари: общи изисквания (Част шеста, глава първа); профилактика на ендогенни пожари (Част шеста, глава втора); предотвратяване на пожари, предизвикани от външни източници (екзогенни пожари) (Част шеста, глава трета); гасене на подземни пожари (Част шеста, глава четвъртта); отписване на пожари и отваряне на участъци на загасени пожари (Част шеста, глава пета); ред за извършване на работите в района на пожарни участъци (Част шеста, глава шеста); табани (Част шеста, глава седма); контрол и първична документация (Част шеста, глава осма);

Правила за рудничен водоотлив: общи изисквания (Част седма, глава първа); водоотливни уредби и водопроводи (Част седма, глава втора); защита на минните изработки от наводняване и от водни пробиви (Част седма, глава трета);

Правила за производствена хигиена и опазване на околната среда: обши изисквания (Част осма, глава първа); изисквания по отношение на работната среда (Част осма, глава втора); профилактика на професионалните заболявания (Част осма, глава трета); медицинско обслужване и долекарска помощ (Част осма, глава четвърта); питейно водоснабдяване (Част осма, глава пета); асенизация (Част осма, глава шеста);

Правила за отговорност за спазване изискванията на правилника и при тяхното нарушаване (Част девета)

Технически инструкции: Инструкция за съставяне на плана за ликвидиране на аварии (Приложение I); Инструкция за назначаване, влизане и излизане от рудника (Приложение II); Инструкция за проверка изправността на изолиращи самоспасители (Приложение III); Инструкция по безопасността на труда при съвместна работа на рудник и външни предприятия (Приложение IV); Инструкция за съставяне на технологичен паспорт за прокарване и крепене на минна изработка (Приложение V); Инструкция за съставяне на технологичен паспорт на добивна

изработка (Приложение VI) Инструкция за работа в рудници, опасни по отношение на внезапни изхвърляния на въглища и газ (Приложение VII); Инструкция за изчисляване на количеството въздух за проветряване на подземни въглищни рудници (Приложение VIII); Инструкция за проверка на реверсивното устройство па вентилаторна уредба (Приложение IX); Инструкция за проверка състава на рудничния въздух, за определяне на метанообилността и категорията на рудниците по отношение на метан (Приложение X); Инструкция за предотвратяване на обгазявания и за проветряване на обгазени минни изработки (Приложение XI.); Инструкция за измерване на запрашеността на рудничния въздух и оценка на ефективността на средствата за обезпрашване (Приложение XII); Инструкция за предотвратяване и локализиране на експлозии на въглищен прах (Приложение XIII); Инструкция за съставяне на вентилационния план на рудника (Приложение XIV); Инструкция за измерване концентрацията на газове в рудничния въздух и за прилагане на уреди за автоматичен контрол на метана (Приложение XV); Инструкция за превозване на хора с гуменолентови транспортьори (Приложение XVI); Инструкция за изпитване на шахтни парашутни устройства (Приложение XVII); Инструкция за експлоатация и поддържане на руднични локомотиви (Приложение XVIII); Инструкция за електроснабдяването и използването на електросъоръженията в глухи изработки, проветрявани с вентилатори за местно проветряване (ВМП) в рудници, опасни по отношение на газ и прах (Приложение XIX); Инструкция за електроснабдяване и прилагане на електросъоръжения в рудници (участъци), разработващи полегати и стръмни пластове, опасни по отношение на ВИВГ (Приложение XX); Инструкция за използване на електросъоръжения в руднично нормално изпълнение в рудници, опасни по отношение на газ и прах(Приложение XXI); Инструкция за изпитване на гъвкави руднични кабели след ремонт (Приложение XXII); Инструкция за избор и проверка на настройването на максималнотоковите защити и стопяемите предпазители в рудничните електрически мрежи (Приложение XXIII); Инструкция за устройването, прегледа и измерване-то на съпротивлението на рудничната заземителна мрежа (Приложение XXIV); Инструкция за заземяване на електросъоръженията в постояннотоковата тягова мрежа (Приложение XXV); Инструкция за ежесменни, ежеседмични и тримесечни прегледи на руднични взривозащитени електросъоръжения (Приложения XXVI); Инструкция за извършване на основен ремонт на руднични взривозащитени електросъоръжения (Приложение XXVII); Инструкция за противопожарна защита на въглищни рудници (Приложение XXVIII); Инструкция за противопожарна зашита при извършването на огневи работи в подземните изработки и надшахтовите сгради (Приложение XXIX)

1.3.2.4 Правилник по безопасността на труда при разработване на рудни и нерудни находища по подземен начин (В-01-02-04)

Утвърден от: Министъра на химията и металургията през 1971 г., впоследствие изменен и допълнен от Министъра на труда и социалните грижи през 1994 г.

Дата на влизане в сила: 1 юни 1971 г.

Основание за издаване на акта: чл. 276, ал. 1 КТ

Приложно поле: Определя (а) реда за безопасна производствена и научноизследователска дейност при подземно разработване на рудни и нерудни находища, неопасни по газ и взривяващ се прах, и при строителство и геологопроучвателни работи по подземен начин; (б) правата и задълженията на всички работници и служещи при постъпването им на работа и в процеса на работата или при посещения, контрол и др. в обектите, където се извършват дейности по буква "а", с оглед на опазване здравето и живота на хората; и (в) правила и норми, с изпълнението на които ще се намалят до минимум трудовите злополуки и професионалните заболявания.

Основни положения:

Безопасност от производствен травматизъм: общи изисквания (раздел 2.1) ; правила при пробиване (раздел 2.2); правила при проветряване (раздел 2.3); правила относно вентилационните системи (раздел 2.4); правила относно управлението на скалния натиск (раздел 2.5); правила за доставка на товарене (раздел 2.6); правила за товарене (раздел 2.7); правила при транспорт при хоризонтални и наклонени мини и изработки над 30 градуса (раздел 2.8); подем на хора и товари по вертикални и наклонени, минни изработки с наклон, по-голям от 30 градуса (раздел 2.9); правила за руднично осветление (раздел 2.9); правила за водоотлив (раздел 2.10); електрически инсталации (раздел 2.11); правила за инсталация за сгъстен въздух (раздел 2.12); правила за поддържане и ремонт на минните разработки (раздел 2.13); правила за ликвидиране на минни разработки (раздел 2.14); геолого-маркшайдерски работи и охрана на съоръженията (раздел 2.15);

Правила относно безопасност от професионални вредности (хигиена на труда) (Раздел 3);

Изисквания за действия при аварии: общи положения (раздел 4.1); правила при рудничи пожари (раздел 4.2); правила при внезапни нахлувания на вода и газове (раздел 4.3)

Правила при злополуки (Раздел 5);

Допълнителни правила при малки рудници: (годишна производителност до 50 000 т, разкрити с щолни или с вш (нш) с дълбочина на разработване до 60 м) за геологопроучвателни минни работи и за подземно хидротехническо строителство (Раздел 6).

1.3.2.5 Правилник по безопасността на труда при експлоатацията на хвостохранилища и шламохранилища (В-01-02-05)

Утвърден от: Министъра на металургията и минералните ресурси и Министъра на енергетиката през 1981 г.,

Дата на влизане в сила: 1 март 1981 г.

Основание за издаване на акта: чл. 4, ал. 4 от Кодекса на труда от 1951 (отм.), т. 4 от Постановление №15 на Министерския съвет и Централния съвет на Българските професионални съюзи за по-нататъшно подобряване охраната на труда (ДВ, бр. 58 от 1973 г.), и Инструкция №А-1-404 от 27 октомври 1967 г. на Министерския съвет за реда и начина на изработване и утвърждаване на държавни и ведомствени (отраслови) правилници и норми по безопасността на труда

Приложно поле: Определя изискванията за безопасността на труда при експлоатацията на хвостохранилища и шламохранилища към обогатителните фабрики, както и правата и задълженията на работниците и служителите при постъпването им на работа, по време на работа или при изпълнението на контролни функции.

Основни положения:

- забрана за назначаване на лица, които (а) не са преминали предварителен медицински преглед, (б) нямат необходимата квалификация и правоспособност, (в) не са навършили 18 години (чл. 8);
- задължение за предварителен инструктаж и обучение по безопасността, хигиената на труда и противопожарната о храна (чл. 10, ал. 1 и чл. 11);
- задължение за периодична проверка на техническото състояние и експлоатацията (чл. 18, ал. 3) и за поддържане на определени дневници (чл. 22);
- правила за контрол и задължения на административно-техническия персонал (Раздел I);
- санитарно-технически и санитарно-хигиенни изисквания (Глава втора): задължение за изграждане на помещение за дежурния персонал със санитарен възел (чл. 32), за помещения за затопляне, преобличане, хранене (чл. 36); предвиждане на мероприятия за борба със запрашаването, оросяване на повърхностите с вода, изграждане на залесителни пояси, и др. (чл. 38);
- експлоатация на хвостохранилищата и шламохранилищата (Глава трета): правила за експлоатация на системите за хидравличен транспорт (раздел I); правила за експлоатация на пулпоизпомпващите станции (раздел II); правила за намиване на хвоста и експлоатация на намивни и основни стени (раздел III); правила за експлоатация на водоприемни и водоотвеждащи съоръжения за извеждане на утаените производствени и външни води от водосборни области на хвостохранилищата и шламохранилищата (раздел IV); правила за експлоатация при зимни условия (раздел V);
- правила за електрообзавеждане и елетрообезопасеност на хвостовите и шламовите стопанства (Глава четвърта);
- правила за ликвидиране на аварии, аварийни складове, връзки и сигнализация (Глава пета);
- инструкция за обслужването, поддържането и ползването на плавателни съдове (лодки) при хвостохранилищата и шламохранилищата (Приложение 3);
- инструкция за съставяне на планове за ликвидиране на аварии при хвостохранилищата и шламохранилищата (Приложение 4)

1.3.3 Други правила и норми

*Информация относно нормативните актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР, и се прилагат във **всички** предприятия и места, където се осъществява трудова дейност или се провежда обучение, независимо от икономическата дейност, е съгласно изпълнението на задачата по т. 1.3. на ПБЗР по обособена позиция №1.*

1.3.3.1 Наредба №8 за микроклимата в подземните рудници

Орган издал акта: Министерството на народното здраве

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: бр.74 от 24 Септември 1985 г.

Дата на влизане в сила: От деня на обнародването в ДВ за новостроящи се и проектиращи се рудници и от 1 януари 1986 г. за рудници, намиращи се в експлоатация.

Основание за издаване на акта: параграф 2 във връзка с чл. 20 от Закона за народното здраве

Приложно поле: Урежда максимално допустимите хигиенни норми за микроклимата в подземните рудници, като определя допустимите стойности на елементите на микроклимата (температурата, относителната влажност и скоростта на движение на въздуха в подземните рудници.

Основни положения:

- -изискване за съобразяване на нормите на работните места с допустимите физиологични натоварвания и тежест на труда при 7-часова работна смяна в несиликозоопасните рудници (чл. 8, ал. 1);
- изискване за съобразяване на нормите на работните места в проходческите и добивните забои за хора, облечени с леко работно облекло и извършващи тежка физическа работа със стойности, съгласно Приложение към наредбата (чл. 8, ал. 2);
- изискване температурата на въздуха на работните места извън тези, посочени в ал. 2 за хора, облечени с леко работно облекло и извършващи средно тежка физическа работа, както и във всички минни изработки, по които се движат хора, да са с 2°C по-високи от нормите за работните места в проходческите и добивните забои, но не повече от 32°C;
- забрана за допускане до работа при температура на въздуха по сухия термометър над 32°C.

1.3.3.2 Наредба №19 от 7.12.1992 г. за профилактика на заболяванията на работодателите в предприятията от уранодобива

Орган издал акта: Министерството на здравеопазването

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: бр.2 от 8 Януари 1993 г.

Основание за издаване на акта: чл. 8 от ПМС№163 за прекратяване на дейността по добив на уран (обн., ДВ, бр. 71 от 1992 г.; изм. и доп., бр. 90 от 1992 г.)

Приложно поле: Урежда условията и редът за провеждане на профилактичните прегледи и диспансеризацията на работилите в уранодобива.

Основни положения: изискване за профилактични прегледи на лица, които са били заети в уранодобива, взависимост от категорията, веднъж годишно или веднъж на три години (чл. 2)

1.4 Нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР

1.4.1 Закони и отделни техни разпоредби

1.4.1.1 Закон за подземните богатства

Орган, приел акта: XXXVIII Народно събрание

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: бр.23 от 12 Март 1999 г., изм. ДВ. бр.28 от 4 Април 2000 г., изм. ДВ. бр.108 от 14 Декември 2001 г., изм. ДВ. бр.47 от 10 Май 2002 г., изм. ДВ. бр.86 от 30 Септември 2003 г., изм. ДВ. бр.28 от 1 Април 2005 г., изм. ДВ. бр.94 от 25 Ноември 2005 г., изм. ДВ. бр.30 от 11 Април 2006 г., изм. ДВ. бр.36 от 2 Май 2006 г., изм. ДВ. бр.37 от 5 Май 2006 г., изм. ДВ. бр.55 от 6 Юли 2007 г., изм. ДВ. бр.70 от 8 Август 2008 г., изм. ДВ. бр.19 от 13 Март 2009 г., изм. ДВ. бр.82 от 16 Октомври 2009 г., изм. ДВ. бр.46 от 18 Юни 2010 г., изм. ДВ. бр.61 от 6 Август 2010 г., изм. ДВ. бр.100 от 21 Декември 2010 г., изм. ДВ. бр.19 от 8 Март 2011 г., доп. ДВ. бр.14 от 17 Февруари 2012 г., изм. и доп. ДВ. бр.45 от 15 Юни 2012 г..

Приложно поле: урежда условията и реда за търсене, проучване и добив на подземните богатства на територията на Република България, в континенталния шелф и в изключителната икономическа зона в Черно море; опазване на земните недра чрез рационално използване на подземните богатства при проучването, добива и първичната им преработка; управление на минните отпадъци от проучването, добива и първичната преработка на подземните богатства.

Основни положения, относими към икономическата област/бранша:

- задължение за всяка мина и кариера да се изготвя наред с останалото и необходимите регистри, планове и статистически данни, свързани с изискванията за експлоатацията и с безопасността и здравето на работещите в мините и кариерите (чл. 81, ал. 1, т. 6);
- добивът на подземни богатства се осъществяват въз основа на цялостни и/или годишни работни проекти, които трябва да осигуряват наред с останалото и безопасността и здравето на работещите (чл. 83, ал. 2, т. 5);
- условия и изисквания за управление на минните отпадъци (чл. 22а- чл. 22к).

1.4.2 Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание нормативните актове по т. 1.4.1

1.4.2.1 Наредба за специфичните изисквания за управление на минните отпадъци

Орган издал акта: Министерски съвет

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: бр.10 от 6 Февруари 2009 г., изм. ДВ. бр.5 от 19 Януари 2010 г., изм. ДВ. бр.7 от 21 Януари 2011 г.

Дата на влизане в сила:06.02.2009 г

Основание за издаване на акта: чл. 22к от Закона за подземните богатства

Приложно поле: Определя специфичните изисквания и редът за управление на минните отпадъци от проучването, добива и първичната преработка на подземни богатства с цел предотвратяване, намаляване или ограничаване на вредното им въздействие върху компонентите на околната среда, безопасността и здравето на човека.

Основни положения:

- - дейността по управление на минните отпадъци се извършва съгласно план за минните отпадъци (чл. 4, ал. 1) ; задължение за утвърждаване на плана от министъра на околната среда и водите и за преразглеждането му на всеки пет години (чл. 5);
- - дейностите по управление на минни отпадъци, съхранявани в съоръжение от категория "А", се извършват съгласно разрешително, издадено от министъра на икономиката, енергетиката и туризма, съответно министъра на околната среда и водите (чл. 4, ал. 2; чл. 7 – чл. 8);
- - изграждането, експлоатацията и закриването на съоръжения за минни отпадъци се осъществява въз основа на цялостни и годишни работни проекти, изготвени в съответствие с изискванията на чл. 22и на Закона за подземните богатства (чл. 14);
- - задължение на оператора на съоръжения за минни отпадъци от категория А да разработва политика за предотвратяване на големи аварии, определяща общите цели и принципи на действие по отношение на контрола на опасностите от големи аварии, и въвежда в действие система за управление на безопасността на съоръжението (чл. 20);

1.4.2.2 Наредба №Із-1971 от 29 октомври 2009 г. за строително-технически правила и норми за осигуряване на безопасност при пожар

Орган издал акта: Министерството на вътрешните работи и Министерството на регионалното развитие и благоустройството

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн. ДВ. бр.96 от 4 Декември 2009 г., попр. ДВ. бр.17 от 2 Март 2010 г., изм. ДВ. бр.101 от 28 Декември 2010 г.

Дата на влизане в сила: 5 юни 2010 г.

Основание за издаване на акта: чл. 167в, ал. 2 Закона за министерство на вътрешните работи и чл. 169, ал. 4 Закона за устройство на територията (ЗУТ)

Приложно поле: определя изискванията и техническите правила за осигуряване безопасност от пожари при проектиране и застрояване на застрояването на урбанизираните територии; застрояването на поземлени имоти, разположени извън урбанизираните територии; проектирането и изпълнението на строежите при спазване на разпоредбите на ЗУТ;реконструкция, основно обновяване (рехабилитация), основен ремонт или преустройство на строежите, както и при извършване на строителни и монтажни работи в тях, за които се изисква разрешение за строеж съгласно глава осма, раздел III от ЗУТ; поставяне на премествaеми увеселителни обекти и премествaеми обекти за търговски обслужващи дейности по чл. 56 ЗУТ

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- съдържа специални правила, съгласно които взривозащитените съоръжения, предназначени за подземни рудници, както и за надземните части на подземни рудници, в които може да има метан от рудниците и/или горим прах се класифицират като категория М1 и М2 (чл.270); предвижда съответни правила и изисквания за безопасност във връзка със съоръжения категория М1 и М2;

1.4.2.3 Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на съоръжения и системи за защита, предназначени за експлоатация в потенциално експлозивна атмосфера

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн., ДВ, бр. 81 от 2001 г., попр., бр. 90 от 2001 г., изм., бр. 115 от 2002 г., бр. 13 от 2003 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

Основание за издаване на акта: Чл. 7, ал. 1 от Закона за техническите изисквания към продуктите

Приложно поле: Определя съществените изисквания към съоръженията и системите за защита, предназначени за експлоатация в потенциално експлозивна атмосфера; процедурите за оценяване и начините за удостоверяване на съответствието със съществените изисквания към тях; редът за издаване на разрешения на лицата за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- съоръженията, предназначени за експлоатация в подземни рудници, както и в надземните части на тези рудници, където може да има наличие на метан от рудниците (газ гризу) и/или горим прах, са определени като Съоръжения от група I (§6 от Допълнителните разпоредби);
- към съоръжения от група I се прилагат общите изисквания за защита (Глава първа, раздел първи) и специални изисквания (Глава първа, раздел втори и трети)

1.4.2.4 Правилник по безопасността на труда при взривните работи

Утвърден от: Министър на труда и социалната политика, със Заповед №294 от 28.12.1996 г., обн., ДВ, бр. 3 от 10.01.1997 г., изм. със Заповед №20 на Министър на труда и социалната политика от 1999 г. - ДВ, бр. 24 от 1999 г

Дата на влизане в сила: 1 юли 1997 г.

Основание за издаване на акта: чл. 276, ал. 1 КТ

Приложно поле: определя изискванията за безопасност при извършване на промишлени взривни работи, както и на всякакъв вид дейности с промишлени взривни материали. Изискванията му са задължителни за всички юридически и физически лица, които извършват промишлени взривни работи и други дейности с промишлени взривни материали (производство, употреба, транспорт, съхранение, търговия, внос, износ, изпитване, покупко-продажби, унищожаване, товаро-разтоварни работи)

Основни положения, относими към икономическата дейност/бранша:

- забрана на огневото взривяване при взривни работи в подземни условия (чл. 95, ал. 2);
- забрана в подземните въгледобивни рудници да се съхраняват взривните материали в количество, надвишаващо сменната потребност (чл. 72, ал. 2);
- *правила за масови взривявания в подземни изработки*: задължение за определят границите на опасната зона при отчитат влиянието на токсичните газове, ударно-въздушната вълна от взривни вещества и от обрушвания масив и специфичните условия в рудника както и разстоянието (укритието), от което ще се извършва взривяването (чл. 218, ал. 1); задължение за отдалечаване на хората на безопасно място (чл. 219); забрана за присъствието на хора в надшахтовото здание при извършване на масово взривяване (чл. 220); задължение за утвърждаване времето на взривяване от ръководството, при обрушване на горнища, надкамерни и надфронтови слоеве, достигащи повърхността;
- *общи правила при взривни работи в подземни изработки:* задължение за извеждане на работниците на безопасно място преди началото на взривни работи (чл. 241); правила за взривни работи в хоризонтални и наклонени изработки (чл. 246 – чл. 248 вкл.); правила за взривни работи при прокарване и удълбаване на шахти (чл. 249 – чл. 254);
- *изисквания при взривни работи във рудници, опасни по газ и прах и внезапни изхвърляния на въглища и газ:* правила за взривни работи във рудници, опасни по метан и въглищен прах (чл. 255 – чл. 275); правила за разтърсващо взривяване в пластове, склонни към внезапни изхвърляния на въглища и газ (чл. 276 – чл. 294); правила за взривни работи в серни и пиритни рудници (чл. 295 – чл. 300)

1.4.2.5 Наредба №11 от 1.03.2010 г. за придобиване на квалификация по професията "Техник-геолог"

Орган издал акта: Министъра на образованието, младежта и науката

Дата на обнародване в Държавен вестник и последващи изменения и допълнения: Обн., ДВ, бр. 21 от 16.03.2010 г

Дата на влизане в сила: 16 март 2010 г.

Основание за издаване на акта: чл. 17, т. 3 във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета

Приложно поле: Определя държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 443010 "Техник-геолог" от област на образование "Физически науки" и професионално направление "Науки за земята" съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

1.4.2.6 Български стандарти в областта на безопасността и здравето при работа[33]

БДС 12.4.053:1984: Охрана на труда. Въздух рудничен. Метод за измерване концентрацията на вредни газове с индикаторни тръбички

Действащ от 1 януари 1984 г.

БДС 6870:1975: Подземни минни съоръжения. Знаци за безопасност на труда в противопожарната охрана

Действащ от 1 януари 1975 т.

БДС 16613:1987 Транспортьори лентови за открити рудници. Изисквания по безопасност

Действащ от 1 януари 1987 г.

БДС 12120:1974 Транспортьори лентови и спомагателни машини и съоръжения към тях. Правила по техника на безопасност

Действащ от 1 януари 1974 г.

БДС 12484:1974 Транспортьори лентови породоотборни. Техника на безопасност

Действащ от 1 януари 1974

БДС 12656:1980 Техника на безопасността. Машини за непрекъснат транспорт. Общи изисквания

Действащ от 1 Януари 1980 г.

БДС 13500:1976 Елеватори кофъчни. Техника на безопасността

Действащ от 1 Януари 1976 г.

1.4.2.7 Европейски и международни стандарти, въведени в Република България като български стандарти[34]

БДС EN 14658:2005+A1:2010: Устройства и системи за непрекъснат транспорт. Общи изисквания за безопасност на съоръжения за непрекъснат транспорт, използвани в открити мини за кафяви въглища

Действащ от 21 май 2010 г.

БДС EN 60079-35-2:2012: Експлозивни атмосфери. Част 35-2: Осветители за глава за използване в мини при наличие на газ гризу. Работни характеристики и други въпроси, свързани с безопасност (IEC 60079-35-2:2011)

[33] Съгласно информацията, налична на интернет сайта на Български институт по стандартизация www.bds-bg.org
[34] Съгласно информацията, налична на интернет сайта на Български институт по стандартизация www.bds-bg.org

Действащ от 20 ноември 2012 г.

БДС EN 62013-2:2006 Осветители за глава за използване в мини, при наличие на газ гризу. Част 2: Технически характеристики и други материали, свързани с безопасността (IEC 62013-2:2006)

Действащ от 27 декември 2006 г.

БДС EN 12321:2003+A1:2009 Минни машини. Изисквания за безопасност на верижен греблови транспортьор

Действащ от 10 юли 2009 г.

БДС EN 1454:2002 Преносими ръчни шлифовъчно-отрезни машини с двигател с вътрешно горене. Безопасност (ISO 3471:1994 + Изменение 1:1997, с промени)

Действащ от 9 октомври 2002 г.

БДС EN 1552:2004 Минни машини. Подвижни добивни комбайни за фронтове. Изисквания за безопасност на товарачни машини с режещ барабан и съоръжения за изкопаване

Действащ от 30 юни 2004 г.

БДС EN 16252:2013 Машини за уплътняване на отпадъчни или рециклируеми материали. Хоризонтални преси за балиране. Изисквания за безопасност

Действащ от 15 февруари 2013 г.

БДС EN 1804-1:2001+A1:2010 Минни машини. Изисквания за безопасност на хидравлични крепежи. Част 1: Крепежи и общи изисквания

Действащ от 22 март 2010 г.

БДС EN 1804-2:2001+A1:2010 Минни машини. Изисквания за безопасност на хидравлични крепежи. Част 2: Руднични стойки и цилиндри

Действащ от 22 март 2010 г.

БДС EN 1804-3:2006+A1:2010 Минни машини. Изисквания за безопасност на хидравлични крепежи. Част 3: Хидравлични системи за управление

Действащ от 22 март 2010 г.

БДС EN 1889-1:2011 Минни машини. Подвижни машини, работещи под земята. Безопасност. Част 1: Безрелсови превозни средства с пневматични гуми

Действащ от 17 октомври 2011 г.

БДС EN 1889-2:2003+A1:2009 Минни машини. Изисквания за подвижни машини, работещи под земята. Безопасност. Част 2: Локомотиви

Действащ от 10 юли 2009 г.

БДС EN 617:2001+A1:2011 Устройства и системи за непрекъснат транспорт. Изисквания за безопасност и за електромагнитна съвместимост (ЕМС) на съоръженията за съхранение на насипни материали в силози, бункери, хамбари и хопери

Действащ от 17 февруари 2011 г.

БДС EN 619:2002+A1:2011 Устройства и системи за непрекъснат транспорт. Изисквания за безопасност и за електромагнитна съвместимост (ЕМС) на съоръженията за механизирано манипулиране на единични товари

Действащ от 17 февруари 2011 г.

БДС EN 741:2000+A1:2011 Устройства и системи за непрекъснат транспорт. Изисквания за безопасност на системите и техните елементи за пневматично транспортиране на насипни материали

Действащ от 17 февруари 2011 г.

БДС EN 620:2002+A1:2011 Устройства и системи за непрекъснат транспорт. Изисквания за безопасност и за електромагнитна съвместимост (ЕМС) на стационарни транспортьори за насипни материали

Действащ от 17 февруари 2011 г.

БДС EN 618:2002+A1:2011 Устройства и системи за непрекъснат транспорт. Изисквания за безопасност и за електромагнитна съвместимост (ЕМС) на съоръженията за механизирано манипулиране на насипни материали с изключение на стационарни транспортьори

Действащ от 17 февруари 2011 г.

БДС EN 12111:2002+A1:2009 Машини за пробиване на тунели. Нарезни машини, минни комбайни с непрекъснато действие, машини с ударна глава. Изисквания за безопасност

Действащ от 30 декември 2009 г.

БДС EN 12385-6:2004 Стоманени телени въжета. Безопасност. Част 6: Въжета от усукани снопчета (дилки) за минни шахти

Действащ от 30 юни 2004 г.

БДС EN 12385-7:2003 Стоманени телени въжета. Безопасност. Част 7: Затворени спирални въжета за минни шахти

Действащ от 1 август 2003 г.

1.5 Съответствие на законодателната рамка с международните стандарти.

Пореден №	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответствия
1.	Директива на Съвета 92/104/ЕИО от 3 декември 1992 г. за минималните изисквания за подобряване на безопасността и опазването на здравето на работещите в отрасъл добив на полезни изкопаеми по открит и подземен начин (дванадесета специална директива по смисъла на член 16, параграф 1 от Директива 89/391/ЕИО)	Закон за здравословни и безопасни условия на труд Наредба №9 от 16 декември 1997 г. за общи правила за управление на дейността по осигуряване на безопасността и опазване здравето на работещите в мините Наредба за микроклимата в подземните рудници Наредба №РД-07/8 от 20.12.2008 г. за минималните изисквания за знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа Наредба №7 от 23.09.1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване	пълно	
2.	Директива 92/91/ЕИО на Съвета от 3 ноември 1992 година за минималните изисквания за подобряване опазването на безопасността и здравето на работниците в отрасли, свързани с рудодобива чрез сондиране (Единадесета специална директива по смисъла на член 16, параграф 1 от Директива 89/391/ЕИО)	Закон за здравословни и безопасни условия на труд Наредба №9 от 29 юли 2003 г. за минималните изисквания за осигуряване на безопасността и здравето на работещите при добиване на подземни богатства чрез сондиране Наредба за микроклимата в подземните рудници Наредба №РД-07/8 от 20.12.2008 г. за минималните изисквания за знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа Наредба №7 от 23.09.1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване	пълно	
3.	Директива 2006/21/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15 март 2006 година относно управлението на отпадъците от миннодобивните индустрии и за изменение на Директива 2004/35/ЕО	Закон за подземните богатства (Глава осма) Закон за опазване на околната среда (Глава шеста) Наредба за специфичните изисквания за управление на минните отпадъци	пълно	
4.	Директива на Съвета от 30 ноември 1989 година относно минималните изисквания за безопасността и здравето на работниците при използването на лични предпазни средства на работното място (Трета специална директива по смисъла на член 16, параграф 1 от Директива 89/391/ЕИО) (89/656/ЕИО)	Наредба №3 от 19.04.2001 г. за минималните изисквания за безопасност и опазване на здравето на работещите при използване на лични предпазни средства на работното място (Приложение 1 и Приложение 2)	пълно	

Пореден №	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответствия
	- Приложение 2 и Приложение 3			
5.	Директива 92/85/ЕИО на Съвета от 19 октомври 1992 година за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето по време на работа на бременни работнички и на работнички родилки или кърмачки (Десета специална директива по смисъла на член 16, параграф 1 от Директива 89/391/ЕИО) чл. 4, пар. 1; чл. 6	Кодекс на труда чл. 307 Наредба №7 от 16.06.1993 г. за вредните и тежките работи, забранени за извършване от жени - чл. 2 и чл. 3 във връзка с Приложение към чл. 2, ал. 2, част I, т.1	пълно	

Пореден №	Конвенция на МОТ, ратифицирана от Република България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответствия
1.	Конвенция №45 за подземните работи (жени), 1935 г. Ратифицирана през 1949 г. В сила за България от 29.12.1950 г. Обн. ДВ. бр.39 от 16 май 1997 г.	Кодекс на труда Чл. 307 Наредба №7 от 16.06.1993 г. за вредните и тежките работи, забранени за извършване от жени - чл. 2 и чл. 3 във връзка с Приложение към чл. 2, ал. 2, част I, т.1	пълно	
2.	Конвенция №124 за медицински преглед на младежите с оглед допускането им за подземна работа в мините Ратифицирана през 1969 г. В сила за България от 3 октомври 1970 г. Обн. ДВ. бр. 62 от 6 август 1971 г.	Кодекс на труда Чл. 287 Наредба №3 от 28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците Наредба за комплексно оценяване условията на труд	пълно[35]	
3.	Конвенция №77 относно медицинския преглед на юношите (индустрия), 1946 г. Ратифицирана през 1949 г. В сила за България от 29 декември 1950 г.	Кодекс на труда Чл. 303- чл. 304 Наредба №6 от 24.07.2006 г. за условията и реда за даване на разрешения за работа на	пълно	

[35] Чл. 2, пар. 1 на Конвенцията предвижда задължение за задължителни медицински прегледи на лица между 18 и 21 годишна възраст на период не по-малко от една година, а чл. 2, пар. 2 дава възможност за приемането на други мерки относно медицинския контрол на младежите между 18 и 21 години, когато компетентният орган смята, след съответно медицинско заключение, че тези мерки са еднакви или по-ефикасни от тези, които се изискват от параграф 1 и след като е консултирал най-представителните организации на работодателите и работниците и е получил тяхното съгласие. В българското законодателство липсва общо задължение за периодични медицински прегледи на младежите заети в подземна работа в мините на период от не повече от 1 година, а съществуват норми, изискващи периодични медицински прегледи на всички работещи при вредни за здравето условия, като периодичността на прегледа се определя на база комплекс от фактори (при прилагане на тези фактори е възможно да се достигне до задължение за периодичните прегледи на лица, заети в подземна работа в мините на по-голям период, а именно 24 месеца). Предвид това обаче, че Наредба №3 от 28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците е издадена от Министъра на народното здраве, като е съгласувана с Централния съвет на Българските професионални съюзи и с Комитета по труда и социалното дело, следва да се заключи, че условието на параграф 2 на чл. 2 на Конвенцията е изпълнено и съществуващото в България законодателство е в съответствие с изискванията на Конвенцията.

Пореден №	Конвенция на МОТ, ратифицирана от Република България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответствия
	Обн. ДВ. бр.38 от 13 май 1997 г.	лица, ненавършили 18 години Наредба №3 от 28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците		
4.	Конвенция №1 относно работното време (индустрия), 1919 г. Ратифицирана през 1921 г. В сила от 14 февруари 1922 г. Обн. ДВ. бр.36 от 6 май 1997 г.	Кодекс на труда (Глава седма, Раздел първи) Наредба за работното време, почивките и отпуските (Глава първа) Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява намалено работно време Чл. 3	пълно	
5.	Конвенция №3 за закрилата на майчинството, 1919 г. Ратифицирана през 1921 г. В сила за България от 14 февруари 1921 г. Обн. ДВ. бр.39 от 16 Май 1997 г.	Кодекс на труда (Глава осма; чл. 333) Наредба за работното време, почивките и отпуските Глава трета) Кодекс за социално осигуряване (Глава четвърта, раздел втори)	пълно	
6.	Конвенция №183 на Международната организация на труда относно закрилата на майчинството, 2000 г. Ратифицирана 2001 г. - ДВ, бр. 85 от 2001 г. В сила за България от 6 декември 2002 г. Обн. ДВ. бр.116 от 13 Декември 2002 г.	Кодекс на труда (Глава осма; чл. 333) Наредба за работното време, почивките и отпуските Глава трета) Кодекс за социално осигуряване (Глава четвърта, раздел втори)	пълно	
7.	Конвенция №182 относно забраната и незабавни действия за ликвидирането на най-тежките форми на детския труд, 1999 г. Ратифицирана през 2000 г. В сила за България от 19 ноември 2000 г. Обн. ДВ. бр.68 от 3 Август 2001 г.	Кодекс на труда Чл. 303- чл. 304 Наредба №6 от 24.07.2006 г. за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години (чл. 8 и Приложение към чл. 8, ал. 2)	пълно	
8.	Конвенция №6 относно нощния труд на децата (индустрия), 1919 г. Ратифицирана през 1921 г. В сила за България от 14 февруари 1922 г. Обн. ДВ. бр.38 от 13 май 1997 г.	Кодекс на труда (чл. 140, ал. 4)	пълно	
9.	Конвенция №14 относно седмичната почивка (индустрия), 1921 г. Ратифицирана през 1924 г. В сила за България от 06.03.1925 г. Обн. ДВ. бр.36 от 6 май 1997 г.	Кодекс на труда (Глава седма, Раздел трети)	пълно	
10.	Конвенция №161 за службите по трудова	Закон за здравословни и безопасни условия	пълно	

Пореден №	Конвенция на МОТ, ратифицирана от Република България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответствия
	медицина, 1985 г Ратифицирана през 2011 г. В сила за България от 1 март 2012 г. Обн. ДВ, бр. 96 от 2011 г.	на труд Наредба №3 за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина		

2 Система по БЗР

2.1 Компетентни органи, с функции и отговорности в областта на БЗР

2.1.1 Министерски съвет

- Определя и провежда политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 35 ЗЗБУТ).

За контакти: 1594 София, бул. "Дондуков" №1

тел.централа 02 940 29 99

правителствена информационна служба тел.: 02 940 27 70

факс: 02 980 20 56

www.government.bg

e-mail: GIS@government.bg

2.1.2 Министърът на труда и социалната политика

- Разработва, координира и провежда държавната политика в областта на осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 36 ЗЗБУТ).

2.1.2.1 Министерство на труда и социалната политика

- Разработва, координира и провежда държавната политика за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд; ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта безопасността и здравето при работа (чл. 3, ал. 1 от УПМТСП[36]).
- Ръководи и координира цялостния контрол по спазване на трудовото законодателство (чл. 4, т. 15 УПМТСП).

2.1.2.2 Дирекция "Трудово право, обществено осигуряване и условия на труд"

- участва в разработването на проекти на нормативни актове, чрез които в националното законодателство се въвеждат стандартите на Международната организация на труда и на Съвета на Европа, както и законодателството на Европейския съюз в областта на безопасността и здравето при работа и трудовото право (чл. 34, т. 1 УПМТСП);
- осъществява координация, консултации и сътрудничество с организациите на работниците и служителите и на работодателите при разработването на нормативни актове в областта на безопасността и здравето при работа, трудовото и осигурителното право (чл. 34, т. 4 УПМТСП);

[36]Устройствен правилник на Министерството на труда и социалната политика

- участва в подготовката на становища, позиции, анализи и информации в областта на безопасността и здравето при работа и трудовото право, във връзка с участието на българската страна в работата на институциите на Европейския съюз - за съответните работни групи, комитети и други работни форуми, включително за неформални контакти, и участва в тях със свои представители (чл. 34, т. 5 УПМТСП);
- организира и административно обслужва дейността на Националния съвет по условия на труд и на комисиите по трудово законодателство и осигурителните отношения към Националния съвет за тристранно сътрудничество (чл. 34, т. 6 УПМТСП);
- дава становища и прави предложения за усъвършенстване на контролната дейност по спазване на трудовото законодателство (чл. 34, т. 7 УПМТСП);
- организира и осъществява дейността на Националната фокусна точка на Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (чл. 34, т. 8 УПМТСП);
- подпомага министъра при определянето на условията и реда за безвъзмездно предоставяне на средствата по фонд "Условия на труд" за финансиране на проекти и програми за подобряване условията на труд (чл. 34, т. 9 УПМТСП).

За контакти: София 1051, ул. "Триадица" №2

телефон: 02 8119 443

факс: 02 988 44 05; 02 986 13 18

www.mlsp.government.bg

e-mail: mlsp@mlsp.government.bg

2.1.2.3 Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда"

- Осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности (чл. 399, ал. 1 КТ).
- Осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение (чл. 399, ал. 2 КТ).
- Контролира спазването на трудовото законодателство (чл. 4, ал. 1, т. 1 от УПИАГИТ[37].
- Упражнява специализиран контрол по спазването на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, Закона за насърчаване на заетостта, на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и правата и задълженията на страните по служебното правоотношение и на други нормативни актове, когато това е възложено със закон (чл. 4, ал. 1, т. 2 УПИАГИТ).
- Дава сведения и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за най-ефективните методи за спазване на трудовото законодателство и по прилагането на Закона за насърчаване на заетостта (чл. 4, ал. 1, т. 3 УПИАГИТ).
- Уведомява компетентните органи за установени непълноти и недостатъци в действащото трудово законодателство (чл. 4, ал. 2 УПИАГИТ).

[37] Устройствен правилник на изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда

За контакти: 1000 София, бул. "Дондуков" №3

тел./факс: 02/987 47 17

www.gli.government.bg

e-mail: secr-idirector@gli.government.bg

2.1.2.4 Фонд "Условия на труд"

- Финансира дейности и мероприятия за подобряване на условията на труд (чл. 44, ал. 1 ЗЗБУТ).

За контакти: 1051 София, ул. "Триадица" №2

тел.: 02 8119 526; 02 8119 502

www.fund.mlsp.government.bg

e-mail: fund@mlsp.government.bg

2.1.3 Министърът на здравеопазването

- Ръководи и координира дейността по опазване и укрепване на здравето при работа (чл. 37 ЗЗБУТ).

2.1.3.1 Министерство на здравеопазването

- Ръководи, координира и контролира дейностите, свързани с медицинската експертиза на работоспособността (чл. 5, т. 7 от УПМЗ[38]).
- Издава разрешения и удостоверения по Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси, Закона за водите, Закона за храните и Закона за здравословни и безопасни условия на труд, както и сертификати и балнеологични оценки за минерални води (чл. 5, т. 24 УПМЗ).
- Разработва указания за планиране на дейности по опазване на общественото здраве и държавния здравен контрол, включително контрола за безопасност на храните, контрола върху дейностите с опасни отпадъци и върху химичните вещества и препарати, в съответствие със законодателството в тази област (чл. 30 т. 5 УПМЗ).
- Координира, подпомага и осигурява технически дейността на Експертния съвет по биоциди, Комисията за служби по трудова медицина (чл. 30 т. 6 УПМЗ)

2.1.3.2 Главният държавен здравен инспектор

- организира, ръководи, координира и контролира дейността на регионалните здравни инспекции (чл. 14, ал. 3, т. 1 УПМЗ);

[38] Устройствен правилник на Министерството на здравеопазването

- организира, ръководи, координира и контролира дейността на Националния център по радиобиология и радиационна защита при осъществяване на мерките по защита на населението от въздействието на йонизиращи лъчения(чл. 14, ал. 3, т. 2 УПМЗ);
- осъществява методическо ръководство и контрол на звената по ведомствен здравен контрол към Министерството на правосъдието, Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията, Министерството на отбраната и Министерството на вътрешните работи(чл. 14, ал. 3, т. 3 УПМЗ).

За контакти: 1000 София, пл. "Св. Неделя" №5

тел.: 02 981 01 11

www.mh.government.bg

2.1.3.3 Национален център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

НЦОЗА осъществява дейности по:

- опазване на общественото здраве, промоция на здравето и профилактика на болестите (ч. 1, ал. 3, т. 1 от ПУДНЦОЗА[39]);
- провежда анализи и изследване на общественото здраве и качеството на живот чрез измерване на здравния статус на населението и отделни негови групи, анализиране и изследване на връзката между общественото здраве и въздействието на факторите на средата (околна, работна, училищна) и условията на живот (хранене, стрес и др.) (чл. 20, ал. 1, т. 1 ПУДНЦОЗА);
- извършва оценка на експозицията и здравния риск за населението от въздействието на биологични, химични и физични вредности в околна и в работна среда и в храни; изготвя препоръки за предотвратяване на неблагоприятни здравни последици (чл. 21, т. 3).

За контакти: 1431 София, бул. "Акад. Иван Евст. Гешов" №15

тел.: 02 805 6444, факс: 02 9541211

http://ncpha.government.bg

e-mail: ncpha@ncpha.government.bg

2.1.3.4 Регионални здравни инспекции (РЗИ)

Осъществяват държавната здравна политика на територията на съответната област.

[39] Правилник за устройството и дейността на Националния център по обществено здраве и анализи

2.1.3.4.1 Дирекция "Здравен контрол" (чл. 33 УПРЗИ[40]):

- извършва систематичен и насочен здравен контрол по спазването на здравните изисквания в обекти с обществено предназначение, на продукти, стоки и дейности със значение за здравето на населението и на фактори на жизнената среда;
- контролира спазването на здравните изисквания към лицата, работещи в детски заведения, специализираните институции за деца и възрастни, водоснабдителните обекти, предприятията, които произвеждат и търгуват с храни, бръснарските, фризьорските и козметичните салони, по отношение на тяхното здравословно състояние;
- извършва контрол върху химичните вещества и смеси за изпълнение на изискванията по чл. 25, т. 1, 2, 7, 10 и 18-22 от Закона за защита от вредно въздействие на химичните вещества и смеси;
- извършва контрол върху дейността на службите по трудова медицина и изготвя информация за здравното състояние на работещите на територията на съответната област;
- предприема действия по издаване на разрешение за извършване на дейности по разрушаване или демонтаж на азбест и/или азбестосъдържащи материали;
- участва в състава на експертните съвети по устройство на територията, съгласува при необходимост устройствени схеми, общи устройствени и подробни устройствени планове, участва в оценката на съответствието на инвестиционните проекти, когато тя се извършва с приемане от експертен съвет на одобряващата администрация или по искане на физически или юридически лица, дава становище по готовността на строежите за въвеждането им в експлоатация по реда на Закона за устройството на територията;
- разработва и участва в изпълнението на регионални програми и проекти в областта на здравния контрол.

Държавният здравен контрол за спазване на изискванията за защита на лицата от въздействието на йонизиращи лъчения се осъществява от регионалните здравни инспекции, посочени в приложение №31 към УПРЗИ.

Регионалните здравни инспекции по приложение №31, чрез дирекция "Здравен контрол" (чл. 36 УПРЗИ):

- извършват контрол на всички видове обекти с източници на йонизиращи лъчения;
- осъществяват контрол по спазване на изискванията на нормативните актове за осигуряване на радиационната защита на лицата при извършването на дейности с източници на йонизиращи лъчения;
- извършват контрол на всички видове дейности, свързани с йонизиращи лъчения, включително използване на източници на йонизиращи лъчения за медицински цели;
- извършват систематични и тематични проверки по проблеми на радиационната защита;
- извършват контрол върху радиационните фактори на жизнената и работната среда;

[40] Устройствен правилник на регионалните здравни инспекции

- извършват контрол върху производство, търговия и използване на стоки с повишено съдържание на радионуклиди;
- създават и поддържат картотека с досиета на обектите с източници на йонизиращо лъчение;
- създават и поддържат база данни с резултати от лабораторните изследвания/измервания и извършват периодичен анализ и оценка на данните;
- организират и съдействат провеждането на задължителното медицинско наблюдение на лицата, работещи в среда на йонизиращи лъчения;
- участват в разработването и осъществяването на мерки, включително и медицински, за защита на хората при извънредни аварийни ситуации, свързани с облъчване на лицата и замърсяването на жизнената и работна среда;
- оказват съдействие на звената по ведомствен здравен контрол към Министерството на отбраната и Министерството на вътрешните работи при използване на източници на йонизиращи лъчения.

2.1.3.4.2 Дирекция "Профилактика на болестите и промоция на здравето" (чл. 34 УПРЗИ):

- извършва периодичен анализ и оценка на данните за състоянието на жизнената среда и здравния статус на населението, дава предложения и провежда мерки за ограничаване, намаляване и ликвидиране на негативните ефекти от въздействието на факторите на средата;
- организира функционирането на Националната система за мониторинг на шума на територията на съответната област;
- организира извършването на изследвания за вредните ефекти на шума върху здравето на населението;
- разработва и участва в изпълнението на регионални програми и проекти в областта на профилактиката на болестите и промоцията на здравето;
- подпомага дирекция "Здравен контрол" при извършването на държавния здравен контрол.

2.1.3.4.3 Дирекция "Лабораторни изследвания" (чл. 35 УПРЗИ)

- извършва лабораторни изпитвания и измервания;
- извършва изследвания, свързани с провеждане на мерки за ограничаване, намаляване и ликвидиране на негативните ефекти от въздействието на факторите на средата от екологични произшествия, аварии и бедствия върху здравето на населението.

За контакти:

РЗИ	Адрес	Телефон/Факс	Ел. Поща
Благоевград	Благоевград 2700 ул. "Братя Миладинови" №2	073/88 87 01 факс: 073/88 87 03	rzibl@rzibl.org
Бургас	Бургас 8000 ул. "Александровска" №120	056/81 62 62 факс: 056/81 62 61	rzi@rzi-burgas.com
Варна	Варна 9002 ул. "Брегалница" №3	052/63 40 19 факс: 052/63 46 48	office@rzi-varna.com
Велико Търново	Велико Търново 5002 бул. "Никола Габровски" 23	062/61 43 33 факс: 062 /61 43 70	rzi-vt@rzi-vt.org direktor@rzi-vt.org

РЗИ	Адрес	Телефон/Факс	Ел. Поща
Видин	Видин 3701 ул. "Цар Симеон Велики" №76	094/60 17 00; 094/60 16 95 факс: 094/60 16 97	director@riokoz-vidin.net
Враца	Враца 3000 ул. "Черни Дрин" №2	092/66 50 61 факс: 092/66 56 97	rzi@rzi-vratsa.com
Габрово	Габрово 5306 ул. "Брянска" №1	066/80 69 50 факс: 066/80 89 36	gabrovo@rzi-gbr.org
Добрич	Добрич 9300 ул. "Св. св. Кирил и Методий" №57	058/60 06 14 факс: 058/60 06 92	rzi_dobrich@linkbg.com
Кърджали	Кърджали 6600 ул. "Ген. Вл. Стойчев" №2, п. к. 70	0361/6 02 90 факс: 0361/6 02 95	rzi.kardjali@gmail.com
Кюстендил	Кюстендил 2502 кв. "Румена Войвода", ул. "Тинтява"	078/55 24 51 факс: 078/55 24 53	rzi_kn@abv.bg
Ловеч	Ловеч 5501 ул. "Съйко Съев" №25	068/60 38 01 факс: 068/60 15 11	rzi@rzi-lovech.com
Монтана	Монтана 3400 пл. "Жеравица" №3	096/30 05 41 Факс: 096/39 17 11	rzi-montana@net-surf.net
Пазарджик	Пазарджик 4400 ул. "Болнична" №17	034/44 30 61 факс: 034/44 53 65	rzi_pz@telecablenet.com
Перник	Перник 2307 ул. "Миньор" №15	076/60 18 81	riokoz_pk@b-trust.org
Плевен	Плевен 5805, ул. "Княз Александър Батенберг I" №7	064/84 60 98/82 48 82 факс: 064/82 33 04	rzi@rzi-pleven.com
Пловдив	Пловдив 4002 ул. "Перущица" №1	032/64 90 00 факс: 032/64 34 38	rzipd@plov.net
Разград	Разград 7200 ул. "Кирил и Медотий" №8	084/61 11 65 факс: 084/66 13 85	rzi_razgrad@mbox.contact.bg
Русе	Русе 7002 бул."Придунавски" №68	тел./факс: 082/82 56 23	rzi@rzi-ruse.com
Силистра	Силистра 7500 ул. "Петър Мутафчиев" №81	086/81 61 19 /81 61 48	director@rzi-silistra.com
Сливен	Сливен 8804 ул. "П. Яворов" №1	044/61 62 00	rczsliven@abv.bg
Смолян	Смолян 4700 бул. "България" №26	0301/6 32 93 /6 29 13	rzi_smolyan@mbox.contact.bg
София	София 1233 ул. "Враня" №20	02/813 04 04; факс: 02/831 21 31	director@srzi.bg
Софийска област	София 1000 ул. "Неофит Рилски" №64	02/975 92 40	director_rzi@rzi-sfo.com
Стара Загора	Стара Загора 6001 ул."Ст. Караджа"№10	042/63 10 09 факс: 042/60 23 56	rzistz@rzistz.org
Търговище	Търговище 7702 бул. "Трайко Китанчев" 37	0601/6 75 59 факс: 0601/6 40 74	rzitg@mbox.contact.bg rzi_tg@mbox.contact.bg
Хасково	Хасково 6300 ул. "Патриарх Евтимий" №2	038/60 32 30 факс: 038/66 54 89	rzi@haskovo.net
Шумен	Шумен 9700 пл."Освобождение" №1	054/80 07 22 факс: 054/80 07 27	office@rzi-shumen.net
Ямбол	Ямбол 8600, ул. "Д. Благоев" №71, п. к. 201	046/66 31 70 факс: 046/66 31 77	rzi-yambol@mbox.contact.bg

2.1.3.5 Национален център по радиобиология и радиационна защита (НЦРРЗ)

НЦРРЗ е здравно заведение по проблемите на общественото здраве в структурата на националната система за здравеопазване с предмет на дейност научна, научно-приложна, контролна, профилактична, диагностична, учебна и информационна дейност. Центърът осъществява своята дейност по проблемите на радиационната защита самостоятелно или в сътрудничество с други звена и организации у нас и в чужбина (чл. 1, ал. 2 и чл. 3 от ПУДНЦРРЗ[41]).

[41] Правилник за устройството и дейността на Националния център по радиобиология и радиационна защита

Центърът изпълнява функции на (чл. 4 ПУДНЦРРЗ):

- специализиран орган на Министерството на здравеопазването по отношение на неговата политика за предотвратяване и/или намаляване на неблагоприятното въздействие на източниците на йонизиращи лъчения върху здравето на населението;
- контролен орган за спазване на: изискванията за защита на лицата от въздействието на йонизиращите лъчения, изискванията в ядрени електроцентрали, изследователски ядрени инсталации, съоръжения за управление на радиоактивни отпадъци и други обекти с източници на йонизиращи лъчения; радиационните фактори на жизнената среда - води, храни и стоки със значение за здравето на населението;
- експертен орган по отношение на: оценка на облъчването и на радиационния риск за населението и на професионално облъчваните лица и осигуряването на защита на пациента при медицинско облъчване; оценка на здравословното състояние на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения или са били облъчени при радиационни аварии;
- методичен ръководител на здравните и лечебните заведения по въпросите на радиобиологията, радиационната защита и медицинското осигуряване в случай на радиационна авария;
- учебен и информационен център и база за повишаване на професионалната квалификация в областта на радиобиологията и радиационната защита;
- национален координатор във връзка с изпълнение на национални и международни проекти в областта на радиобиологията и радиационната защита.

Центърът осъществява следните дейности и задачи (чл. 6):

- планира и осъществява научноизследователска и научно-приложна дейност в областта на радиобиологията и радиационната защита;
- провежда проучвания, извършва анализи, изготвя оценки, експертизи и прогнози за определяне на риска от неблагоприятното влияние на йонизиращите лъчения върху здравето на населението като цяло или на групи от него;
- извършва индивидуален дозиметричен контрол на лицата, които работят с източници на йонизиращи лъчения, като:
- определя външното и вътрешното облъчване за професионално облъчвани лица, които са обхванати в национална система за индивидуален дозиметричен контрол:
  - извършва оценка на дозите, получени от професионално облъчваните лица въз основа на данните от проведения индивидуален мониторинг на работното място;
  - издава предписания при превишаване на допустимите индивидуални дози;
  - поддържа регистър на професионално облъчваните лица;
- извършва метрологично осигуряване на средствата за измерване, използвани в медицината чрез:
  - метрологична проверка на клинични и индивидуални дозиметри за рентгеново и гама-лъчение и на радиометрични и дозиметрични средства за измерване;
  - дозиметрично калибриране на лъчетерапевтичните апарати, на апарати за телегаматерапия и на рентгеновите уредби за дълбока и повърхностна терапия към

многопрофилните и специализираните лечебни заведения за оказване на болнична помощ и диспансерите по кожно-венерологични заболявания;

- осъществява наблюдение и контрол на здравословното състояние на професионално облъчваните лица, като:
  - издава заключение за медицинска пригодност на лицата за работа в среда на йонизиращи лъчения;
  - поддържа регистър с данните на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения;
  - препоръчва подходящо трудоустрояване на лицата, които имат медицински противопоказания за работа с източници на йонизиращи лъчения;
  - извършва анализ на трудови злополуки и професионални заболявания и разработва профилактични програми;
  - извършва оценка на общосоматична патология на облъчени лица или групи от населението;
- извършва предварително съгласуване на лицензии за използване на източници на йонизиращи лъчения за медицински цели, издавани по реда на Закона за безопасно използване на ядрената енергия;
- осигурява радиационна защита на лицата при медицинско облъчване:
  - разработва програми за осигуряване контрол на качеството на радиологичната апаратура;
  - провежда измервания за оценка параметрите на радиологичната апаратура за намаляване дозата на пациента при запазване качеството на образа;
  - определя национални референтни дозови нива при диагностични изследвания;
- извършва анализ на дозовото натоварване на българското население от използването на йонизиращи лъчения в медицината, промишлеността, науката и ядрената енергетика;
- провежда радиобиологични проучвания за ефектите на йонизиращите лъчения, като:
  - разработва и прилага специализирани молекулярно-биохимични, цитогенетични, хематологични и имунологични методи за оценка на лъчевото увреждане и извършва мониторинг на професионално облъчваните лица и на населението, живеещо в екологично застрашени райони;
  - извършва епидемиологични проучвания за оценка на риска от облъчването на населението от радиоактивно замърсяване на територията на страната, на отделни райони с повишен радиологичен риск, на лица, получили професионално облъчване, както и на лица, при които са използвани източници на йонизиращи лъчения за изследване;
  - разработва и осъществява лабораторно производство и разпространение на препарати за профилактика и лечение на радиационни и нерадиационни увреждания;
  - провежда експериментални изследвания за ефектите на различни фактори за мутагенност, генотоксичност и антимутагенност;
- организира и извършва наблюдение на радиационните фактори на жизнената среда за оценка облъчването на населението като цяло и на отделни групи от него, като:
  - извършва радиационен мониторинг на обекти на околната и жизнената среда;

- извършва непрекъснат контрол на измененията на гама-фона в района на София;
- извършва оценка на допълнителното надфоново облъчване на населението;

■ извършва медицинско осигуряване на лицата в случай на радиационна авария, като:
- поддържа непрекъснато екип от специалисти на разположение за действие при радиационни аварии;
- осигурява специализирана диагностична и експертна помощ на лицата, облъчени при радиационни аварии;
- извършва окончателни оценки за вида на облъчването и лъчевото натоварване след приключване на ликвидационните работи, включително окончателната идентификация на източника, района, вида и степента на радиационната авария;
- поддържа регистър на пострадалите при радиационна авария;
- осъществява продължително медицинско наблюдение на лицата, облъчени при радиационни аварии;

■ осъществява контрол на облъчени храни и на облъчвателните технологии при издаване на разрешителни за радиационна обработка на храни и хранителни добавки;

■ оказва методична помощ на отделите по радиационен контрол към регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве (РИОКОЗ) по отношение на:
- процедури, прилагани при държавния здравен контрол за спазването на нормите и правилата за безопасна работа с източници на йонизиращи лъчения;
- контрол върху осигуряване и поддържане на качеството на медицинската радиологична апаратура;
- медицинско наблюдение и оценка на влиянието на йонизиращите лъчения върху здравето на работещите;
- методите, прилагани при държавния здравен контрол на питейни и други води, храни и стоки, имащи отношение към здравето на населението;

■ организира и извършва дейност за обучение с цел повишаване професионалната квалификация в областта на радиобиологията и радиационната защита;

■ провежда специализирано обучение по радиационна защита за получаване на правоспособност за работа с източници на йонизиращи лъчения;

■ разработва, издава и разпространява програми, ръководства, бюлетини, учебни, информационни и други материали, имащи отношение към радиобиологията и радиационната защита, и поддържа интернет страница със специализирана информация за населението;

■ работи по осигуряване на националната система за предотвратяване на радиационно замърсяване и облъчване при ядрен тероризъм, медицинско осигуряване при радиационна авария, структуриране на съвместни екипи за спешни действия при радиационна авария и осигуряване на радиационна защита и безопасност при медицинско използване на източници на йонизиращи лъчения.

За контакти: 1606 София, ул. "Георги Софийски 3", двор на ВМА, сграда 7

тел.: 02 953 33 52

факс: 02 862 10 59

www.ncrrp.org

e-mail : administration@ncrrp.org

2.1.4 Министърът на регионалното развитие и благоустройството

- ръководи осъществяването на държавната политика по устройство на територията, координира дейността на централните и териториалните органи на изпълнителна власт, на органите на местното самоуправление и местната администрация, извършва методическо ръководство и упражнява контрол върху цялостната дейност по устройство на територията (чл. 3, ал. 1 от ЗУТ[42]);
- упражнява контрол по спазването на разпоредбите на Закона за устройство на територията и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в това число влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряването на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите (чл. 220, ал. 1 ЗУТ);
- осъществява контрол върху дейността на Дирекцията за национален строителен контрол (чл. 220, ал. 2 ЗУТ).

2.1.4.1 Министерство на регионалното развитие и благоустройството

2.1.4.1.1 Дирекция "Технически правила и норми" (чл. 36 от УПМРРБ[43])

- подпомага министъра при осъществяването на държавната политика по разработването на нормативни актове (издавани самостоятелно или съвместно с други компетентни министри) в областта на проектирането, изпълнението, експлоатацията и разрушаването на строежите и тяхното хармонизиране с правото на Европейския съюз с оглед създаване на условия за изграждането на безопасни, енергоефективни и достъпни строежи с устойчиво използване на природните ресурси;
- подпомага министъра при провеждането на държавната политика по оценяване съответствието на строителните продукти съгласно Директива 89/106/ЕИО на Съвета от 21 декември 1998 г. за хармонизиране на законите, наредбите и административните разпоредби на страните членки по отношение на строителните продукти, оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти съгласно Регламент (ЕС) №305/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2011 г. за определяне на хармонизирани условия за предлагането на пазара на строителни продукти и за отмяна на Директива 89/106/ЕИО на Съвета от 21 декември 1998 г. за хармонизиране на законите, наредбите и административните разпоредби на страните членки по отношение на строителните продукти и прилагането на национална система за оценяване на съответствието, оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти, за които все още няма хармонизирани технически спецификации;
- организира и ръководи цялостната дейност по прилагането на Директива 89/106/ЕИО и Регламент (ЕС) №305/2011;

[42] Закон за устройство на територията
[43] Устройствен правилник на Министерството на регионалното развитие и благоустройството

- организира и ръководи разработването на техническите нормативни актове, извършва мониторинг и анализ по прилагането им и определя нови изисквания по отношение на безопасността на строежите, на здравето, дълготрайността, икономията на енергия, опазването на околната среда и аспектите от икономически и обществен интерес, като се отчитат съществените характеристики на строителните продукти, и координира взаимната им съгласуваност с цялостната дейност в областта на инвестиционното проектиране и строителство;
- изпълнява функциите на орган, отговорен за уведомяване и провеждане на необходимите процедури за оценка и нотифициране пред ЕК и държавите - членки на ЕС, за органи, оправомощени да изпълняват задачи като трети страни в процеса на оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти в съответствие с Регламент (ЕС) №305/2011;
- изпълнява функциите на звено за контакт относно продукти в строителството в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) №305/2011, предоставящо информация относно националните изисквания, приложими за предвидената употреба на всеки строителен продукт;
- определя национални нива на безопасност на сградите и съоръженията и технически класове на строителните продукти по отношение на носимоспособността, огнеустойчивостта, дълготрайността и др. на конструкциите на строежите за прилагането на европейските кодове за проектиране на строителни конструкции;
- осигурява ръководство на научноизследователската дейност, необходима за изработване на националните разпоредби за въвеждане и прилагане на европейските стандарти и норми;
- представлява министерството и участва в национални органи по акредитация, метрология и стандартизация, участва в работни групи по европейска интеграция и в технически комитети по стандартизация към Българския институт за стандартизация и изработва становища по проекти на европейски стандарти с оглед прилагането им в техническите подзаконови нормативни актове;
- организира и разработва механизми и правила за прилагане на Регламент (ЕС) №305/2011: процедури за оценка, контрол и нотифициране на органи, правила за определяне на национални изисквания за експлоатационните показатели на строителните продукти и механизми за предоставяне на тази информация;
- организира и осъществява общо ръководство на лицата за оценяване на съответствието, на органите за оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти и на органите за техническо оценяване и провежда постоянен контрол върху дейността им;
- организира, координира и ръководи дейността за определяне на национални изисквания към експлоатационните показатели на строителните продукти, за декларираме на нива, класове или гранични нива във връзка с предвидената им употреба, преди да бъдат предоставени на българския пазар;
- предоставя информация за националните изисквания за декларираме на експлоатационни показатели на строителните продукти във връзка с тяхната предвидена употреба преди пускането/предоставянето им на българския пазар.

2.1.4.1.2 Дирекция "Водоснабдяване и канализация" (чл. 37 УПМРРБ):

- подпомага министъра при провеждане на държавната политика в отрасъл "Водоснабдяване и канализация" на национално ниво;
- разработва стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България с основните цели, приоритетите, етапите и необходимите средства и източниците на финансиране за изграждане и развитие на ВиК системите и за повишаване качеството на ВиК услугите;
- разработва нормативни и подзаконови нормативни актове, свързани с развитието и управлението на водоснабдяването и канализацията;
- координира планирането и управлението на ВиК системите на национално ниво.

За контакти: 1202 София, ул. "Кирил и Методий" №17-19

тел: централа : 02 9405 9

факс: 02 987 25 17

www.mrrb.government.bg

e-mail: press@mrrb.government.bg

2.1.4.1.3 Дирекцията за национален строителен контрол (ДНСК)

ДНСК упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в т.ч. влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряване на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите, и обследва и документира авариите в строителството (чл. 4, ал. 1 УПДНСК[44]).

ДНСК упражнява контрол за законосъобразността на разрешаването, изпълнението и ползването на всички строежи на територията на Република България, както и на действията на общинските администрации и на участниците в инвестиционния процес (чл. 4, ал. 2 УПДНСК).

Извън обхвата на контролната дейност на ДНСК са строежите по чл. 3, ал. 3 ЗУТ (чл. 4, ал. 3 УПДНСК).

Началникът на ДНСК или упълномощено от него длъжностно лице (чл. 222, 1 ЗУТ и чл. 6, ал. 1 УПДНСК):

- спира незаконни строежи;
- спира строежи, части от тях или отделни строителни и монтажни работи, извършвани в отклонение от одобрените строителни книжа, и дава разрешение за продължаването им след отстраняване на нарушенията и заплащане на дължимите глоби и имуществени санкции;

[44] Устройствен правилник на Дирекцията за национален строителен контрол

- забранява достъпа до строежи и разпорежда поставянето на отличителни знаци за ограничаване и недопускане на хора и механизация на строежите;
- забранява захранването с електрическа и топлинна енергия, вода и газ на строежи;
- забранява влагането на строителни продукти, които не са оценени за съответствие със съществените изисквания към строежите, и извършва проверки в местата за производство на строителни продукти;
- забранява ползването на строежи или на части от тях, които не са въведени в експлоатация по установения ред или се ползват не по предназначението си съгласно издадените строителни книжа и условията за въвеждане в експлоатация;
- забранява достъпа до строежи или до части от тях, които не са въведени в експлоатация по установения ред или се ползват не по предназначението си съгласно издадените строителни книжа и условията за въвеждане в експлоатация, забранява захранването им с електрическа и топлинна енергия, вода и газ и разпорежда поставянето на отличителни знаци за ограничаване на достъпа и недопускане на хора и други;
- издава разрешения за ползване на строежи или отказва издаването им;
- предлага отнемането на лицензи на консултанти за извършване оценяване съответствието на инвестиционните проекти и/или за упражняване на строителен надзор;
- издава заповеди за премахване на незаконни строежи;
- издава заповеди за отмяна или изменение на заповедите на началниците на регионалните дирекции за национален строителен контрол, за които не е предвиден пряк съдебен контрол, при условията и по реда на Административнопроцесуалния кодекс;
- предписва изпълнение на укрепителни и възстановителни мерки за недопускане на аварии, щети и други на строежи и на части от тях, за които е спряно строителството, действието на строителните книжа или е забранено ползването им;
- разпорежда освобождаване на строежа и на строителната площадка от хора, механизация, изделия, продукти, материали, общоопасни средства и други.

Органите на ДНСК съобразно своята компетентност:

- констатират незаконно строителство;
- констатират нарушения при ползването на строежи или на части от тях;
- констатират нарушения при издаването на строителни книжа;
- изпълняват заповедите за спиране, за забрана на ползването, за забрана на достъпа до строежи и строителни площадки и за премахване на незаконни строежи;
- обследват аварии в строителството;
- заверяват заповедни книги в предвидените от закона случаи.

За контакти:гр.София, бул. "Христо Ботев" №47

тел.: 02 9159 137

факс: 02 952 19 91

www.dnsk.mrrb.government.bg

e-mail: dnsk@dnsk.mrrb.government.bg

2.1.5 Министърът на икономиката, енергетиката и туризма

- разработва, организира, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта на икономиката, енергетиката и туризма (чл. 3, ал. 1 от УПМИЕТ[45]);
- провежда предварителен, текущ и последващ контрол за:
  - техническото състояние и експлоатацията на енергийните обекти;
  - прилагането на реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и прилагане на дяловото разпределение на топлинна енергия;
  - готовността на енергийните обекти за работа при бедствия и военно положение;
  - изпълнението на задълженията по Закона за енергетиката за предоставяне на информация на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма;
  - изпълнението на Националния план за инвестиции за периода 2013-2020 г. (чл. 75, ал. 1 от Закона за енергетиката);
- провежда държавната политика в областта на геоложките изследвания и управлението на подземните богатства с цел устойчивото развитие на страната, националната сигурност и привличането на инвеститори, като извършва предвидените в Закона за подземните богатства действия.

2.1.5.1 Министерство на икономиката, енергетиката и туризма

2.1.5.1.1 Дирекция "Индустриални отношения и управление на държавното участие" (чл. 27 УПМИЕТ)

- организира и координира дейността на министерството в областта на правителствената политика за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
- организира и координира дейността по тристранното партньорство с работодателските и синдикалните организации;
- осъществява участието на министерството в областта на формирането и провеждането на държавната политика относно доходите, трудовата заетост, образованието и професионалната квалификация в реалния сектор в съответствие с политиките на Министерството на труда и социалната политика и Министерството на образованието, младежта и науката в отделните области.

2.1.5.1.2 Дирекция "Техническа хармонизация и политика за потребителите" (чл. 29 УПМИЕТ)

- подпомага министъра при разработването на националните политики в областта на стандартизацията, метрологията и акредитацията и осъществява взаимодействие с националните институции в тези области, по-конкретно с Българския институт за стандартизация, Държавната агенция за метрологичен и технически надзор,

[45] Устройствен правилник на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма

Българския институт по метрология и Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация".

2.1.5.1.3 Дирекция "Сигурност на енергоснабдяването" (чл. 32 УПМИЕТ)

- подпомага министъра при провеждането на държавната политика по отношение на надеждност на снабдяването с енергия;
- разработва опис на необходимите нови мощности за производство на електрическа енергия по Закона за енергетиката и Закона за безопасно използване на ядрената енергия (ЗБИЯЕ);
- осъществява изпълнението на контролните функции на министъра във връзка с техническото състояние, техническата експлоатация и дейността на оператора на електроенергийната система и предлага адекватни коригиращи мерки за подобряване на техническата и експлоатационната безопасност, ресурсните характеристики и надеждността на енергийните обекти;
- събира, обработва и поддържа база данни за техническите и производствените показатели за надеждност и контролира изпълнението на производствените, инвестиционните и ремонтните програми и на програмите за есенно-зимната подготовка на енергийните обекти;
- участва в разработването на нормативи за резервите от енергийни горива;
- разработва и предлага за утвърждаване от министъра на задължителни показатели за степента на надеждност на снабдяването с електрическа енергия и минимални норми за сигурност на снабдяването с природен газ;
- подпомага министъра при въвеждане на ограничителен режим и временно прекъсване на снабдяването с енергия;
- разработва и предлага за утвърждаване от министъра на режимните фактори при определяне на количествата електрическа енергия от комбинирано производство;
- подпомага министъра при провеждане на държавната политика в областта на управление на радиоактивните отпадъци, управление на отработеното ядрено гориво и извеждане от експлоатация на ядрени съоръжения;
- организира и координира дейностите при подготовка на предложение за изграждане на национално хранилище за съхраняване и/или погребване на радиоактивни отпадъци по ЗБИЯЕ;
- изготвя, координира и осъществява мониторинг на стратегически планове в областта на извеждане от експлоатация на ядрени съоръжения;
- осъществява мониторинг на изпълнението и координира мерките, произтичащи от задължения по международни договори, и дейностите по изпълнението на програми за повишаване на безопасността и надеждността, изграждането и извеждането от експлоатация на ядрени съоръжения;
- осъществява изпълнението на контролните функции на министъра във връзка с реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и дяловото разпределение на топлинната енергия;
- поддържа публичен регистър на лицата, извършващи услугата дялово разпределение;
- подпомага министъра при разработване и предлагане на обща годишна квота за задължително изкупуване на електрическа енергия от производители, ползващи местни

първични източници (на гориво), до 15 на сто от цялата първична енергия, необходима за производството на електрическа енергия, консумирана в страната, за всяка календарна година по съображения за сигурност на снабдяването;

- организира и координира разработването и актуализирането на стратегия за управление на отработено ядрено гориво и на радиоактивните отпадъци и осъществява мониторинг на изпълнението на стратегия за управление на отработеното ядрено гориво и на радиоактивните отпадъци;
- подпомага министъра относно упълномощаването на специализирани учебни центрове за провеждане на обучение и изпит за квалификационна група по Правилника за безопасност и здраве при работа в електрически уредби на електрически и топлофикационни централи и по електрически мрежи и Правилника за безопасност при работа в неелектрически уредби на електрически и топлофикационни централи и по топлопреносни мрежи и хидротехнически съоръжения;
- участва в работни групи по обследване на аварии с енергийни съоръжения.

2.1.5.1.4 Дирекция "Природни ресурси и концесии" (чл. 34 УПМИЕТ)

- участва в разработването и провеждането на държавната политика и стратегия по управление на подземните богатства и развитие на минната индустрия с цел устойчивото развитие на страната, националната сигурност.

За контакти: 1000 София, ул. "Славянска" 8

тел. централа: 02 9407001

факс: 02 987 2190; 02 981 9970; 02981 5039

www.mi.government.bg

e-mail: e-docs@mee.government.bg

2.1.6 Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията

- ръководи и контролира осъществяването на автомобилните превози на пътници и товари в Република България. (чл. 2, ал. 1 от ЗАП[46]);
- съвместно с министъра на вътрешните работи ръководи и осъществява контрола по прилагането на закона при извършването на превози на пътници и товари с моторни превозни средства с българска или чуждестранна регистрация с изключение на превозите, извършвани от Министерството на вътрешните работи, Министерството на отбраната и от съюзническите и/или чуждите въоръжени сили, преминаващи през територията на Република България или пребиваващи на нея (чл. 91, ал. 1 ЗАП);
- ръководи и контролира гражданското въздухоплаване и гражданските въздухоплавателни средства и съоръжения на територията на Република България (чл. 8, ал. 1 от ЗГВ[47]);

[46] Закон за автомобилните превози
[47] Закон за гражданското въздухоплаване

- провежда държавната политика в железопътния транспорт (чл. 5 от Закона за железопътния транспорт);
- е централен едноличен орган на изпълнителната власт за провеждане на държавната политика в областта на транспорта (чл. 3, ал. 1 от УПМТИТС[48]);
- упражнява своите правомощия в областта на транспорта, като:
  - разработва стратегия за развитие и преструктуриране на транспорта;
  - съвместно с министъра на регионалното развитие и благоустройството предлага на Министерския съвет стратегия за развитие на пътната инфраструктура и средносрочна програма за изпълнението ѝ;
  - създава условия за безопасност в търговското корабоплаване, гражданското въздухоплаване и железопътния транспорт и контролира спазването им;
  - организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти; произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища; произшествия и инциденти в железопътния транспорт; поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни произшествия и сериозни инциденти, на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища, на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
  - организира контрола по спазването на условията за осъществяване на обществен превоз на пътници и товари и на документите, свързани с превоза;
  - определя: документите за превоз; условията и реда за одобряване на типовете пътни превозни средства и измененията на тяхната конструкция; изискванията, на които трябва да отговарят водачите;
  - издава документи за правоспособност, за техническа годност и национална принадлежност и за право на достъп до пазара в областта на транспорта и контролира изпълнението на задълженията, свързани с тях;

2.1.6.1 Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

2.1.6.1.1 Дирекция "Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт"

- На пряко подчинение на министъра и извършва разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт (чл. 35, ал. 1 УПМТИТС).

2.1.6.1.2 Дирекцията "Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт":

- осъществява координация между ведомствата и юридическите лица, участващи при разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;

[48] Устройствен правилник на Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията

- организира и участва в международни срещи, свързани с разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- поддържа контакт с органи за разследване на произшествия на чужди държави за привличане на експерти в случай на тежко произшествие.
- В областта на разследване на авиационните събития дирекцията:
- изпълнява държавни функции по осигуряване безопасността на полетите посредством предотвратяване и разследване на авиационни събития;
- поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни събития: авиационни произшествия, сериозни инциденти и инциденти;
- организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти и подпомага работата на създадените за целта комисии;
- води архив за разследванията и поддържа информационна база данни за авиационните събития;
- изготвя и разпространява информационен бюлетин за авиационните събития;
- анализира действията на физическите и на юридическите лица в областта на въздухоплаването и функционирането на обектите и съоръженията, свързани с конкретното събитие;
- е контактна точка за Република България на европейската система за докладване на авиационни събития и отговаря за разпространяване на информация до заинтересувани страни.

В областта на разследване на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища дирекцията:

- изпълнява държавни функции по независимото разследване на произшествия;
- организира и извършва разследване на произшествието;
- поддържа система за докладване при възникване на произшествия, води архив и поддържа база данни.

В областта на разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт дирекцията:

- поддържа система за задължително и доброволно докладване на произшествия и инциденти;
- организира и осигурява технически разследването на произшествия и инциденти и подпомага работата на създадените за целта комисии;
- води архив за разследванията и поддържа информационна база данни;
- осъществява контакт с органите за разследване на железопътни произшествия на чужди държави за привличане на експерти в случай на тежко железопътно произшествие.

2.1.6.1.3 Дирекция "Национална транспортна политика" (чл. 52 УПМТИТС)

- разработва целите и приоритетите в развитието на транспортния сектор и принципите при регулирането му;

- разработва и актуализира транспортните стратегии, принципите, етапите и насоките на развитие на отделните видове транспорт, на базата на които изготвя проект на стратегия за развитие на транспорта;
- подпомага министъра в дейността му по провеждане на държавната политика за развитието на пътната инфраструктура;
- съвместно с Агенция "Пътна инфраструктура" изготвя и предлага за утвърждаване от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията и министъра на регионалното развитие и благоустройството стратегия за развитие на пътната инфраструктура и средносрочна програма за изпълнението ѝ;
- организира и координира общата екологична политика в транспортния сектор;
- организира, координира и анализира статистическата информация, необходима за формиране на националната транспортна политика;
- организира и координира общата енергийна политика в транспортния сектор;
- участва в смесени международни и национални работни групи за проучване на международни транспортни разработки, включително за интермодален транспорт;
- събира, анализира и обобщава информацията, свързана с безопасността на движението; въз основа на анализираната информация предлага конкретни мерки и решения.

2.1.6.1.4 Дирекция "Човешки ресурси" (чл. 42 УПМТИТС)

- организира и контролира дейността на министерството в областта на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
- участва в отрасловите и браншовите съвети по условия на труд;
- организира работата на отрасловия и браншовите съвети за тристранно сътрудничество в министерството по въпросите на социалната политика в областта на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

2.1.6.1.5 Дирекция "Безопасност, технически надзор и управление при кризи" (чл. 56 УПМТИТС):

- осъществява държавен технически надзор върху съоръженията с повишена опасност в съответствие с действащото законодателство;
- вписва в регистъра на министерството и издава удостоверения на лица за извършване на дейности по поддържане, ремонтиране и преустройване на съоръжения с повишена опасност;
- извършва първоначални, периодични и внезапни прегледи, проверки и изпитвания на съоръженията с повишена опасност, както и проверки на предприятията, сградите и другите обекти, в които съоръженията се произвеждат, монтират, поддържат, ремонтират и експлоатират;
- издава задължителни писмени предписания на собственици или ползватели, работодатели, длъжностни и други лица и писмено разпорежда спиране на експлоатацията на предприятия и/или съоръжения с повишена опасност;

- съставя актове за установяване нарушения на нормативната уредба и издава наказателни постановления в съответствие с разпоредбите на Закона за техническите изисквания към продуктите и Закона за здравословни и безопасни условия на труд;
- координира стандартизационната и метрологичната дейност в транспортния отрасъл.

За контакти: 1000 София, ул. "Дякон Игнатий" №9

тел./факс: 02 988 5094, тел.: 02 940 9771 (справки), 02 940 9640 (приемна)

www.mtitc.government.bg

2.1.6.1.6 Изпълнителна агенция "Автомобилна администрация" (чл. 2, ал. 5 ЗАП):

- контролира изпълнението на изискванията към пунктовете за извършване на периодични прегледи за проверка на техническата изправност на пътни превозни средства;
- разработва републиканската транспортна схема;
- анализира действието на нормативните разпоредби в областта на автомобилния транспорт и оценява ефекта от прилагането им;
- проверява наличието на условията по чл. 7 от ЗАП и на изискванията за достъп до международни превози на пътници и товари;
- осъществява контролни функции по ЗАП.

2.1.6.1.7 Дирекция "Автомобилни превози и международна дейност" (чл. 16 УПИААА[49]):

- анализира прилагането на действащата нормативна уредба, регламентираща автомобилните превози, и прави предложения за нейното усъвършенстване;
- контролира спазването на режимите за извършване на вътрешни и международни автомобилни превози и при констатирани нарушения прави предложения за санкционирането им.

2.1.6.1.8 Дирекция "Пътни превозни средства и водачи" (чл. 17 УПИААА):

- прави предложения за въвеждане на стандарти в съответствие с правилата и наредбите за одобряване типа на нови моторни превозни средства и ремаркета, на системи, компоненти и отделни технически възли и анализира получените резултати от протоколите от изпитванията;
- създава и поддържа база данни на типово одобрени нови моторни превозни средства и техните ремаркета, на системи, компоненти, отделни технически възли и на регистрирани пътни превозни средства с изменения в конструкцията;
- издава документи за одобряване на типа на пътни превозни средства, необходими за тяхната регистрация или пререгистрация;

[49] Устройствен правилник на изпълнителна агенция "Автомобилна администрация"

- осъществява правомощията на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията като компетентен орган при одобряване типа на нови пътни превозни средства, на системи, компоненти и отделни технически възли, монтирани в тях;
- издава удостоверения за транспортна годност на пътните превозни средства, с които се извършват превози на опасни товари, създава и поддържа база данни за издадените удостоверения;
- прави предложения за издаване на разрешения за извършване на периодични проверки за техническа изправност на пътни превозни средства и създава и поддържа база данни за издадените разрешения, в т. ч. на специалистите, извършващи техническите прегледи;
- извършва процедури за одобряване типа на нови моторни превозни средства и техните ремаркета, на системи, компоненти и отделни технически възли;
- прави предложения до министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията за издаване на разрешения за обучение на водачи, извършващи превоз на опасни товари, и на консултанти по безопасността при превоза на опасни товари; създава и поддържа база данни за издадените и отнетите разрешения;
- организира и провежда изпити за професионална компетентност на ръководители на транспортната дейност на лицата, извършващи обществен превоз на пътници и товари, прави предложения за издаване на удостоверения за професионална компетентност и поддържа база данни за издадените удостоверения.

2.1.6.1.9 Главна дирекция "Контролна дейност – ДАИ" (Областните отдели "Контролна дейност – ДАИ" (чл. 18 и 18а УПИАААА):

- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари с моторни превозни средства с българска и чуждестранна регистрация в страната, както и на всички документи, свързани с този превоз;
- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари за собствена сметка;
- организират контрола по спазването на Европейската спогодба за работа на екипажите на превозните средства, извършващи международни превози (AETR) (ДВ, бр. 99 от 1995 г.), Европейската спогодба за международен превоз на опасни товари по шосе (ADR) (обн., ДВ, бр. 73 от 1995 г.; попр., бр. 63 от 2005 г.), Европейската спогодба за превоз на лесноразваляеми хранителни продукти и за специалните транспортни средства, които се ползват при тези превози (ATP) и на Спогодбата за международни случайни превози на пътници, извършвани с автобуси (ИНТЕРБУС) (ДВ, бр. 18 от 2003 г.);
- контролират пунктовете за извършване на периодични прегледи за проверка на техническата изправност на пътни превозни средства и качеството на извършваните прегледи;
- контролират периодичността и качеството на извършваните предпътни прегледи на превозните средства и водачите им;
- контролират състоянието на материалната база и изпълнението на учебните програми в учебните форми за подготовка на водачи на моторни превозни средства, получили разрешение по реда на Закона за движението по пътищата;

- съставят актове за установяване на административни нарушения при съответно овластяване за това на длъжностни лица от отделите;
- създават и поддържат база данни за пътните превозни средства и за транспортната им годност;
- издават удостоверения за обществен превоз на пътници или товари за пътните превозни средства;
- организират и провеждат изпити за професионална компетентност на водачите на леки таксиметрови автомобили и на ръководителите на транспортната дейност на лицата, извършващи таксиметров превоз на пътници;
- дават разрешения за извършване на случайни превози на територията на Република България;
- провеждат изпитите на водачите, извършващи превози на опасни товари, и на консултанти по безопасността при превоза на опасни товари.

За контакти:1000 София, ул. "Гурко" №5

www.rta.government.bg

e-mail: avto_a@rta.government.bg

2.1.6.1.10 Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация"

- е администрация, чрез която се осъществяват правомощията на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията по чл. 8, ал. 1от Закона за гражданското въздухоплаване (чл. 3 УПГДГВА[50]);
- контролира гражданското въздухоплаване, гражданските летища и летателни площадки, гражданските въздухоплавателни средства, аеронавигационните и други съоръжения, свързани с гражданското въздухоплаване на територията на страната, независимо от собствеността им, като за целта контролира:
  - спазването на нормативните актове, стандарти и правила по безопасността и сигурността на гражданското въздухоплаване;
  - летателната годност на ВС на земята и във въздуха, извършва основни, периодични и извънредни технически прегледи и проверки;
  - изпълнението на държавните задължения по обслужването и осигуряването на въздушното движение;
  - експлоатационната годност на гражданските летища, летателните площадки и съоръженията за навигация, както и на системите и съоръженията за обслужване на пътници, обслужване и осигуряване на въздухоплавателните средства, товарене и разтоварване на багажи и товари;
  - изпълнението на държавните задължения по отношение на системата за търсене и спасяване, както и спазването на нормативните актове и плановете за аварийно-спасителното осигуряване на полетите в районите на отговорност на летищата;

[50] Устройствен правилник на Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация"

- спазването на технологиите по издадените лицензи за оператор по наземно обслужване или самообслужване с оглед постигане сигурността на полетите и предотвратяване на актове на незаконна намеса;
- спазването на изискванията за авиомедицинското освидетелстване на авиационния персонал (чл. 18 УПГДГВА);

■ контролира спазването на нормативните актове при подбора, подготовката и повишаването на квалификация на авиационния персонал, като:
- утвърждава учебните програми на авиационните учебни центрове;
- съгласува програмите за обучение на висшия курс за подготовка на авиационни кадри;
- определя длъжностите, свързани с безопасността на полетите и поддръжка на летателната годност на ВС, които могат да се заемат само от лица с авиационно образование;
- издава, преиздава, заменя, подменя и отнема свидетелства за правоспособност на авиационния персонал, както и вписва, потвърждава, възстановява и заличава класификационни класове в свидетелствата за правоспособност (чл. 19 УПГДГВА).

За контакти: 1000 София, ул. "Дякон Игнатий" №9

тел.: 02 937 1047, факс: 02 980 5337

http://www.caa.bg

e-mail: caa@caa.bg

2.1.6.2 Изпълнителна агенция "Морска администрация":

■ организира и координира дейности по безопасността на корабоплаването в морските пространства и във вътрешните водни пътища на Република България;
■ осигурява реалната връзка между държавата и корабите, плаващи под българско знаме;
■ упражнява контрол за:
- спазването на условията за безопасност на корабоплаването спрямо български и чужди кораби;
- спазването на условията на труд и живот на моряците;
- предоставянето на услуги по управление на трафика и информационно обслужване на корабоплаването в морските пространства, вътрешните водни пътища, каналите, пристанищата на Република България и другите, определени по съответния ред, райони;
- спазване на изискванията за качество на корабните горива;

■ организира и провежда изпити за придобиване на правоспособност от морските лица;
■ издава свидетелства за правоспособност на морските лица;
■ води регистри на корабите, морските лица, пристанищата и пристанищните оператори в Република България;
■ събира и предоставя на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията информация за изпълнението на изискванията за експлоатационна

годност на пристанищата и на обектите по чл. 111а, ал. 1 от Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България (ЗМПВВППРБ);

- прави предложение до министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията за преустановяване на дейността или за ограничаване временно или постоянно на експлоатацията на пристанища, които не отговарят на изискванията на закона или извършват пристанищни услуги в нарушение на чл. 116, ал. 5 ЗМПВВППРБ;
- контролира спазването на изискванията за техническа безопасност на пристанищните съоръжения, за охрана на труда и за безопасно осъществяване на товарно-разтоварни операции;
- одобрява плановете за приемане и обработване на отпадъци.

Агенцията контролира:

- българските кораби, с изключение на военните и граничнополицейските, по отношение на спазването на изискванията за регистрирането и идентифицирането им, подготовката и издаването на свидетелства за правоспособност на морските лица, комплектуването на корабите с правоспособен екипаж и изпълнението на всички други изисквания към корабопритежателите, предвидени в закон;
- спазването на условията за безопасност на корабоплаването в акваториите на пристанищата, обработката на опасни и други товари, за които е предвиден специален режим за превоз;
- навигационното осигуряване относно безопасността на корабоплаването във вътрешните морски води на Република България;
- предотвратяването, намаляването и ограничаването на замърсяването на морската среда и на р. Дунав от кораби.

За контакти: 1000 София, ул. "Дякон Игнатий" 9

тел.: 02 / 930 09 10, факс: 02 / 930 09 20

http://www.marad.bg

e-mail: bma@marad.bg

2.1.7 Министърът на вътрешните работи

- е централен едноличен орган на изпълнителната власт, който ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика за защита на правата и свободите на гражданите, националната сигурност, обществения ред и защитата при бедствия (чл. 20, ал. 1 от ЗМВР[51]);
- провежда държавната политика за защита на правата и свободите на гражданите, националната сигурност, обществения ред и защитата при бедствия (чл. 21, т. 1 ЗМВР).

[51] Закон за Министерството на вътрешните работи

2.1.7.1 Министерство на вътрешните работи (МВР)

Основни задачи на МВР са:

- осигуряване на пожарна безопасност, извършване на пожарогасителна и спасителна дейност при пожари и извънредни ситуации (чл. 6. т. 7 ЗМР);
- държавен противопожарен контрол, пожарогасителна и спасителна дейност при пожари, бедствия и извънредни ситуации (чл. 7, т. 12 ЗМВР);
- контрол по изпълнението и прилагането на превантивни мерки за защита по пожарогасителната и спасителната дейност(чл. 7, т. 13 ЗМВР).

2.1.7.1.1 Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението"

Национална специализирана структура на МВР за осигуряване на пожарна безопасност (чл. 52, ал. 1 ЗМВР).

За изпълнение на задачите си Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" извършва:

- превантивна дейност;
- държавен противопожарен контрол;
- превантивен контрол;
- пожарогасителна дейност;
- спасителна дейност;
- разрешителна и контролна дейност на търговци, извършващи дейности по пожарна безопасност в обекти и/или експлоатация на уреди и съоръжения, свързани с пожарната безопасност;
- разрешителна и контролна дейност на продукти за пожарогасене по отношение на тяхната гасителна ефективност;
- неотложни аварийно-възстановителни работи, оперативна защита при наводнения и операции по издирване и спасяване;
- химическа, биологическа и радиационна защита при инциденти и аварии, свързани с опасни вещества и материали, и овладяване на екологични инциденти;
- определяне на пожарните характеристики на строителни продукти и тактико-техническите и експлоатационните показатели на пожаротехническо и аварийно-спасително оборудване и гасителни вещества;
- разработване на методики за установяване на причините за възникване на пожари.

За контакти: 1000 София, ул. "6-ти Септември" №29

тел.: 02 982 50 00 - Централа МВР

www.mvr.bg

2.1.8 Министърът на земеделието и храните

- е централен едноличен орган на изпълнителната власт, който ръководи, координира и контролира прилагането на държавната политика в областта на земеделието, селските райони, горите, рибното стопанство и аквакултурите (чл. 4, ал. 1 от УПМЗХ[52]);
- управлява и контролира процесите на изпитване и установяване техническата изправност на земеделската техника (чл. 6, т. 14 УПМЗХ).

За контакти: 1040 София, бул. "Христо Ботев" 55

тел.: 02 985 11 858, 02 985 11 384

www.mzh.government.bg

2.1.8.1 Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

- Контролно-техническата инспекция осъществява дейностите, свързани със (чл. 2, ал. 2 от УПКТИ[53]):
- регистрацията на машини за земни работи, земеделската и горската техника, наричана по-нататък "техниката";
- контрола по техническото състояние и безопасността на техниката при работа с нея;
- техническите прегледи на техниката;
- придобиването и отнемането на правоспособност за работа с техниката;
- контрола на дейностите по пускането на пазара, пускането в употреба и спирането от работа на техниката;
- издаването и подмяната на свидетелствата за правоспособност за работа с техниката;
- контрола върху:
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови колесни трактори, верижни трактори, ремаркета и сменяема прикачна техника, системи, компоненти и отделни технически възли за тях, за които е влязло в сила изискването за одобрение на типа;
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови двигатели с вътрешно горене, предназначени за или инсталирани на извънпътна техника;
- проверка за наличието на регистрация на техниката;
- удостоверяване на безопасността на употребявана техника;
- изпитване, сертифициране и оценяване на съответствието на нова техника;
- изпитване и проверки във връзка с одобрение на типа на нови колесни трактори.

За контакти:

- Контролно-техническата инспекция

1618 София, бул. "Цар Борис III"№136, вх. Б, ет. 8

[52] Устройствения правилник на Министерството на земеделието и храните
[53] Устройствен правилник на контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

тел.: 8952 310, факс: 8952 313

www.tcibg.eu

e-mail: kti@mbox.contact.bg

- Главна дирекция "Изпитване и сертифициране"

4023 гр. Пловдив, ул. Ягодовско шосе №35, пк. 104

тел.: 032 632 384, факс: 032 265

e-mail: dic@filibe.net

- Териториално звено Русе

7000 гр. Русе, бул. Тутракан №94, пк 370

тел.: 082 846 051, факс: 082 842 094

e-mail: testlab@dir.bg

РС[54]	Адрес	Телефон/ Факс	Ел. Поща
Благоевград	Благоевград 2700, ул. Ив.Михайлов, №49, ет.3, ст.320 и 321	073/884131, факс: 0889/009057	blagoevgrad@tcibg.eu
Бургас	Бургас 8000 ул.Фердинандова 5, ет.5, ст.509	056/81 62 62 факс: 0886/742446	burgas@tcibg.eu
Варна	Варна 9002 ул. Алеко Константинов 17, ет.1, ст.1	052/621230 факс: 0889/201662	varna@tcibg.eu
Велико Търново	Велико Търново 5002 ул. Магистрална 30, ет.3	062/670550 факс: 0886/742450	v.tarnovo@tcibg.eu
Видин	Видин 3701 ул. Рибарска 12, ет.3, ст.33	094/601221 факс: 0884/930798	vidin@tcibg.eu
Враца	Враца 3000 ул. Христо Ботев 78, ет.2	092/663154 факс: 0885/903060	vratsa@tcibg.eu
Габрово	Габрово 5306 ул. Брянска 30, ет.11, ст.9	066/803672 факс: 0887/233842	gabrovo@tcibg.eu
Добрич	Добрич 9300 пл. Свобода 5, ет.8, ст.806	058/601047 факс: 0886/742464	dobrich@tcibg.eu
Кърджали	Кърджали 6600 бул. България 2А	0361/62078 факс: 0886/742466	
Кюстендил	Кюстендил 2502 бул. Македония 2, ет.4, ст.2	078/550698 факс: 0884/362040	kustendil@tcibg.eu
Ловеч	Ловеч 5501 бул. Търговка 43, ет.9, ст.911	068/600305 факс: 068/601511	lovech@tcibg.eu
Монтана	Монтана 3400, жк. Младост 2, ул.Монтана 22, ет.2, ст.14	096/301236 факс: 0884/362042	montana@tcibg.eu
Пазарджик	Пазарджик 4400 ул. Екзарх Йосиф 3, ет.4, ст.13	034/441737 факс: 0889/000905	pazardzhik@tcibg.eu
Перник	Перник 2307 пл. Св. Иван Рилски 1, ет.15, ст.1, 2	076/601466 факс: 0886/742476	pernik@tcibg.eu
Плевен	Плевен 5805 ул. "Дойран" №136, ет.6, ст.68 и 69	064/837302 факс: 0886/742473	pleven@tcibg.eu
Пловдив	Пловдив 4002 бул. Марица 122 ет.2 ст.1 и ст.11	032/622815 факс: 0889/000904	plovdiv@tcibg.eu
Разград	Разград 7200 бул. България 15, ет.4, ст.13	084/661935 факс: 0885/720793	razgrad@tcibg.eu
Русе	Русе 7002	082/874076	ruse@tcibg.eu

[54] Регионална служба

РС[54]	Адрес	Телефон/ Факс	Ел. Поща
	ул. Одрин 5, ет.1	факс: 0886/742461	
Силистра	Силистра 7500 ул. Христо Смирненски 2, ет.5	086/822301 факс: 0886/742462	silistra@tcibg.eu
Сливен	Сливен 8804 ул. Цар Освободител 1, ет.3, ст.315	044/662894 факс: 0886/742453	sliven@tcibg.eu
Смолян	Смолян 4700 бул. България 69, ет.1, ст.8	0301/63454 факс: 0301/63454	smolyan@tcibg.eu
София-град	София 1618 бул. "Цар Борис III" 136, ет.8	02/8952 326 факс: 0888/212312	s.grad@tcibg.eu
София-област	София 1618 бул. "Цар Борис III" 136, ет.8	02/8952 325 факс: 0889 509558	s.oblast@tcibg.eu
Стара Загора	Стара Загора 6001 ул. "Цар Симеон Велики" 157, бл. Б, оф. 16	042/260092 факс: 0886/742341	s.zagora@tcibg.eu
Търговище	Търговище 7702 ул. Иван Вазов 1, ет.2, ст.204, 206	0601/65103 факс: 0601/65103	targovishte@tcibg.eu
Хасково	Хасково 6300, ул. Патриарх Евтимий 2, ет.3, ст.106,107	038/624280 факс: 0889/201304	haskovo@tcibg.eu
Шумен	Шумен 9700 ул. Цар Калоян 1, ст.2	054/830404 факс: 0886/742443	shumen@tcibg.eu
Ямбол	Ямбол 8600 ул. Търговска 164, ет.3	046/669075 факс: 0886/742441	yambol@tcibg.eu

2.1.9 Министърът на околната среда и водите

- осъществява държавната политика по опазване на околната среда (чл. 8, ал. 1 от ЗООС[55]);
- ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по предотвратяване и ограничаване на промишленото замърсяване (глава седма ЗООС);
- упражнява контрол в случаите по чл. 25, т. 3-9 и 13-17 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВС) с цел опазване на околната среда (чл. 27, ал. 1 ЗЗВВХВС).
- ръководи, координира и контролира разработването и провеждането на държавната политика в областта на опазването на околната среда, опазването и използването на водите (чл. 5, ал. 1 от УПМОСВ[56]).

2.1.9.1 Министерството на околната среда и водите

- осъществява контрол върху компонентите на околната среда и факторите, които им въздействат (чл. 148, ал.1 ЗООС).

2.1.9.1.1 Дирекция "Превантивна дейност" осъществява (чл. 37 УПМОСВ):

- политиката по предотвратяване и превантивен контрол на замърсяването на околната среда;
- методическо ръководство на ИАОС по отношение на издаването, преразглеждането, изменението и актуализирането и отмяната на комплексните разрешителни и по осъществяване контрола на шума в околната среда;

[55] Закон за опазване на околната среда
[56] Устройствен правилник на Министерството на околната среда и водите

- оценка на получената информация за планирани промени в работата на инсталации с издадени комплексни разрешителни, включително за наличие на "съществена промяна";
- контрол по спазване на сроковете за приключване и изискванията към процедурите по комплексни разрешителни и методическо ръководство на контрола по издадените комплексни разрешителни;
- изпълнение на задълженията в съответствие с международната нормативна уредба по регистрите за изпускането и преноса на замърсители и участие в съответните работни органи;
- координиране и контрол по изпълнението на програми за отстраняване на щетите върху околната среда от минали действия или бездействия при приватизация;
- организиране и ръководство на цялостната дейност на схемата на Общността за управление по околна среда и одит - EMAS, и провеждане на процедури за регистрация и контрол на съответствието с изискванията за регистрация по EMAS;
- координиране съвместно със заинтересуваните министерства и ведомства на дейностите по защита от шум в околната среда;
- провеждане на процедури за определяне на превантивни и оздравителни мерки при непосредствена заплаха за възникване на екологични щети или при причинени екологични щети в случаите, когато компетентен орган е министърът на околната среда и водите;
- политиката по прилагане на международни актове (конвенции) в областта на управлението на химикалите относно: процедурата по предварително обосновано съгласие при международната търговия с определени опасни химикали и пестициди, устойчивите органични замърсители, трансграничните въздействия на промишлените аварии;
- участие в изготвянето на предложения за оценяване на вещества, предложения за идентифициране на особено опасни вещества за разрешаване и предложения за ограничаване на химикали;
- дейности във връзка с вноса и износа на опасни химикали;
- провеждане на процедури и изготвянето на проекти на разрешителни за предотвратяване на големи аварии с опасни вещества и за ограничаване на последствията от тях;
- предоставяне на информация на обществеността за рисковете и безопасната употреба на химикалите;
- поддържане на публични регистри:
  - на експертите, извършващи екологична оценка и ОВОС;
  - с данни за извършване на процедурите по ОВОС и екологична оценка на планове и програми;
  - с данни за резултатите от издаването, преразглеждането, изменението и актуализирането на комплексните разрешителни и информационна база данни за най-добрите налични техники;
  - на операторите, осъществяващи стопански дейности в обхвата на нормативната уредба по отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети;
  - за осъществяваните дейности по химикали.

За контакти: 1000 София, бул. "Мария Луиза" №22

тел.: 02 940 6000

www.moew.government.bg

e-mail: feedback@moew.government.bg

2.1.9.1.2 Изпълнителна агенция по околна среда

Изпълнителната агенция по околна среда е администрация към министъра на околната среда и водите за осъществяване прилагането на изискванията на законодателството и нормативната уредба, свързани с околната среда, в т.ч. ръководство на Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС) (чл. 2, ал. 1 от УПИАОС[57]).

2.1.9.1.2.1 Главна дирекция "Лабораторно-аналитична дейност"

- извършва лабораторно-аналитична дейност, свързана с набиране и анализ на проби от околната среда, за осигуряване дейността на НСМОС по заявка от басейновите дирекции за управление на водите, регионалните инспекции по околната среда и водите, външни клиенти, както и по сигнали и жалби на граждани, правителствени и неправителствени организации (чл. 16 УПИАОС).

2.1.9.1.2.2 Дирекция "Мониторинг и оценка на околната среда" (чл. 17 УПИАОС):

- администрира НСМОС;
- администрира Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на гама-фона в Република България и автоматизираната система за радиационен мониторинг на река Дунав в района на АЕЦ "Козлодуй";
- извършва анализи и оценки на състоянието на околната среда по компоненти и фактори;
- разработва и прилага индикатори и методологии за оценка на състоянието и въздействието върху околната среда;
- изготвя национално представителна информация за състоянието на околната среда и природните ресурси.

2.1.9.1.2.3 Дирекция "Разрешителни режими" (чл. 18 УПИАОС):

- провежда процедури по издаване, преразглеждане, актуализиране, изменяне и отменяне на комплексни разрешителни по реда на глава седма, раздел II от Закона за опазване на околната среда (ЗООС) и Наредбата за условията и реда за издаване на комплексни разрешителни;
- осъществява административно управление, текущо поддържане и осигуряване на ефективно функциониране на Европейския регистър за изпускане и пренос на замърсители (ЕРИПЗ) съгласно изискванията на Регламент (ЕО) 166/2006 на

[57] Устройствен правилник на Изпълнителната агенция по околна среда

Европейския парламент и на Съвета от 18 януари 2006 г. за създаване на Европейски регистър за изпускането и преноса на замърсители и за изменение на Директиви 91/689/ЕИО и 96/61/ЕО на Съвета;

- изготвя доклади съгласно изискванията на Регламент (ЕО) 11/2006 на Европейския парламент и на Съвета относно създаване на ЕРИПЗ;
- осъществява административно управление, текущо поддържане и осигуряване на ефективно функциониране на публичния регистър за резултатите от мониторинга на емисиите, предвиден в комплексните разрешителни, съгласно чл. 130 ЗООС.

За контакти: 1618 София, бул. "Цар Борис III" №136, п.к. 251

тел.: 02 940 64 78, факс: 02 955 90 15, telex: 02 238 94

www.eea.government.bg

e-mail: ncesd@eea.government.bg

2.1.10 Министърът на отбраната

- Контролира дейностите по създаване на безопасни и здравословни условия за изпълнение на военната служба и за полагане на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия (чл. 26, т. 9 от ЗОВСРБ[58]).

2.1.10.1 Министерство на отбраната

2.1.10.1.1 Дирекция "Управление на човешките ресурси"

- подпомага министъра при осъществяване на политиката и дейността по безопасни и здравословни условия на труд във въоръжените сили и осъществява контрол по спазването й (чл. 30, т. 21 от УПМО[59]).

За контакти: 1092 София, ул. "Дякон Игнатий" №3

тел. централа: 02 92 20 922, факс: 02 987 96 93

www.mod.bg

e-mail: presscntr@mod.bg

2.1.11 Държавната агенция за метрологичен и технически надзор (ДАМТН)

ДАМТН осъществява следните дейности (чл. 3, ал. 2 от УПДАМТН[60]):

- в областта на държавното управление на метрологията:

[58] Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България
[59] Устройствен правилник на Министерството на отбраната
[60] Устройствен правилник на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор

- оправомощава или отнема оправомощаването на лица за извършване на проверка на средства за измерване;
- осъществява метрологичен надзор;
- по предложение на председателя на Българския институт по метрология (БИМ) определя периодичността на проверката на средствата за измерване в употреба, които подлежат на контрол, и предлага на председателя на БИМ отменяне на одобрението на типа на средствата за измерване, когато при метрологичния надзор се установи, че е налице основание по чл. 36, ал. 1 от Закона за измерванията;

- осъществява надзор на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има съществени изисквания, определени съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите;
- издава и отнема разрешения на лица за оценяване съответствието на продуктите със съществените изисквания по чл. 9, ал. 1 от Закона за техническите изисквания към продуктите, издава предписания на лица, получили разрешение за оценяване на съответствието, за временно спиране на дейността им в случаите по чл. 14в, ал. 4 от Закона за техническите изисквания към продуктите, обявява в Информационната система за нотифицираните и оправомощените органи в областта на директивите от "Нов подход";
- издава и отнема разрешения на лица за оценяване съответствието на медицински изделия по чл. 61, ал. 1 и чл. 72, ал. 1 от Закона за медицинските изделия и издава заповеди за временно спиране на дейността им в случаите по чл. 71, ал. 4 от Закона за медицинските изделия;
- осъществява технически надзор на съоръженията с повишена опасност;
- издава и отнема лицензии на лица за осъществяване на технически надзор на съоръженията с повишена опасност;
- регистрира и издава удостоверения на лица за извършване на дейностите поддържане, ремонтиране и преустройване на съоръжения с повишена опасност, заличава лицата от регистъра и обезсилва издадените удостоверения;
- ръководи методически специализираните органи за технически надзор на Министерството на транспорта, Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната;
- дава становища за издаване на разрешително по чл. 104, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда, за изграждането и експлоатацията на нови и експлоатацията на действащи предприятия и/или съоръжения, класифицирани като "предприятия и/или съоръжения с нисък рисков потенциал" или като "предприятия и/или съоръжения с висок рисков потенциал";
- осъществява контрол на качеството на течните горива;
- регистрира и издава удостоверения на лица, които извършват монтаж или монтаж и ремонт на тахографи, заличава лицата от регистъра и обезсилва издадените удостоверения;
- организира издаването на официален бюлетин, в който се публикува определена с нормативни актове информация относно дейността на ДАМТН.

За контакти: 1797 София, бул. "Г.М. Димитров" №52А

тел.: 02 980 89 20 (председател); 02 980 63 17 (деловодство)

факс: 02 986 17 07

http://www.damtn.government.bg

e-mail:damtn@damtn.government.bg:

2.1.12 Агенция за ядрено регулиране

Председателят на агенцията е независим специализиран орган на изпълнителната власт, който осъществява държавното регулиране на безопасното използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и на безопасното управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво в рамките на предоставените му от закона правомощия. (чл. 3, ал. 1 от УПАЯР[61]).

Председателят на агенцията изпълнява слените функции (чл. 4 УПАЯР):

- в областта на държавното регулиране и контрола при използването на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и при управлението на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво:
  - организира подготовката и извършването на необходимите действия по издаване на лицензиите и разрешенията, предвидени в Закона за безопасно използване на ядрената енергия (ЗБИЯЕ);
  - издава, изменя, допълва, подновява, прекратява и отнема лицензии и разрешения за безопасно осъществяване на дейностите по ЗБИЯЕ;
  - осъществява контрол по спазване на изискванията и нормите за безопасно използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения, управлението на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво и на условията на издадените лицензии и разрешения;
  - издава и отнема удостоверения за правоспособност за работа в ядрени съоръжения;
  - налага принудителните административни мерки и административните наказания в случаите, предвидени в ЗБИЯЕ;
  - възлага извършването на експертизи, проучвания и изследвания, свързани с ядрената безопасност и радиационната защита при използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и при управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво;
  - осъществява взаимодействие с органите на изпълнителната власт, в чиято компетентност са предоставени регулаторни и контролни функции в областта на използването на ядрената енергия и йонизиращите лъчения, и предлага на Министерския съвет мерки за координиране на тези дейности;
  - създава със заповед наблюдавани зони около ядрени съоръжения и други обекти с източници на йонизиращи лъчения;

[61] Устройствен правилник на Агенцията за ядрено регулиране

- предоставя на граждани, юридически лица и държавни органи обективна информация относно състоянието на ядрената безопасност и радиационната защита;
- внася ежегодно в Министерския съвет доклад за състоянието на ядрената безопасност и радиационната защита при използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и при управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво, както и за дейността на агенцията;
- организира и координира подготовката и внася в Министерския съвет доклади в изпълнение на задълженията по Конвенцията за ядрена безопасност и Единната конвенция за безопасност при управление на отработено гориво и за безопасност при управление на радиоактивни отпадъци;
- разработва и предлага за приемане от Министерския съвет наредби по прилагането на ЗБИЯЕ;
- координира изпълнението на задълженията по прилагане на гаранциите, произтичащи от Договора за създаване на европейска общност по атомна енергия (Договора за създаване на ЕВРАТОМ), във връзка с провеждането на инспекции на територията на Република България и проверява спазването на задълженията, поети в съответствие с ДНЯО, за да не се допусне отклоняване на ядрен материал за производство на ядрено оръжие.

За контрол: 1574 София, бул. "Шипченски проход" 69

тел.: 02 9406 800, факс: 02 9406 919

www.bnsa.bas.bg

e-mail: mail@bnra.bg

2.1.13 Национален осигурителен институт (НОИ)

Съгласно Кодекса за социално осигуряване НОИ:

- администрира задължителното осигуряване за инвалидност, трудова злополука и професионално заболяване;
- осъществява контрол по отношение експертизата на работоспособността;
- разследва трудовите злополуки;
- поддържа информационна система за трудовите злополуки и професионалните болести;
- определя размера на осигурителната вноска за фонд "Трудова злополука и професионална болест"
- фонд "Трудова злополука и професионална болест"на ДОО финансира мероприятия за предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести и за подобряване условията на труд (чл. 65 КСО).

За контакти: 1303 София, бул. "Ал. Стамболийски" №62-64

тел.: 02 926 10 10; 089 419 10 10; 088 218 70 10

www.noi.bg

e-mail: noi@nssi.bg

2.1.14 Капацитет на компетентните органи с функции и отговорности в областта на БЗР

Капацитетът е сложно съставно понятие, което включва множество показатели, по които трябва да се направи конкретно изследване за възможността на отделния орган на изпълнителната власт да изпълнява функциите и задачите, възложени му с нормативните актове.

На изследване следва да се подложи съответствието между функциите и задачите и:

- административната структура – централна и териториална администрация;
- съотношението на общата и специализираната администрация;
- персонала – брой, квалификация, преквалификация и обучение;
- материалната база;
- материално – техническото обезпечаване на дейността;
- хардуерното, софтуерното, програмното, комуникационното и информационното обезпечаване на дейността и персонала, зает с нея;
- сложността на извършваните дейности и необходимото време за извършването им;
- териториалното разположение и разпределение на обектите за контрол, както и техният брой, структура, големина и достъпност;
- утвърдените правила, процедури и методи за извършване на отделните дейности;
- специализацията и интегрирането на дейността и контрола;
- методите на взаимодействие и координация между отделните административни органи при осъществяване на съвместна дейност;
- и други.

Компетентните органи, не поддържат публична информация за капацитета си да изпълняват функции и отговорности в областта на БЗР. Обикновено подобна информация се изготвя на базата на анализ и оценка по посочените по-горе показатели и се използва от звената с ръководни функции при разработването и провеждането на конкретни политики и програми. За целите на настоящия профил, с оглед осигуряване на информация за капацитета на всеки орган на изпълнителната власт е представена информация за администрациите, които имат отговорности по БЗР съгласно устройствените им правилници.

- **Министерството на труда и социалната политика** – в структурата на специализираната администрация е създадена дирекция "Трудово право, обществено осигуряване и условия на труд" с функции в областта на трудовото и осигурителното право, и безопасността и здравето при работа - на национално ниво.
- **Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда"** – с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и структура на инспекцията разпределена в 3 специализирани дирекции на централно ниво и 21 териториални дирекции.
- **Министерството на здравеопазването** - в структурата на специализираната администрация е създадена дирекция "Обществено здраве и управление на специализирани донорски програми" с функции по БЗР от компетентността на министъра.

- **Националния център по обществено здраве и анализи** - с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и административната структура на центъра, обособена в 5 дирекции и 3 самостоятелни отдела.
- **Регионални здравни инспекции** - с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и териториалната структура на инспекциите със седалище населеното място - административен център на областта.
- **Националния център по радиобиология и радиационна защита** - центърът е структуриран в специализирани звена в съответствие с основните направления на дейност в областта на радиобиологията, радиационната защита, радиационния контрол, медицинската радиологична защита и учебно-информационната дейност.
- **Министерството на регионалното развитие и благоустройството** - в структурата на специализираната администрация са създадени дирекция "Технически правила и норми" и дирекция "Водоснабдяване и канализация" с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- **Дирекцията за национален строителен контрол**- Дирекцията за национален строителен контрол е структурирана в обща и специализирана администрация и има 6 регионални дирекции за национален строителен контрол с 28 регионални отдела.
- **Министерството на икономиката, енергетиката и туризма** - в структурата на специализираната администрация са създадени дирекция "Техническа хармонизация и политика за потребителите" и дирекция "Сигурност на енергоснабдяването" с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- **Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията** - в структурата на специализираната администрация са създадени дирекция "Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт" и дирекция "Национална транспортна политика" с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- **Изпълнителна агенция "Автомобилна администрация"** – с устройствения правилник специализираната администрация е организирана в 2 дирекции и една главна дирекция с 27 областни отдела "Контролна дейност – ДАИ".
- **Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация"** - с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и структура на главната дирекция. Специализираната администрация се състои от 2 дирекции и има четири регионални структури - летищни администрации по смисъла на чл. 48а, ал. 4 от Закона за гражданско въздухоплаване.
- **Изпълнителна агенция "Морска администрация"** - с устройствения правилник е определена числеността на персонала и структурата на специализираната администрация - 6 дирекции, 4 от които териториални.
- **Министерството на вътрешните работи** – със Закона за Министерството на вътрешните работи е създадена главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" със специализирани функции. Към главната дирекция са създадени областни и регионални структури за пожарна безопасност и защита на населението.
- **Министерството на земеделието и храните** – с устройствения правилник не е посочена специализирана дирекция с функции в областта на БЗР от компетенциите на министъра.

- **Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните**– с устройствения правилник са определени числеността и структурата на инспекцията – с 28 регионални служби в административните центрове на областите и 2 териториални звена за изпитване и сертифициране.
- **Министерството на околната среда и водите** – с устройствения правилник са вменени функции по БЗР от компетентността на министъра на дирекция "Превантивна дейност".
- **Изпълнителната агенция по околна среда**– с устройствения правилник специализираната администрация е обособена в две дирекции и една главна дирекция с 14 териториални звена.
- **Министерството на отбраната** – дирекция "Управление на човешките ресурси", според устройствения правилник на министерството, подпомага министъра по контрола и управлението на дейността по БЗР в системата на министерството.
- **Държавната агенция за метрологичен и технически надзор** - специализираната администрация на ДАМТН е организирана в една дирекция и 4 главни дирекции с териториални звена.
- **Агенцията за ядрено регулиране** – специализираната администрация на агенцията е организирана в една главна дирекция с едно териториално звено и три дирекции.
- **Национален осигурителен институт**– институтът разполага с 28 териториални поделения "Районно управление социално осигуряване" със седалище в градовете областни центрове.

2.2 Компетентни органи с контролни функции в областта на БЗР.

2.2.1 Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда"

- осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности;
- осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение;
- упражнява специализирания контрол по спазването на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, Закона за насърчаване на заетостта и на други нормативни актове, когато това е възложено със закон.

За контакти: 1000София, бул. "Дондуков" №3

тел./факс: 02/987 47 17

www.gli.government.bg

e-mail: secr-idirector@gli.government.bg

2.2.2 Държавната агенция за метрологичен и технически надзор

Осъществява:

- метрологичен надзор;

- надзор на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има съществени изисквания, определени съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите;
- технически надзор на съоръженията с повишена опасност;
- контрол на качеството на течните горива;

За контакти: 1797 София, бул. "Г.М.Димитров" №52А

тел.: 02 980 89 20 (председател); 02 980 63 17 (деловодство)

факс: 02 986 17 07

http://www.damtn.government.bg

e-mail:damtn@damtn.government.bg:

2.2.3 Агенция за ядрено регулиране

Агенцията за ядрено регулиране осъществява държавното регулиране на безопасното използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и на безопасното управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво в рамките на предоставените му от закона правомощия.

За контакти: 1574София, бул. "Шипченски проход" 69

тел.: 02 9406 800, факс: 02 9406 919

www.bnsa.bas.bg

e-mail: mail@bnra.bg

2.2.4 Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството

Дирекцията за национален строителен контрол упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията (ЗУТ) и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в т.ч. влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряване на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите, и обследва и документира авариите в строителството.

За контакти: София, бул. "Христо Ботев" №47

тел.: 02 9159 137, факс: 02 952 19 91

www.dnsk.mrrb.government.bg

e-mail: dnsk@dnsk.mrrb.government.bg

2.2.5 Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" на Министерството на вътрешните работи

Главната дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" извършва:

- превантивна дейност;
- държавен противопожарен контрол;
- превантивен контрол.

За контакти: 1000София, ул. "6-ти Септември" №29

тел.: 02 982 50 00 - Централа МВР

www.mvr.bg

2.2.6 Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

Контролно-техническата инспекция осъществява дейностите, свързани със:

- регистрацията на машини за земни работи, земеделската и горската техника;
- контрола по техническото състояние и безопасността на техниката при работа с нея;
- техническите прегледи на техниката;
- придобиването и отнемането на правоспособност за работа с техниката;
- контрола на дейностите по пускането на пазара, пускането в употреба и спирането от работа на техниката;
- издаването и подмяната на свидетелствата за правоспособност за работа с техниката;
- контрола върху:
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови колесни трактори, верижни трактори, ремаркета и сменяема прикачна техника, системи, компоненти и отделни технически възли за тях, за които е влязло в сила изискването за одобрение на типа;
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови двигатели с вътрешно горене, предназначени за или инсталирани на извънпътна техника;
- проверка за наличието на регистрация на техниката;
- удостоверяване на безопасността на употребявана техника;
- изпитване, сертифициране и оценяване на съответствието на нова техника;
- изпитване и проверки във връзка с одобрение на типа на нови колесни трактори.

За контакти: 1618 София, бул. "Цар Борис III"№136, вх. Б, ет. 8

тел.: 8952 310, факс: 8952 313

www.tcibg.eu

e-mail: kti@mbox.contact.bg

2.2.7 Министерството на икономиката, енергетиката и туризма

Министърът на икономиката, енергетиката и туризма провежда предварителен, текущ и последващ контрол за:

- техническото състояние и експлоатацията на енергийните обекти;

- прилагането на реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и прилагане на дяловото разпределение на топлинна енергия;
- изпълнението на задължението за набиране и съхраняване на резервите от горива, необходими за сигурно и непрекъснато снабдяване с енергия;
- готовността на енергийните обекти за работа при бедствия и военно положение;
- изпълнението на задълженията по Закона за енергетиката за предоставяне на информация на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма.

За контакти: София, ул. "Славянска" 8

тел. централа: 02 9407001, факс: 02 987 2190; 02 981 9970; 02981 5039

www.mi.government.bg

e-mail: e-docs@mee.government.bg

2.2.8 Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията:

- създава условия за безопасност в търговското корабоплаване, гражданското въздухоплаване и железопътния транспорт и контролира спазването им;
- организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти; произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища; произшествия и инциденти в железопътния транспорт; поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни произшествия и сериозни инциденти, на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища, на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- организира контрола по спазването на условията за осъществяване на обществен превоз на пътници и товари и на документите, свързани с превоза;
- определя: документите за превоз; условията и реда за одобряване на типовете пътни превозни средства и измененията на тяхната конструкция; изискванията, на които трябва да отговарят водачите;
- издава документи за правоспособност, за техническа годност и национална принадлежност и за право на достъп до пазара в областта на транспорта и контролира изпълнението на задълженията, свързани с тях.

За контакти: 1000 София, ул. "Дякон Игнатий" №9

Справки: телефон 02 940 9771

Приемна: телефон 02 940 9640

Тел./Факс: 02 988 5094

www.mtitc.government.bg

2.2.9 Министерство на околната среда и водите

Министърът на околната среда и водите:

- ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по предотвратяване и ограничаване на промишленото замърсяване;
- упражнява контрол в случаите по чл. 25, т. 3-9 и 13-17 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВС) с цел опазване на околната среда.

За контакти: 1000 София, бул. "Мария Луиза" №22

тел.: 02 940 6000

www.moew.government.bg

e-mail: feedback@moew.government.bg

2.2.10 Министерство на отбраната

Министърът на отбраната контролира дейностите по създаване на безопасни и здравословни условия за изпълнение на военната служба и за полагане на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия.

За контакти: 1092 София, ул. "Дякон Игнатий" №3

Телефонна централа: 02 92 20 922, Факс: 02 987 96 93

www.mod.bg

e-mail: presscntr@mod.bg

2.2.11 Министерство на здравеопазването

Министърът на здравеопазването упражнява контрол върху дейността на службите по трудова медицина съгласно Закона за здравословни и безопасни условия на труд.

За контакти: 1000София, пл. "Св. Неделя" №5

тел.: 02 981 01 11

www.mh.government.bg

2.2.12 Национална агенция за приходите

Националната агенция за приходите осъществява контрол по отношение на:

- спазването на осигурителното законодателство, съгласно предоставените й правомощията;

- работодателите за изпълнението на задълженията им, свързани с подаване на уведомления до съответната териториална дирекция на Националната агенция за приходите за сключване, изменение или прекратяване на трудови правоотношения.

За контакти: 1000София, бул. Дондуков 52

Информационен център на НАП: 0700 18 700

www.nap.bg

e-mail: nap@nra.bg и infocenter@nra.bg

2.2.13 Национален осигурителен институт

Националният осигурителен институт осъществява контрол по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт.

За контакти: 1303 София, бул. "Ал. Стамболийски" №62-64

тел.: 02 926 10 10; 089 419 10 10; 088 218 70 10

www.noi.bg

e-mail: noi@nssi.bg

2.3 Организации на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище.

2.3.1 Организации на работодателите

2.3.1.1 Асоциация на индустриалния капитал в България (АИКБ)

АИКБ е сдружение с нестопанска цел за осъществяване на дейност в частна полза, действаща на основание на Закона за юридическите лица с нестопанска цел. Асоциацията е юридическо лице със седалище в град София и адрес на управление район "Изгрев", ул. "Фредерик Жолио-Кюри" №20, ет. 8. За контакти: тел.: 00359 2/963 37 52, 963 37 56; website: www.bica-bg.org; e-mail: bica@bica-bg.org.

С Решение №640 от 26 юли 2012 г. на Министерския съвет, АИКБ е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

Целите на Асоциацията са:

- защита на общите интереси на нейните членове,
- усъвършенстване на корпоративното управление,
- развитие на инвестиционните процеси у нас,
- ускоряване на подготовката на нейните членове за участие в Единния европейски пазар.

2.3.1.1.1 Предмет на дейност:

- Събиране и разпространяване на информация за законодателството в страната и чужбина, както и всякаква друга информация полезна за дейността на Асоциацията и нейните членове.
- Организиране на форуми за размяна на идеи, опит и друга информация в сферата на корпоративното управление, инвестиционния процес и европейската интеграция.
- Съдействие за вътрешните и външните комуникации на членовете.
- Координиране на проучвания, проекти и дейности от общ интерес на членовете си.
- Други дейности, незабранени от българското законодателство, вкл.: издателска дейност; организиране на семинари и конференции; консултантска дейност; извършване на анализи и икономически прогнози и информационни услуги.

2.3.1.1.2 Членство, права и задължения

Членове на Асоциацията могат да бъдат български и чуждестранни юридически лица и дееспособни физически лица. Членуването в Асоциацията е доброволно. Всеки член има право да участва в управлението на Асоциацията, да бъде информиран за нейната дейност, да се ползва от имуществото и, от резултатите от нейната дейност по реда, предвиден в Устава на асоциацията.

Членовете на Асоциацията могат да учредяват местни (областни, общински) структури в съответствие с административното устройство на страната.

В Асоциацията могат да членуват като колективни членове отраслови организации, браншови организации, други организации на работодатели и сдружения.

2.3.1.1.3 Органи на Асоциацията

Общо събрание, Национален съвет, Управителен съвет, Контролен съвет и Главен секретар.

- **Общото събрание** е върховен орган на Асоциацията. То се състои от всички членове на Асоциацията. Общото събрание:
  - определя главните насоки за развитие на Асоциацията;
  - изменя и допълва Устава и приема други вътрешни актове;
  - избира и освобождава членовете на Националния съвет, Управителния и Контролния съвети;
  - взема решение за преобразуване и прекратяване на Асоциацията;
  - приема бюджета на Асоциацията;
  - приема отчет за дейността на Националния съвет и Управителния съвет;
  - одобрява доклада на Контролния съвет;
  - отменя решения на другите органи на Асоциацията, които противоречат на закона, Устава или други вътрешни актове;
  - взема и други решения, предвидени и произтичащи от Устава.
- **Националният съвет** е орган на Общото събрание, който действа в периодите между заседанията на Общото събрание.Избира се от Общото събрание и се състои от

физически лица, сред които представители на холдинговите, инвестиционни и други търговски дружества, на местните структури. Членовете на Националния съвет се избират за срок до 3 години, и могат да бъдат преизбирани без ограничение. Националният съвет:

- определя насоките на работата на Управителния съвет;
- изпълнява функциите на Общото събрание в периода между заседанията му;
- приема и изключва членове на Асоциацията;
- взема решение за откриване и закриване на клонове;
- взема решение за участие в други организации;
- приема основните насоки и програмата за дейността на сдружението;
- защитава интересите на членовете на Асоциацията пред всички органи и организации в страната и чужбина;
- взема решения относно дължимостта и размера на членския внос;
- избира и назначава главен секретар на Асоциацията;
- отчита дейността си пред Общото събрание;
- може да създава постоянни и временни комисии по значими за членовете на Асоциацията въпроси, както и да определя тяхната компетентност.

■ **Управителен съвет**. Управителен орган на Асоциацията, който се състои от 3 (три) до 7 (седем) физически лица, избрани от Общото събрание за срок до три години, като могат да бъдат преизбирани без ограничение. Управителният съвет:

- определя обема на представителната власт на отделни негови членове;
- осигурява изпълнението на решенията на Общото събрание и на Националния съвет;
- разработва и предлага насоки за развитието на Асоциацията;
- в рамките на предоставената му от Националния съвет компетентност осигурява защита на интересите на членовете на Асоциацията пред всички органи и организации в страната и чужбина;
- разпорежда се с имуществото на сдружението при спазване изискванията на устава;
- отчита се за извършената дейност пред Общото събрание, а в периода между Общите събрания пред Националния съвет.
- подготвя и внася в Националния съвет за обсъждане и в Общото събрание проект за годишен бюджет;
- подготвя и внася ежегодно в Националния съвет за обсъждане и в Общото събрание отчет за дейността на Асоциацията;
- определя реда и организира извършването на дейността на сдружението и носи отговорност за това;
- определя адреса на сдружението;
- взема решения по всички въпроси, които по закон или съгласно устава не спадат в правата на друг орган;
- изпълнява и други задължения, предвидени в Устава.

■ **Контролен съвет**. Орган на Общото събрание на Асоциацията. Състои от 3 до 7 физически лица и не може да включва повече от един представител, на който и да е член на Асоциацията. Холдингови структури или свързани лица по смисъла на

търговския закон не могат да имат повече от един представител в Контролния съвет. Членовете на Контролния съвет се избират за срок до три години, като едно и също лице не може да заема длъжността повече от два последователни мандата. Контролният съвет:

- осъществява цялостната ревизионно-контролна дейност върху изпълнение на решенията на Общото събрание, на Управителния съвет и тези, произтичащи от нормативните актове и вътрешно устройствени документи;
- има право на достъп до всички документи на Асоциацията с оглед осъществяване на функциите си;
- уведомява Управителния съвет и може да свика извънредно Общо събрание при установяване на нарушения на финансовата, договорната и уставна дисциплина;
- се отчита пред Общото събрание.

- Главен секретар. Избира се и се назначава от Националния съвет. Главният секретар:
  - организира изпълнението на решенията на Националния и Управителния съвет на Асоциацията;
  - организира дейността на Асоциацията, осъществява оперативното ръководство, осигурява стопанисването и опазването на нейното имущества;
  - се разпорежда със средствата за издръжка на Асоциацията в рамките на утвърдения бюджет;
  - сключва договори (назначава и освобождава) със служители на Асоциацията в съответствие с утвърдения от Управителния съвет щат;
  - участва в заседанията на управителния съвет;
  - представлява Асоциацията по решение на Управителния съвет.

2.3.1.2 Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес (БСК)

БСК е неправителствена организация, учредена на 25 април 1980 г., в която могат да членуват български и чуждестранни юридически и дееспособни физически лица, които извършват стопанска дейност. БСК е юридическо лице, със седалище град София, с адрес на управление община Столична, район "Триадица" ул."Алабин" 16-20. За контакти: тел.: 02/ 932 09 11, факс: 02/ 987 26 04; website: www.bia-bg.com; e-mail: office@bia-bg.com.

С Решение №639 от 26 юли 2012 г. на Министерския съвет, БСК е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

Основните цели на БСК са да:

- представлява и защитава интересите на своите членове пред държавните, обществени и международни органи и организации;
- съдейства за развитието на пазарна икономика в съответствие с интересите на своите членове;
- обединява интересите на своите членове, подпомага тяхното развитие за осъществяване на ефективна и преуспяваща стопанска дейност;
- представлява и защитава интересите на работодателите на местно, общинско, регионално, областно, браншово, отраслово, национално и международно равнища.

2.3.1.2.1 Функции и предмет на дейност:

- Прави проучвания и анализи, извършва експертни оценки, консултации и обучение;
- Оказва помощ по изготвяне на документи необходими за търговски сделки,митнически, лицензионни, регистрационни режими и др;
- Подпомага информационния обмен, включително чрез осигуряване на достъп до интернет, он-лайн системи и цифрови сертификати;
- Съдейства за регистрация на обекти на интелектуална собственост – патенти марки, промишлен дизайн, подпомага защитата при нарушение на права на интелектуална собственост;
- Извършва посредническа дейност по информиране и наемане на работа;
- Посредничи за преодоляване на спорове между търговските субекти и разрешаването им включително чрез търговско арбитриране;
- Посредничи между синдикати и работодатели при сключване на колективните трудови договори;
- Посредничи при възникване на колективни и индивидуални трудови спорове и съдейства за разрешаването им;
- Посредничи при бизнес контакти, водене на преговори и сключване на търговски сделки и извършва други дейности в съответствие с целите си.

При изпълнение на своите функции БСК:

- разработва стратегии и законопроекти в областта на развитието и управлението на икономиката;
- изготвя становища и предложения за изменение и допълнение на действащи нормативни актове.
- изготвя становища по проекти на програми, стратегии и други документи за развитие на икономиката и държавното управление;
- участва в работата на консултативните съвети към държавните органи;
- проучва условията за интензивен граждански и търговски обмен и възможностите за участие в него на търговските субекти;
- подпомага членовете си при воденето на преговори и сключването на сделки, защита от неправомерни действия и извършва други дейности в съответствие с целите си;
- въвежда и поддържа нови системи, форми и методи за обучение, преквалификация и повишаване на квалификацията на своите членове;
- провежда и развива социалния диалог за установяване на съвременни индустриални отношения.

2.3.1.2.2 Членство, права и задължения

Членуването в БСК е доброволно. В организацията могат да членуват:

- държавни учреждения и юридически лица на частното право, които не извършват стопанска дейност, но могат да и съдействат за постигане на нейната цел и изпълнение на нейните задачи;

- като колективни членове общински, областни, регионални, браншови, отраслови, съсловни и други организации.

Членовете на Българска стопанска камара - съюз на българския бизнес имат право:

- да участват в нейните органи на управление;
- да поставят пред нея въпроси от своята дейност за разглеждане и съдействие;
- да се ползват от имуществото и резултатите от нейната дейност;
- да искат нейното съдействие в защита на интересите си;
- да бъдат информирани за дейността на БСК и да присъстват на заседания на Управителния и на Контролния съвет, когато се разглеждат въпроси от техен интерес.

Членовете на БСК са длъжни:

- да спазват устава и да изпълняват решенията на органите на БСК;
- да съдействат за постигане на нейната цел и за изпълнение на задачите й;
- да правят имуществени вноски;
- да предоставят сведения, необходими за постигане на нейната цел и за изпълнение на задачите й;
- да отговарят до размера на имуществените си вноски за задължения на БСК.

2.3.1.2.3 Органи на БСК

- **Общо събрание**. Общото събрание на БСК се състои от всички нейни членове. Членът – юридическо лице участва в Общото събрание със свой представител – физическо лице. Общото събрание:
  - изменя и допълва устава на БСК;
  - избира и освобождава Управителния съвет, Националния съвет по икономическа политика и Контролния съвет и контролира тяхната дейност;
  - взема решения за преобразуване и прекратяване на БСК, за обявяването й в ликвидация и определя за ликвидатор управителния съвет или избрано от него лице;
  - заедно с решението за прекратяване, приема решение за разпределяне на останалото след удовлетворяване на кредиторите имущество след ликвидацията;
  - заменя членовете на Управителния съвет, Националния съвет по икономическа политика и на Контролния съвет, преди изтичане на срока, за който са избрани;
  - взема решения за смяна на седалището и наименованието на БСК;
  - приема основните насоки за дейността на БСК;
  - приема отчета за дейността на Управителния съвет, Националния съвет по икономическа политика и Контролния съвет;
  - приема бюджета на БСК;
  - изменя и отменя решения на Управителния и Контролния съвети;
  - решава всички въпроси, решаването на които не е предоставено на други органи.
- **Управителен съвет**. Състои се от не по-малко от 15 членове, които се избират от Общо събрание за срок от 5 години. Управителният съвет:

- организира изпълнението на решенията на Общото събрание и отчита своята дейност пред него;
- избира от своя състав председател на Управителния съвет;
- взема решения за придобиване и отчуждаване на недвижими имоти;
- приема планове и програми за дейността на БСК;
- приема и внася в общото събрание проект за бюджет;
- приема счетоводния отчет и баланса на БСК и решения за размера на имуществените вноски;
- приема, освобождава и изключва членове на БСК;
- взема решения за участия и прекратяване на участия в други организации;
- взема решения за определяне на местни органи, за откриване и закриване на клонове и определя техния управител;
- приема вътрешни правила за организацията на службите към Управителния съвет и за тяхната работа;
- определя реда и организира извършването на дейността на сдружението и носи отговорност за това;
- приема решения за промяна на адреса на сдружението;
- образува целеви парични фондове;
- учредява награди и символи на БСК и приема решения за стимулиране на нейните членове, на отделни фирми и организации, колективи и специалисти, за постигане значителни успехи в осъществяване на целите и задачите на БСК;
- определя ликвидатор;
- управлява активите на БСК и взема решения за разпореждане с финансовите й средства.

■ **Председател на управителния съвет**: организира изпълнението на решенията на Общото събрание и на Управителния съвет; ръководи заседанията на Управителния съвет; представлява БСК в страната и чужбина.

■ **Национален съвет по икономическа политика** (НСИП). Съставът на Националния съвет по икономическа политика е не по-малко от 80 души, които се избират измежду членовете на камарата за срок от 5 години. Дейността на съвета се ръководи от председател, избиран от състава на съвета за срок от 5 години. НСИП организира своята дейност чрез комитети и работни групи в тях. Националният съвет по икономическа политика:

- обсъжда и предлага идеи за развитието на бизнеса и отношенията му с държавата;
- предлага становища по нормативната уредба в зависимост от интересите на бизнеса в страната;
- участва със свои представители в консултативни съвети към държавни и международни органи;
- разработва подходи и прави предложения за задълбочаване на връзките между бизнеса и научно-учебни центрове и звена;
- организира срещи, семинари, дискусии по важни теми за членовете на Камарата в страната;
- установява контакти с представители на местната администрация в рамките на своите правомощия;

- подпомага ръководството на БСК и ръководствата на нейните колективни членове по отношение на разпространяване на положителен опит при усвояване на еврофондове, банкови инструменти в тази насока или друг инструментариум, доказал висока степен на ефективност;
- препоръчва услуги в полза на бизнеса, породени от новите условия на интеграция в европейската общност;
- посредничи при решаване спорни въпроси между колективни членове на Камарата;
- организира годишни конференции с участието на членовете на БСК по актуални проблеми на икономиката.

■ **Контролен съвет**: Контролният съвет се състои от 3 члена, които се избират измежду членовете на БСК на Общото събрание за срок от 5 години. Контролният съвет:

- проверява изпълнението на решенията на Общото събрание и на Управителния съвет;
- контролира законосъобразността и целесъобразността на изпълнението на решенията на органите на управление на БСК;
- контролира за правилното опазване на имуществото на БСК;
- дава заключение по годишния отчет, баланса и бюджета на БСК и се отчита за дейността си пред Общото събрание;
- прави искане пред Управителния съвет за свикване на Общото събрание, когато установи съществени законови нарушения и нарушения на устава.

2.3.1.3 Българска търговско-промишлена палата (БТПП)

Българската търговско-промишлена палата е независимо сдружение за подпомагане, насърчаване, представителство и защита на стопанските интереси на своите членове и съдействие за европейската и международна интеграция на Република България. Палатата е юридическо лице със седалище в гр. София и адрес на управление район "Оборище", ул. "Искър" №9. За контакти: телефонна централа: 02/8117 400, 987 26 31, автоматична телефонна централа: (02) 8117 + вътрешен номер; факс: 02/987 32 09; website: www.bcci.bg; e-mail: bcci@bcci.bg.

С Решение №638 от 26 юли 2012 г. на Министерския съвет, БТПП е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

2.3.1.3.1 Цели и задачи

■ Подпомага, насърчава, представлява и защитава стопанските интереси на своите членове като:

- участва в разработването на национални програми за развитие на стопанската дейност или дава мнение по тях;
- представя на компетентните държавни органи съгласувано мнение на членовете си по проекти за нормативни актове и решения за стопанската дейност;
- проучва системно прилагането на нормативните актове в стопанската област и предлага на членовете си и на компетентните държавни органи мерки за спазването и усъвършенстването им;

- по своя инициатива или по искане на компетентните държавни органи отстоява стопанските интереси на своите членове за: усъвършенстване управлението на фирми и за повишаване ефективността на външнотърговския обмен;
- разработва типови договори, образци и общи условия на договори за отделни видове стопански дейности;
- участва като работодателска организация в тристранното сътрудничество, при спазване на нормативните условия, както и в други държавно-обществени, или обществени органи и организации;
- организира постоянен Арбитражен съд по международни и вътрешни частноправни имуществени спорове, въз основа на арбитражни споразумения или при задължителна компетентност, установена със закон или международен договор; инцидентен арбитраж /ad hoc/ подпомаган от Арбитражния съд; помирителни производства за доброволно уреждане на частноправни спорове, подпомагани от Арбитражния съд;
- осигурява условия за дейността на Диспашорско бюро;
- информира за спазване на международните търговски правила и обичаи и за актове на нелоялна конкуренция;
- организира въвеждането, прилагането, развитието и контрола на системата на Европейската асоциация за номериране /ЕАН/ в България;
- привлича специалисти и експерти от страната и чужбина за решаване на данъчни, митнически, валутни, кредитни и други въпроси;
- защитава интересите на членовете си пред държавни и обществени институции в страната и чужбина.

■ Съдейства за разширяване участието на фирмите в международното икономическо сътрудничество като:

- проучва условията за конкуренция на чуждите пазари, изискванията и методите за приспособяване към променящата се пазарна обстановка;
- информира своите членове за пазарните възможности в страната и чужбина, за тенденциите в развитието на пазарите, на технологичния и техническия прогрес, за обявяването на международни търгове, аукциони и др.;
- подпомага установяването на договорни връзки между фирмите и чуждестранните партньори, като изготвя общи условия за договори, разпространява утвърдената договорна практика и анализира договорните отношения;
- съдейства за разширяване на чуждестранните и български инвестиции в страната и чужбина;
- по пълномощие на членовете си представлява интересите им пред чужди палати и други органи за търговска дейност, международни организации и др.;
- подпомага българските фирми за участието им в международни панаири, изложби, световни изложения и др., както и при организирани от тях изложения;
- извършва посреднеческа дейност за информиране и наемане на работа на български граждани в страната и в чужбина, при спазване на нормативните изисквания;

- проучва и анализира световните тенденции в панаирното дело, и интересите на българските фирми във връзка с официалните и фирмени участия на международни панаири;
- популяризира в чужбина възможностите на българските фирми за участие в международното разделение на труда;
- набира, обработва и информира българските делови среди за установяването на валутно-финансови режими, тарифни и нетарифни ограничения, организация и управление на фирмите, изисквания за стандартизация на документите за облекчаване на международния стокообмен и др.;
- организира прояви за повишаване квалификацията на ръководните кадри по проблеми на пазарната икономика; участва в националната система по обучение и квалификация на менажери и др.;
- оказва съдействие и подпомага развитието и функционирането на свободните безмитни зони, крайграничните зони и търговия;
- организира центрове за икономическа и техническа информация и участва в работата на чуждестранни центрове;
- подпомага маркетинговата, рекламната и други дейности на членовете си.

2.3.1.3.2 Дейност

- Организира отпечатването и разпространява в страната и чужбина български и чужди преводи на нормативни актове в областта на външноикономическите връзки и стопанската дейност.
- Издава непериодични издания на чужди езици със справочен, коментариен и статистически характер; съвместни публикации с чуждестранни средства за масова информация, специализирани информационни институти, издателства, международни центрове, чуждестранни търговски камари и др.; периодични икономически издания с проблемна, фирмена, търговска и рекламна насоченост на чужди езици; ръководства, експрес - информации, бюлетини, наръчници и други издания с практическа насоченост по актуални въпроси на външноикономическото сътрудничество.
- По поръчка осигурява чуждестранна икономическа, фирмена и друга информация, каталози и образци за производство.
- Координира и организира създаването, включването и използването на наши и международни информационни системи и бази данни за фирмена, адресна, маркетингова, ценова и друга правна, икономическа и търговска информация.
- Организира: конференции, симпозиуми, срещи на специалисти и кръгли маси в страната и чужбина; следдипломни обучения, квалификации и преквалификации; делови контакти, специализирани изложби и репрезентации на български и чужди фирми в страната и чужбина; експертизи по предложения за капиталовложения и концепции за тяхното ефективно използване.
- Издава и заверява свидетелства, удостоверения, сертификати и др. документи за: състоянието на членовете си; произход на стоки; наличие на форсмажорни обстоятелства за неизпълнение или неточно изпълнение на договори; временен безмитен внос (карнети АТА); други обстоятелства във връзка с производството и търговията.

- Консултира: създаването на фирми, в т.ч. и с чуждестранно участие; осъществяване на външнотърговски сделки - подготовка на оферти, договори, преговори и др.
- Извършва маркетингови проучвания, търси партньори за икономическо и търговско сътрудничество.
- Рекламира дейността на фирмите чрез специализирани издания, национални участия в международни панаири и др.
- Унифицира и стандартизира документи в международната търговия, класифицира и кодира данните за стоките.
- Предоставя на български и чужди фирми услуги, които подпомагат различни страни от тяхната дейност.
- Води единен търговски регистър за действащи фирми в страната, фирми в ликвидация и несъстоятелност .
- Разработва правила по етика в пазарните отношения и следи за тяхното прилагане. При констатирани нарушения уведомява членовете си и оправомощените органи.
- Регистрира и популяризира международните търговски, пристанищни и други обичаи.
- Извършва други дейности, възложени й с нормативни актове.

2.3.1.3.3 Регионални търговско-промишлени палати (камари)

Те са преки членове на Палатата. Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари) са обединени в единна система на българските търговско-промишлени палати (камари). Председателите на регионалните палати (камари) от системата участват в Съвет на председателите за подпомагане на съвместната дейност. Председателите на регионалните палати (камари) от системата се номинират за членове на Управителния съвет на Палатата.

2.3.1.3.4 Членове, права и задължения

Членовете на Палатата са преки, почетни, асоциирани и членове – кореспонденти.

- **Преки членове** на Палатата могат да бъдат: физически и юридически лица, извършващи стопанска дейност, регистрирани по съответния ред; регионалните търговско-промишлени палати (камари); фондации и сдружения, регистрирани по съответния ред и подпомагащи стопанската дейност; физически лица, които сътрудничат на Палатата, подпомагат и популяризират нейната дейност.
- **Почетни членове** на Палатата могат да бъдат физически лица от страната и чужбина - изтъкнати дейци с особени заслуги за постигане на целите и задачите на Палатата.
- **Асоциирани членове** на Палатата са действащи фирми, вписани в единния й доброволен търговския регистър.
- **Членове-кореспонденти** на Палатата могат да бъдат чуждестранни съюзи, обединения, асоциации и др. под., с които Палатата поддържа активно сътрудничество.

Не могат да бъдат членове на Палатата държавни органи, политически партии, синдикати и религиозни организации.

2.3.1.3.5 Права и задължения на членовете.

- Преките и почетните членове на Палатата имат право: да участват лично, или чрез представител в Общото събрание; да бъдат избирани в управителните и контролни органи на Палатата; на един глас, който се упражнява лично, или от техен представител.
- Членовете на Палатата имат и правата: да ползват с предимство, безплатно и/или с намаление услуги от дейността на Палатата и/или нейно имущество; да участват в мероприятия на Палатата; да получават информация за дейността на Палатата; да участват в обсъждания, когато се разглеждат въпроси, засягащи интересите им; да посочват при необходимост членуването си в Палатата в свои документи; да участват в работата на съветите към Палатата и да ползват тяхното сътрудничество при осъществяване на дейността си.

2.3.1.3.6 Органи на управление:

Общото събрание, Управителният съвет, Изпълнителният съвет и Председателят.

- **Общо събрание**. В Общото събрание участват преките и почетните членове - лично, или чрез представител. Общото събрание:
  - изменя и допълва устава на Палатата;
  - одобрява насоките за дейността на Палатата;
  - приема отчета за дейността на Управителния съвет;
  - приема бюджета на Палатата;
  - избира и освобождава членовете на Управителен съвет за срок от пет години;
  - избира членовете на Контролния съвет за срок от пет години;
  - отменя решения на другите органи на Палатата, които противоречат на закона, устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на Палатата;
  - взема решения за преобразуване и прекратяване на Палатата, както и за начина на разпределение на имуществото, останало след удовлетворяване на кредиторите.
- **Управителен съвет**. За членове на Управителния съвет могат да се избират физически лица измежду преките и почетните членове, респективно техните представители. Юридическите лица, които са членове на Палатата могат да посочват за членове на Управителния съвет и лица, които не са членове на Палатата. Управителният съвет:
  - представлява Палатата;
  - осигурява изпълнението на решенията на Общото събрание;
  - определя реда и организира извършването на дейността на Палатата;
  - подготвя и внася в общото събрание проект за бюджет;
  - подготвя и внася в общото събрание отчет за дейността на Палатата;
  - приема планове и програми за дейността на Палатата и отчет на Изпълнителния съвет;
  - определя еднократен и годишен размер на имуществените вноски (членския внос);
  - образува целеви парични фондове;
  - образува, реорганизира и прекратява дружества на Палатата;
  - приема правилници за дейността на Палатата;

- избира председател и по негово предложение - зам.председател/и на Управителния съвет, които трябва да са изтъкнати личности с опит в стопанската дейност;
- по предложение на председателя определя броя и избира за срок от пет години членовете на Изпълнителния съвет, с изключение на председателя и зам. председателя/ите, които са членове на Изпълнителния съвет по право;
- избира Президиум на Арбитражния съд;
- учредява награди и значки за награждаване на организации, колективи и физически лица за значителен принос при осъществяване целите и дейността на Палатата;
- координира и контролира съвместните дейности между Палатата и регионалните палати /камари/ и развитието на единната система;
- определя адреса на Палатата;
- разпорежда се с имуществото на Палатата;
- извършва ликвидация на Палатата или определя лице за тази дейност;
- изпълнява и други функции, предоставени му от Общото събрание.

■ **Изпълнителният съвет**:
- организира изпълнението на решенията на Общото събрание и Управителния съвет;
- отчита своята дейност пред Управителния съвет и прави предложения за решения по въпроси от негова компетентност;
- създава съвети, комисии, секции и др. помощни органи на Палатата;
- приема решения по въпроси, поставени от членовете;
- приема вътрешни тарифи за дейността на Палатата;
- приема организационната структура на Палатата;
- приема решения за откриване и закриване на клонове;
- приема решения за предоставяне на дейности на Палатата на регионалните търговско-промишлени палати /камари/, които са в нейната система;
- приема решения за участие на Палатата в други дружества, сдружения и фондации;
- приема други решения в рамките на предоставените му от Управителния съвет правомощия, както и по текущи организационни и финансови въпроси.

■ **Председателят**:
- ръководи и контролира в съответствие с този устав изпълнението на решенията на Общото събрание, Управителния съвет и Изпълнителния съвет;
- утвърждава щата на Палатата;
- сключва договори с главния секретар, секретар/и/те и другите служители на Палатата;
- свиква заседанията на Управителния съвет и Изпълнителния съвет;
- координира връзките на Палатата с държавните органи;
- отговаря пред Управителния съвет за развитието на единната система на българските търговско-промишлени палати (камари).

2.3.1.3.7 Контролни органи.

■ **Контролен съвет**. Състои се от три члена. За членове на Контролния съвет могат да бъдат избирани и лица, които не са членове на Общото събрание - съвет. Контролният съвет:

- контролира финансово-счетоводната дейност и изразходването на средствата в съответствие с утвърдения бюджет;
- представя свое становище пред Общото събрание и Управителния съвет по предоставените им отчети;
- отчита своята дейност пред Общото събрание и Управителния съвет;
- представя становище по възражения на членове на Палатата срещу решения на органите за управление;
- избира председател между членовете си, който има право да присъства на заседания на Управителния съвет, на Изпълнителния съвет и на Съвета на председателите.

2.3.1.3.8 Оперативни органи

- **Главен секретар**:
  - организира изпълнението на решенията на Изпълнителния съвет;
  - организира административната дейност в Палатата;
  - при отсъствие на зам. председател и при изрично упълномощаване изпълнява негови задължения;
  - организира изпълнението на други текущи задачи, възложени му от председателя и зам. председателя/ите.
- **Съвет на председателите**. Оперативен орган в Палатата за съдействие на системата на българските търговско-промишлени палати (камари). В Съвета на председателите участват по право председателите на регионалните търговско-промишлени палати (камари), председателят, зам. председателят/ите и главният секретар на Палатата. Съветът на председателите:
  - съгласува взаимоотношенията между Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари) при извършване на съвместната им дейност;
  - предлага на Управителния съвет образуването на съвместни фондове между Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари) за финансиране на целеви програми и дейности;
  - разглежда финансови отчети от съвместната дейност на Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари);
  - предлага на управителните органи на Палатата, в съответствие с тяхната компетентност, проекти за решения по определени проблеми от съвместната дейност на Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари);
  - приема решения регионалните търговско-промишлени палати (камари) да предлагат на членовете си съгласуваност между: устава на Палатата и уставите на регионалните търговско-промишлени палати (камари); наименованията, емблемите, печатите и знамената на Палатата и на регионалните търговско-промишлени палати (камари); участие на представители на Палатата в управителните органи на регионалните търговско-промишлени палати (камари); други действия, насочени към единение на системата на Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари).

2.3.1.4 Конфедерация на работодателите и индустриалците в България – КРИБ "Гласът на българския бизнес" (КРИБ)

КРИБ е доброволно и неправителствено сдружение с нестопанска цел на български и чуждестранни производители и търговци, упражняващи дейност в България, както и на техни организации с нестопанска цел. Конфедерацията е юридическо лице, което осъществява своята дейност в частна полза, със седалище и адрес на управление гр. София, бул. "Александър Стамболийски" №55. За контакти: 1463 София, ул. "Хан Аспарух" №8, тел.: +359 2 981 9169, факс: +359 2 988 6776, website: www.ceibg.bg, e-mail: office@ceibg.bg

С Решение №637 от 26 юли 2012 г. на Министерския съвет, КРИБ е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

2.3.1.4.1 Цели на Конфедерацията

- да представлява и защитава икономическите интереси на своите членове;
- да насърчава инвестиционната дейност на членовете си и да ги подпомага за насочване, управление и защита на инвестициите им;
- да защитава интересите на работодателите пред законодателната, изпълнителната и местната власт, синдикалните и представителните организации на работниците и служителите;
- да подпомага развитието на пазарните принципи в процеса на интеграцията на стопанството на България в европейското и в световното пазарно стопанство;
- да съдейства за разширяването на българския износ и преодоляване на препятствията пред него;
- да съдейства за сигурността на търговския оборот на принципите на почтеността, честността на пазарното поведение и зачитане на взаимните интереси;
- да стимулира икономическото сътрудничество с чуждестранни организации и партньори;
- да се застъпва за развитието на благоприятна правна и финансова уредба за укрепване и развитие на стопанската дейност в България;
- да работи за справедлив достъп до ресурсите на държавата и на международните организации за подкрепа на частния сектор;
- да насърчава отговорното гражданско и социално ангажиране на членовете си за напредъка на българското общество.

2.3.1.4.2 Функции и основна дейност

- Подпомага своите членове, като:
  - приема и работи по тематични програми, свързани с решаване на значими проблеми на индустриалното развитие;
  - приема и работи по програми за съвместни действия за икономическо развитие с други неправителствени организации в национален, регионален и международен мащаб;
  - разглежда и приема проекти, насочени към подобряване на възможностите за тяхното икономическо развитие;

- привлича експерти и специалисти за решаване на данъчни, митнически, кредитни и други икономически и правни въпроси;
- проучва условията за конкуренция на пазарите и изискванията за присъединяване и приспособяване към тях;
- информира своите членове за развитието на пазарите, за пазарните възможности, за обявени международни търгове и други;
- им съдейства при организиране на техни участия в панаири и изложби;
- популяризира дейността им и разпространява информация относно развитието и постиженията им;
- набира и разпространява информация за валутно-финансови, митнически и тарифни правила, както и за стандартизация на документите с цел облекчаване на международния стокообмен;
- подпомага маркетинговата и рекламната дейност на своите членове;
- поддържа регистър на членовете си;
- организира издаването, отпечатването и разпространението на периодични издания, книги, брошури и др., които Конфедерацията прецени за необходими за постигане на целите си;
- създава и/или използва фондове и управлява такива с цел постигане на целите си.

■ Защитава своите членове, като:
- формулира и предоставя становища относно съществуващата нормативна уредба, засягаща стопанската дейност, както и предлага и участва в разработването на нова уредба, улесняваща развитието на индустрията и търговията;
- им предоставя съвети и помощ за получаване на защита и съдействие, когато са застрашени или накърнени техни законни права и интереси;
- формулира и разпространява принципите на бизнес-етиката.

■ Представлява своите членове пред:
- законодателната, изпълнителната и местната власт, синдикалните организации, представителните организации на работниците и служителите и обществеността;
- международни организации;
- неправителствени и други сродни организации, имащи цели и дейности сходни с тези на Конфедерацията.

2.3.1.4.3 Членуване, права и задължения

■ Право на членство имат :
- български и чуждестранни физически или юридически лица, които имат качеството на търговец според националното си законодателство и осъществяват дейност на територията на Република България;
- сдружения с нестопанска цел, чиито цели съответстват на целите на Конфедерацията.

■ Всеки член на Конфедерацията има право:
- да участва лично или чрез свой представител в Общото събрание;
- да избира и да бъде избиран в управителните органи на Конфедерацията;
- на един глас в Общото събрание, който се упражнява лично или от присъстващия негов представител;

- да участва в дейностите на Конфедерацията и да ползва нейните услуги;
- да получава нейните издания и информационни услуги;
- да получава информация за дейността на Конфедерацията и на управителните и контролните й органи.

■ Всеки член на Конфедерацията е длъжен:
- да спазва Устава;
- да съдейства за постигане целите на Конфедерацията;
- да заплаща встъпителна имуществена вноска и годишна имуществена вноска (членски внос) в брой или по посочена банкова сметка на Конфедерацията;
- да изпълнява решенията на Общото събрание, Управителния съвет и другите органи на Конфедерацията;
- да пази доброто име на Конфедерацията;
- да пази доброто си име в бизнеса, да спазва законите и общоприетите правила на етиката в стопанската дейност.

Конфедерацията има и почетни членове, които се приемат от Общото събрание по предложение на Управителния съвет. Те имат всички права на членове на Конфедерацията, с изключение на правото на глас в Общото събрание.

2.3.1.4.4 Органи на управление: Общо събрание; Управителен съвет; Председател на Конфедерацията, двама Заместник-председатели и Ковчежник.

■ **Общо събрание**. Състои се от всички членове на Конфедерацията. Общото събрание:
- изменя и допълва Устава на Конфедерацията;
- приема други вътрешни актове;
- определя броя на Управителния съвет, избира и освобождава членовете на Управителния съвет и на Контролния съвет и ги освобождава от отговорност, с изключение на Изпълнителните директори;
- приема основните насоки и програма за дейността на Конфедерацията;
- приема бюджета на Конфедерацията;
- приема годишните отчети на Управителния съвет;
- приема планове и програми за дейността на Конфедерацията;
- взема решение за преобразуване и прекратяване на Конфедерацията;
- отменя решения на другите органи на Конфедерацията, които противоречат на закона, Устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на Конфедерацията;
- приема почетни членове на Конфедерацията;
- взема и други решения, предвидени в Устава.

■ **Управителен съвет**. Състои се най-малко от пет и не повече от двадесет и пет лица – членове на Конфедерацията, които се избират от Общото събрание за срок от 2 години и за не повече от два последователни мандата. Управителният съвет има следните правомощия:
- приема правилник за организацията на дейността си;
- осигурява спазването на Устава и решенията на Общото събрание;

- представлява Конфедерацията и определя обема на представителната власт на своите членове;
- избира от състава си Председател, Първи Заместник-председател и Втори Заместник-председател на Конфедерацията. Същите изпълняват функциите и на Председател и Заместник-председатели на Управителния съвет. Председателят и Заместник-председателите нямат право на възнаграждение в това си качество;
- избира от състава си Ковчежник. Последният няма право на възнаграждение в това си качество;
- взема решения относно размера на имуществените вноски в съответствие с разпоредбите на Устава;
- приема и изключва членове на Конфедерацията;
- осъществява общо ръководство на текущата дейност на Конфедерацията и носи отговорност за това;
- приема проекта на годишен бюджет на Конфедерацията, респ. проекти за частични изменения в одобрения бюджет и го/ги внася в Общото събрание;
- приема отчет за дейността на Председателя и финансовите отчети на Ковчежника;
- приема и внася за разглеждане и одобряване от Общото събрание годишен отчет за дейността на Конфедерацията, който включва и отчет за изпълнение на годишния бюджет;
- следи за осъществяването на целите на Конфедерацията и ефективното изразходване на предвидените средства;
- разпорежда се с имуществото на Конфедерацията при спазване на изискванията на Устава и в съответствие с целите на дейност на Конфедерацията;
- приема правилници, наредби и други актове и разпоредби, свързани с дейността на Конфедерацията;
- приема периодични работни програми и отчети за тяхното изпълнение, както и други материали и издания;
- дава предварително съгласие за назначаването на Изпълнителен/-и директор/-и на Конфедерацията и определя неговото/тяхното възнаграждение;
- по предложение на Изпълнителния/-те директор/-и определя организационната структура и щатното разписание на Изпълнителното бюро на Конфедерацията;
- приема дарения и завещанията, извършени в полза на Конфедерацията;
- извършва ликвидация на Конфедерацията при прекратяване на нейната дейност;
- взема решение за откриване и закриване на клонове;
- взема решение за участие в други организации;
- приема регламенти за създаването на отраслови и общински структури на Конфедерацията;
- решава създаването и закриването на постоянни и "ад хок" комитети, определя основните положения на устройството и дейността им и определя състава им;
- взема и други решения предвидени в Устава.

■ **Председателят на Конфедерацията**:

- представлява Конфедерацията пред трети лица в страната и в чужбина;
- управлява и ръководи дейността на Конфедерацията;
- организира работата на Управителния съвет;

- сключва трудов/-и договор/-и или договор/-и за управление с Изпълнителния/-те директор/-и на Конфедерацията;
- разпорежда се с имуществото на Конфедерацията, когато стойността на разпоредителните сделки, поотделно или в тяхната съвкупност, е под 30 000 (тридесет хиляди) лв. в рамките на една календарна година;
- решава всички други въпроси, които съобразно закона или Устава не са от компетентността на други органи или лица.

■ **Ковчежникът**:
- осъществява надзор върху финансовото положение на Конфедерацията;
- ежемесечно следи дейността на Изпълнителния/-те директор/-и по финансови въпроси;
- проверява финансовите отчети на Изпълнителния/-те директор/-и и ги представя пред Управителния съвет поне веднъж на всеки три месеца.

■ **Контролен съвет**. Състои се от трима членове, които се избират за срок от 2 години и за не повече от два последователни мандата. Контролният съвет:
- следи за изпълнението на решенията на Общото събрание и Управителния съвет;
- следи за правилното използване и опазване на имуществото на Конфедерацията ;
- прави проверки по предходните точки най-малко веднъж на три месеца;
- изготвя и представя пред Общото събрание годишен отчет за своята дейност;
- при необходимост иска свикване на Управителния съвет за обсъждане на констатациите от направени проверки.

Дейността на Конфедерацията се подпомага от Изпълнително бюро, оглавявано от един или двама **Изпълнителни директори**. По решение на Управителния съвет като помощни органи могат да се създават постоянни или "ад хок" комисии.

Дейността на Управителния съвет се подпомага от **Консултативен съвет**.

■ **Изпълнителни директори**. Ръководят Изпълнителното бюро на Конфедерацията и има следните правомощия:
- ръководят административно структурите на Конфедерацията и обслужва оперативната работа на Управителния съвет, Председателя, Заместник-председателите и Ковчежника;
- представляват Конфедерацията пред трети лица в страната и в чужбина при изрично овластяване от Управителния съвет;
- организират изпълнението на решенията на Общото събрание, Управителния съвет и Председателя на Конфедерацията;
- предлагат на Управителния съвет проекти за работни програми на Конфедерацията в съответствие с целите й;
- предлагат за утвърждаване от Управителния съвет проекти за организационна структура и щатно разписание на Изпълнително бюро;
- сключват трудовите договори с щатния състав на Изпълнително бюро на Конфедерацията;
- представят по искане на Ковчежника финансови отчети;
- изпълняват и други задачи, възложени му/им от Председателя на Конфедерацията.

- **Консултативен съвет**. Състои от видни общественици и бизнесмени, чиито опит, знания и престиж биха допринесли за развитието на Конфедерацията и успеха на нейната мисия. Управителният съвет избира членовете на Консултативния съвет. Консултативният съвет осигурява консултативна помощ и подкрепа на членовете на Управителния съвет за ефективното управление на Конфедерацията и постигане на нейните цели.

2.3.2 Организации на работниците и служителите

2.3.2.1 Конфедерация на независимите синдикати в България (КНСБ)

КНСБ е юридическо лице със свой печат, щемпел, знак, знаме и химн, утвърдени от нейния Координационен съвет (КС). Седалището на Конфедерацията е в град София, район Триадица, площад "Македония" №1 или друг определен от КС адрес. За контакти: 1040 София, пл. "Македония" №1, website: www.knsb-bg.org.

С Решение №635 от 26 юли 2012 г. на Министерския съвет, КНСБ е призната за представителна организация на работниците и служителите на национално равнище за срок от 4 години.

Основната цел на КНСБ е представителство и защита на трудовите, социалните и синдикалните права и интереси на: синдикалните членове, работниците и служителите; специфични права на жените, безработните, инвалидите, децата, учащите, студентите, пенсионерите, самонаетите и временно пребиваващите в чужбина работници и служители български граждани, както и на чужди граждани работещи в България.

2.3.2.1.1 Основни функции.

- сътрудничество с органи и институции в страната имащи право на законодателна инициатива;
- разработване и отстояване на свои проекти и програми или синдикални изисквания към проектите и програмите на законодателната и изпълнителната власт;
- участие в преговори, сключване на споразумения и договори с централната и местните изпълнителни власти, както и с организации на работодателите;
- упражняване на предоставените й от закона правомощия по прилагането и спазването на трудовото и социално законодателство;
- организиране и провеждане на протестни и солидарни действия, в т.ч. и общонационални стачки;
- предприемане на инициативи за ратификация и прилагане на международни конвенции, спогодби и препоръки, свързани с трудовите, осигурителните и синдикални права;
- поддържане на информационен обмен и взаимодействие с международни синдикални организации, както и на контакти с други синдикални организации в страната;
- утвърждаване на ценностите и механизмите на европейския социален модел;
- ресурсно обезпечаване и прилагане съвместно с основните членове на съгласувани политики по кадровото осигуряване, мотивиране и привличане на нови членове и изграждане на позитивен медиен образ на синдиката;

- утвърждаване на работническия спорт като средство за възстановяване работоспособността на работниците и служителите;
- разширяване влиянието на Конфедерацията в гражданското общество чрез сътрудничество с организации, съюзи и сдружения.

2.3.2.1.2 Членство в КНСБ

Членството в КНСБ е колективно. Колективните членове на Конфедерацията могат да бъдат основни и асоциирани.

- **Основни колективни членове** на Конфедерацията са всички федерации, отраслови, браншови синдикати и съюзи, които приемат програмните документи и устава на Конфедерацията. Федерациите, отрасловите и браншовите съюзи са доброволни обединения на синдикални организации и сдружения, организирани по отраслов/браншов, производствен и териториален признак. Всеки основен член на КНСБ има следните права:
  - да представлява и защитава специфичните интереси на своите членове в ръководните органи на Конфедерацията, пред други синдикални организации, организации на работодателите и органите на държавната власт;
  - да избира и отзовава свои представители в ръководните органи на Конфедерацията в съответствие със статутите на тези органи;
  - да избира свободно начина и формата на своето организационно изграждане и функциониране;
  - да участва при вземането на решения от Координационния съвет с право на глас, съгласно изискванията на устава;
  - да предлага и получава от други членове на Конфедерацията съвместни или солидарни действия;
  - да ползва имуществото на КНСБ при спазване изискванията на устава и по ред и условия, определени от КС на КНСБ.
- **Асоциирани членове** на КНСБ могат да бъдат всички съюзи, сдружения, движения и организации, които са изградени на базата на членствени правоотношения и които наред със своята основна дейност изпълняват социални и синдикални дейности или функции. Не могат да бъдат асоциирани членове на КНСБ организации имащи статут на политически партии, коалиции и движения, както и организации с националистическа идеология. Асоциираните членове на Конфедерацията имат следните права и задължения:
  - да уреждат своите взаимоотношения с Конфедерацията с двустранни договори;
  - да получават методическа и информационна помощ от Конфедерацията;
  - да получават от и да предлагат на останалите членове на КНСБ солидарни действия;
  - да спазват договореностите си с Конфедерацията;
  - в случаите на несъгласие с решенията на Конфедерацията да не пречат с действия или бездействия за реализирането на взетите решения.

2.3.2.1.3 Органи на КНСБ:

Органи на Конфедерацията са: Конгресът, Координационният съвет (КС), Изпълнителният комитет (ИК), Президентът на КНСБ, както и Централната контролна комисия (ЦКК).

- **Конгрес**. Висш орган на КНСБ. Редовните конгреси се провеждат веднъж на пет години. Решенията за тяхното провеждане се вземат от Координационния съвет. При необходимост могат да се провеждат извънредни конгреси, които имат всички правомощия на редовен конгрес. Конгресът:
  - обсъжда и приема отчетите за дейността на Координационния съвет и Централната контролна комисия;
  - обсъжда и приема програмните документи на Конфедерацията;
  - приема, допълва и променя устава на Конфедерацията;
  - избира за срока на мандата и освобождава президент и вицепрезиденти на КНСБ, председател на ЦКК и неговите заместници;
  - взема решение за преобразуване или прекратяване на Конфедерацията;
  - приема обща бюджетна рамка за приходите и разходите на КНСБ за срока на мандата, разпределена по години;
  - взема решение и по други въпроси, свързани с дейността на КНСБ.
- **Координационен съвет**. Колективен орган за управление, който организира и провежда цялостната дейност на Конфедерацията между два конгреса. В състава на КС влизат по право председателят, зам. председателите, изпълнителните секретари на КНСБ, председателите на основни членове на Конфедерацията с численост над 2000 членове и по един председател на РКС на КНСБ от всяка от административните области на страната. В работата на КС с право на съвещателен глас участват ръководителите на асоциираните членове на КНСБ, председателят на ЦКК, председателите на основни членове с численост под 2000 души. Координационният съвет:
  - организира и координира изпълнението на решенията на конгреса като приема насоки, приоритети, програми, политики и други;
  - приема позиции и становища на Конфедерацията;
  - предоставя мандат за водене на преговори за сключване на споразумения, по проекти за нормативни актове и други;
  - контролира и оценява изпълнението на конгресните решения и текущата дейност на ръководните органи и териториалните структури на Конфедерацията;
  - приема и изключва основни членове на Конфедерацията;
  - избира и освобождава изпълнителните секретари на КНСБ, директора на Института за социални и синдикални изследвания в рамките на мандата по предложение на президента на КНСБ и представителите на основни членове от материалната и бюджетната сфера по предложение на президента на КНСБ и членовете на КС;
  - утвърждава назначаването/освобождаването на председателите на РС, зам.-председателите на обществени начала на РС и общинските координатори на КНСБ;
  - утвърждава годишните финансови отчети, проекти за бюджет и щат на Конфедерацията, както и други документи, регламентиращи финансовата дейност на Конфедерацията;

- при необходимост може да взема решение за създаване на фондове и утвърждава механизми за тяхното формиране и разходване;
- взема решение за участие в търговски дружества и сдружения с нестопанска цел, както и за осъществяване на стопанска дейност, свързана с предмета на дейност на КНСБ;
- взема решение за обявяване, прекратяване и отмяна на общонационални стачни и други мащабни протестни и солидарни действия. Приема общовалидни съгласувателни процедури за провеждане на стачни действия от синдикални организации;
- взема решения за членство на КНСБ в международни синдикални обединения и организации и определя механизма за набиране на международния членски внос;
- определя ежегодно задължителен диференциран минимум на дължимия членски внос от основните членове;
- взема решение за придобиване и разпореждане с дълготрайни активи на КНСБ;
- приема и координира общата политика на КНСБ в международни структури и форуми;
- утвърждава споразумения за защита на трудови и социални права в т.ч и взаимно признаване на синдикалното членство със синдикални организации от страните членки на ЕС;
- разработва и приема правилник за дейността си, както и други вътрешнонормативни актове;
- определя временно изпълняващи длъжностите при смърт, поставяне под запрещение, оставка или невъзможност за изпълнение на задълженията;
- определя и променя териториалните граници и организационния състав на регионалните структури на Конфедерацията и приема статут за дейността им;
- създава временни и постоянно действащи помощни органи, определя броя и избира ръководствата им и утвърждава техния статут (Арбитражна комисия, Национален стачен комитет, Консултативни комитети).

■ **Изпълнителен комитет** (ИК). Постоянно действащ колективен орган за оперативно управление дейността на КНСБ. В състава на ИК влизат по право председателят, зам. председателите и изпълнителните секретари на КНСБ и избрани от Координационния съвет представители на основните членове на КНСБ. По своя преценка ИК може да привлича външни експерти за консултантски услуги и да създава работни групи по различни проблеми. Изпълнителният комитет:

- организира оперативното изпълнение на решенията на Конгреса и КС на КНСБ;
- внася за утвърждаване в КС финансови отчети, проекти за бюджет и щат на КНСБ, както и други документи регламентиращи финансовата дейност на Конфедерацията;
- приема програми за изследвания, експертизи, анализи, консултации, обучения и др.;
- създава експертни, изследователски и други работни групи и звена, подпомагащи оперативната му дейност;

- определя представителите на КНСБ в органите на тристранното сътрудничество и други органи изградени на трипартитна основа, както и екипите за водене на преговори със социалните партньори на национално ниво;
- съдейства за осъществяване на непосредствени контакти и работно взаимодействие между основните членове и териториалните структури на КНСБ;
- подпомага и контролира дейността на териториалните структури и ИССИ на КНСБ;
- подпомага основните членове при решаване на спорове и конфликти;
- приема позиции, становища и декларации свързани с дейността на КНСБ;
- определя възнагражденията на президента и вицепрезидентите на КНСБ и на председателя и на заместник -председателите на ЦКК;
- разглежда годишните отчети и резултати от дейността на търговските дружества и юридически лица с нестопанска цел, в които КНСБ участва, докладвани от съответните представители на Конфедерацията в техните орани на управление и контрол;
- взема оперативни решения, невключени в компетенциите на КС.

■ **Президент**. Президентът представлява Конфедерацията и изпълнява следните функции:
- свиква и ръководи заседанията на КС и ИК;
- сключва национални споразумения с органите на изпълнителната власт и организации на работодателите;
- инициира и организира провеждането на национални конференции, дискусии и форуми по значими проблеми за дейността на КНСБ;
- организира и контролира изпълнението на решенията но КС и ИК на КНСБ и се отчита пред тях;
- по искане на основните членове подпомага развитието на отрасловото/браншово тристранно сътрудничество и колективното договаряне;
- инициира и подпомага процесите на консолидация на основните членове;
- разпределя, ръководи, и контролира дейността на вицепрезидентите на КНСБ. В случай на отсъствие определя в писмен вид свой заместник измежду тях;
- внася предложения по организационни и кадрови въпроси в КС или ИК в съответствие с техните правомощия;
- урежда правоотношенията и договаря размера на възнагражденията с лицата заемащи изборни длъжности и със щатния персонал на КНСБ, както и сключва договори със сътрудници;
- инициира изграждането на общи синдикални съвети за координация в икономически структури, обединяващи предприятия в повече от един отрасъл или бранш;
- взема оперативни решения, невключени в правомощията на КС и ИК.

■ **Вицепрезиденти**. Вицепрезидентите на КНСБ:
- заместват президента в негово отсъствие;
- по решение на КС и ИК представляват КНСБ и ръководят работни групи за преговори на национално равнище;
- осъществяват оперативни контакти между основните членове, органите на КНСБ, изпълнителната власт и организациите на работодателите;

- подпомагат президента при изработването и реализацията на политиката в съответните направления;
- ръководят и контролират дейността на изпълнителните секретари, за които отговарят;
- организират оперативно изпълнение на решенията на КС и ИК, като ръководят и контролират дейността на функционалните звена в съответните направления.

- **Изпълнителни секретари**. Изпълнителните секретари на КНСБ:
  - по предоставени пълномощия представляват КНСБ пред организации на работодателите, държавни институции и местни власти;
  - методически подпомагат основните членове, ръководните органи на КНСБ и териториалните й структури в направленията, за които отговарят;
  - ръководят, организират и контролират цялостната дейност на функционалните звена намиращи се на тяхно пряко подчинение.
- Централна контролна комисия (ЦКК). Орган за цялостен контрол на изпълнението на Устава и решенията на ръководните органи на Конфедерацията, на финансово стопанската дейност и участието в съвместни дейности на КНСБ, на нейните органи и звена.Състои от председател и заместник-председатели, избрани от Конгреса, както и представители на основните членове на Конфедерацията с численост над 10 000 души избрани от техните органи. Централната контролна комисия:
  - планира, ръководи и провежда вътрешния финансов и организационен контрол на КНСБ;
  - определя функциите и задълженията на щатния си персонал;
  - дава методически указания и препоръки на контролните органи на основните членове и териториалните структури и следи за тяхното еднакво прилагане;
  - организира и провежда обучение на контролните органи на основните членове;
  - контролира текущо спазването на принципите, правата и задълженията по Устава на КНСБ, изпълнението на решенията на ръководните органи на КНСБ и документацията за постъпленията и отчисленията на членски внос;
  - по свое решение или по предложение на Координационния съвет, текущо информира КС и ИК на КНСБ за своите констатации и подготвя при необходимост мотивирани предложения за решения до КС по въпроси от неговите компетенции;
  - осъществява информационния обмен и координация с контролните комисии на основните членове.

2.3.2.1.3.1 Помощни органи

- **Национален стачен комитет**: Националният стачен комитет е помощен орган на ИК и КС на КНСБ за организиране и провеждане на национални синдикални стачни и протестни действия. НСК се състои от Председател, Зам.председател и членове. Членовете на НСК са от различни федерации, синдикати и териториалните структури на КНСБ като същите по региони се явяват пълномощници на НКС. Членовете на НСК избират Оперативен съвет, който ежедневно се информира за колективните трудови спорове и координира дейността на националната стачна мрежа. Дейността на НСК се определя с решения на ИК и КС на КНСБ.

- **Арбитражна комисия** (АК): Съгласно чл. 22, ал.3, т.1. от Устава на КНСБ, АК е постоянно действащ помощен орган на КС за уреждане на спорове между структури на Конфедерацията. Председателят, секретарят и членовете на комисията се избират от КС на КНСБ. Предмет на обсъждане и решаване от страна на Арбитражната комисия са възникнали спорове между структури[62] на КНСБ във връзка с прилагане разпоредбите на Устава на КНСБ. Основна цел на АК при обсъждане на възникнали спорове е въз основа на изяснената фактическа обстановка и в съответствие с Устава на КНСБ постигане взаимно приемливо за спорещите страни решение. Арбитражната комисия постига целта си чрез процедури за помирение в хода на арбитражното производство. В случай, че помирение по спора не се постигне, АК внася спора за обсъждане в КС на КНСБ с предложение за решение.
- **Консултативни комитети**: Социално партньорство и колективно договаряне; Икономическа политика и заетост, доходи; Социална защита; Юридически консултативен комитет; Обучение, квалификация и проекти.

2.3.2.1.4 Териториални структури на КНСБ

КНСБ изгражда за срока на мандата единни териториални структури на конфедерален принцип – Регионални съвети (РС) и Общински съвети (ОС).

- **Регионални съвети**. Постоянно действаща структура за подпомагане дейността на синдикалните организации чрез общо координиране, взаимно информиране и оказване на експертно консултантска помощ на техните ръководства. Състои се от представители на основните членове определени от председателите на СО в региона, председателя и зам.-председателя на РС и общинските координатори на КНСБ. В работата на РС на КНСБ участват с право на съвещателен глас упълномощени представители на асоциираните членове на КНСБ в региона, териториалните синдикати и експертите от регионалната експертна кантора. Регионалният съвет на КНСБ:
  - защитава синдикалните интереси и участва в регионални преговори със социалните партньори, държавни, частни, обществени органи и организации;
  - упражнява предоставените му от закона правомощия по прилагането и спазването на трудовото и социално законодателство;
  - съгласува и подпомага действията на синдикалните организации от региона за реализация на програмата на КНСБ и изпълнение на решенията на ръководните органи на Конфедерацията;
  - подпомага изграждането на нови синдикални организации;
  - осигурява информационен обмен между синдикалните организации и ръководните органи на КНСБ и основните членове;
  - осъществява безплатното експертно-консултантско обслужване на ръководствата на легитимните синдикални организации;
  - подпомага и консултира подготовката и провеждането на ефективни стачни действия от синдикални организации в региона след съгласуване със съответния основен член;

[62] По смисъла на чл. 22, ал.3, т.1. от Устава на КНСБ, под "структури" се разбират основните членове на КНСБ, териториалните й структури и синдикални организации (СО).

- утвърждава годишния финансов отчет, проектите на бюджет и щат;
- участва в организацията, координацията и провеждането на общонационални, отраслови и регионални протестни и солидарни стачни действия;
- подпомага и консултира подготовката и провеждането на ефективни стачни действия от синдикални организации в региона след съгласуване със съответния основен член;
- избира от състава си Изпълнителен комитет и Регионален стачен комитет;
- избира и предлага за утвърждаване от КС на КНСБ председател на РС и зам. – председател на РС на обществени начала за срока на мандата;
- приема ежегодно отчета на председателя на РС и ръководената от него регионална експертна кантора.

■ **Общински съвет** (ОбС). Орган за съгласуване на интересите и координиране на действията на синдикалните организации от съответната община. Състои се от председателите на синдикалните организации и общинския координатор на КНСБ. В работата на ОбС могат да участват представители на новосъздадени синдикални сдружения в територията, които имат за партньор местните власти или работодатели, действащи на местно ниво и поради спецификата си не се вписват в съществуващите отраслови, браншови и други структури на КНСБ. Общинският съвет на КНСБ:

- защитава синдикалните интереси и участва в общински преговори със социалните партньори, местните власти, държавни органи, частни и обществени организации и организации на работодателите;
- изразява становища и отстоява позиции по общински програми и мероприятия;
- съгласува и подпомага действията на синдикалните организации от региона за реализация на програмата на КНСБ и изпълнение на решенията на ръководните органи на Конфедерацията;
- участва в организацията, съгласуването и провеждането на общонационални, териториални и общински протестни солидарни действия;
- изпълнява решенията на РС и на ръководните органи на КНСБ;
- предлага за утвърждаване от КС на КНСБ общински координатор.

■ **Общинският координатор** на КНСБ:

- представлява КНСБ и ОбС на общинско ниво пред социалните партньори, държавни, частни, обществени органи и организации и пред средствата за масова информация;
- ръководи делегацията на КНСБ, упълномощена от ОбС, в общинския съвет за тристранно сътрудничество;
- участва в преговорите и подписването на общински колективни трудови договори и споразумения;
- подпомага изграждането на нови синдикални организации на КНСБ в общината;
- осигурява информация до РС за организационното състояние и текущите проблеми на синдикалните организации в общината;
- осигурява експертно консултантско обслужване и обучение на ръководствата на легитимните синдикални организации;
- свиква и ръководи заседанията на ОбС.

2.3.2.1.5 Централа на КНСБ

- Конгресно ръководство: Президент на КНСБ и Вицепрезиденти на КНСБ
- Кабинет
- Направления и департаменти: направление "Обща синдикална политика"; департамент "Организация, координация и информация"; департамент "Социален диалог и колективно трудово договаряне"; департамент "Обучение, квалификация и проекти"; департамент "Правна закрила на труда и законотворческа дейност"; направление "Защита на синдикалните права и синдикализация"; департамент "Синдикализация"; департамент "Защита на синдикалните права и трудови конфликти"; направление "Социална политика"; департамент "Социална защита, безопасност и здраве при работа"; департамент "доходи и жизнено равнище"; направление "Икономическа и структурна политика. Пазар на труда"; департамент "Икономическа и структурна политика".

2.3.2.1.6 Основни членове (федерации, синдикати, съюзи)

- Синдикат на българските учители
- Федерация на независимите синдикални организации от леката промишленост
- Национална федерация "Метал-електро"
- Национална федерация на труда "Химия и индустрия"
- Синдикат на железничарите в България
- Федерация на независимите строителни синдикати
- Федерация на синдикалните организации от горското стопанство и дървопреработващата промишленост
- Федерация на независимите синдикати на миньорите
- Федерация на синдикатите в здравеопазването
- Федерация на независимите синдикати от държавното управление и организации
- Синдикална федерация "Металици"
- Съюз на транспортните синдикати в България
- Независима синдикална федерация на търговията, кооперациите, туризма и услугите
- Федерация на независимите синдикални организации от хранителната промишленост
- Синдикат на автотранспортните работници в България
- Синдикална федерация съобщения
- Федерация на независимите синдикални организации от Българската армия
- Федерация на синдикати от военно-промишления комплекс
- Федерация на независимите синдикати от земеделието
- Независим синдикат на тютюнработниците
- Национална федерация на енергетиците
- Национален браншов синдикат "Водоснабдител"
- Независим учителски синдикат
- Синдикална федерация на организациите от електрониката, машиностроенето и информатиката
- Независима синдикална федерация на кооперативните организации
- Национален Банков Синдикат

- Независима синдикална федерация на енергетиците в България
- Синдикат на туризма в България
- Синдикат "Корабостроител"- Варна
- Синдикат на производителите на бира, храни и напитки
- Моряшки синдикат
- Национален браншов синдикат "Висше образование и наука"
- Национален синдикат на икономистите и одиторите в България - КНСБ
- Независима синдикална федерация "Култура"
- Съюз на българските музикални и танцови дейци

2.3.2.1.7 Асоциирани членове:

- Съюз на артистите в България
- Съюз на българските музикални и танцови дейци
- Съюз на инвалидите в България
- Национален браншови пчеларски съюз
- Българска работническа спортна федерация
- Национална занаятчийска камара
- Сдружение на надомните работници
- Национално сдружение на възрастните хора

2.3.2.1.8 Институтът за синдикални и социални изследвания (ИССИ)

ИССИ е поделение на КНСБ и има статут на юридическо лице. Основни функции на института са изследвания, консултации и обучение в следните области: развитие на синдикализма и индустриалните отношения - историческо развитие; структури; социално партньорство; колективно договаряне; колективни трудови спорове; протестни действия и стачки; международно синдикално движение; пазар на труда и стратегии на синдикатите; приватизация; социална политика – жизнено равнище, цени, доходи, социална защита.

Основните резултати от изследванията на ИССИ се използват от КНСБ при преговорите с правителството, международните финансови институции и при изработване на стратегията на Конфедерацията в различни проблемни области. През 1995 г. ИССИ е регистриран в консултантския регистър на програмата FHARE. Институтът е национален кореспондент на Европейската обсерватория по индустриални отношения към Европейската фондация за подобряване на условията на живот и труд и участва в Мрежата за глобална политика (GPN) към Института за икономическа политика във Вашингтон, САЩ, Глобалната мрежа на синдикатите за изследвания (GURN) към МОТ, мрежата по колективно договаряне към Европейската конфедерация на профсъюзите (ЕКП) и др. ИССИ публикува изследователски разработки, брошури, тримесечен информационен бюлетин "Жизнено равнище" и тримесечен информационен бюлетин "Социална Европа". Към него е изграден Ресурсен център, в който се събира българска и чуждестранна литература по направления, представляващи интерес за синдикатите.

2.3.2.2 Конфедерация на труда "Подкрепа" (КТ "Подкрепа")

КТ "Подкрепа" е юридическо лице със седалище в гр.София. Този статут е придобит с вписване в регистъра на Софийски градски съд, съгласно процедурата за регистрация на сдружения с нестопанска цел. За контакти: 1000София, ул. "Ангел Кънчев" 2, тел: (+359 2) 987 68 82, факс (+359 2) 987 05 57, website: www.podkrepa.org, e-mail: press_center@podkrepa.org

С Решение №636 от 26 юли 2012 г. на министерския съвет, КТ "Подкрепа" е призната за представителна организация на работниците и служителите на национално равнище за срок от 4 години.

2.3.2.2.1 Цел и предмет на дейност

Защита на правата, достойнството, професионалните и социалните интереси на членовете на организацията в Конфедерацията чрез:

- осигуряване на правата в сферата на професионалната дейност, заплащането на труда, социалните условия, техническата безопасност и охраната на труда.
- защита на здравето, материалните, обществените и културните интереси на своите членове и техните семейства.
- съгласуване и защита интересите на работниците и служителите с тези на работодателите за просперитета на предприятията, с приоритет на работниците и служителите;
- полагане на системни усилия за осъществяване на пълното равенство между мъжете и жените при реализиране на трудовите им права;
- провеждане на обучение, консултации и квалификация в областите на трудово-правните отношения, социалното осигуряване, условията на труд, екологията, индустриалните отношения, заетостта, професионалната квалификация, преквалификация и основите на гражданското общество;
- разпространяване на демократични идеи и укрепване на доверието, взаимопомощта и солидарността в обществото;
- влияние върху формирането на социално-икономическата политика на държавата за подобряване материалното състояние и справедливото разпределение на обществения продукт въз основа на принципите на социалното партньорство;
- противопоставяне на всякакви опити за въвеждане на каквато и да е форма на диктатура като държавно управление;
- противопоставяне на дискриминация поради расова, национална, етническа или религиозна принадлежност.

2.3.2.2.2 Представителство

КТ "Подкрепа" се представлява от президента, а в негово отсъствие от вицепрезидента или упълномощен от Изпълнителния съвет негов член.

2.3.2.2.3 Членство, права и задължения

- **Колективни членове** на КТ "Подкрепа". Пълноправните (синдикални организации - националните федерации, националните синдикати и синдикалните регионални съюзи, регистрирани от Конфедерацията като нейни поделения, по ред и начин определен от Конфедеративния съвет) и асоциираните членове (организации, чиито цели и предмет на дейност са сходни с тези на Конфедерацията, като те не могат да бъдат организации, които са регистрирани по Закона за политическите партии, както и синдикални организации).
- **Почетни членове**. В КТ "Подкрепа" могат да членуват чужди синдикални организации, български и чужди граждани, които споделят целите и идеалите на Конфедерацията, със статут на почетни членове, без право на глас. Същите не могат да бъдат избирани в ръководните, изпълнителните и контролните органи на Конфедерацията.
- **Индивидуално членство**. Всяко физическо лице може да членува в синдикалните секции на пълноправните членове на КТ "Подкрепа". Всеки индивидуален член на КТ "Подкрепа" има право да избира и да бъде избиран в ръководните и контролни органи на КТ "Подкрепа", на нейните пълноправни членове, или в синдикалната организация, в която членува.

2.3.2.2.4 Структура, ръководни органи, пълноправни членове на конфедерацията, контролна дейност

- **Конгрес**. Върховен орган на Конфедерацията (свиква се веднъж на четири години). Конгресът:
  - изслушва отчета на Президента на Конфедерацията;
  - приема Устава, както и измененията в него;
  - утвърждава Стратегия и Програма на Конфедерацията;
  - избира едновременно екип от президент и вицепрезидент;
  - Избраният екип предлага броя на конфедералните секретари – членове на Изпълнителния съвет, който се утвърждава от Конгреса. Екипът предлага листата за конфедерални секретари;
  - взема решения по всички въпроси, засягащи цялостната дейност на Конфедерацията;
  - определя минималния размер на членския внос на физическите лица.
- **Конфедеративен съвет** (КС). Висш ръководен орган на Конфедерацията между два Конгреса. Състои се от поименно упълномощени представители на пълноправните членове на Конфедерацията и членовете на Изпълнителния съвет (ИС), Ръководството на Конфедералната контролна комисия (ККК), експерти на Конфедерацията и представители на асоциираните членове. Конфедеративният съвет:
  - изработва Правилник за дейността си;
  - изслушва и приема отчета за дейността на Изпълнителния съвет и на контролния орган;
  - изслушва и приема отчетите на пълноправните членове;
  - избира Конфедерална контролна комисия (ККК), определя правомощията й и приема правилника за нейната дейност;

- по предложение на Изпълнителния съвет разглежда организационно-финансовата дейност на структурите на КТ "Подкрепа" и взема решения;
- координира дейността на членовете си;
- приема схема за разпределение на членския внос;
- осигурява информация на членовете си за дейността на цялата Конфедерация и обработва информацията, постъпила от тях;
- разглежда и утвърждава заявления за членство в Конфедерацията;
- утвърждава и обезпечава бюджета на Конфедерацията, приема отчета за изпълнението му и утвърждава щатния й състав;
- създава условия за организационно укрепване на Конфедерацията;
- приема схема за професионално и регионално структуриране на Конфедерацията;
- във връзка с чл.41 от Устава освобождава член на Изпълнителния съвет, извършил доказани нарушения на Устава, Програмата на КТ "Подкрепа" или при безспорно доказано неизпълнение на служебните му задължения;
- при доказани нарушения на Устава, решенията на Конгреса и Конфедеративния съвет, и действия и бездействия, уронващи престижа на Конфедерацията, взема решение за отстраняване на член на ръководен или контролен орган на всички нива на структурите на КТ"Подкрепа";
- когато член на ръководен или контролен орган на Конфедерацията е осъден с влязла в сила присъда за умишлено престъпление от общ характер и това уронва авторитета на Конфедерацията, той може да бъде изключен с решение на Конфедеративния съвет;
- утвърждава заместник на член на Изпълнителния съвет и на ККК на КТ "Подкрепа", но на не повече от половината, който отсъства продължително време по обективни причини, до завръщането му;
- избира Национален стачен комитет и утвърждава Наредба за дейността му;
- попълва състава на Изпълнителния съвет, на ККК и на Националния стачен комитет;
- приема решения за акции, включително и стачки в национален мащаб и ги препоръчва на своите членове;
- определя реда за свикване, организиране и провеждане на редовен Конгрес;
- решение за Извънреден конгрес може да се вземе от КС при писмено искане на 1/10 от индивидуалните членове на синдикалните секции на пълноправните членове на Конфедерацията, представено в Изпълнителния съвет;
- при необходимост Конфедеративният съвет може да сформира временни или постоянни експертни комисии.

■ **Изпълнителен съвет**. Постоянно действащ ръководен орган, който организира цялостната дейност на Конфедерацията между Конфедеративните съвети. Той се състои от Президент, вицепрезидент и конфедерални секретари. Ръководството на ККК може да участва с право на съвещателен глас. Изпълнителният съвет:

- изпълнява решенията на Конгреса и Конфедеративния съвет;
- изработва правилник за дейността си;
- подготвя и свиква заседанията на Конфедеративния съвет;
- взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на Конфедерацията;

- разглежда организационно - финансовата дейност на структурите на КТ "Подкрепа". При нарушаване на Наредбата за реда и начина на набиране, разходване и отчитане на финансовите средства от членски внос ИС разглежда случая и го внася в Конфедеративния съвет за решение.
- предлага на Конфедеративния съвет схема за отчет на пълноправните членове;
- следи за спазването на Конфедеративния устав, решенията на Конгреса и Конфедеративния съвет от пълноправните членове на КТ "Подкрепа";
- разглежда и одобрява бюджета за текущата година и го предлага на КС за утвърждаване;
- изготвя проект на щатния състав на Конфедерацията и го внася в КС за утвърждаване;
- информира структурите на Конфедерацията за дейността си.

■ **Президент**: избира се от Конгреса с мандат до следващия Конгрес. Има ръководни и представителни функции. Изразява волята на Изпълнителния и Конфедеративния съвети. Президентът:
- подписва документи относно дейността на Конфедерацията;
- свиква и ръководи заседанията на Изпълнителния съвет;
- делегира на вицепрезидента дейности, свързани с управлението на Конфедерацията;
- може временно да спре изпълнението на решение на Изпълнителния съвет или на ръководен орган на колективен член на КТ "Подкрепа" като сезира Конфедеративния съвет за вземане на решение по проблема. Президентът не може да делегира на други лица тези правомощия.
- може да свиква и ръководи заседанията на Конфедеративния съвет;
- отчита дейността на Изпълнителния съвет пред Конфедеративния съвет и Конгреса.

■ **Вицепрезидент**. Избира се от Конгреса с мандат до следващия Конгрес. В отсъствие на Президента или по негово възлагане той има правата и задълженията като на президента.

■ **Конфедерални секретари**. Организират и отговарят за дейността на ръководените от тях отдели, съгласно правилника за дейността на Изпълнителния съвет. Внасят за утвърждаване в Изпълнителния съвет структурата, щатния състав и бюджета на отделите. Отчитат дейността си пред Конфедеративния съвет и Конгреса, като изготвят писмена информация.

■ **Контролна дейност**. Осъществява се от Конфедерална контролна комисия (ККК), избрана от Конфедеративния съвет. Правомощията на ККК се определят от Конфедеративния съвет. Ръководството на ККК се избира от Конфедеративния съвет в екип от председател и зам. председател. ККК изработва Правилник за дейността си, който се утвърждава от КС. Отчита дейността си пред Конгреса, пред КС и ИС.

■ **Синдикална секция**. Синдикалната секция (СС) е основната структурна единица по месторабота и се учредява най-малко от 3 членове. Съобразно спецификата на труда в секцията могат да се обособяват синдикални групи. Не се допуска учредяване на повече от една секция на КТ "Подкрепа" при един и същи работодател, освен при изграждане или наличие на Фирмена синдикална организация (ФСО). Синдикалната секция възниква от датата на нейното учредяване и се регистрира в професионалната

структура Национална федерация (НФ) или Национален синдикат (НС) и в съответния Синдикален регионален съюз (СРС).

- **Фирмена синдикална организация** (ФСО). След предложение на синдикалната секция, по решение на Федеративния (Синдикален) съвет на съответните национална федерация или национален синдикат се създава фирмена синдикална организация (ФСО) при следните случаи: когато работодателят е с производствена или териториална разсредоточеност; при наличието на група работодатели; когато основният работодател е делегирал права по трудовите правоотношения и по колективното договаряне на ръководители на подразделения. ФСО се състои от обособени синдикални секции. Тези секции членуват в СРС, на чиято територия са и осъществяват дейността си съгласно Правилник за организацията и дейността на ФСО, приет от Конфедеративния съвет. ФСО осъществява координация между синдикалните секции при работодателя и по тяхно решение може да ги представлява пред него и пред други делегирани работодатели, както и пред Федеративния (Синдикалния) съвет на Националната федерация (Националния синдикат). Висш ръководен орган на синдикалната секция е общото (делегатско) събрание, което се провежда най-малко на шест месеца.
- **Регионален професионален синдикат** (РПС). Създава се по решение на съответен Федеративен (Синдикален) съвет на НФ (НС) и Регионален съвет на СРС. Състои се от обособени синдикални секции, членуващи в съответните НФ (НС) и СРС. Осъществява координация между синдикалните секции и ги представлява пред съответните: Федеративен (Синдикален) съвет на НФ (НС) и Регионален съвет на СРС. Седалището на РПС е седалището на съответния СРС.
- **Общински синдикален съюз** (ОбСС). Създава се по решение на Регионалния съвет на територията на съответния СРС. Състои се от обособени синдикални секции, намиращи се на територията на съответната община. Осъществява координация между синдикалните секции в общината и ги представлява пред Регионалния съвет на СРС. Седалището на ОбСС е седалището на съответната община.
- **Национални федерации, национални синдикати**. Обединяват синдикалните секции (СС), изградени на професионален принцип. Конкретната структура на НФ (НС), пълноправни членове на Конфедерацията, се регламентират с устройствените им актове (устави), приети на Националните им конференции, след предварително съгласуване с ИС и с ККК на КТ "Подкрепа". Органи на управление на НФ (НС) са: Национална конференция, Федеративен (синдикален) съвет и Изпълнителен съвет. Основните функции на НФ (НС) са:
  - да изготвят и сключват отраслови и браншови колективни трудови договори;
  - да представляват интересите на своите членове на всички нива и подпомагат СРС на регионално ниво;
  - да подготвят и организират курсове за синдикално и професионално обучение;
  - да участват в системата за социално сътрудничество на отраслово (браншово) ниво;
  - да представляват синдикален регионален съюз в отрасъла (бранша) за София – град;
  - да организират, провеждат и координират стачни действия в своя отрасъл (бранш) на национално ниво;

- да подпомагат СРС в организирането, провеждането и координирането на стачни
- действия в своя отрасъл (бранш) на регионално ниво.
- да представляват интересите на своите членове в органите на управление на пенсионни фондове.

- **Синдикален регионален съюз**. Обединява синдикалните секции и общинските синдикални съюзи на територията на съответния регион. Не се допуска учредяване на повече от един СРС на територията на даден регион, съгласно териториалното деление, прието от Конфедеративен съвет. Не се допуска членуване на секция от територията на даден регион към друг такъв. Органи на управление на СРС са: Регионална конференция, Регионален съвет и Изпълнителен съвет. Основните функции на СРС са:
  - осъществяват синдикална защита на колективните и индивидуалните си членове в региона и представляват интересите им на всички нива, и подпомагат националните федерации и националните синдикати на национално ниво;
  - оказват организационна и методическа помощ на всички синдикални структури;
  - изграждат нови секции и общински съюзи за увеличаване на членската маса;
  - подготвят и организират курсове за синдикално обучение;
  - оказват методическа помощ при провеждане на преговори и сключване на КТД по предприятия;
  - участват в системата за социално сътрудничество на регионално и общинско ниво;
  - организират, провеждат и координират стачни действия на територията на своите региони, съгласувано със съответната професионална организация;
  - изпълняват контролни, финансови и организационни функции;
  - изграждат Консултантски синдикални центрове.
- **Регионален съвет**. Висш ръководен орган на Синдикалния регионален съюз между две конференции. Състои се от членовете на Изпълнителния съвет, представители на общинските синдикални съюзи (ако са изградени такива), регионалните професионални структури и не обхванатите в тях секции, съгласно Правилника за работа на Регионалния съвет. Ръководството на контролния орган и експертите участват с право на съвещателен глас. Регионалният съвет:
  - изслушва и приема отчета за дейността на Изпълнителния съвет и на контролния орган;
  - избира контролен орган, определя правомощията и приема Правилник за работата му;
  - координира дейността на членовете си.
  - осигурява информация на членовете си за дейността на Синдикалния регионален съюз, на Конфедеративния съвет на КТ "Подкрепа", както и на цялата Конфедерация и обработва информацията, постъпила от тях;
  - утвърждава бюджета на СРС и на ОбСС.
  - може да освободи Член на Изпълнителния съвет и на контролния орган, извършил доказани нарушения на Устава на КТ "Подкрепа", решенията на Конгреса и на Конфедеративния съвет, както и при безспорно доказано неизпълнение на служебните му задължения.

- утвърждава заместник на член на Изпълнителния съвет и контролния орган, но на не повече от половината, който отсъства продължително време по обективни причини, до завръщането му.
- попълва състава на Изпълнителния съвет.
- приема решения за акции, включително и стачки на своята територия след съгласуване с ръководните органи на Конфедерацията;
- избира регионален стачен комитет;
- определя реда за свикване, организиране и провеждане на редовна регионална конференция;
- по решение на РС на територията на СРС могат да бъдат създавани Общински синдикални съюзи (ОбСС).

■ **Изпълнителен съвет**. Постоянно действащ ръководен орган, който организира цялостната дейност на организацията между регионалните съвети. Той се състои от председател, заместник-председател и регионални секретари. Ръководството на контролния орган участва с право на съвещателен глас. Изпълнителният съвет:
- изготвя структурата, щатното разписание и бюджета на организацията и внася последния в Регионалния съвет за утвърждаване;
- изпълнява решенията на Конференцията и Регионалния съвет;
- подготвя и свиква заседания на Регионалния съвет;
- взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на организацията;
- разглежда и утвърждава заявление за членство в СРС, както и за асоцииране на
- членове към него;
- организира при нужда експертни групи и технически органи;
- организира цялостната финансова дейност на организацията.

■ **Председател на Синдикален регионален съюз "Подкрепа"**. Избира се от конференцията с мандат до следващата конференция. Има ръководни и представителни функции, изразява волята на Изпълнителния и Регионалния съвет. Подписва документи относно дейността на организацията, включително и финансовите. Свиква и ръководи заседанията на изпълнителния съвет. Взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на организацията. Назначава щатния състав на СРС. Назначава експертни групи и технически органи. Отчита дейността на Изпълнителния съвет пред Регионалния съвет и Конференцията.

■ **Заместник-председател**. Избира се от Конференцията с мандат до следващата Конференция. В отсъствие на председателя или по негово възлагане той има правата и задълженията на председател на Синдикален регионален съюз.

■ **Регионални секретари**. Избират се от Конференцията с мандат до следващата Конференция. Изпълнителният съвет определя функциите на регионалните секретари. Отчитат дейността си пред Регионалния съвет и Конференцията.

■ **Регионална контролна комисия** (РКК). Извършва контролната дейност на СРС на КТ "Подкрепа". Председателят и заместник-председателя на РКК не могат да бъдат избирани в ръководните органи на Конфедерацията и нейните структури, но могат да бъдат делегати на Конференцията на СРС на КТ "Подкрепа". Отчита дейността си пред РС и Конференцията на СРС на КТ "Подкрепа".

2.3.2.2.5 Пълноправни членове (националните федерации и националните синдикати, и синдикалните регионални съюзи)

2.3.2.2.5.1 Професионални организации на КТ "Подкрепа":

- Федерация "Атомна енергетика"
- Федерация "Земеделие и горско стопанство"
- Федерация "Лека промишленост"
- Медицинска федерация
- Синдикална миньорска федерация
- Федерация "Съобщения"
- Федерация "Енергетика"
- Федерация "Култура"
- Синдикална федерация на машиностроителите и металоработниците
- Федерация "Металургия"
- Федерация "Строителство, индустрия и водоснабдяване"
- Федерация на транспортните работници
- Национална федерация "Техническа индустрия, наука, информатика"
- Федерация "Химия"
- Национален синдикат на административните служители
- Съюз на журналистите в България "Подкрепа"
- Синдикат "Отбрана"
- Синдикат "Тютюнева промишленост"
- Федерация "Търговия, услуги, контролни органи, туризъм"
- Федерация "Хранителна и питейна промишленост"
- Национален железничарски синдикат
- Синдикат "Образование"
- Национален синдикат телевизия и радио
- НПС на служителите в сигурността и охраната
- Синдикат на локомотивните машинисти

2.3.2.2.5.2 Синдикални регионални съюзи(СРС) на КТ "Подкрепа"

СРС на КТ "Подкрепа" са изградени в градовете: Асеновград, Благоевград, Бургас, Бяла, Варна, Велико Търново, Видин, Враца, Габрово, Гоце Делчев, Димитровград, Добрич, Дупница, Казанлък, Карлово, Кърджали, Кюстендил, Ловеч, Лом, Монтана, Пазарджик, Перник, Плевен, Пловдив, Разград, Русе, Силистра, Сливен, Смолян, София, Стара Загора, Търговище, Хасково, Шумен и Ямбол.

2.3.2.2.6 Капацитет на организациите на работодателите и на работниците и служителите за участие при формиране и реализиране на политиката по БЗР в икономическа дейност "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини":

№	Организации на работодателите и на работниците и служителите, призна-ти за представителни на национално ниво	Федерация, Синдикат, Съюз и др.	Териториални поделения	Актуален адрес, интернет страница, e-mail
1	БСК	Българската минно-геоложка камара	Няма информация	Председател: д-р инж. Лъчезар Цоцорков Адрес: София 1401, кв. "Манастирски ливади - изток", бул. "Околовръстен път" № 27,ет.1 T: +359 2 822 9373 E: office@bmgk-bg.org W: http://www.bmgk-bg.org
2	КНСБ	ФЕДЕРАЦИЯ НА НЕЗАВИСИМИТЕ СИНДИКАТИ НА МИНЬОРИТЕ - КНСБ	Няма информация	Председател: Валентин Вълчев Адрес: София 1233, ул. "Враня" № 32 T: T: +359 2 9310 400 E: fnsm@sbline.net
3	ПОДКРЕПА	СИНДИКАЛНА МИНЬОРСКА ФЕДЕРАЦИЯ - ПОДКРЕПА	Няма информация	Председател: Владимир Топалов Адрес: София 1125, бул. "Драган Цанков" 35 T: +359 2 871 3999 E: minors_federation@abv.bg
4	-	Асоциация "Български въгледобив"	Няма информация	Председател: д-р инж. Иван Марков Адрес: София, 1000 ул. "Г.С.Раковски" 108, ст.510 T: +359 2 986 1918 E:office@a-bv.org W: http://www.a-bv.org/

2.4 Други организации с функции в областта на БЗР.

2.4.1 Лаборатории за измерване факторите на работната среда и органи за контрол

Установяването на съответствието на работната среда, трудовия процес, използваната технология и работното оборудване с нормите и изискванията за безопасни и здравословни условия на труд се осъществява посредством подходите, методите и формите за извършване на оценката на риска (чл. 217, ал. 1 на Наредба №7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване).

Съгласно чл. 10, ал. 1 на Наредба №5 за реда, начина и периодичността на извършване на оценка на риска, един от източниците на информация за оценяване на риска са данните от проведени наблюдения и измервания на факторите на работната среда и на специфични показатели за безопасност на работни процеси, работно оборудване и работни места. Измерват се:

- специфичните показатели за безопасност на работни процеси, работно оборудване и работни места;
- стойностите на елементите за микроклимата, токсичните вещества и праха във въздуха, шума, вибрациите, осветлението и лъченията;
- физическото натоварване на работниците и служителите.

Необходимите измервания се извършват от звена и специалисти на работодателя и/или от упълномощени от Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация" юридически и физически лица (чл. 217, ал. 4 на Наредба №7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване).

По смисъла на Закона за националната акредитация на органи за оценяване на съответствието (ЗНАООС) (Обн., ДВ, бр. 100 от 2005 г., изм., бр. 105 от 2005 г., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 42 от 2009 г., изм., бр. 82 от 2009 г., изм. и доп., бр. 41 от 2010 г.) лабораториите за измерване факторите на работната среда и органите за контрол попадат в обхвата на органите за оценяване на съответствието (ООС), които се акредитират от Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация" (ИА БСА).

ИА БСА е единственият орган в Република България, който има право да извършва акредитация на органи за оценяване на съответствието. Тя е националният орган по акредитация на Република България в съответствие с Регламент (ЕО) №765/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 9 юли 2008 г. за определяне на изискванията за акредитация и надзор на пазара във връзка с предлагането на пазара на продукти и за отмяна на Регламент (ЕИО) №339/93 (ОВ, L 218/30 от 13 август 2008 г.), наричан по-нататък "Регламент (ЕО) №765/2008" (чл. 2 ЗНАООС).

Акредитацията се извършва при условията и по реда, определени в ЗНАООС и в процедурите и правилата за акредитация[63], утвърдени от ИА БСА.

2.4.1.1 Потребители на услугите по акредитация

Акредитация могат да получат еднолични търговци и юридически лица, установени:

- на територията на Република България;
- в друга държава - членка на Европейския съюз, в друга държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или в Конфедерация Швейцария, при спазване на чл. 7 от Регламент (ЕО) №765/2008;
- в трети държави.

2.4.1.2 Документи, необходими за акредитация на ООС

- Процедура за акредитация BASQR 2;
- Правила за работа на Комисия по акредитация BASQR 3;
- Правила за работа на Комисия по възражения BASQR 4;
- Правила за ползване на акредитационния символ на ИА БСА BASQR 5;
- Правила за работата на ТКА BASQR 6;
- Ценоразпис на услугите по акредитация BASQR 8;
- Правила за работата на Съвета по акредитация BASQR 10;
- Процедура за провеждане на междулабораторни сравнения и изпитвания за пригодност BASQR 18;
- Процедура за уреждане на жалби BASQR 25;

[63] Процедурите и правилата за акредитация на агенцията са публикувани на страницата на ИА БСА в интернет на адрес http://www.nab-bas.bg/

- Процедура за прилагане на политиката за проследимост на ИА БСА BASQR 27;
- Инструкция за определяне на времетраенето на оценката на място. Влияещи фактори с BASQI 2;
- Критични ЕА сектори в областта на акредитация на органи по сертификация на системи за управление BASQI 2 приложение 1;
- Критични ЕА сектори в областта на акредитация на органи по сертификация на системи за управление на околната среда BASQI 2 приложение 2;
- Инструкция за критериите и методите на акредитация и надзор на проверяващи по околната среда, съгласно Регламент (ЕО) No 1221/2009 на Европейският парламент и на съвета, BASQI 4;
- Инструкция за етично поведение на служителите от администрацията на ИА БСА BASQI 11;
- Инструкция за акредитация на верификационни органи на доклади на операторите на инсталации на емисии на парникови газове BASQI 12.

2.4.1.3 Процедурата на акредитация включва следните етапи:

- подаване на заявление и откриване на процедура;
- предварително проучване;
- оценка на място;
- издаване на решение;
- поддържане на акредитацията.

2.4.1.3.1 Подаване на заявление и откриване на процедура за акредитация

Писмено заявление може да подаде всеки ООС, който не е в процедура за акредитация, преакредитация или разширяване на акредитацията. Всеки ООС може да кандидатства за преакредитация или разширяване на обхват на акредитация, ако не е със спряна или временно ограничена акредитация или не е в процедура по спиране, ограничаване или отнемане.

Кандидатът за акредитация подава заявление за акредитация[64], съдържащо приложимите формуляри и документи, надлежно попълнени и подписани от посоченото в тях лице.

Заявлението за акредитация е комплект от документи, съдържащ декларация, с която заявителят се задължава да спазва изискванията за акредитация, предвидените срокове и правилата на агенцията. Комплектът от документи съдържа и всички необходими документи по т. 4.1.2. по видове дейности.

- Оценка на възможността за изпълнение и проверка на заявлението.

В срок до 30 дни от подаване на заявлението агенцията извършва оценка на възможностите си и компетентността си за неговото изпълнение и извършва проверка за пълнотата и редовността на представените документи, като в случай на непълнота или нередовност на заявителя се дават указания и се определя срок за отстраняването им.

[64] заявление за акредитация – заявление за акредитация, преакредитация или разширяване на обхвата на акредитация в зависимост от конкретния случай

В срок до 15 дни от подаване на заявлението ИА БСА извършва оценка на способността си да извърши акредитацията, по отношение на: обхвата си на дейност на ИА БСА; наличие на компетентност за извършване на акредитация по отношение на заявения обхват; наличие на подходящи, компетентни и на разположение водещи и технически оценители/експерти; възможност да бъде реализирана процедурата за акредитация, във връзка с местоположението на дейността на ООС и/или по отношение на езика, използван от заявителя или други специфични условия във връзка с изискванията за акредитация; възможност за спазване сроковете на процедурата за акредитация.

Ако дейността, заявена за акредитация е извън обхвата на дейностите по акредитация на ИА БСА, агенцията информира заявителя и при изрично негово желание може да предприеме действия по реда на процедура за нови дейности BASQR 17.

Ако ИА БСА установи, че не е компетентна да извърши оценяване за заявения обхват или не разполага с подходящи водещ оценител/технически оценители/ експерти, предлага на заявителя привличане на такива от Национален орган по акредитация, пълноправен член на ЕА. В този случай може да се наложат промени в сроковете по изпълнение на процедурата и цените на услугите по акредитация. Процедура по акредитация се открива след писмено съгласие на заявителя за привличане на чуждестранни оценители/експерти.

При приемане на заявление за ОС, ИА БСА извършва прегледа и осигурява необходимите условия за изпълнение на заявлението за акредитация съгласно изискванията на Регламент (ЕО) №1221/2009.

В срок до 15 дни след извършена оценка на възможността за изпълнение на заявлението, ИА БСА извършва проверка по отношение на пълнотата[65] и редовността[66] му.

В случай, че бъде установена непълнота или нередовност на заявлението за акредитация, заявителят се уведомява с писмено, като се дават указания и се определя срок не по-дълъг от 1 месец за тяхното отстраняване при първоначална акредитация и не по-дълъг от 7 дни при преакредитация и разширяване на обхвата. При неотстраняване на констатирани непълнота/нередовност, заявлението с подадените документи се връща на заявителя с отказ за регистрация на заявлението за акредитация.

- Определяне и съгласуване на водещ оценител и брой показатели

В срок до 7 дни след установяване на пълнота и редовност на всички необходими документи ИА БСА определя водещ оценител по конкретното заявление, за което писмено се уведомява лицето, което желае да получи акредитация (заявителят).

[65] Непълнота - констатирано е отсъствие на един или повече документи, изброени в обхвата на необходимите документи за акредитация, и/ или необосновано отсъствие на информация в един или повече от представените документи.

[66] Нередовност - констатирано е липса на един или повече от атрибутите на документа, представяне на документ с невярно съдържание и/или невалиден документ и/или на документ, принадлежащ на друго юридическо лице, и/или установяване на противоречие с или неизпълнение/неспазване на утвърдена от Съвета по акредитация политика на ИА БСА, и/ или установяване на противоречие с или неизпълнение/неспазване на утвърдено решение на ТКА.

В срок до 5-дни от получаване на уведомителното писмо, заявителят има право да възрази еднократно срещу определения водещ оценител и/или определеният брой показатели.

В случай, че заявителят не възрази писмено в определения срок на съгласувателното писмо, ИА БСА приема, че той е съгласен с избора на водещ оценител и брой показатели.

- Откриване на процедура

След съгласуване на определения водещ оценител и броя показатели от заявителя, агенцията открива процедура за акредитация и поставя регистрационен номер на открита процедура върху заявлението за акредитация.

До заявителя се изпраща писмо, с което се информира за регистрационния номер на откритата процедура за акредитация и дължимата сума за извършване на предварително проучване, съгласно приложена към писмото фактура. В срок до 5 дни от получаване на уведомителното писмо, заявителят е длъжен да заплати определената цена за предварително проучване.

- Отказ от откриване на процедура

ИА БСА отказва откриване на процедура за акредитация, когато е на лице едно или повече от следните обстоятелства:

- заявена за акредитация дейност извън обхвата на дейност на ИА БСА;
- липса на компетентност за извършване на акредитация по отношение на заявения от клиента обхват;
- липса на подходящи, включително компетентни и на разположение водещ оценител и/или технически оценители/експерти;
- невъзможност да бъде реализирана процедурата за акредитация, във връзка с местоположение на дейността на ООС и/или по отношение на езика, използван от заявителя и/или други специфични условия във връзка с изискванията за акредитация/;
- невъзможност за спазване сроковете за акредитация;
- неизпълнение на финансови задължения по открити процедури и/или поддържане на акредитацията на юридическо лице, към което принадлежи ООС;
- неспазване на срока, определен за изпращане/представяне в ИА БСА на документи, допълнени и преразгледани по отношение на пълнота и/или редовност;
- повторно наличие на непълнота или нередовност на подадените документи за акредитация;
- неприключила процедура за акредитация, преакредитация или разширяване на акредитацията по заявление на същия кандидат;
- спряна акредитация или започнала процедура по спиране или отнемане на акредитацията на кандидата;
- период до изтичане валидността на предоставена акредитация по-малък от 8 месеца при заявление за преакредитация и/или разширяване на обхвата на акредитация;

- непредставяне на доказателства, че са отстранени несъответствията с изискванията за акредитация;
- непостигане съгласие за определен/и водещ оценител и/или брой показатели.

Лицата, на които е отказана акредитация, могат да подадат заявление за акредитация отново след представяне на доказателства, че са отстранени несъответствията с изискванията за акредитация и с процедурите за акредитация на агенцията.

Акредитирано лице, желаещо да получи акредитация по друг стандарт, следва реда за получаване на нова регистрация.

2.4.1.3.2 Предварително проучване

Предварителното проучване представлява преглед на документите и записите и оценка на тяхното съответствие с изискванията за акредитация.

Предварителното проучване при преакредитация и разширяване на обхвата на акредитация включва и преглед на предходни оценки.

В етапа на предварително проучване за първоначална акредитация, при изразено писмено желание на заявителя, може да бъде проведена предварителна оценка на място.

Предварителното проучване се извършва от определения водещ оценител, който да направи преглед на предоставените от кандидата за акредитация, документи и записи и оценка по документираната система за съответствие с приложимите изисквания за акредитация. При необходимост може да бъде включен технически оценител/експерт. Предварителното проучване завършва с доклад от водещия оценител с експертно заключение и предложение за следващ етап на процедурата.

Предварителното проучване се провежда до един месец от датата на откриване на процедурата за акредитация, за което на клиента се предоставя доклад от определения водещ оценител. В този срок, ако са констатирани пропуски, на клиента се предоставя констативен доклад и срокът се удължава с един месец (до два месеца от откриване на процедурата). В рамките на десет дни от получаване на констативния доклад заявителят е длъжен да представи в ИА БСА документирани доказателства за отстраняване на пропуските.

Предварителната оценка на място позволява да се определи и формулира в детайли обхвата на акредитация на кандидата, да се направи оценка на готовността му за преминаване към първоначална оценка, както и да се подпомогне нейното планиране. Предварителната оценка на място приключва с предоставяне на доклад в срока на предварителното проучване (до един месец от откриване на процедурата) или при констатиране на пропуски с предоставяне на констативен доклад (BASQA 2.1.1) в деня на приключване на оценката на място.

В рамките на десет дни от получаване на констативен доклад (BASQA 2.1.1) заявителят е длъжен да представи в ИА БСА документирани доказателства за отстраняването на констатираните пропуски (BASQA 2.1.1).

В случай че, пропуските не са отстранени или сроковете не са спазени, БСА решава как да продължи процедурата по акредитация, а именно: извършване на оценка на място или отказ от акредитация.

2.4.1.3.3 Оценка на място

Ако е налице положително експертно заключение от предварителното проучване, се извършва оценка на място от екип от оценители, чиято цел е да оцени съответствието с изискванията за акредитация.

Оценяването на място включва един или повече от следните методи:

- преглед на документи – оценка на наръчника по качеството и други документи от системата за управление на ООС за съответствие с изискванията за акредитация;
- преглед на записите на ООС от извършената дейност, за персонала, от контрола на качеството, вътрешни одити, прегледи от ръководството, доклади от предходни оценки, доклади от оценки на други органи по акредитация и др.;
- офис оценка – оценка на практическото прилагане на документираната система за управление на ООС чрез оценка на документирани доказателства;
- наблюдение (witness) – наблюдение и оценка на дейности, извършвани от ООС (такива като изпитване; калибриране; сертификация на продукти, на системи, на персонал; контрол; заверяване на доклад по околна среда и други). Наблюдението на дейностите е задължителен елемент от оценката на място.;
- изпитване за пригодност - оценка на компетентността на ООС при участието им в междулабораторни сравнения (ILC) при изпитване/калибриране. Този метод е задължителен за оценяването на лабораториите за изпитване и/или калибриране;
- интервю – оценка на компетентността на персонала на ООС чрез целенасочено интервю.

Оценката на място следва да бъде проведена в срок до 3 месеца от датата на приключване на предварителното проучване при процедури за първоначална акредитация и в срок до 1 месец от датата на приключване на предварителното проучване при процедури за преакредитация/разширяване на обхвата на акредитация.

Оценката на място започва с откриваща среща и приключва със закриваща среща.

По време на оценката на място екипът оценява степента на внедряване, поддържане и ефикасността на системата за управление и компетентността на ООС. Органът за оценка на съответствието трябва да демонстрира че е компетентен да извършва всички дейности и във всички области, за които е заявил желание за акредитация.

В срок до 15 дни от закриващата среща, екипът трябва да изготви доклад, който да съдържа задължително: записи от проведените наблюдения на дейността; заключение за състоянието на системата за управление и компетентността на ООС; заключение за съответствието на дейността на ООС с изискванията за акредитация и констатираните несъответствия, ако има такива. ИА БСА предоставя доклада от оценката на ООС.

2.4.1.3.4 Решение за акредитация

Вземане на решение по процедурата за акредитация се основава на:

- препоръките на екипа оценители в доклада от оценка, основани на констатациите по време на оценяването;
- становището с предложение за решение на Комисията по акредитация (КА) след запознаване с доклада на водещия оценител/екип и ако е необходимо с документите/записите на ООС. КА заседава в период до 6 месеца от провеждане на оценка на място. Ако посочения период е изтекъл, се извършва извънредна оценка за сметка на страната, по чиято вина не е спазен горепосочения срок;
- решение на изпълнителния директор на ИА БСА за предоставяне, отказване, ограничаване на обхвата, временно спиране, временно ограничаване или за отнемане на акредитацията след становище с предложение за решение на КА. Решението на изпълнителния директор може да бъде съобразено със становището на Комисията по акредитация или да се различава от него. При писмено заявление от акредитираното лице за ограничаване на обхвата, временно спиране, временно ограничаване или за отнемане/отказ на акредитацията, решението се взема от изпълнителния директор без становище от комисия по акредитация.

Когато решението е различно от становището на КА, то се докладва пред Съвета по акредитация. Съветът по акредитация разглежда становището на КА и досието на ООС и излиза със становище. Становището на СА по конкретния случай се предоставя на двете страни – на ръководството на ООС и на изпълнителния директор на ИА БСА.

При положително решение, проект на обхвата на акредитация се предоставя за съгласуване на ООС, който трябва да бъде върнат в ИА БСА с положен подпис от представляващия ООС на всяка страница, удостоверяващ приемливостта на изготвения проект в срок до 15 дни.

При отрицателно решение, лицето може да кандидатства отново за акредитация не по-рано от 6 месеца от датата на получаване на заповедта.

При установяване, че лицето не отговаря на изискванията за акредитация, ИА БСА отказва акредитация с мотивирана писмена заповед, която се съобщава на заявителя в 7 дневен срок от издаването й.

2.4.1.3.4.1 Документи за акредитация

При установяване, че лицето отговаря на изискванията и на процедурите за акредитация на агенцията, изпълнителният директор на агенцията издава заповед и сертификат за акредитация в срок един месец от представянето на писменото становище.

Сертификатът за акредитация удостоверява компетентността на акредитираните лица да извършват дейности по оценяване на съответствието на посочения в него адрес по местонахождение. Сертификатът е поименен и не подлежи на преотстъпване или прехвърляне от страна на акредитираното лице, освен при спазване изискванията на процедурата за акредитация на агенцията. Сертификатът съдържа:

- наименование и марка (лого) на агенцията;
- номер и дата на издаване на сертификата;
- наименование, седалище и адрес на управление и единен идентификационен код - за юридическо лице или едноличен търговец, или еквивалентни данни за чуждестранно юридическо лице;
- идентификационни данни на акредитирания обект;
- основание за издаването му - нормативен акт, стандарт, ръководство;
- вида на дейността по оценяване на съответствието, обхват, дата на издаване и срок на валидност; обхватът може да бъде представен в приложение към сертификата;
- подпис на изпълнителния директор на агенцията или на заместник изпълнителния директор в случаите по чл. 10, ал. 5 от ЗНАООС;
- номер и дата на приложението, ако има такова;
- дата на първоначалната акредитация в случаите, когато има получена.

2.4.1.3.5 Поддържане на акредитацията

Акредитацията е с валидност от 4 години от датата на издаване на сертификата за акредитация. Поддържането на акредитацията се извършва за целия период на валидност на сертификата за акредитация. Поддържането на акредитацията включва надзор и други действия, извършвани от ИА БСА, с цел да се осигури непрекъснато съответствие на дейността на акредитираните лица с изискванията и процедурите за акредитация на агенцията и запазване на доверието в качеството на предлаганите от акредитираните лица услуги.

След предоставяне на акредитация, акредитираните ООС се оценяват периодично. До изтичане на валидността на акредитацията агенцията извършва периодични надзорни оценки.

По време на периода на валидност на акредитация, акредитираният ООС може да промени (ограничи или разшири) обхвата на акредитация, като срокът на валидност на предоставената акредитация не се променя.

Решенията за спиране на акредитацията за целия или спиране на акредитацията за част от предоставения обхват (временно ограничаване на обхвата), за ограничаване и отнемане на акредитацията се вземат при изпълнение на правилата и процедурите на агенцията.

Надзорът се осъществява чрез оценка на място за установяване съответствието на акредитираните лица с изискванията за акредитация и с процедурите за акредитация на агенцията, като се взема предвид и участие на акредитираните лаборатории в междулабораторни сравнения, изпитвания за пригодност или други дейности, удостоверяващи компетентността на акредитираните лица.

Планов надзор се провежда въз основа на утвърдени програми за периодична оценка на компетентността на акредитираните лица.

След предоставяне на първоначална акредитация/преакредитация първият планов надзор чрез оценка на място се извършва в срок от 9 до 12 месеца от датата на издаване на сертификата за

първоначална акредитация/преакредитация. Всеки следващ планов надзор/преоценка се извършва в срок от 18 до 24 месеца от предходната оценка на място.

Всеки отказ на ООС за провеждане на надзор в нарушаване на регламентираните периоди за неговото провеждане се счита за неизпълнение на изискванията за акредитация и води до спиране на акредитацията.

ИА БСА може да реши да извърши извънредна оценка на място при получена информация за настъпили промени в условията, при които е предоставена акредитацията, постъпили писмени сигнали за нарушения от страна на акредитирани лица, публикувани или огласени критични материали в средствата за масово осведомяване, сигнали за некоректно позоваване на акредитацията, заблуждаващо използване на акредитацията в рекламни материали и други. Извънредна оценка на място ще бъде извършена от ИА БСА при постъпила информация от Орган по сертификация на продукти за неговите намерения да използва неакредитиран ООС като подизпълнител.

В срок до 1 месец след получаване/огласяване на сигнал/информация, ИА БСА може да изиска първоначално писмена информация от ООС във връзка със сигнала/жалбата и/или да извърши извънредна оценка на място.

Обхватът на извънредната оценка се определя от спецификата на всеки конкретен случай, за който е сезирана или се самосезира ИА БСА. Ако в период до три месеца от датата на получаване/огласяване на сигнал/информация, е планирано провеждане на планов надзор, същият може да бъде проведен в рамките на извънредната оценка. При надзор по сигнал ООС се уведомява само за датата на оценката на място.

2.4.1.4 Преиздаване на сертификат за акредитация

ИА БСА преиздава сертификат за акредитация при промяна на елемент от съдържанието на сертификата.

- Условия, при които се извършва преиздаване на сертификат за акредитация на ООС:
  - органът за оценка на съответствието (ООС) отговаря на изискванията за акредитация;
  - политиката и системата за управление остават непроменени;
  - управлението на юридическото лице и ООС, както и основния персонал на ООС остават непроменени;
  - организационната структура на ООС остава непроменена;
  - методите и процедурите за оценка на съответствието остават същите;
  - техническите средства остават същите, ако е приложимо (напр. орган по сертификация на системи за управление).
- Условия, при които се извършва прехвърляне на предоставена акредитация на ООС, съгласно чл. 22 на ЗНАООС:
  - наличие на документирани доказателства за преминаване на ООС от едното към другото юридическо лице;

- наличие на доказателства за изгубване на права като акредитиран ООС на единия правен субект и прехвърлянето на правата към новия правен субект;
- декларация за доброволен отказ от акредитация от името на старото юридическо лице;
- публично изявление, че предоставената акредитация към старото юридическо лице е невалидна;
- преминалият към новото юридическо лице ООС продължава да отговаря на изискванията за акредитация;
- политиката и системата за управление на ООС остават непроменени;
- ръководството на ООС, както и основния персонал на ООС остават непроменени;
- организационната структура на ООС в рамките на юридическо лице остава непроменена;
- методите и процедурите за оценка на съответствието остават същите;
- техническите средства остават същите, ако е приложимо (напр. орган по сертификация на системи за управление).

Преди да вземе решение относно преиздаване на сертификат за акредитацията или прехвърляне на предоставената акредитацията, БСА извършва оценка най-малко чрез преглед на представените от ООС документи. При необходимост, ИА БСА извършва и оценка на място за установяване на съответствието на ОСС с изискванията за акредитация.

Решението за преиздаване/прехвърляне на акредитацията се взема от изпълнителния директор въз основа на доклад от водещ оценител/екип по оценяване, провел последната оценка на място. При положително решение, ООС получава нови документи за акредитация, в които е отразена настъпилата промяна, като регистрационния номер на сертификата за акредитация не се променя.

2.4.1.5 Спиране на акредитацията за целия или за част от предоставения обхват (временно ограничаване на обхвата на акредитация)

Спирането или временното ограничаване на обхвата на акредитацията може да се извърши за срок до 6 месеца. ИА БСА извършва спиране на акредитацията, когато обективни доказателства, установени по време на оценки на място или по друг начин, показват, че акредитираното лице не съответства на изискванията за акредитация и процедурите на агенцията и то не е предприело ефикасни и навременни коригиращи действия.

ИА БСА извършва временно ограничаване обхвата на акредитацията, когато акредитираното лице е временно в невъзможност да извършва част от дейностите, за които е акредитирано, и те не влияят на възможността му да извършва дейността си по останалата част от обхвата.

Спирането или временното ограничаване е процес, при който акредитацията е временно невалидна за целия или за част от обхвата на акредитация.

Лицето, чиято акредитация е с ограничен или временно ограничен обхват, получава сертификат за акредитация с ограничен или временно ограничен обхват.

При спиране на акредитацията, акредитираното лице е длъжно да върне в агенцията оригиналите на сертификата за акредитация и на приложението към него в 14-дневен срок от получаване на заповедта и да спре позоваването си на акредитация независимо дали е оспорило или не заповедта.

2.4.1.5.1 Възстановяване на акредитацията

След официално изявено желание от ООС за възстановяване на акредитацията в срок до 5 месеца от датата на заповедта за спиране или временно ограничаване на обхвата на акредитация, ИА БСА извършва извънредна оценка на място. Ако по време на тази оценка ООС не успее да демонстрира съответствие с изискванията за акредитация или ако липсва изявено желание от страна на ООС за възстановяване на акредитацията ИА БСА преминава към отнемане или ограничаване обхвата на акредитацията.

Решението за възстановяване на акредитацията се взема от изпълнителния директор въз основа на предложение в доклад от оценка на екипа.

2.4.1.6 Ограничаване на акредитацията

ИА БСА извършва ограничаване на обхвата на акредитация, когато обективни доказателства, установени по време на оценки на място или по друг начин, показват, че акредитираното лице не съответства на изискванията за акредитация за определена част от акредитирания обхват, но това не влияе на възможността му да извършва дейността си по останалата част от обхвата или в срока на временното ограничаване на обхвата на акредитацията и акредитираното лице не успее да докаже възможността си да извършва дейностите, за които временно му е ограничена акредитацията.

2.4.1.6.1 Възстановяване на акредитацията

ООС може да възстанови обхвата/областта на предоставената му акредитация чрез процедура по възстановяване на обхвата на акредитация, но не по–рано от 6 месеца от датата на влизане в сила на заповедта за временно спиране/ограничаване на обхвата на акредитация.

2.4.1.7 Отказ за предоставяне на акредитация, разширяване обхвата на акредитацията или преакредитацията и отнемане на акредитацията

Отказ за предоставяне на акредитация, разширяване обхвата на акредитацията или преакредитацията и отнемане на акредитацията е процес, при който заявения/предоставения обхват на акредитация е отказан/напълно прекратен (отнет).

ИА БСА отказва/отнема акредитация, когато акредитираното лице или кандидатът за акредитация:

- е в невъзможност да извършва дейностите, за които е акредитирано или кандидатства;
- не изпълнява или не поддържа едно или повече от изискванията за акредитация, което води до заключение, че дейността на органа за оценяване на съответствието, компетентността му и системата за управление не са в състояние да осигурят

необходимото качество на предоставяните услуги, включително достоверността на издаваните от него документи;

- в период на акредитация се позовава в дейността си на акредитация за неакредитиран обхват;
- издаде неистински или преправен документ, или документ с невярно съдържание;
- компрометира агенцията със свои действия или бездействия;
- ООС не е успяло в определения период да демонстрира съответствие с изискванията за акредитация или не уведоми за желанието си за възстановяване на акредитацията в посочения срок;
- не заплаща услугите по акредитация съгласно утвърдения ценоразпис;
- наличие на писмено заявление от ООС за отнемане на акредитацията или отказ от акредитация. Изпълнителният директор е длъжен да се съобрази с желанието на ООС независимо дали има обективни причини за това.

При отнемане на акредитацията, акредитираното лице е длъжно да върне в агенцията оригиналите на сертификата за акредитация и приложението към него в 14-дневен срок от получаване на заповедта и да спре позоваването си на акредитация независимо дали е оспорило или не заповедта.

Лице, чиято акредитация е отнета, може да кандидатства отново за акредитация не по-рано от 6 месеца от датата на влизане в сила на заповедта за отнемане на акредитация и представяне на доказателства, че са отстранени несъответствията с изискванията за акредитация.

2.4.1.8 Преакредитация

Преакредитация е последващо потвърждаване на компетентността на акредитирано лице по същия нормативен акт, стандарт или ръководство, определени в издадения сертификат за акредитация.

Не по-късно от 8 (осем) месеца преди изтичане валидността на акредитация, ООС трябва да подаде заявление за преакредитация в ИА БСА.

Ако ООС пропусне да подаде заявлението за преакредитация в определения срок, се следва процедурата при първоначална акредитация, за което кандидатът трябва изрично да заяви желание с подаване на заявление за първоначална акредитация. В този случай ООС губи регистрационния номер на предоставения му сертификат за акредитация.

При откриване на процедура за преакредитация, агенцията извършва преакредитацията в срок до изтичане валидността на сертификата на вече предоставената акредитация. В случай, че агенцията не извърши преакредитация в срок до изтичане на валидността на предоставената акредитация, поради зависещи от нея обстоятелства, по искане на заявителя, изпълнителният директор на агенцията със заповед удължава до 6 месеца срока на валидност на сертификата за акредитация.

Удължаването на срока на валидност на акредитацията е по предложение на водещия оценител, провел последната оценка на място, след анализ на изпълнението на следните изисквания от страна на ООС:

- спазен срок за подаване на заявлението за преакредитация;
- спазен срок за изплащане на всички финансови задължения;
- липса на значителни несъответствия или при наличие на такива, приет подробен план за тяхното изпълнение.

2.4.1.9 Разширяване на обхвата на акредитация

Разширяване обхвата на акредитация е допълнение към предоставен обхват или към области на акредитация, съгласно критериите за акредитация, по който ООС е акредитиран.

Акредитираните лица могат да подават заявления за разширяване обхвата на акредитацията си съгласно изискванията на нормативния акт, стандарта или ръководството, по което са акредитирани през целия период на своята акредитация.

Разширяване на обхвата на акредитация се извършва чрез:

- разширяване обхвата на акредитираната област на дейност;
- разширяване обхвата на акредитацията в нова област на дейност, което включва ново местонахождение на извършваната дейност.

В зависимост от големината и естеството на исканото разширяване, ИА БСА решава как да процедира по отношение на оценката на място за всеки конкретен случай, но основните правила са следните:

- оценката за разширяване на обхвата на акредитация в рамките на вече акредитиран обхват и извън обхвата на акредитация до 30% от акредитирания обхват, може да се извършва по време на оценки при планов надзор и преакредитация;
- оценка за разширяване на обхвата на акредитация, когато е заявен обхват на разширяване извън акредитирания обхват повече от 30% от акредитирания обхват се извършва с оценка на място за разширяване на обхвата;
- оценка за разширяване на област на акредитация (офиси/помещения, в които ООС извършва дейности по оценяване на съответствието) се извършва с оценка на място за разширяване.

2.4.1.10 Обжалване

Решенията на изпълнителния директор за отказ от акредитация, преакредитация или от разширяване на обхвата на акредитация, за ограничаване, временно ограничаване или спиране или отнемане на акредитацията подлежат на обжалване по реда на Административно процесуалния кодекс.

Лицата могат да подадат жалба до съда, след като е изчерпана възможността по чл. 13, ал. 2 или е изтекъл срокът по чл. 13, ал. 1 от ЗНАООС.

2.4.1.11 Регистър на Органите за оценяване на съответствието

ИА БСА поддържа публичен регистър на Органите за оценяване на съответствието с предоставена, ограничена, временно ограничена, спряна или отнета акредитация в интернет на адрес http://www.nab-bas.bg/bg/.

2.4.2 Служби по трудова медицина

Законът за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ) задължава работодателите да осигурят обслужване на своите работници и служители от регистрирани служби по трудова медицина (СТМ) (чл. 25 ЗЗБУТ).

Службите по трудова медицина се създават от:

- работодателите самостоятелно или съвместно с други работодатели;
- юридически или физически лица, регистрирани по Търговския закон, по Закона за кооперациите или по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, както и от дружества по законодателството на държава - членка на Европейския съюз, или на държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, за обслужване на работещи;
- лечебните заведения, учредени като самостоятелни юридически лица, за обслужване на работещи.

Когато за работодателя е практически невъзможно сам или в съдружие да създаде служба по трудова медицина, той сключва договор с регистрирана служба по трудова медицина.

2.4.2.1 Основни функции на СТМ (чл. 25, ал. 2 ЗЗБУТ)

Службите по трудова медицина са звена с предимно превантивни функции. Те консултират и подпомагат работодателите, комитетите и групите по условия на труд в планирането и организирането на дейностите по:

- осигуряване и поддържане на здравословни и безопасни условия на труд;
- укрепване на здравето и работоспособността на работещите във връзка с извършваната от тях работа;
- приспособяване на работата към възможностите на работещия, като се отчита неговото физическо и психическо здраве.

2.4.2.2 Основни дейности на СТМ

(чл. 25а ЗЗБУТ и Наредба №3 за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина)

2.4.2.2.1 Наблюдение и анализ на здравното състояние на работниците и служителите:

- консултиране и подпомагане на работодателя при организирането на:

- предварителни медицински прегледи и изследвания за преценка на пригодността на работещите при постъпване на работа: СТМ предлага вида на медицинските специалисти, извършващи прегледите и необходимите изследвания;
- периодични медицински прегледи и изследвания за ранното откриване на изменения в организма в резултат от въздействия на работната среда и трудовия процес: СТМ предлага списък на професиите и длъжностите, при които работещите подлежат на задължителни периодични медицински прегледи и изследвания; вида на медицинските специалисти, извършващи прегледите и необходимите изследвания; честотата на провеждане на периодичните медицински прегледи и изследвания.

■ предоставяне на информация на медицинските специалисти, извършващи периодичните медицински прегледи, по отношение на идентифицираните опасности и установения риск за здравето и безопасността на работещите;

■ уведомяване на избрания общо практикуващ лекар за заболяване или отклонения във физиологичните показатели на работещия, които се нуждаят от диагностично уточняване или лечение.

Уведомлението следва да съдържа:

- трите имена на работещия;
- месторабота на работещия - наименование и адрес на предприятието;
- длъжност и/или професия на работещия;
- описание на установено заболяване или отклонения във физиологичните показатели, включително данни за обстоятелствата, при които те са установени;
- описание на условията на труд в случаите, когато те могат да имат връзка с установено заболяване или отклонения във физиологичните показатели на работещия;

■ изготвяне на заключение за пригодността на работещия да изпълнява даден вид работа.

■ изготвяне на анализ на здравното състояние на работещите и връзката му с условията на труд във всяко от обслужваните предприятия въз основа на:

- резултатите от извършените предварителни и периодични медицински прегледи и изследвания;
- информация за временната неработоспособност по данни от копия на болнични листове, предоставени от работодателя;
- информация за трайната неработоспособност по данни от работодателя и/или от работещия;
- информация за регистрирани професионални болести по данни от работодателя и/или от работещия;
- информация за трудовите злополуки по данни от работодателя и/или работещия.

■ изготвяне на обобщени анализи на здравното състояние на работещите за всяко от обслужваните предприятия във връзка с конкретните условия на труд.

■ водене на здравни досиета на електронен и хартиен носител по образец съгласно приложение №6 на Наредба №3 за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина.

2.4.2.2.2 Оценка на професионалните рискове

Службите по трудова медицина участват в извършването на оценката на риска за здравето и безопасността на работещите съгласно изискванията на нормативните актове за осигуряване на здраве и безопасност при работа. Съвместно с представители на работодателя на обслужваното предприятие и в съответствие с оценката на риска могат да:

- разработват и предлагат мерки за предотвратяване, отстраняване или намаляване на установения риск;
- предлагат степенуване по приоритети на мерките за предотвратяване, отстраняване или намаляване на установения риск, като отчитат установения риск, причините за възникване на идентифицираните опасности и техните характеристики, включително осъществимостта на мерките и възможностите за инвестиции;
- оценяват ефикасността на предприетите от работодателя мерки.

При изпълнение на дейностите за осигуряване на безопасност и здраве, СТМ трябва да разработват препоръки за работодателя за преустройството на работното място, организацията на труда и трудовото натоварване на работещи, които се нуждаят от специална закрила.

2.4.2.2.3 Обучение на работещи и длъжностни лица по правилата за опазване на здравето и безопасността при работа

Основните дейности, свързани с обучение на работещи и длъжностни лица по правилата за опазване на здравето и безопасността при работа включват:

- разработване и участие в изпълнението на програми за обучение на ръководния персонал, на работещите и на техните представители по правилата за осигуряване на здраве и безопасност при работа и спазването на изискванията за безопасна работна практика;
- организиране и провеждане на обучението на работещите по правилата за първа помощ, самопомощ и взаимопомощ във връзка с конкретните опасности на работното място;
- предоставяне на информация на работещите за здравните рискове, свързани с работата, и за резултатите от проведените медицински прегледи и изследвания;
- даване на индивидуални съвети на работещите във връзка със здравето и безопасността при работа;
- участие в реализирането на програми за промоция на здравето на работещите на работното място, отстраняване на рисковите фактори на начина на живот, опазване и укрепване на работоспособността и преодоляване на стреса при работа;
- помощ на работодателите при изпълнението на нормативно установените изисквания, свързани със здравословните и безопасните условия на труд, и при разработването на правила, норми и инструкции в предприятията за осигуряване на здраве и безопасност при работа;
- даване на консултации на работещите за правилното прилагане на законодателството и всички правила, норми и инструкции в предприятията за осигуряване на здраве и безопасност при работа;

- консултиране и подпомагане комитетите и групите по условия на труд при осъществяване на дейността им.

2.4.2.3 Минимален състав на СТМ:

- лице с образователно-квалификационна степен магистър по медицина и с придобита специалност "трудова медицина";
- лице с висше техническо образование и 3 години професионален опит в областта на безопасността и здравето при работа;
- технически изпълнител с образование не по-ниско от средно.
- В състава на СТМ и при изпълнение на конкретни задачи не могат да се включват:
- лица, които работят в Министерството на здравеопазването и Министерството на труда и социалната политика и техните контролни органи;
- медицински специалисти, загубили правоспособност по смисъла на Закона за здравето;
- лица, с подписан договор с Националната здравноосигурителна каса и регистрирани в районните центрове по здравеопазване.

2.4.2.4 Регистрация на СТМ (чл. 25г ЗЗБУТ)

За регистриране на СТМ, лицата, които са създали служби подават заявление до министъра на здравеопазването, към което да приложат следните документи:

- данни, съдържащи наименование, седалище и адрес;
- копие от акта за съдебна регистрация или копие от друг документ за създаването на СТМ;
- договор между работодатели - за случаите когато СТМ е създадена съвместно между работодатели;
- актуално удостоверение за вписване в търговския регистър;
- списък на минималния състав на специалистите от службата по трудова медицина;
- нотариално заверени копия на документи, удостоверяващи образованието и квалификацията на специалистите от минималния състав;
- декларация на лицата от минималния състав, че отговарят на изискванията на чл. 25б, ал. 3 на ЗЗБУТ;
- документ за платена такса.

При непълнота и при нередовност на посочените документи министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице в 30-дневен срок от датата на подаване на заявлението е длъжен писмено да уведоми лицата за констатирани непълноти и нередовности на документите, като с уведомлението определи срок не по-кратък от 14 дни за отстраняването им.

В 30-дневен срок от подаване на заявлението или от датата на отстраняване на констатираните непълноти или нередовности министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице по предложение на Комисията за регистриране на службите по трудова медицина издава удостоверение за регистрация на службата по трудова медицина или прави мотивиран отказ за регистрация.

Отказ за регистрация се прави само в случаите, когато непълнотите и нередовностите в документите не са отстранени в срока, определен с уведомлението, или при несъответствие с изискванията за регистрация.

2.4.2.5 Промяна на регистрирани СТМ (чл. 25д, ал. 1-2 ЗЗБУТ)

При промяна на обстоятелства по чл. 25г, ал. 1 ЗЗБУТ лицата, създали служби по трудова медицина, в 7-дневен срок от настъпването им уведомяват писмено министъра на здравеопазването, като прилагат документи, удостоверяващи промяната.

Министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице в 20-дневен срок от подаване на уведомлението за промяна на обстоятелствата по чл. 25г, ал. 1 по предложение на Комисията за регистриране на службите по трудова медицина отразява промените в регистъра на службите по трудова медицина, а в случаите по чл. 25г, ал. 1, т. 1, 3 и 5 ЗЗБУТ издава и удостоверение за промяна на регистрацията или прави мотивиран отказ.

2.4.2.6 Заличаване на регистрирани СТМ (чл. 25д, ал. 3 ЗЗБУТ)

Министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице със заповед може да заличи от регистъра регистрирани служби по трудова медицина при следните условия:

- подадено заявление от лицата, създали служби по трудова медицина, за заличаване от регистъра;
- прекратяване дейността на лицата, които са създали служба по трудова медицина;
- установени нарушения, свързани с изискванията:
  - към минималният състав на службите по трудова медицина;
  - относно ограниченията, които закона е поставил за лицата, които работят в Министерството на здравеопазването и Министерството на труда и социалната политика и техните контролни органи; медицински специалисти, загубили правоспособност по смисъла на Закона за здравето; лица, подписали договор с Националната здравноосигурителна каса и регистрирани в регионалните центрове по здравеопазване;
  - за условията и редът за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина, определени наредба на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика.
- констатирани от контролните органи системни нарушения на основните дейности на службите по трудова медицина:
  - оказване помощ на работодателите за създаване на организация за безопасност и здраве при работа;
  - оценка на професионалните рискове и анализ на здравното състояние на работещите;
  - предлагане на мерки за отстраняване и намаляване на установения риск;
  - наблюдение на здравното състояние на работещите;
  - обучение на работещи и длъжностни лица по правилата за опазване на здравето и безопасността при работа;

- водене и съхраняване на документацията, определена с Наредба 3 от 25 януари 2008 г. за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина;
- нарушения на изискванията на нормативните актове за осигуряване на здраве и безопасност при извършва своята дейност.

- установяване наличието на документи с невярно съдържание, свързани с регистрацията на службата.

2.4.2.7 Регистър на СТМ

Министерството на здравеопазването води публичен регистър на службите по трудова медицина. Данните от регистъра се публикуват на страницата на Министерството на здравеопазването в интернет - http://www.mh.government.bg/. Регистърът съдържа:

- номер и дата на издаване на удостоверението за регистрация на служба по трудова медицина или на удостоверението за промяна на регистрацията на служба по трудова медицина;
- наименование, седалище и адрес на управление и телефон на лицата, които са създали служба по трудова медицина;
- поименен списък на специалистите от минималния състав на СТМ ;
- номер и дата на заповедта за заличаване на регистрирана служба по трудова медицина;
- настъпили промени по вписаните обстоятелства по регистрация на СТМ.

2.4.3 Организации за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност

Съгласно приложение №1 на Наредба за условията и реда за издаване на лицензии за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност и за реда за водене на регистър на съоръженията (загл. изм. - ДВ, бр. 17 от 2003 г., загл. изм. - ДВ, бр. 59 от 2006 г.) техническият надзор на съоръжения с повишена опасност СПО се осъществява от лица или от специални структури на предприятия или организации, получили лицензия от председателя на ДАМТН.

2.4.3.1 Видове и типове СПО, чийто надзор се осъществява от организации, получили лицензия за това:

- Стационарни котли с топлинна мощност над 116,3 kW;
- Съдове за сгъстени, втечнени или разтворени под налягане газове, пари или течности, при които налягането на газовете или парите при максималната допустима температура е по-голямо от 0,05 MPa над нормалното атмосферно налягане;
- Стационарни метални тръбопроводи за транспортиране на водна пара с налягане от 0,6 MPa до 8,0 MPa включително и гореща вода с температура от 110°C до 450°C включително и на които произведението от максималното допустимо налягане в мегапаскали и номиналния диаметър в милиметри е по-голямо от числото 100;
- Газови съоръжения, инсталации и газови уреди за природен газ и за втечнен въглеводороден газ;

- Ацетиленови уредби - ацетиленови генераторни станции, ацетиленови генератори, ацетиленови бутилкови инсталации и стационарни ацетиленопроводи;
- Повдигателни съоръжения;
- Асансьори в жилищни сгради;
- Въжени линии и ски-влекове.

2.4.3.2 Условия за издаване на лицензия за осъществяване на технически надзор на СПО

Лицензия за осъществяване на технически надзор на съоръженията с повишена опасност се издава от председателят на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор, на лица, които отговарят на изискванията на чл. 34а, ал. 2 от Закона за техническите изисквания към продуктите (ЗТИП).

Една част към изискванията на ДАМТН са тези лица да бъдат регистрирани по Търговския закон, съответно вписани в търговския регистър или да са създадени със закон, с акт на Министерския съвет или на друг държавен орган; да не са обявени в несъстоятелност или да не се намират в производство за обявяване в несъстоятелност или в ликвидация; да разполагат с персонал нает по трудово правоотношение, който притежава образование, квалификация и/или правоспособност, необходими за осъществяване на технически надзор на съоръженията; да притежават материално-технически условия и средства за осъществяване на технически надзор на СПО и други, подробно описани на интернет страницата на ДАМТН http://www.damtn.government.bg

Лицата, получили лицензия за осъществяване на технически надзор, са длъжни в срок до един месец след започване на дейността си да представят в регионалните отдели на Главна дирекция "Инспекция за държавен технически надзор" (ГД "ИДТН") копие на застраховка за вредите, които могат да причинят вследствие на неизпълнение на задълженията си на собствениците или ползвателите на СПО или на трети лица.

2.4.3.3 Регистър на органите за технически надзор на съоръжения с повишена опасност

Съществува публичен Регистър на лицата и структурно обособените части на предприятия или организации, получили лицензия от председателя на ДАМТН за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност.

Той е публикуван на интернет страницата на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор:

http://www.damtn.government.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=43&Itemid=7&lang=bg

В регистъра се вписват:

- регистрационният номер на лицензираното лице или специалната структура на съответното предприятие или организация;

- номерът на лицензията;
- наименованието, седалището и адресът на лицензираното лице или на предприятието или организацията, чиято структура е получила лицензия;
- видовете и типовете съоръжения с повишена опасност, за които е получена лицензията;
- в регистъра се отбелязват всички случаи на отнемане на лицензията или ограничаване на обхвата й.

2.4.3.4 Единен регистър на издадените разрешения

В Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" - МВР (ГДПБЗН - МВР) се поддържа регистър на издадените разрешения с информация за: наименование на търговеца; вид на дейността; наименование, организационно-правна форма на юридическото лице, седалище и адрес на управление, данни от регистрацията в търговския регистър, информация за наетите лица и наличната пожарна и спасителна техника; информация за ръководителите на дейностите; валидност на разрешението; номер на разрешението; списък на обектите, за които има сключен договор, и срока му на действие - за пожарогасителна дейност и спасителна дейност; основание и дата на отнемане на разрешението.

Информация за издадените и отнетите разрешения за осъществяване на дейностите се публикува в интернет страницата на ГДПБЗН – МВР на адрес:

http://www.nspbzn.mvr.bg/Sprav_informacia/Registri/default.htm

Анализът на публичните регистри показа, че в страната има достатъчно на брой лицензирани фирми от ДАМТН, като наличните фирми имат достатъчен капацитет и технически възможности за технически надзор.

3 Механизми за осигуряване спазването на законодателството по БЗР

Механизмите за спазването на законодателството по безопасност и здраве при работа могат да се обособят в няколко групи:

- контрол за спазване на законодателството;
- информиране, консултиране и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за методите за спазване на законодателството;
- сътрудничество чрез методите на социалния диалог с представители на организациите на работодателите и работниците и служителите;
- координация и взаимодействие между контролните органи на изпълнителната власт.

Взаимодействието между изброените по-долу органи с контролни функции в областта на безопасността и здравето при работа се осъществява на основание раздел III "Взаимодействие между контролните органи" от Закона за инспектиране на труда (ЗИТ). Взаимодействието се извършва чрез съвместни проверки и обмен на информация (чл. 7, ал. 1 ЗИТ) между контролните

органи при осъществяване на дейностите по инспектиране на труда. Съвместните проверки (чл. 7, ал. 3 ЗИТ) се осъществяват:

- в съответствие с Националната програма за инспектиране на труда;
- по искане на Министерския съвет;
- при възлагане от органите на прокуратурата;
- по предложение на Националния съвет за инспектиране на труда;
- по постъпили жалби и сигнали за нарушения на законодателството;
- в случай на аварии в предприятията и в зависимост от данните за причините и големината на аварията;
- при трудова злополука, причинила смърт, при злополука, причинила увреждане на повече от трима работещи, както и при всяка злополука, за която има основание да се предполага, че ще доведе до инвалидност - в зависимост от данните за причините и компетентностите на органите.

С административния акт за назначаване на съвместна проверка се определят компетентните контролни органи, един от които е водещ, както и обектите, обхватът и периодът за извършване на проверката (чл. 7, ал. 4 ЗИТ).

При осъществяване на дейност извън обхвата на съвместните проверки по ЗИТ, контролните органи се информират за установени нарушения в областта на труда или при съмнение за нарушения в обектите на контрол (чл.8, ал. 2 ЗИТ). Формата, съдържанието, редът и сроковете за представяне на информацията са определени в чл. 16, ал. 2 от Наредбата за формата, съдържанието, реда и сроковете за представяне на информация от органите за инспектиране на труда (приета с ПМС №164 от 30.06.2009 г., обн., ДВ, бр. 52от 10.07.2009 г., изм., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 24.11.2009 г., изм. и доп., бр. 7 от 21.01.2011 г.).

Органите с контролни функции в областта на безопасността и здравето при работа се създават и изпълняват дейността си на основание специален закон, с който се определя държавната политика в конкретна област.

3.1 Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда"

- Осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности (чл. 399, ал. 1 от КТ).
- Осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение (чл. 399, ал. 2 КТ).
- Контролира спазването на трудовото законодателство (чл. 4, ал. 1, т. 1 от УПИАГИТ[67]).
- Упражнява специализиран контрол по спазването на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, Закона за насърчаване на заетостта, на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и правата и задълженията на страните по служебното правоотношение и на други нормативни актове, когато това е възложено със закон (чл. 4, ал. 1, т. 2 УПИАГИТ).

[67] Устройствен правилник на Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда

- Дава сведения и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за най-ефективните методи за спазване на трудовото законодателство и по прилагането на Закона за насърчаване на заетостта (чл. 4, ал. 1, т. 3 УПИАГИТ).
- Уведомява компетентните органи за установени непълноти и недостатъци в действащото трудово законодателство (чл. 4, ал. 2 УПИАГИТ).
- Осъществява своята дейност самостоятелно или във взаимодействие с други органи на държавната администрация (чл. 5, ал. 1 УПИАГИТ).
- При осъществяване на своята дейност може да си сътрудничи с организациите на работниците и служителите и на работодателите, както и с други неправителствени организации. (чл. 5, ал. 2 УПИАГИТ).

Специализираната администрация е организирана в три дирекции на централно ниво и 21 дирекции "Инспекция по труда", които имат функции и териториална компетентност на областно ниво, като са обхванати всички области, съгласно териториалното деление на страната (чл. 11 УПИАГИТ).

Общата численост на специализираната администрация е 460 щатни бройки, от които 419 са в дирекции "Инспекция по труда".

3.2 Държавната агенция за метрологичен и технически надзор осъществява

- метрологичен надзор (чл. 74 от Закона за измерванията и чл. 3, ал. 2, т. 1, б. "д" от УПДАМТН[68]);
- надзор на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има съществени изисквания, определени съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите (чл. 27, ал. 2 от Закона за техническите изисквания към продуктите (ЗТИП) и чл. 3, ал. 2, т. 2 УПДАМТН);
- технически надзор на съоръженията с повишена опасност (чл. 34, ал. 1 ЗТИП и чл. 3, ал. 2, т. 4 УПДАМТН);
- контрол на качеството на течните горива (чл. 14 от Наредбата за изискванията за качеството на течните горива, условията, реда и начина за техния контрол и чл. 3, ал. 2, т. 8 УПДАМТН).

Специализираната администрация на ДАМТН е организирана в 4 главни дирекции и една дирекция (чл. 15, ал. 1 УПДАМТН), с обща численост от 319 щатни бройки. Четирите главни дирекции имат и териториални структури с компетентност, която обхваща територията на страната.

3.3 Агенция за ядрено регулиране

Председателят на Агенцията за ядрено регулиране осъществява държавното регулиране на безопасното използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и на безопасното управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво (чл. 4, ал. 1 от Закона за безопасно използване на ядрената енергия (ЗБИЯЕ)).

[68] Устройствен правилник на Държавна агенция за метрологичен и технически надзор

В рамките на предоставените му от закона правомощия, председателят (чл. 4 от УПАЯР[69]):

- осъществява контрол по спазване на изискванията и нормите за безопасно използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения, управлението на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво и на условията на издадените лицензии и разрешения;
- издава и отнема удостоверения за правоспособност за работа в ядрени съоръжения;
- налага принудителните административни мерки и административните наказания в случаите, предвидени в ЗБИЯЕ;
- възлага извършването на експертизи, проучвания и изследвания, свързани с ядрената безопасност и радиационната защита при използване на ядрената енергия и йонизиращите лъчения и при управление на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво;
- осъществява взаимодействие с органите на изпълнителната власт, в чиято компетентност са предоставени регулаторни и контролни функции в областта на използването на ядрената енергия и йонизиращите лъчения, и предлага на Министерския съвет мерки за координиране на тези дейности;
- създава със заповед наблюдавани зони около ядрени съоръжения и други обекти с източници на йонизиращи лъчения.

Специализираната администрация на агенцията е организирана в 4 дирекции. В състава на главна дирекция "Регулиране безопасността на ядрените съоръжения" се включва териториалното звено в Козлодуй, което има статут на отдел и осъществява контрол на ядрената безопасност и радиационната защита на АЕЦ "Козлодуй". Главна дирекция "Регулиране безопасността на ядрените съоръжения" подпомага председателя на агенцията при осъществяване на неговите регулиращи и контролни функции по отношение на дейностите с ядрени съоръжения, ядрен материал и управлението на радиоактивните отпадъци в ядрени съоръжения, както и по отношение на квалификацията и правоспособността на персонала в ядрени съоръжения и обекти с източници на йонизиращи лъчения (чл. 15, ал.1 УПАЯР).

Общата численост на специализираната администрация е 89 щатни бройки, от които за Главна дирекция "Регулиране безопасността на ядрените съоръжения" – 32.

3.4 Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството

Дирекцията за национален строителен контрол (ДНСК) упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията (ЗУТ) и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в т.ч. влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряване на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите, и обследва и документира авариите в строителството (чл. 222, ал. 1 от Закона за устройство на територията (ЗУТ) и чл. 6, ал. 1 от Устройствения правилник на Дирекцията за национален строителен контрол (УПДНСК)).

[69] Устройствен правилник на Агенцията за ядрено регулиране

Дирекцията за национален строителен контрол се състои от централно управление и регионални дирекции в областните центрове. Във връзка с възникнали нужди могат да се създават временни териториални бюра на Дирекцията за национален строителен контрол със заповед на началника й, без да се увеличават утвърдените бюджет и щат на дирекцията (чл. 221, ал. 1 ЗУТ). Специализираната администрация е организирана в две дирекции на национално ниво и има 6 регионални дирекции за национален строителен контрол с 28 регионални отдела "Национален строителен контрол" към тях (чл. 7, ал. 1 УПДНСК). Общата численост на персонала на специализираната администрация е 379 щатни бройки, от които 318 за териториалните дирекции.

3.5 Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" на Министерството на вътрешните работи

Главната дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" извършва:

- превантивна дейност (чл. 52г, ал. 2, т. 1 от Закона за МВР (ЗМВР) и чл. 127л от Правилника за прилагане на ЗМВР(ППЗМВР)):
  - информират, координират и взаимодействат с органите на държавната власт, местното самоуправление, юридическите лица и гражданите за подготовка на населението за действия при пожари и бедствия и осъществяване на превантивни мерки;
  - организират и провеждат обучение на органите на изпълнителната власт за ранното предупреждение и оповестяване с Националната система за ранно предупреждение и оповестяване при бедствия (НСРПОБ);
  - участват в разработването на програми за обучение, учебни материали и помагала за детските градини и училищата и планове за обучение и подготовка за защита при бедствия на ръководния персонал и учителите в системата на народната просвета;
- държавен противопожарен контрол (чл. 52г, ал. 2, т. 2 и чл. 91б от ЗМВР и чл. 127и от ППЗМВР):
  - контролират спазването на правилата и нормите за пожарна безопасност при проектиране, строителство и експлоатация на обекти, технологични съоръжения и инсталации, както и при тяхната реконструкция и модернизация;
  - дават становища за противопожарна осигуреност на строежите при съгласуване на инвестиционни проекти и при участие в работата на експертни съвети по устройство на територията;
  - проверяват строежи и обекти за съответствие с изискванията за пожарна безопасност на влаганите в тях материали, съоръжения, машини и инсталации;
  - участват в държавните приемателни комисии за разрешаване ползването на строежи и издават писмени становища за съответствие с изискванията за пожарна безопасност;
  - участват в разработването на строителни и технически правила, норми и наредби за осигуряване на пожарната безопасност при проектиране и изграждане на строежите, при реконструкция, модернизация и експлоатация на обекти, технологични съоръжения и инсталации;

- проверяват строежи и обекти в експлоатация за изпълнение на правилата и нормите за пожарна безопасност;
- издават документи за удостоверяване съответствието на обектите с изискванията на правилата и нормите за пожарна безопасност;
- контрол за съответствието на влаганите в строежите продукти с нормативните изисквания за пожарна безопасност;
- издават писмени разпореждания за изпълнение на правилата и нормите за пожарна безопасност на ръководители на държавни органи, организации, юридически лица и граждани;
- уведомяват държавните органи, юридически лица и граждани при нарушаване на правилата и нормите за пожарна безопасност, а при наличие на данни за извършено престъпление уведомяват прокуратурата;
- прилагат административнонаказателни и принудителни административни мерки;
- извършват сертификационни проверки и издават сертификати за съответствие на обектите и строежите с изискванията за пожарна безопасност;
- извършват проверки на земеделската техника за допускане до участие в жътвената кампания;
- извършват проверки за наличието на разрешение на продуктите за пожарогасене по отношение на тяхната гасителна ефективност и спазването на условията на издаденото разрешение;
- извършват проверки за наличието на разрешение на търговците по чл. 91е ЗМВР за осъществяваните от тях дейности и спазването на условията на издадените разрешения;

■ изискват от държавни органи, юридически лица и граждани планове за осигуряване на пожарната безопасност при организиране на мероприятия и извършване на дейности, с които временно се променя нивото на пожарната опасност;

■ превантивен контрол (чл. 52г, ал. 2, т. 3 и чл. 91к от ЗМВР):
- контрол за спазване на нормативната уредба при одобряването на устройствени схеми и планове, съгласувателни процедури на обекти, осъществяващи дейност с рискови вещества и материали, и участие в държавни приемателни комисии;
- контрол по изготвяне и съгласуване на аварийни планове;
- контрол на дейностите по защита и на средствата за защита на работещите в обектите по чл. 35 и 36 от Закона за защита при бедствия;
- контрол за спазване изискванията на Закона за защита при бедствия и издадените въз основа на него подзаконови актове;
- контрол за спазване на инженерно-техническите правила за защита от бедствия и аварии на строежи и на въведени в експлоатация обекти.

Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" има йерархична структура, обхващаща национално, областно, районно ниво и ниво участък.

Министърът на вътрешните работи утвърждава щатовете в МВР.В щатовете се определят категориите, наименованията на длъжностите, видът на конкурса, изискванията за минимално образование или образователно- квалификационна степен и численият състав на структурните звена на МВР.

3.6 Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

Контролно-техническата инспекция осъществява дейностите, свързани със (чл. 2, ал. 2 от Устройствения правилник на Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните (УПКТИ)):

- регистрацията на машини за земни работи, земеделската и горската техника;
- контрола по техническото състояние и безопасността на техниката при работа с нея;
- техническите прегледи на техниката;
- придобиването и отнемането на правоспособност за работа с техниката;
- контрола на дейностите по пускането на пазара, пускането в употреба и спирането от работа на техниката;
- издаването и подмяната на свидетелствата за правоспособност за работа с техниката;
- контрола върху:
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови колесни трактори, верижни трактори, ремаркета и сменяема прикачна техника, системи, компоненти и отделни технически възли за тях, за които е влязло в сила изискването за одобрение на типа;
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови двигатели с вътрешно горене, предназначени за или инсталирани на извънпътна техника;
- проверка за наличието на регистрация на техниката;
- удостоверяване на безопасността на употребявана техника;
- изпитване, сертифициране и оценяване на съответствието на нова техника;
- изпитване и проверки във връзка с одобрение на типа на нови колесни трактори.

Специализираната администрация подпомага и осигурява осъществяването на правомощията на изпълнителния директор и е организирана в главна дирекция "Регистрация, контрол и правоспособност за работа с техниката" с регионални служби в административните центрове на областите в Република България и главна дирекция "Изпитване и сертифициране" - гр. Пловдив, с териториални звена в гр. Русе и гр. Пловдив. Специализираната администрация е с обща численост от 122 щатни бройки, от които за главна дирекция "Регистрация, контрол и правоспособност за работа с техниката" 97 бройки, в т.ч. 92 за регионалните служби и 25 за главна дирекция "Изпитване и сертифициране"

При изпълнение на служебните си задължения служителите на инспекцията ползват автомобили и технически средства за обективен контрол.

3.7 Министерството на икономиката, енергетиката и туризма

Министърът на икономиката, енергетиката и туризма:

- провежда предварителен, текущ и последващ контрол за (чл. 75, ал. 1 от Закона за енергетиката (ЗЕ)):
  - техническото състояние и експлоатацията на енергийните обекти;
  - прилагането на реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и прилагане на дяловото разпределение на топлинна енергия;

- изпълнението на задължението за набиране и съхраняване на резервите от горива, необходими за сигурно и непрекъснато снабдяване с енергия;
- готовността на енергийните обекти за работа при бедствия и военно положение;
- изпълнението на задълженията по Закона за енергетиката за предоставяне на информация на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма.

В изпълнение на контролните си правомощия министърът на икономиката, енергетиката и туризма:

- извършва проверки чрез упълномощени от него лица;
- уведомява органите на специализирания контрол с оглед предприемането на мерки от кръга на тяхната компетентност;
- налага принудителни административни мерки и административни наказания, предвидени със Закона за енергетиката.

3.7.1 Дирекция "Сигурност на енергоснабдяването"

- осъществява изпълнението на контролните функции на министъра във връзка с техническото състояние, техническата експлоатация и дейността на оператора на електроенергийната система и предлага адекватни коригиращи мерки за подобряване на техническата и експлоатационната безопасност, ресурсните характеристики и надеждността на енергийните обекти.

3.8 Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията:

- създава условия за безопасност в търговското корабоплаване, гражданското въздухоплаване и железопътния транспорт и контролира спазването им;
- организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти; произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища; произшествия и инциденти в железопътния транспорт; поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни произшествия и сериозни инциденти, на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища, на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- организира контрола по спазването на условията за осъществяване на обществен превоз на пътници и товари и на документите, свързани с превоза;
- определя: документите за превоз; условията и реда за одобряване на типовете пътни превозни средства и измененията на тяхната конструкция; изискванията, на които трябва да отговарят водачите;
- издава документи за правоспособност, за техническа годност и национална принадлежност и за право на достъп до пазара в областта на транспорта и контролира изпълнението на задълженията, свързани с тях.

В системата на министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията са създадени:

3.8.1 Дирекция "Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт"

(чл. 35, ал. 1 от Устройствения правилник на министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията):

- осъществява координация между ведомствата и юридическите лица, участващи при разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- организира и участва в международни срещи, свързани с разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- поддържа контакт с органи за разследване на произшествия на чужди държави за привличане на експерти в случай на тежко произшествие.

Дирекцията е на пряко подчинение на министъра с числен състав от 11 щатни бройки.

3.8.2 Дирекция "Човешки ресурси"

- организира и контролира дейността на министерството в областта на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
- участва в отрасловите и браншовите съвети по условия на труд;
- организира работата на отрасловия и браншовите съвети за тристранно сътрудничество в министерството по въпросите на социалната политика в областта на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

Числеността на персонала на дирекцията е 7 щатни бройки, които осъществяват цялостната дейност на дирекцията.

3.8.3 Дирекция "Безопасност, технически надзор и управление при кризи"

- осъществява държавен технически надзор върху съоръженията с повишена опасност в съответствие с действащото законодателство;
- вписва в регистъра на министерството и издава удостоверения на лица за извършване на дейности по поддържане, ремонтиране и преустройване на съоръжения с повишена опасност;
- извършва първоначални, периодични и внезапни прегледи, проверки и изпитвания на съоръженията с повишена опасност, както и проверки на предприятията, сградите и другите обекти, в които съоръженията се произвеждат, монтират, поддържат, ремонтират и експлоатират;
- издава задължителни писмени предписания на собственици или ползватели, работодатели, длъжностни и други лица и писмено разпорежда спиране на експлоатацията на предприятия и/или съоръжения с повишена опасност;
- съставя актове за установяване нарушения на нормативната уредба и издава наказателни постановления в съответствие с разпоредбите на Закона за техническите изисквания към продуктите и Закона за здравословни и безопасни условия на труд;
- координира стандартизационната и метрологичната дейност в транспортния отрасъл.

Числеността на дирекцията е 12 щатни бройки за цялата система на министерството.

3.9 Изпълнителна агенция "Автомобилна администрация"

- Осъществява контролни функции по Закона за автмобилните превози (чл. 2, ал. 5 ЗАП).

В структурата на агенцията е създадена Главна дирекция "Контролна дейност – ДАИ" (Областните отдели "Контролна дейност – ДАИ"(чл. 18 и 18а УПИААА):

- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари с моторни превозни средства с българска и чуждестранна регистрация в страната, както и на всички документи, свързани с този превоз;
- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари за собствена сметка;
- организират контрола по спазването на Европейската спогодба за работа на екипажите на превозните средства, извършващи международни превози (AETR) (ДВ, бр. 99 от 1995 г.), Европейската спогодба за международен превоз на опасни товари по шосе (ADR) (обн., ДВ, бр. 73 от 1995 г.; попр., бр. 63 от 2005 г.), Европейската спогодба за превоз на лесноразваляеми хранителни продукти и за специалните транспортни средства, които се ползват при тези превози (ATP) и на Спогодбата за международни случайни превози на пътници, извършвани с автобуси (ИНТЕРБУС) (ДВ, бр. 18 от 2003 г.);
- контролират пунктовете за извършване на периодични прегледи за проверка на техническата изправност на пътни превозни средства и качеството на извършваните прегледи;
- контролират периодичността и качеството на извършваните предпътни прегледи на превозните средства и водачите им;
- контролират състоянието на материалната база и изпълнението на учебните програми в учебните форми за подготовка на водачи на моторни превозни средства, получили разрешение по реда на Закона за движението по пътищата;
- съставят актове за установяване на административни нарушения при съответно овластяване за това на длъжностни лица от отделите;
- създават и поддържат база данни за пътните превозни средства и за транспортната им годност;
- издават удостоверения за обществен превоз на пътници или товари за пътните превозни средства;
- организират и провеждат изпити за професионална компетентност на водачите на леки таксиметрови автомобили и на ръководителите на транспортната дейност на лицата, извършващи таксиметров превоз на пътници;
- дават разрешения за извършване на случайни превози на територията на Република България;
- провеждат изпитите на водачите, извършващи превози на опасни товари, и на консултанти по безопасността при превоза на опасни товари.

Общата численост на персонала на Главна дирекция "Контролна дейност – ДАИ" е 485 щатни бройки, от които 467 за областните отдели "Контролна дейност – ДАИ".

Отделите "Контролна дейност – ДАИ" са със седалище в областните центрове на страната.

3.9.1 Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация"

- контролира гражданското въздухоплаване, гражданските летища и летателни площадки, гражданските въздухоплавателни средства, аеронавигационните и други съоръжения, свързани с гражданското въздухоплаване на територията на страната, независимо от собствеността им (чл. 18 Устройствения правилник на Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация" (УПГДГВА));
- контролира спазването на нормативните актове при подбора, подготовката и повишаването на квалификация на авиационния персонал (чл. 19 УПГДГВА).
- Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация" има четири регионални структури - летищни администрации по смисъла на чл. 48а, ал. 4 от Закона за гражданско въздухоплаване, които са разположени на летище София, на летище Пловдив, на летище Горна Оряховица и на летище Русе.

Специализираната администрация е с обща численост 63 щатни бройки.

3.10 Изпълнителна агенция "Морска администрация"

- упражнява контрол за: спазването на условията за безопасност на корабоплаването спрямо български и чужди кораби; спазването на условията на труд и живот на моряците; предоставянето на услуги по управление на трафика и информационно обслужване на корабоплаването в морските пространства, вътрешните водни пътища, каналите, пристанищата на Република България и другите, определени по съответния ред, райони(чл. 4 Устройствения правилник на Изпълнителна агенция "Морска администрация").

Агенцията е със седалище гр. София и с териториални дирекции в: гр. Варна, гр. Бургас, гр. Русе и гр. Лом. Специализираната администрация е структурирана в 6 дирекции с обща численост от 273 щатни бройки, в т. ч. 18 бройки за дирекция "Инспекционна дейност".

3.11 Министерство на околната среда и водите

Министърът на околната среда и водите:

- ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по предотвратяване и ограничаване на промишленото замърсяване (глава седма от Закона за опазване на околната среда (ЗООС));
- упражнява контрол в случаите по чл. 25, т. 3-9 и 13-17 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВС) с цел опазване на околната среда (чл. 27, ал. 1 ЗЗВВХВС).
- ръководи, координира и контролира разработването и провеждането на държавната политика в областта на опазването на околната среда, опазването и използването на водите (чл. 5, ал. 1 от Устройствения правилник на министерството на околната среда и водите (УПМОСВ)).

В системата на Министерството на околната среда и водите са създадени регионални инспекции по околната среда и водите (РИОСВ), които осъществяват контролни функции.

Контролните функции на РИОСВ включват осъществяването на превантивен, текущ и последващ контрол, свързан с прилагането на нормативните актове, регламентиращи качеството на компонентите на околната среда и факторите, които й въздействат (чл. 15 от Правилника за устройството и дейността на регионалните инспекции по околната среда и водите).

Регионалните инспекции по околната среда и водите осъществяват своята дейност на територията на една или няколко области съгласно посочените в приложението към Правилника за устройството и дейността на регионалните инспекции по околната среда и водите седалище и териториален обхват на дейност.

3.12 Министерство на отбраната

Министърът на отбраната контролира дейностите по създаване на безопасни и здравословни условия за изпълнение на военната служба и за полагане на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия (чл. 26, т. 9 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България).

Дирекция "Управление на човешките ресурси": подпомага министъра при осъществяване на политиката и дейността по безопасни и здравословни условия на труд във въоръжените сили и осъществява контрол по спазването й, както и при осъществяване на политиката в областта на социалното сътрудничество (чл. 30, т. 20 и 21 от Устройствения правилник на министерството но отбраната (УПМО)).

Дирекция "Управление на човешките ресурси" е с щатна численост от 70 щатни бройки.

3.13 Министерство на здравеопазването

Министърът на здравеопазването упражнява контрол върху дейността на службите по трудова медицина съгласно Закона за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ) (чл. 37, т. 6 ЗЗБУТ).

В системата на Министерството на здравеопазването са създадени Регионални здравни инспекции (РЗИ), които извършват контрол върху дейността на службите по трудова медицина и изготвят информация за здравното състояние на работещите на територията на съответната област (чл. 33 от Устройствения правилник на регионалните здравни инспекции).

Регионалната здравна инспекция е със седалище населеното място - административен център на областта. Числеността на персонала в административните звена на съответната РЗИ е посочена в приложения №1-28 към Устройствения правилник на регионалните здравни инспекции.

3.14 Национална агенция за приходите

Националната агенция за приходите осъществява контрол по отношение на:

- спазването на осигурителното законодателство, съгласно предоставените й правомощията;

- работодателите за изпълнението на задълженията им, свързани с подаване на уведомления до съответната териториална дирекция на Националната агенция за приходите за сключване, изменение или прекратяване на трудови правоотношения.

Агенцията, органите на Министерството на вътрешните работи и прокуратурата, контролните органи на Министерството на финансите и други държавни и общински органи, извършват съвместни действия във връзка с осъществяването на своите функции(чл. 26, ал. 1 от Закона за Националната агенция по приходите (ЗНАП)).

Националната агенция за приходите предоставя в реално време на оправомощени лица от дирекции "Инспекция по труда" електронен достъп до регистъра на трудовите договори и при поискване в срок три работни дни изпраща копие от съответното заверено уведомление(чл. 62, ал. 3 от КТ).

Националната агенция за приходите предоставя на контролните органи на ИА "Главна инспекция по труда" необходимата данъчна и осигурителна информация за целите на контрола по спазване на трудовото законодателство и на законодателството, свързано с държавната служба (чл. 402, ал. 3 от КТ).

Агенцията се състои от централно управление и териториални дирекции.

Териториалните дирекции установяват публичните вземания за данъци, за задължителни осигурителни вноски и други публични вземания, възложени им със закон, както и обезпечават и събират публичните вземания.

Числеността на персонала на агенцията се определя от Министерския съвет по предложение на министъра на финансите след одобрение на управителния съвет.

3.15 Национален осигурителен институт

Националният осигурителен институт осъществява контрол по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт (чл. 107 от Кодекса за социално осигуряване).

В структурата на Национален осигурителен институт има 28 териториални поделения "Районно управление социално осигуряване" със седалище в градовете областни центрове, които осъществяват и контролни дейности.

4 Координация и социално сътрудничество

4.1 Постоянни или временни структури на тристранно/двустранно сътрудничество на национално и отраслово равнище.

4.1.1 Икономически и социален съвет (ИСС)

ИСС е създаден със Закона за Икономически и социален съвет (обн., ДВ, бр. 41 от 2001 г., изм., бр. 120 от 2002 г., изм. и доп., бр. 20 от 2003 г., изм., бр. 17 от 2006 г., изм. и доп., бр. 36 от

2008 г., изм., бр. 82 от 2009 г.) като консултативен орган, изразяващ волята на структурите на гражданското общество по икономическото и социалното развитие. Икономическият и социален съвет е юридическо лице на бюджетна издръжка със седалище София. (адрес за контакти: София 1784, бул. "Цариградско шосе" №111, тел. 939 80 11, e-mail: office@esc.bg)

Съветът има за цел:

- да осигури участието на широк кръг представители на гражданското общество в обществения и икономическия живот, като утвърждава принципите на правовата демократична и социална държава;
- да служи като постоянна институционална форма за социален и граждански диалог и за консултации по икономическата и социалната политика между президента на републиката, Народното събрание и Министерския съвет и структурите на организираното гражданско общество;
- да отговори на законния стремеж на обществените и икономическите групи, на структурите на гражданското общество да изразяват мнения, становища и предложения по отношение на актове на законодателната и изпълнителната власт, които засягат техните интереси;
- да утвърждава принципите на демокрация с пряко участие, като прилага опита на Европейския икономически и социален комитет и на други сродни национални и международни организации на основата на сътрудничество с тях.

4.1.1.1 Функции и дейност на ИСС

Съветът разработва и приема:

- становища по проекти на закони, национални програми и планове относно икономическото и социалното развитие;
- становища по актове на Народното събрание относно икономическото и социалното развитие;
- становища по стратегически проблеми на икономическата и социалната политика;
- резолюции по актуални проблеми на икономическата и социалната политика и на гражданското общество;
- анализи по проблемите на икономическата и социалната политика;
- организира дискусии и консултации с представители на законодателната и изпълнителната власт и структурите на гражданското общество по обществено значими въпроси на икономическото и социалното развитие;
- осъществява сътрудничество и поддържа контакти с Европейския икономически и социален комитет и с други сродни национални и международни институции.

4.1.1.2 Състав на ИСС

Съветът се състои от председател и 36 членове, разпределени в три групи. Народното събрание избира председателя на съвета по предложение на Министерския съвет, предварително съгласувано с групите, представени в съвета.

- Първата група се състои от 12 членове, определени от ръководните органи на представителните организации на работодателите на национално равнище, признати от Министерския съвет по реда на Кодекса на труда.
- Втората група се състои от 12 членове, определени от ръководните органи на представителните организации на работниците и служителите на национално равнище, признати от Министерския съвет по реда на Кодекса на труда.
- Третата група се състои от 12 членове, в т.ч. по един представител на: организациите на селскостопанските производители, на производствените кооперации, на занаятчиите, на потребителите, на жените, на хората с увреждания и на пенсионерите; професионално-съсловните организации; екологичните организации; организациите, подпомагащи социално слабите, хората с увреждания или лицата, нуждаещи се от грижи и двама независими учени - специалисти по проблемите на икономическата и социалната политика, определени от Министерския съвет по предложение на министъра на икономиката, енергетиката и туризма и министъра на труда и социалната политика.

Мандатът на съвета, на председателя и на членовете е 4 годишен и започва да тече от датата на провеждането на първата пленарна сесия.

4.1.1.3 Органи на управление на ИСС

- **Пленарна сесия**: участват председателят на съвета, заместник-председателите, членовете и главният секретар, който е без право на глас. Пленарната сесия:
  - приема правилник за дейността на съвета;
  - приема годишните планове и отчети за дейността на съвета;
  - одобрява проекта на годишния бюджет и на годишния отчет за неговото изпълнение;
  - по предложение на председателския съвет определя размера на основното трудово възнаграждение на председателя на съвета;
  - приема проектите на закони, национални програми и планове относно икономическото и социалното развитие, предоставени му за становище;
  - утвърждава заместник-председателите;
  - избира председателите и членовете на постоянните и временно действащите комисии;
  - предлага на Министерския съвет кандидатури за членове на Европейския икономически и социален комитет.

Решенията на пленарната сесия относно правилника, годишните планове и отчети за дейността на съвета, както и на проекта на годишния бюджет и на годишния отчет за неговото изпълнение се приемат с мнозинство не по-малко от две трети от присъстващите членове на съвета.

Решенията на пленарната сесия относно: становища по проекти на закони, национални програми и планове за икономическото и социалното развитие; становища по актове на Народното събрание относно икономическото и социалното развитие; становища по стратегически проблеми на икономическата и социалната политика; резолюции по актуални проблеми на икономическата и социалната политика и на гражданското общество; анализи по проблемите на икономическата и социалната политика, както и при избора на един от заместник-председателите за временно

изпълняващ функциите на председателя до избирането на нов председател от Народното събрание се приемат с мнозинство не по-малко от три четвърти от присъстващите членове на съвета.

Решенията на пленарната сесия при определяне размера на основното трудово възнаграждение на председателя на съвета, при утвърждаване на заместник-председателите и при избора председателите и членовете на постоянните и временно действащите комисии се приемат с мнозинство от повече от половината от присъстващите членове на съвета.

- **Председателят**:
  - ръководи дейността на съвета и го представлява;
  - свиква пленарна сесия по своя инициатива или по инициатива на една трета от членовете на съвета и ръководи заседанията на пленарната сесия и на председателския съвет;
  - подписва актовете, приети от пленарната сесия, разпорежда изпращането им на заинтересуваните органи и тяхното публикуване;
  - утвърждава длъжностното разписание, сключва, изменя и прекратява трудовите договори на служителите на съвета;
  - определя с писмена заповед заместник-председател, който да го замества при негово отсъствие;
  - разпределя по комисии предложенията по нормативните актове и националните програми и планове;
  - информира обществеността за действията на съвета.
- **Заместник-председатели**: трима заместник-председатели, предложени по един от трите .групи. Те заместват председателя на съвета и изпълняват функции, които той писмено им делегира.
- **Председателски съвет**. Състои се от председателя и заместник-председателите. В неговите заседания със съвещателен глас участва и главният секретар. Председателският съвет:
  - консултира и подпомага работата на председателя между пленарните сесии и предлага техния дневен ред;
  - по предложение на членове на Икономическия и социален съвет, на неговите комисии и по своя инициатива взема решения за разработване на нормативни актове и национални програми и планове;
  - обсъжда и предлага на пленарната сесия проектите на: правилника за дейността на съвета; годишния план за работа; годишния бюджет; годишния отчет за дейността на съвета; годишния отчет за изпълнението на бюджета; резолюции по актуални проблеми на икономическата и социалната политика и на гражданското общество.
- **Главен секретар**: назначава се от председателя след утвърждаване на кандидатурата му от председателския съвет. Главният секретар:
  - ръководи работата на администрацията на съвета;
  - координира разработването на проектите на нормативните актове и националните програми и планове по ред, установен с правилника за дейността на съвета;
  - изпраща материалите за обсъждане на заседанията на пленарната сесия и на председателския съвет;

- отговаря за протоколирането на заседанията на пленарната сесия, председателския съвет и комисиите, както и за съхраняването на документацията на съвета.

4.1.1.4 Организация на дейността

Икономическият и социален съвет работи на основата на правилник за своята дейност и годишни планове. Към съвета се създават постоянни и временно действащи комисии:

- икономическа политика;
- бюджет, финанси, застраховане и осигуряване;
- социална политика;
- труд, доходи, жизнено равнище и индустриални отношения;
- международно сътрудничество и европейска интеграция;
- регионална политика, устойчиво развитие и околна среда.

Работата на комисиите се организира в съответствие с правилника за дейността на съвета. Те подготвят за пленарната сесия проекти на актовете, по които съвета ще дава становище.

Пленарните сесии на съвета са публични, освен ако съветът реши друго.

4.1.2 Национален съвет за тристранно сътрудничество (НСТС)

- НСТС е орган за осъществяване на сътрудничество и консултации на национално равнище при регулирането на трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения, осигурителните отношения, както и въпросите на жизненото равнище.

Организацията и дейността на НСТС и на отрасловите, браншовите и общинските съвети за тристранно сътрудничество са уредени с Правилник за организацията и дейността на съветите за тристранно сътрудничество, издаден от председателя на Националния съвет за тристранно сътрудничество (обн., ДВ, бр. 57 от 2001 г.).

4.1.2.1 Функции и задачи на НСТС

- НСТС обсъжда и дава мнения по проекти на нормативни актове, уреждащи въпросите на:
  - трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения;
  - здравословните и безопасните условия на труд;
  - заетостта, безработицата и професионалната квалификация;
  - общественото и здравното осигуряване;
  - доходите и жизненото равнище;
  - въпроси, свързани с бюджетната политика;
  - социалните последици от преструктурирането и приватизацията.
- НСТС координира работата на национално равнище по програми, отнасящи се до въпросите на социалния диалог, с национално и международно финансиране, в които участват всички представени в НСТС страни.

4.1.2.2 Състав на НСТС

НСТС се състои от по двама представители на Министерския съвет, на представителните организации на работниците и служителите и на работодателите. Министерският съвет определя своите представители, а представителите на представителните организации на работниците и служителите и на работодателите се определят от техните ръководства съгласно уставите им.

4.1.2.3 Органи на управление на НСТС

- **Председател**: заместник министър-председател, който ръководи НСТС.
- **Заместник-председатели**: НСТС ги избира от лицата, представляващи по закон организациите на работниците и служителите и на работодателите на ротационен принцип за срок от една година.

При отсъствие на председателя на НСТС заседанията се ръководят от посочен от него заместник-председател.

4.1.2.4 Организация на дейността

Организацията на дейността, техническото и административното обслужване на НСТС и членовете на съвета, както и оперативната координация и взаимодействие на НСТС с: представителните организации на работниците и служителите и на работодателите; Администрацията на Министерския съвет и други администрации на изпълнителната власт; комисиите на Народното събрание и Администрацията на Президента на Република България се осъществява от секретариат на НСТС. (адрес за контакти: 1594 София, бул. "Дондуков" №1, Министерски съвет на Република България, тел., 940 20 32)

Секретариатът на НСТС включва секретар и технически секретар - служители в Администрацията на Министерския съвет, и двама съветници, определени от представителните организации на работниците и служителите и на работодателите.

Към НСТС са създадени постоянни комисии по въпросите на:

- доходите и жизненото равнище;
- осигурителните отношения;
- трудовото законодателство;
- социалните последици от преструктурирането и от приватизацията;
- бюджетната политика.

Комисиите се състоят от по двама членове, упълномощени от всеки от участниците в НСТС. Поименният състав на комисиите се утвърждава от НСТС. Всяка постоянна комисия избира свой председател на ротационен принцип за срок една година по определена от комисията последователност. Председателят на комисията организира работата и ръководи заседанията й. За участие в заседанията на комисиите могат да се канят ръководители и експерти на органи и институции, които са внесли проектите на нормативните актове за обсъждане от съвета или имат пряко отношение към тях.

За обсъждане на въпроси, извън тези от компетенциите на постоянните комисии, по решение на НСТС могат да се създават работни групи.

Националният съвет за тристранно сътрудничество приема своите решения на заседания. При постигнато съгласие по разглежданите въпроси в постоянните комисии, оформено с протокол, решенията на НСТС могат да се вземат и в оперативен порядък.

Заседанията мога да бъдат редовни заседания - по утвърден от НСТС тримесечен план-график и дневен ред, определен от председателя, и извънредни - провеждат се по дневен ред, определен от члена на НСТС, поискал извънредното заседание. Заседанията на НСТС са открити, като по решение на НСТС отделни заседания могат да бъдат и закрити. Провеждат се и се считат за редовни, ако присъстват не по-малко от две трети от постоянните членове, между които представители и на трите участващи в него страни. Заседанията се откриват и ръководят от председателя на НСТС, а в негово отсъствие - от другия определен от Министерския съвет член на НСТС.По време на заседанието се води стенографски запис.

Решенията на НСТС се приемат с общо съгласие на присъстващите постоянни членове на съвета, а при тяхно отсъствие - на лицата, които ги заместват.За разглежданите на заседанието на НСТС въпроси, приетите решения и изразените становища се изготвя протокол, към който се прилагат стенограмата, заедно с внесените на заседанието писмени становища и други материали. Протоколът се подписва от председателя на НСТС и от присъстващите на заседанието членове на съвета.

Постоянните комисии към НСТС на свои заседания обсъждат и изготвят становища по постъпили в НСТС проекти на нормативни актове, както и по въпроси, възложени им от председателя на съвета или с решение на съвета.Председателят на НСТС определя комисията, която следва да разгледа проектите и въпросите, съобразно своята компетентност, и срока, в който трябва да се произнесе.

По въпросите на здравословните и безопасни условия на труд и на заетостта, безработицата и професионалната квалификация председателят на НСТС иска становище от Националния съвет за условия на труд и от Националния съвет за закрила при безработица и насърчаване на заетостта.

Заседанията на комисиите са редовни, ако на тях присъстват представители на трите страни. На заседанията се води протокол, който се подписва от всички присъстващи членове. В случай на отсъствие на постоянен член протоколът се подписва от лицето, което го замества.Въз основа на протокола се изготвя доклад, който се подписва от председателя на комисията и се изпраща на секретариата на НСТС заедно с протокола от заседанието.

4.1.3 Национален съвет по условия на труд (НСУТ)

Създаден е със Закона за здравословни и безопасни условия на труд, като постоянен орган за осъществяване на координация, консултации и сътрудничество при разработването и осъществяването на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на национално равнище.

4.1.3.1 Функции и задачи на НСУТ

- оказва помощ и съдействие при осъществяване на политиката в областта на безопасността и здравето при работа;
- обсъжда всички въпроси, свързани с условията на труд и предлага мерки за подобряването им;
- изисква от отделните министерства, ведомства, други организации и търговски дружества информация за състоянието на условията на труд;
- внася в Министерския съвет информация по обсъжданите проблеми и прави предложения;
- обсъжда проекти на нормативни актове по въпросите на условията на труд и изразява становище преди приемането им от съответния държавен орган;
- прави предложения за изменение и допълнение на нормативни актове в областта на безопасните и здравословни условия на труд;
- взема решение за създаване на отраслови или браншови структури за тристранно сътрудничество по условия на труд и периодично обсъжда тяхната дейност;
- създава помощни структури към съвета за решаване на специфични въпроси;
- обсъжда основните насоки и координира дейността на органите, на които е възложено упражняването на контрол в областта на условията на труд;
- проучва и популяризира наш и чужд опит, организира национални конкурси, семинари, акции и други форми за стимулиране на дейността;
- възлага проучването и разработването на проекти за решаване на национално значими и други важни проблеми по условията на труд с конкретна практическа приложимост и висок социален ефект;
- осъществява и други функции и задачи, възложени с нормативни актове и по решения на Националния съвет за тристранно сътрудничество;
- поддържа връзки със средствата за масово осведомяване и популяризира проблемите и мерките, свързани с безопасните и здравословни условия на труд;
- приема годишен план за работа, ежегодно обсъжда дейността си и предприема мерки за подобряването ѝ;
- обсъжда годишния план за работа на ИА "ГИТ" преди утвърждаването му от министърът на труда и социалната политика и годишните отчети за дейността на ИА "ГИТ";
- ежегодно съгласува Програмата за работа и бюджета на фонд "Условия на труд" преди утвърждаването им от министърът на труда и социалната политика;
- обсъжда Годишния доклад за дейността на фонд "Условия на труд" преди утвърждаването му от министърът на труда и социалната политика.

4.1.3.2 Състав на НСУТ

НСУТ се състои от представители на:

- Министерския съвет, определени с Решение №107 на Министерския съвет от 2002 г. за определяне на представители на Министерския съвет в Националния съвет по условия на труд., изм., Решение №706 на Министерския съвет от 2009 г. (Заместник-министър на: труда и социалната политика; финансите; земеделието и храните; икономиката,

енергетиката и туризма; околната среда и водите; регионалното развитие и благоустройството; транспорта, информационните технологии и съобщенията.

- Националния осигурителен институт;
- национално представителните организации на работодателите: Асоциацията на индустриалния капитал в България, Българска стопанска камара, Българска търговско-промишлена палата и Конфедерацията на работодателите и индустриалците в България;
- национално представителните организации на работещите: Конфедерацията на независимите синдикати в България и Конфедерацията на труда "Подкрепа".

4.1.3.3 Органи на управление на НСУТ

- **Председател**: министърът на труда и социалната политика. Председателят:
  - представлява съвета пред всички институции;
  - организира, свиква и ръководи заседанията му;
  - одобрява дневния ред за заседанията въз основа на внесени предложения;
  - определя секретаря на Националния съвет, който е служител в администрацията на Министерството на труда и социалната политика.
  - При отсъствие на председателя неговите функции се изпълняват от изрично упълномощен от него заместник-председател.
- **Заместник-председатели**: по един представител от състава на представителните организации на работещите и на работодателите
- **Секретарят на НСУТ**:
  - уведомява писмено всички членове на съвета за предстоящите заседания;
  - организира изпращането на материалите за заседанията;
  - съставя протокол за заседанията;
  - съхранява архива на съвета.

4.1.3.4 Организация на дейността

Организацията на дейността, техническото и административното обслужване на Националния съвет по условия на труд се осъществяват от Министерството на труда и социалната политика и са уредени с Правилник за дейността на НСУТ. (адрес за контакти: 1050 София, ул. "Триадица" №2, www.mlsp.government.bg)

Националният съвет провежда заседания си при предварително определени дата и дневен ред. Дневният ред се изготвя от секретаря на съвета и се одобрява от неговия председател. Заседанията се провеждат, когато присъстват представители на всяка от страните, участващи в съвета и броят на участниците е не по-малък от 2/3 от общия брой на членовете на съвета.

Националният съвет по условия на труд приема решенията си с консенсус.

За всяко заседание на Националния съвет се съставя протокол, подписан от председателя, зам. председателите и секретаря на Националния съвет, който съдържа:дата на провеждане на заседанието;дневен ред;имената на участниците в заседанието;приети решения на Националния съвет по различните точки от дневния ред.

4.1.4 Регионални съвети по условия на труд

Създават се на основание чл.38 и чл.43 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд като постоянен орган за осъществяване на координация, консултации и сътрудничество при разработването и осъществяването на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на областно ниво.

4.1.4.1 Състав на регионалните съвети по условия на труд

РСУТ могат да бъдат областни и общински, и се състоят от представители на съществуващите регионални съюзи или организации на представителните организации на работещите и на работодателите и от равен на тях брой представители на областната администрация или на местните органи за самоуправление.

4.1.4.2 Функции и задачи на регионалните съвети по условия на труд:

- приемат регионални програми за проучване и разработване на проекти за оптимизиране на условията на труд и ги представят за финансиране на фонд "Условия на труд";
- следят състоянието на дейността по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, както в региона, така и в отделни предприятия;
- координират дейността на териториалните осъществяващи контрол на условията на труд;
- взаимодействат с комитетите и групите по условия на труд, с цел решаване на конкретни проблеми.

Няма официален регистър на регионални съвети по условия на труд.

Тяхното създаване се инициира от местната власт, като не във всички области и общини функционират такива РСУТ. Съветите не поддържат интернет страница, информация за дейността им се намира на интернет страниците на съответните областни администрации и общини.

4.1.5 Отраслови и браншови съвети по условия на труд

Отрасловите и браншови съвети по условията на труд се създават на основание чл.41 и чл.42 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд, като постоянен орган за осъществяване на координация, консултации и сътрудничество при разработването и осъществяването на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на ниво отрасъл (икономическа дейност) или бранш.

4.1.5.1 Състав на отрасловите и браншови съвети по условия на труд

ОБСУТ се създават на принципа на тристранното сътрудничество и се състоят от представители на националните отраслови или браншови федерации и организации (работодателите), съюзи и синдикати на представителните организации на работещите (синдикатите) и от равен на тях брой представители на съответното министерство или ведомство.

Отрасловите и браншовите съвети по условия на труд създават правилник за вътрешния ред, избират председател и секретар на съвета, които обикновено са служители на съответното ведомство или министерство.

4.1.5.2 Функции и задачи на отрасловите и браншовите съвети по условия на труд

Отрасловите и браншовите съвети по условия на труд:

- следят състоянието на дейността по осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд в съответния отрасъл;
- извършват проучвания за въведени добри практики, организират конкурси, семинари, акции и други;
- подпомагат въвеждането и разработването на проекти относно правилата и изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, специфични за съответния отрасъл;
- организират и провеждат обучения по БЗР на работодатели, на длъжностни лица и на представителите на работещите.

Към отрасловите и браншовите съвети по условия на труд могат да се създават временни структури за разрешаване на специфични въпроси. Решението за създаването им е на самия ОБСУТ.

4.1.5.3 Отраслови съвет по условия на труд в ИД " Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини"

За икономическата дейност беше идентифициран съществуващ отраслови съвет по условия на труд, създаден като структура в МИЕТ на базата на разговори с експерти. Не беше открита информация относно дейността на съвета, както и информация за контакт на страницата на МИЕТ. В допълнение, опитите да се установи контакт с представител на съвета се оказаха неуспешни.

4.1.6 Браншови съвет за тристранно сътрудничество "Въгледобив, енергоресурси и минно строителство"

За икономическата дейност на базата на разговори с работодателски и синдикални организации беше идентифициран съществуващ браншови съвет за тристранно сътрудничество, създаден като структура в МИЕТ към дирекция " Дирекция Природни ресурси и концесии ". Не беше открита информация относно дейността на съвета.

4.1.7 Комитет по условията на труд (КУТ) и Група по условия на труд (ГУТ)

КУТ и ГУТ са структури на двустранно сътрудничество за решаване на въпроси в областта на БЗР.

Комитет по условия на труд (КУТ) се изгражда в компании с повече от 50 броя работници и служители, докато ГУТ се изгражда в предприятия с по-малко то 50 броя работници и служители. В състава на КУТ влизат до 10 члена, според броя на заетите, в ГУТ влизат 2 члена – равен брой представители на работодателя и служителите.

4.1.7.1 Състав на КУТ

- Председател – работодателя (собственик, управител, изпълнителен директор);
- Зам. председател - избран от трудовия колектив представител;
- Членове - равен брой представители на работодателя и трудовия колектив;
- Лекар от службата по трудова.

4.1.7.2 Създаване

- Съгласно чл. 27 от ЗЗБУТ, на основания чл. 6 от КТ работодателя свиква общо събрание на трудовия колектив и избира своите представители.
- В протокол от общото събрание се определя броя на членовете представители на трудовия колектив, техните имена и представителя който ще бъде заместник председател.

4.1.7.3 Права и задължения на КУТ и ГУТ

Правата и задълженията на КУГ са регламентира в ЗЗБУТ чл. 29, това са:

- Анализ по отношение на здравословните и безопасни условия на труд, предлагане на мерки за подобряване им в предприятието;
- Анализ на резултатите от оценката на риска и анализа на здравословното състояние на работниците и служителите, докладите и анализите от службата по трудова медицина;
- обсъждане на планираните промени в технологията, организацията на труда, условията на труд и трудовата среда и предлагане на решения за опазване на здравето и осигуряване на сигурността на работниците;
- осъществяване на контрол върху спазването на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд;
- координиране на всички участници в процеса на изграждане на здравословни и безопасни условия на труд.

4.1.7.4 Заседания на КУТ и ГУТ

Заседания се свикват на всеки три месеца с дневен ред обсъждане на дейността, разработване на планове и програми за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците и служителите.

4.1.7.5 Обучение

Представителите на КУТ и ГУТ подлежат на обучение по здравословни и безопасни условия на труд, след издадена заповед на работодателя. Обучението на представителите на КУТ и ГУТ е първоначално и ежегодно.

4.2 Действащите колективни трудови договори (КТД) за икономическата дейност/бранша.

4.2.1 Браншови колективен трудов договори (КТД) за ИД "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини"

В бранша действа КТД и Българската минно-геоложка камара е първата браншова организация, подписала отраслов колективен трудов договор в страната. Същият се подписва всяка година между БМГК, Федерацията на независимите синдикати на миньорите - КНСБ и Синдикална миньорска федерация "Подкрепа".

Отрасловият колективен трудов договор (ОКТД), е сключен през 2009 г. между:

От страна на синдикатите:

- Федерацията на независимите синдикати на миньорите - КНСБ /ФНСМ-КНСБ/;
- Синдикална миньорска федерация "Подкрепа"- /СМФ "Подкрепа"/.

От страна на работодателите:

- Българска минно-геоложка камара.

Договорът има силата на отраслови нормативен акт и урежда въпроси на трудовите и осигурителните отношения – доходи, трудова заетост, социално обслужване, условията на труд, социалното партньорство и др.

Съгласно договореностите в КТД, работодателите се задължават предварително да информират, обсъждат и правят консултации със синдикатите относно своите действия, във връзка с въвеждането на промени, касаещи горепосочените отношения.

4.2.1.1 Трудова заетост – акценти:

- Работодателят осигурява пълна трудова заетост на работниците и служителите;
- В случаите на съкращения в щата, както и на масови съкращения, работодателят е длъжен да започне незабавни преговори със синдикатите, като те се осъществяват при предварително установени правила;
- Работодателят съгласува със синдикатите, страна по КТД в дружествата и заедно разработват програми за повишаване квалификацията на работниците и служителите.
- *Работно време, почивки и отпуски – акценти:*
- Правилникът за вътрешния ред урежда работното време, графиците на работа, условията и реда за полагане на нощен и извънреден труд;
- Работодателят провежда консултации със синдикатите, страна по КТД, при необходимост от въвеждане на удължено работно време, при спазване на чл. 136а от КТ;
- Размерът на основния платен годишен отпуск е както следва:
  - За трудов стаж в дружеството до 5 години – 20 дни;
  - За трудов стаж в дружеството от 5 до 10 години – 21 дни;
  - За трудов стаж в дружеството от 10 до 15 години – 22 дни;

- За трудов стаж в дружеството над 15 години – 23 дни.

- Размерът на допълнителния платен годишен отпуск за работа при специфични условия и рискове за живота и здравето се определя с КТД в дружествата диференцирано, но не по-малко от 6 работни дни;

4.2.1.2 Трудови възнаграждения и обезщетения – акценти

- Месечната минимална работна заплата (МРЗ) е МРЗ за страната, увеличена с коефициент 1,40;
- През първото тримесечие, за всяка календарна година, страните по настоящия КТД подписват споразумение за увеличение на РЗ на заетите в отрасъла, включващо пълния размер на ръста на инфлацията;
- Размерът на допълнителното трудово възнаграждение за нощен труд се определя с КТД в дружествата, но не по-малко от 45 на сто от минималната часова заплата за страната;
- За всяка година придобит трудов стаж и професионален опит, на работниците и служителите се заплаща 0,8 на сто от основната заплата, като могат да се договарят и по-високи размери;
- За работа при специфични условия на труд с временен характер, които водят до нервно и психическо натоварване, както и в условия, увреждащи здравето на работника, се заплаща допълнително трудово възнаграждение, като се определя с КТД в дружествата;
- Положеният извънреден труд се заплаща с увеличение не по-малко от:
  - 50 на сто за работата през работните дни;
  - 75 на сто за работата през почивните дни;
  - 110 на сто за работа през официални празнични дни, които са в графика на работното време;
  - 120 на сто за работа на официален празник;
  - 60 на сто за работа при сумарно изчисляване на работното време.
- Размерът на обезщетенията по членове 218, 222, 225 и 331 от КТ се определят с КТД в дружествата;
- При недостиг на средства в дружеството временно се изплаща 60 на сто от брутното трудово възнаграждение, но не по-малко то МРЗ за дружеството.

4.2.1.3 Здравословни и безопасни условия на труд и трудова медицина – акценти

- Работодателят осигурява обслужване от СТМ, съгласно Наредба №3 от 25.01.2008 г. на МЗ и МТСП за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина;
- Работодателят, заедно със синдикатите и СТМ разработват съвместно мерки за подобряване състоянието на работната среда и подготвя писмени инструкции относно БЗР за всички работни места;
- По предписание на СТМ, работодателят осигурява профилактични медицински прегледи и медикаменти на работниците и служителите, съгласно нормативните изисквания;

- Работодателят осигурява безплатно специално работно и униформено облекло и ЛПС на работниците и служителите, които от своя страна се задължават да ги ползват по предназначение;
- Работодателят осигурява безплатна храна и/или добавки към нея на работници и служители при специфични условия на труд, като по искане на работниците и служителите, те могат да получат нейната левова равностойност;
- Работодателите осигуряват периодично обучение на представителите на работниците в КУТ и ГУТ по въпроси, касаещи БЗР и трудовата медицина;
- Работодателите предоставят на синдикатите:
  - Оценка на риска по БЗР;
  - Тримесечни анализи на дейността по осигуряване на БЗР и тримесечни анализи на трудовия травматизъм и професионалните заболявания;
  - Годишни програми за придобиване на знания и повишаване на квалификацията по БЗР;
  - Годишни анализи на здравното състояние на работещите;
  - Годишни анализи на дейността по трудова медицина.

4.2.1.4 Социално – битово обслужване, социално осигуряване и подпомагане

КТД на дружествата предвижда и функционирането на социално-битово обслужване, включващо столово хранене или друга негова алтернатива, средства за поддържане на почивна база, транспортно обслужване на работниците и служителите, осигуряване на карти за почивка.

Също така, работодателят застрахова за сметка на дружеството работниците и служителите с рискови и други професии със застраховка "Живот и злополука", съгласно чл. 52 от ЗЗБУТ и Наредбата за задължително застраховане на работниците и служителите за риска "трудова злополука". Професиите, застрахователните събития и размерът на застраховката се определят с КТД в дружествата.

КТД предвижда възможността работодателят да участва съвместно с работниците и служителите, членове на синдикатите, страна по договора, в доброволното им пенсионно и здравно осигуряване.

4.2.1.5 Социално сътрудничество и партньорство

Изпълнението на КТД в дружеството се разглежда от страна на работодателя на всеки 6 (шест) месеца, съвместно със синдикатите.

За контролиране и регулиране на настоящия КТД се осъществява равноправен диалог, преговори и социално партньорство. Формират се комисии за социално партньорство.

Комисиите за социално партньорство имат функциите и компетенциите да решават спорове и конфликти, възникнали в дружеството, свързани с трудовите и осигурителните отношения.

5 Обучение, информиране и консултиране

5.1 Законодателната рамка за осигуряване на професионално образование и обучение, и обучение по правилата за осигуряване на БЗР

5.1.1 Закон за народната просвета (ЗНП)

Обн., ДВ, бр. 86 от 1991 г., изм., бр. 90 от 1996 г., изм. и доп., бр. 36 от 1998 г., доп., бр. 124 от 1998 г., изм., бр. 153 от 1998 г., бр. 67 и 68 от 1999 г., изм. и доп., бр. 90 от 2002 г., бр. 95 от 2002 г., бр. 29 от 2003 г., изм., бр. 71 от 2003 г., доп., бр. 86 и 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 40 от 2004 г., изм., бр. 28, 94, 103 и 105 от 2005 г., изм. и доп., бр. 41 и 105 от 2006 г., изм., бр. 113 от 2007 г., изм. и доп., бр. 50 от 2008 г., доп., бр. 35 от 2009 г., изм., бр. 36 и 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 50 и 78 от 2010 г., доп., бр. 9 от 2011 г., изм., бр. 23 от 2011 г., изм. и доп., бр. 99 от 2011 г.

Този закон урежда устройството, функциите и управлението на системата на народната просвета. Системата на народната просвета осигурява образование според държавни образователни изисквания (ДОИ).

Държавните образователни изисквания определят равнищата на необходимата общообразователна и професионална подготовка. Те се отнасят за (чл. 16 ЗНП):

- предучилищното възпитание и подготовка;
- степента на образование, общообразователния минимум и учебния план;
- учебното съдържание;
- усвояването на книжовния български език;
- системата за оценяване;
- професионалното образование и обучение;
- придобиването на квалификация по професии;
- обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания;
- учебниците и учебните помагала;
- документите за системата на народната просвета;
- извънкласната и извънучилищната дейност;
- учителската правоспособност и квалификация;
- материално-техническата база;
- здравното обслужване;
- безопасните условия на възпитание, обучение и труд;
- научното, информационното и библиотечното обслужване;
- едногодишната издръжка на деца и ученици в държавните и общинските детски градини, училища и обслужващи звена;
- нормирането и заплащането на труда в системата на народната просвета;
- инспектиране на системата на народната просвета.

Законът определя четири групи ДОИ, според начина на тяхното приемане (чл. 17 ЗНП):

- ДОИ, приемани със закон: за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план; за професионалното образование и обучение;
- ДОИ, приемани с наредби на Министерския съвет: за учебниците и учебните помагала; за учителската правоспособност и квалификация; за материално-техническата база; за здравното обслужване; безопасните условия на възпитание, обучение и труд; за едногодишната издръжка на деца и ученици в държавните и общинските детски градини, училища и обслужващи звена; за нормирането и заплащането на труда в системата на народната просвета;
- ДОИ, приемани с наредби на министъра на образованието, младежта и науката, съгласувано със съответните министерства и ведомства: за придобиването на квалификация по професии; за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания;
- ДОИ, приемани с наредби на министъра на образованието, младежта и науката: за предучилищното възпитание и подготовка; за учебното съдържание; за усвояването на книжовния български език; за системата за оценяване; за извънкласната и извънучилищната дейност; за научното, информационното и библиотечното обслужване; за инспектиране на системата на народната просвета.

Съгласно чл. 22 на закона училищното образование според степента е основно и средно, а според съдържанието на подготовката е общо и професионално.

- Общо образование - осигурява усвояването на общообразователния минимум и, при възможност, профилирана подготовка съгласно ДОИ.
- Професионално образование - осигурява усвояването на общообразователния минимум и придобиване на квалификация по професия съгласно ДОИ.
- Професионално обучение - осигурява придобиване на квалификация по професия съгласно ДОИ.

Професионалното обучение и образование се осъществява в училища, които могат да бъдат държавни, общински и частни. Училищата за средно образование са (чл. 26 ЗНП):

- средни общообразователни - от I до XII клас включително;
- професионални гимназии - от VIII или IX клас до XII клас включително;
- професионални - от VII или VIII клас с продължителност на обучението до три години, от IX клас - с продължителност на обучението до четири години, и професионални колежи след завършено средно образование - с продължителност на обучението до две години;
- спортни; по изкуствата; специални; по културата.

Форми на обучение (чл. 31 ЗНП): дневна; вечерна; задочна; кореспондентска; индивидуална; самостоятелна; дистанционна.

За професии и специалности, които се упражняват във вредни и опасни условия на труд, практическото обучение започва след навършване на 15 годишна възраст (чл. 32 ЗНП), като Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието, младежта и науката определят специфичните изисквания за провеждането му (чл. 33 ЗНП).

Документи за удостоверяване на професионално образование (чл. 25, ал. 1 ЗНП):

- диплома след успешно завършен XII клас и успешно положени държавни зрелостни изпити по учебни предмети или цикъл от учебни предмети, изучавани в гимназиалния етап;
- свидетелство за професионална квалификация, което се получава след завършена професионална подготовка;
- свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност.

Документи за удостоверяване на завършено професионално обучение (чл. 25, ал. 2 ЗНП):

- свидетелство за основно образование, което се получава след завършен VIII клас;
- свидетелство за професионална квалификация;
- свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност;
- удостоверение за професионално обучение.

Съгласно ЗНП, професиите и специалностите, които се придобиват в училищата, се определят по списък, утвърден от министъра на образованието, младежта и науката, съгласувано със съответните министри и ръководители на ведомства (чл. 42, ал. 7 ЗНП).

За професионалното обучение след завършено средно образование се заплащат такси при условия и по ред, определени със заповед на министъра на образованието, младежта и науката (чл. 44, ал. 5).

5.1.2 Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план (ЗСООМУП)

Обн., ДВ, бр. 67 1999 г., изм. и доп., бр. 90 от2002 г., бр. 95 от 2002 г., бр. 29 от 2003 г., бр. 40 от 2004 г., бр. 41 от 2006 г., бр. 105 от 2006 г., бр. 50 от 2008 г., доп., бр. 36 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г.

Със ЗСООМУП се урежда държавното образователно изискване за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план в системата на народната просвета. С него се определят условията и реда за завършване на една степен на образование и преминаване в следващата степен, както и характеристиките на общообразователния минимум и на учебния план.

Степени на образование: осигуряват необходимото равнище на образованост, както и последователност и непрекъснатост на образованието. Степените на образование са основно образование и средно образование.

Завършването на съответната степен на образование гарантира усвояването на общообразователния минимум, както и на знания и умения, съответстващи на интересите и индивидуалните възможности на учениците (чл. 5 ЗСООМУП).

Средно образование. Придобива се след успешно завършен XII клас и успешно положени два държавни зрелостни изпита по учебни предмети или цикъл от учебни предмети, които се изучават в гимназиалния етап (чл. 7 ЗСООМУП).

Професионално образование. За придобиване на професионално образование освен държавните зрелостни изпити се полагат и два държавни изпита за професионална квалификация в съответствие с държавните образователни изисквания за придобиването на квалификация по професии. Организацията и съдържанието на държавните зрелостни изпити за придобиване на професионална квалификация се определят със Закона за професионално обучение и образование.

Според ЗСООМУП, общообразователната подготовка в българското училище се осъществява чрез изучаването на учебни предмети, групирани в 8 културно-образователни области: български език и литература; чужди езици; математика, информатика и информационни технологии; обществени науки, гражданско образование и религия; природни науки и екология; изкуства; бит и технологии, и физическа култура и спорт. Общообразователният минимум е основата на общообразователната подготовка. Той включва задължителни знания и умения, необходими за успешната реализация на учениците в следващата степен на образование.

Разпределението на учебното време по учебните предмети за достигане на общообразователния минимум по класове, етапи и степени се определя с наредба на министъра на образованието, младежта и науката (чл. 10 ЗСООМУП).

ЗСООМУП определя основните параметри на учебния план. Структурата на учебния план обхваща три вида подготовка: задължителна, задължително избираема и свободноизбираема (чл. 15 ЗСООМУП). Задължителната подготовка осигурява постигането на общообразователния минимум.

Учебният план съдържа: наименованията на учебните предмети, включени в задължителната, задължително избираемата и свободноизбираемата подготовка; разпределението на учебните предмети по класове; годишния и седмичния брой часове за изучаването на учебните предмети; график на учебната година и описание на организацията на обучението в съответното училище (чл. 17 ЗСООМУП).

Училищните учебни планове на профилираните гимназии, профилираните паралелки в средните общообразователни училища, професионалните гимназии, на училищата по изкуствата и културата и на спортните училища се разработват въз основа на учебни планове, утвърдени от министъра на образованието, младежта и науката. Училищните учебни планове не може да определят условия и ред за завършване на етапи и степени на образованието (чл. 18, ал. 3-4 ЗСООМУП).

Училищните учебни планове се приемат с решение на педагогическия съвет на училището и се одобряват от началника на инспектората по образование - за общинските училища и за държавните училища, които се финансират чрез бюджета на Министерството на образованието, младежта и науката, от съответния министър или ръководител на ведомство съгласувано с

министъра на образованието, младежта и науката - за държавните училища, които се финансират чрез бюджета на друго министерство или ведомство (чл. 18, ал. 5 ЗСООМУП).

5.1.3 Закон за професионалното образование и обучение (ЗПОО)

Обн., ДВ, бр. 68 от 1999 г., изм., бр. 1 и 108 от 2000 г., бр. 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 103 от 2002 г., изм., бр. 120 от 2002 г., доп., бр. 29 от 2003 г., изм., бр. 28 от 2005 г., изм. и доп., бр. 77 от 2005 г., изм., бр. 94 от 2005 г., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 62 от 2006 г., попр., бр. 63 от 2006 г., изм. и доп., бр. 13 от 2008 г., изм., бр. 26 от 2008 г., изм. и доп., бр. 36 и 74 от 2009 г., бр. 50 от 2010 г., изм., бр. 97 от 2010 г.

Този закон регулира обществените отношения, свързани със: осигуряване на правото на професионално образование и обучение на гражданите, съобразно личните им интереси и възможности; задоволяване на потребностите от квалифицирана работна сила, конкурентоспособна на пазара на труда;осигуряване на условия за функциониране и развитие на системата на професионалното образование и обучение, основаващи се на сътрудничество между нейните институции и органите на изпълнителната власт и на местното самоуправление и социалните партньори.

Основни задачи на системата на професионалното образование и обучение:

- придобиване на професионална квалификация;
- придобиване на правоспособност за професии, упражняването на които изисква такава, включително и за упражняване на регулирани професии;
- непрекъснато усъвършенстване на професионалната квалификация;
- формиране на мотивационна система за реализация в гражданското общество;
- формиране на обща култура на основата на националните и общочовешките ценности.

Структура на системата на професионалното образование и обучение.

- **професионално ориентиране**: осигурява информирането, консултирането и съветването на ученици и на други лица относно избора на професия и кариерно развитие;
- **професионално обучение**: осигурява придобиването на квалификация по професия или по част от професия, както и усъвършенстването й. При условия, определени с този закон, със Закона за народната просвета и Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план, то осигурява и завършването на основно образование или на класове от средното образование. Професионалното обучение включва:
  - начално професионално обучение: придобиване на първоначална квалификация по професия или по част от професия;
  - непрекъснато професионално обучение - усъвършенстване на придобитата квалификация по професия или по част от професия.
- **професионално образование**: осигурява усвояването на общообразователния минимум за средно образование и придобиването на квалификация по професия.

Списък на професиите за професионално образование и обучение.

Професионалното ориентиране, професионалното обучение и професионалното образование се осъществяват по професии и специалности, включени в Списъка на професиите за професионално образование и обучение. Списъкът се утвърждава от министъра на образованието, младежта и науката след съгласуване с министъра на труда и социалната политика, както и със съответните отраслови министри и с представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище.

Структурните елементи на списъка са професии и специалности, които се класифицират в професионални направления и по степен на образование и степен на професионална квалификация.

Степени на професионална квалификация: първа, втора, трета и четвърта.

- Изисквания към степените за професионална квалификация:
  - за първа степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи рутинни дейности, извършвани при неизменящи се условия;
  - за втора степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия;
  - за трета степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия, както и поемане на отговорности за работата на други лица;
  - за четвърта степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи широк кръг дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия, както и поемане на управленски отговорности за работата на други лица и за разпределяне на ресурси.
- Входящо минимално образователно равнище за придобиване на съответните степени на професионална квалификация:
  - за първа степен: завършен VI клас: за ученици;завършен начален етап на основното образование или успешно завършен курс за ограмотяване по реда на Закона за насърчаване на заетостта - за лица, навършили 16 г.;
  - за втора и трета степен: завършени VII клас или основно образование;
  - за четвърта степен: завършено средно образование.
- Изходящо образователно равнище за придобиване на съответните степени на професионална квалификация:
  - за първа степен:основно образование - за ученици;начален етап на основното образование или успешно завършен курс за ограмотяване по реда на Закона за насърчаване на заетостта - за лица, навършили 16 години;
  - за втора степен - завършени X или XI клас, придобито право за явяване на държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование или завършено средно образование;
  - за трета степен - средно образование или придобито право за явяване на държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование и се определя с държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

Рамкови програми за придобиване на професионална квалификация.

Придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение се регламентира с рамкови програми, утвърдени от министъра на образованието, младежта и науката. С програмите се определят възрастта и входящото образователно и квалификационно равнище на кандидатите, както и съдържанието и продължителността на професионалното образование и на професионалното обучение.

Определени са:

- рамкови програми за придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение:
  - програми А – за начално професионално обучение с придобиване на първа степен на професионална квалификация;
  - програми Б – за начално професионално обучение с придобиване на втора степен на професионална квалификация;
  - програми В – за професионално образование с придобиване на втора или трета степен на професионална квалификация;
  - програми Г – за професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация;
  - програми Д – за начално професионално обучение с придобиване на квалификация по част от професия;
  - програми Е – за непрекъснато професионално обучение за актуализиране или разширяване на придобита професионална квалификация, както и за придобиване на първа, втора и трета степен на професионална квалификация;
- програми за ученици:
  - програми А с продължителност до 3 г. –за ученици със завършен най-малко VI клас;
  - програми Б с продължителност до 4 г.– за ученици със завършено основно образование или със завършен клас от средното образование;
  - програми В с продължителност 4 г.– за ученици със завършено основно образование или 5 г. за ученици със завършен VII клас, а в училищата по изкуствата и спортните училища - до 4 г. след основно образование или завършен клас от средното образование;
  - програми Д с продължителност до 1 г.– за ученици със завършено основно образование или със завършен клас от средното образование;
- програми за лица, навършили 16 години:
  - програми А с продължителност до 1 г. –за лица със завършен най-малко начален етап на основното образование или успешно завършен курс за ограмотяване по реда на Закона за насърчаване на заетостта;
  - програми Б с продължителност 1 г.– за лица със завършен клас от средното образование или със завършено средно образование;
  - програми В с продължителност 4 г.– за лица със завършено основно образование;
  - програми Г с продължителност до 2 г.– за лица със завършено средно образование;
  - програми Д с продължителност, определена с конкретната документация за професионално обучение;

- програми Е с продължителност, определена с конкретната документация за професионално обучение.

С държавното образователно изискване за професионално образование и обучение по чл. 16, т. 6 от Закона за народната просвета се определят организацията на приема на кандидатите и на професионалното образование и обучение, структурата и съдържанието на рамковите програми за професионално образование и обучение и организацията на практическото обучение за училищното професионално образование и обучение.

Със ЗПОО се определят изискванията към кандидатите, желаещи да се включат в програмите за професионално образование и професионално обучение - за минимална възраст, здравословно състояние, входящо образователно равнище и входящо квалификационно равнище (чл. 14 ЗПОО).

Въпросите, свързани с организацията на учебния процес в професионалното образование и обучение са уредени в раздел III на глава втора "Общи изисквания към организацията в системата на професионалното образование и обучение".

Структурата и съдържанието на рамковите програми за професионално образование включва общообразователна подготовка, задължителна професионална подготовка - обща, отраслова и специфична за всяка професия, задължителна чуждоезикова подготовка по професията и избираема подготовка – задължително избираема и свободноизбираема (чл. 27 ЗПОО).

Структурата и съдържанието на рамковите програми за професионално обучение включва: общообразователна подготовка, задължителна професионална подготовка и избираема подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация със завършване на основно образование или на клас от средното образование;задължителна и избираема професионална подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация (чл. 28 ЗПОО).

Задължителната професионална подготовка включва теоретично обучение и практическо обучение (чл. 28, ал. 3 ЗПОО). Изискванията за провеждане на практическо обучение са определени в раздел III на глава четвърта "Държавно образователно изискване за професионално образование и обучение".

За осигуряване на достъп до професионално образование и обучение ЗПОО конкретно регламентира отношенията, свързани с професионално образование и професионално обучение за ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания, за ученици от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа,и за лица с девиантно поведение раздел IV на глава четвърта "Държавно образователно изискване за професионално образование и обучение".

Завършване на професионалното образование и професионалното обучение.

Професионалното образование се завършва с полагане на:

- държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план;
- държавни изпити за придобиване на професионална квалификация - теория на професията и практика на професията.
- Професионалното обучение се завършва:
- по програмите А, Б, В и Г - с полагане на държавни изпити за придобиване на професионална квалификация - теория на професията и практика на професията;
- по програмите Д и Е - с полагане на изпити за придобиване на професионална квалификация. Когато се придобива степен на професионална квалификация по програми Е, изпитите са държавни - по теория на професията и по практика на професията.

При завършване на програмите А, Б, В и Г организацията на изпитите се определя съгласно държавното образователно изискване за системата на оценяване, а съдържанието им - съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

При завършване на програмите Д и Е организацията и съдържанието на изпитите се определят от обучаващата институция след съгласуване с представителите на работодателите и на работниците, а когато се придобива степен на професионална квалификация - и съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

Изпитите за придобиване на професионална квалификация се провеждат от комисии. В състава на комисиите се включват представители на обучаващата институция, на работодателите и на работниците и служителите, за училищата по изкуствата - и на представители на съответните висши училища по изкуствата с равни квоти, а за спортните училища - и на представители на Националната спортна академия и на лицензираните спортни организации.

Представителите на обучаващата институция са учители или други лица, извършващи професионална подготовка.

Представителите на работодателите са с квалификация от съответната професионална област, а на работниците и служителите - с квалификация и трудов стаж не по-малко от четири години по съответната професия.

Комисиите за провеждане на изпит се назначават от ръководителя на обучаващата институция. Законът допуска, в случай че организациите на работодателите или на работниците и служителите, както и висшите училища по изкуствата не предложат свои представители за включване в състава на изпитните комисии, ръководителят на обучаващата институция да допълва състава на комисията с определени от него членове.

За придобиване на степен на професионална квалификация се провеждат **държавни изпити по теория на професията и по практика на професията**. Държавните изпити се провеждат по национални изпитни програми в съответствие с държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии. Националните изпитни програми се утвърждават от министъра на образованието, младежта и науката, като за училищата по изкуствата - от

министъра на културата, а за спортните училища - от министъра на физическото възпитание и спорта.

Според ЗПОО, за придобиване на квалификация по част от професията, както и за актуализиране или за разширяване на професионалната квалификация, изпитите се провеждат по задания, определени от обучаващата институция след съгласуване с представителите на работодателите и на работниците.

Удостоверяване на професионалното образование и на професионалното обучение

- Завършено професионално образование се удостоверява със:
  - диплома за завършено средно образование;
  - свидетелство за професионална квалификация;
  - свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност, включително и за упражняване на регулирани професии.
- Завършено професионално обучение с придобиване на степен на професионална квалификация се удостоверява със:
  - свидетелство за основно образование или документ за завършен клас от основното или средното образование;
  - свидетелство за професионална квалификация;
  - свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност, включително и за упражняване на регулирани професии.

И в двата случая съдържанието на документите се определя съгласно ДОИ за документите за системата на народната просвета и за придобиване на квалификация по професии.

- Завършено професионално обучение за придобиване на квалификация по част от професията, за актуализиране или за разширяване на професионалната квалификация се удостоверява с удостоверение за професионално обучение.

Съдържанието на удостоверението се определя с ДОИ за документите за системата на народната просвета и конкретната документация на обучението – учебните планове и програми.

Институции в системата на професионалното образование и обучение

Професионалните училища, професионалните гимназии и професионалните колежи са държавни, общински и частни, български с чуждестранно участие и чуждестранни и се откриват, преобразуват и закриват по реда, предвиден в Закона за народната просвета.

- **Професионални училища**: осъществяват начално професионално обучение с придобиване на първа и втора степен на професионална квалификация и на квалификация по част от професията с продължителност до четири години, след завършен най-малко VI клас.
- **Професионални гимназии**: осъществяват професионално образование с придобиване на втора степен на професионална квалификация с продължителност четири години или на трета степен на професионална квалификация с продължителност четири или пет години, след завършено основно образование или със завършен VII клас.

- **Професионални колежи**: осъществяват професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация с продължителност до две години в зависимост от притежаваната степен на професионална квалификация, след завършено средно образование.
- **Училища по изкуствата**: осъществяват професионално образование с придобиване на трета степен на професионална квалификация с продължителност до четири години след основно образование.
- **Спортни училища**: осъществяват професионално образование с придобиване на трета степен на професионална квалификация с продължителност до 4 години след основно образование.
- **Центрове за професионално обучение**: осъществяват професионално обучение на лица, навършили 16 години
- **Центрове за информация и професионално ориентиране**: осъществяват професионално ориентиране на ученици и на други лица
- **Центрове за квалификация на обучаващите**: осъществяват актуализиране и разширяване на квалификацията на учители и други лица, извършващи професионална подготовка.

ЗПОО определя институциите, които имат право да издават документи за професионална квалификация (чл. 39). За издаване на свидетелство за правоспособност условията и редът се определят с наредби на министъра на образованието, младежта и науката или с друг закон.

ЗПОО дава правната рамка и за удостоверяване на професионална квалификация на лица, обучавани извън системата на професионалното образование и обучение. Те трябва да имат не по-малко от шест месеца трудов стаж по професията или проведено практическо обучение с продължителност, определена от обучаваща институция, както и завършено образование или завършен клас, необходими за придобиване на съответната степен на професионална квалификация. Тези лицата сключват с обучаваща институция договор за полагане на изпитите, а при необходимост - и за провеждане на практическо обучение (чл. 40).

Статут на центровете за професионално обучение и на центровете за информация и професионално ориентиране

Центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране са държавни, общински или частни, български с чуждестранно участие и чуждестранни.

Държавните и общинските центрове се откриват от юридическите лица, които са получили лицензия за осъществяване на професионално обучение или на професионално ориентиране.

Частните центрове се откриват от едноличните търговци или юридическите лица, учредени като търговски дружества, кооперации, сдружения и фондации, получили лицензия за осъществяване на професионално обучение или на професионално ориентиране.

Българските центрове за професионално обучение и центрове за информация и професионално ориентиране с чуждестранно участие се откриват от регистрираните в Република България

сдружения между български и чуждестранни физически и/или юридически лица, получили лицензия за професионално обучение или за професионално ориентиране.

Чуждестранните центрове за професионално обучение и центрове за информация и професионално ориентиране се откриват от чуждестранни юридически лица, които осъществяват дейността си в Република България в съответствие с международни спогодби и са получили лицензия за професионално обучение или за професионално ориентиране.

Центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране не могат да се управляват и представляват от лица, които са осъдени на лишаване от свобода с влязла в сила присъда за умишлено престъпление.

Лицензията за професионално обучение или за професионално ориентиране се издава от Националната агенция за професионално образование и обучение.

Лицензията съдържа:

- името, седалището и адреса на управление на едноличния търговец или на юридическото лице, получили лицензията; единен идентификационен код - за търговците, или код по БУЛСТАТ - за лицата, които не са търговци;
- наименование и адрес на центъра за професионално обучение или на центъра за информация и професионално ориентиране;
- предмет на лицензията;
- професиите, за които е издадена лицензията за извършване и удостоверяване на професионално обучение;
- дата на издаване на лицензията.

Правата по издадената лицензия не могат да се прехвърлят или преотстъпват.

Ред за издаване на лицензията

- Лицензията се издава по подадено писмено заявление, към което се прилагат:
- формуляр по образец;
- удостоверение, издадено от съответния съд по регистрацията или Агенцията по вписванията, удостоверяващо актуалното състояние на заявителя;
- единен идентификационен код - за търговците, или код по БУЛСТАТ - за юридическите лица, които не са търговци;
- свидетелство за съдимост на лицето, което ще представлява и управлява центъра;
- правилник за устройството и дейността на центъра;
- документация за професионално обучение - учебни планове и учебни програми за обучение по професиите, съгласно чл. 13 на ЗПОО;
- документи за собственост или други документи, доказващи наличието на материално-техническа база, в която ще се извършва професионално обучение или дейността по професионално ориентиране;
- документи, издадени от компетентните органи, за съответствието на материалната база със здравните изисквания и с изискванията за пожарна и аварийна безопасност;

- справка за преподавателския състав, към която се прилагат и копия от документите за завършено образование и професионална квалификация и декларации за съгласие;
- документ за платена такса.

До три месеца от постъпването на документите за получаване на лицензия, председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение издава или отказва да издаде лицензията въз основа на докладите на съответните експертни комисии.

Когато в подадените документи за лицензиране се установят непълноти или нередовности, председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение уведомява заявителя да ги отстрани или да предостави допълнителна информация. Заявителят може да отстрани нередовностите и/или да предостави допълнителна информация най-късно в едномесечен срок от получаване на уведомлението.

Ако заявителят не отстрани несъответствията в срок, председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение отказва издаването на лицензия.

Председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение отказва издаването на лицензия, когато:

- не са представени всички необходими документи, представените документи са непълни или не са в определения вид или форма и нередовностите не са били отстранени в срок;
- когато заявената от лица дейност не отговаря на държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по съответната професия или на изискванията за извършване на информиране и професионално ориентиране относно:
  - осигуряване на качествено и ефективно провеждане на професионалното обучение и/или информиране и професионално ориентиране, включително чрез вътрешна система за оценяване и поддържане на качеството;
  - ресурсно осигуряване - материални и човешки ресурси, с които се гарантира качествено провеждане на професионалното обучение и/или информиране и професионално ориентиране.

Издадената лицензия е безсрочна, а отказът за издаване на лицензия може да се обжалва при условията и по реда на Административно-процесуалния кодекс.

Прекратяване и отнемане на лицензията

Правата по лицензията се прекратяват със смъртта на физическото лице - едноличен търговец, или с прекратяването на юридическото лице, както и при отнемането на лицензията.

Лицензията се отнема временно за срок от три до 12 месеца, когато съответният център:

- допусне нарушение на изискванията на ЗПОО;
- извършва професионално обучение или професионално ориентиране в нарушение на условията на получената лицензия;

- не представя в Националната агенция за професионално образование и обучение информацията за извършената дейност през предходната календарна година;
- откаже достъп или съдействие за извършване на проверка на длъжностните лица на НАПОО, определени със заповед на нейния председател.

След изтичане на срока на отнемането, отнетата лицензия се връща, ако съответният център е отстранил нарушението. **Лицензията се отнема окончателно**, когато съответният център:

- не е започнал да осъществява разрешената дейност не по-късно от 12 месеца от издаването на лицензията;
- преустанови извършването на разрешената дейност за повече от 12 месеца;
- извършва съществени нарушения на изискванията на ЗПОО;
- извършва професионално обучение или професионално ориентиране при съществено нарушение на условията на получената лицензия;
- не отстрани констатираните нарушения в срок;
- допусне повторно нарушение;
- е представил неверни данни, въз основа на които е издадена лицензията.

Лицензията се отнема със заповед на председателя на Националната агенция за професионално образование и обучение въз основа на доклади на експертните комисии и на констативните протоколи. В заповедта за окончателно отнемане на лицензията се определя срок, в който лицето не може да се кандидатира за нова лицензия и който не може да бъде по-малък от една година.

Лицето, представляващо съответния център за професионално обучение или центъра за информиране или професионално ориентиране, на който е отнета временно или окончателно лицензията, е длъжно в 7-дневен срок от уведомяването за издадената заповед за отнемане на лицензията да преустанови извършваната дейност и да върне в Националната агенция за професионално образование и обучение издадената лицензия, за което се съставя протокол.

Заповедта за отнемане на лицензията може да се обжалва при условията и по реда на Административно-процесуалния кодекс.

Националната агенция за професионално образование и обучение създава и поддържа **публичен регистър** за:

- центровете за професионално обучение с информация за:
  - откритите процедури по лицензиране[70] (регистрационен номер, име на кандидата за лицензиране, населено място, брой и видове подадени документи, статут на кандидата за лицензиране)
  - активните издадени лицензии[71] (номер на лицензията, наименование на центъра, адрес и лице за контакти, предлагани квалификации, професии и специалности);
  - временно отнетите лицензии[72] (номер на лицензията, наименование на центъра, адрес и лице за контакти, срок на отнемане на лицензията);

[70] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/proced/Reg_open_proc.htm
[71] http://www.navet.government.bg/bg/licenz/Registers

- постоянно отнетите лицензии[73] (номер на лицензията, наименование на центъра, номер на заповедта за отнемане на лицензията);
- заличените лицензии[74] (номер на лицензията, наименование на центъра, номер на заповедта за заличаване на лицензията);

■ центровете за информиране и професионално ориентиране с информация за:
- издадените лицензии[75] (номер на лицензията/основание за издаване, наименование на центъра, адрес и лице за контакти);
- временно отнетите лицензии[76] (номер на лицензията/основание за издаване, наименование на центъра, адрес и лице за контакти, срок на отнемане на лицензията);
- заличените лицензии[77] (номер на лицензията/основание за издаване, наименование на центъра, номер на заповедта за заличаване на лицензията).

5.1.4 Закон за признаване на професионални квалификации (ЗППК)

Обн., ДВ, бр. 13 от 2008 г., доп., бр. 41 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 98 от 2010 г., изм., бр. 8 от 2011 г., доп., бр. 9, 43 и 61 от 2011 г.

Този закон урежда условията и реда за признаване на професионални квалификации, придобити в други държави членки и в трети държави, с цел достъп и упражняване на регулирани професии в Република България.

5.1.5 Правилници и наредби

За конкретизиране на законовите разпоредби в областта на професионалното образование и обучение са утвърдени множество правилници и наредби.

Водещо място имат правилниците за прилагане на Закона за народната просвета, на Закона за насърчаване на заетостта, Устройствените правилници на Министерството на образованието, младежта и науката, на Министерството на труда и социалната политика, на Агенцията по заетостта и Правилника за дейността на Националната агенция за професионално образование и обучение.

В практиката се прилагат повече от 140 наредби, от които 126 наредби за придобиване на квалификации по професии за ПОО.

От наредбите основно значение имат:

5.1.5.1 Наредба №3 за системата на оценяване

Наредбата е издадена от министъра на образованието, младежта и науката (обн., ДВ, бр. 37 2003 г., попр., бр. 48 от 2003 г., изм., бр. 46 от 2004 г., изм. и доп., бр. 65 от 2005 г., бр. 70 от 2008 г., бр. 11 от 2009 г., бр. 73 от 2009 г., изм., бр. 70 от 2011 г.)

[72] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_vremenni.htm
[73] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_otneti.htm
[74] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_zalicheni.htm
[75] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_cipo_act.htm
[76] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_cipo_vremenni.htm
[77] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_cipo_ers.htm

С тази наредба се определя държавното образователно изискване за системата за оценяване, вкл. и организацията на оценяването в училищното обучение, както и организацията на изпитите за придобиване на професионална квалификация в центровете за професионално обучение.

Според наредбата, оценяването е процес за установяване на постигнатите резултати и поставяне на оценка. Установяването на постигнатите резултати и поставянето на оценка е индивидуално за всеки оценяван. Оценяване се извършва в процеса на училищното обучение, при завършване на средно образование, при завършване на професионално образование и при завършване на професионално обучение.

Оценяването е вътрешно и външно. При вътрешното оценяване оценяващ е учителят, докато при външното оценяване оценяващи може да са:

- училищна комисия, определена от директора на училището;
- длъжностни лица или комисии, определени от министъра на образованието и науката, от началника на регионалния инспекторат по образованието или от директорите на обслужващите системата на народната просвета звена за контрол и оценяване.

В края на етап или степен на образование външното оценяване се провежда като национално.

Наредбата подробно регламентира въпросите, свързани с организацията на оценяването в процеса на училищното обучение.

Отделно място е отделено на организацията и оценяването на изпитите за придобиване на професионална квалификация при завършване на професионално образование и обучение като се допълват разпоредбите на ЗПОО и се конкретизират с разпоредби за подготовката, организирането и провеждането на държавните изпити, съдържанието на държавния изпит по теория и на държавния изпит по практика (глава четвърта "Организация и оценяване на изпитите за придобиване на професионална квалификация при завършване на професионално образование и професионално обучение).

5.1.5.2 Наредба №4 от 16.04.2003 г. за документите в системата на народната просвета

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката, (обн., ДВ, бр. 41 2003 г., попр., бр. 48 от 2003 г., изм. и доп., бр. 65 от 2003 г., бр. 47 от 2004 г., бр. 55 от 2005 г., бр. 47 от 2006 г., бр. 51 и 74 от 2007 г., бр. 7 и 27 от 2008 г., бр. 52 от 2009 г., бр. 42 от 2010 г., бр. 37 и 70 от 2011 г., бр. 61 от 2012 г.

С тази наредба се определят държавните образователни изисквания за документите за системата на народната просвета по чл. 16, т. 10 от Закона за народната просвета (ЗНП).С ДОИ за документите за системата на народната просвета са определени:

- предназначението, съдържанието, воденето и съхраняването на всеки документ;
- условията и редът за приемане, отчитане и унищожаване на документи с фабрична номерация;
- условията и редът за създаване, утвърждаване, актуализиране и издаване на документи.

Документите, издавани или водени от институциите в системата на народната просвета, следва да се попълват на български език.

Държавните, общинските и частните училища издават или водят документи, като за всеки от тях в наредбата подробно е описано съдържанието, начина на водене, издаване и съхранение.

Завършено професионално обучение, съгласно наредбата, се удостоверява с документите: удостоверение за професионално обучение, свидетелство за професионална квалификация, приложение към свидетелство за професионална квалификация (за обучение по модули), дубликат на свидетелство за професионална квалификация, свидетелство за правоспособност и свидетелство за правоспособност по заваряване.

С наредбата се определят и условията и реда за унищожаване на документи с фабрична номерация, както и за създаване, утвърждаване, актуализиране и издаване на документи в системата на народната просвета.

5.1.5.3 Наредбата за условията и реда за поддържане на списъка на регулираните професии в Република България

Наредбата е приета с ПМС №86 от 18.04.2006 г., на основание чл.7, ал.3 от Закона за професионалното образование и обучение и чл. 9, ал. 3, т. 14 от Закона за висшето образование. (обн. ДВ. бр.35 от 2006 г.)

С наредбата са определени условията и редът за поддържане на Списъка на регулираните професии в Република България, както и достъпът до информацията, съдържаща се в него:

- наименованието на професиите, които са регулирани съгласно българското законодателство;
- нормативния акт, който ги определя като регулирани професии;
- органа, компетентен за даване или признаване на правоспособност за упражняване на съответната регулирана професия.

Списъкът се приема и актуализира с решение на Министерския съвет и се поддържа на български и на английски език като електронна база данни.Списъкът и неговите изменения и допълнения се приемат по предложение на министъра на образованието и науката след съгласуване с министъра на труда и социалната политика, както и със съответните отраслови министри и с представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище.

Определени са реда за приемане и актуализиране на списъка, както и процедурата за включване или изключване на професии от него.

Списъкът на регулираните професии в Република България е публичен. Достъпът до информацията, въведена в списъка, се осигурява чрез интернет страницата на Министерството на образованието и науката.

5.1.5.4 Списък на професиите за професионално образование и обучение (СППОО)

Списъкът е утвърден със Заповед №РД 09-413/12.05.2003 г., изм. и доп. със Заповед №РД 09-04/08.01.2004 г., Заповед №РД 09-34/22.01.2004 г., Заповед №РД 09-255/09.04.2004 г., Заповед №РД 09-274 / 18. 02. 2005 г., Заповед №РД 09-1690/29.09.2006 г., Заповед №РД 09-828/29.06.2007 г., Заповед №РД 09-1891/30.11.2007 г., Заповед №РД 09-298/19.02.2009 г., Заповед №РД 09-1803/29.10.2009 г., Заповед №РД 09-621/18.05.2010 г., Заповед №РД 09-1728/01.12.2010 г., Заповед №РД 09-748/13.06.2011 г., Заповед №РД 09-1805/09.12.2011 г., Заповед №РД 09-638/23.05.2012 г.

Списъкът на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) се разработва от НАПОО на основание чл. 42, т.5 (а) на Закона за професионално образование и обучение (ЗПОО), във връзка с чл. 6, ал. 1 на същия закон и се съгласува с отрасловите министерства и с представителните организации на национално равнище на работодателите и работниците и служителите.

Списъкът на професиите представлява систематизирана структура (матрица) от наименования на професии и специалности, класифицирани в професионални направления, съобразно областите на образованието по Международната стандартна класификация International Standard Classification of Education ISCED - 97 (чл.8 ал.1 и §1 от Допълнителните разпоредби на ЗПОО) и в съответствие с Класификация на областите на образование и обучение (КОО-2008) на Националния статистически институт.

Списъкът е основен документ за организацията на професионалното ориентиране, професионалното обучение и професионалното образование и има задължителен характер за всички институции, в които ще се извършва професионално обучение за придобиване на професионална квалификация – професионални гимназии, професионални училища, професионални колежи и центрове за професионално обучение.

Структурните елементи на Списъка на професиите за професионално образование и обучение са професии и специалности.

В съответствие с изискванията на чл.8, ал.1 от ЗПОО професиите и специалностите са класифицирани в професионални направления, по степен на образование и по степен на професионална квалификация.

Обучението по всяка професия се определя от:

- изискването за минимална образователна степен;
- продължителността (срок) на обучението;
- степента на придобита професионална квалификация.

Професиите включват различен брой специалности, достатъчно близки по отношение на изискваните общообразователни знания и умения и професионална компетентност. Специалностите в рамките на дадена професия са групирани по производствена, технологическа или целева основа в съответствие с конкретните изисквания на производството.

Списъкът е отворена система и актуализацията му се извършва по реда и начина на неговото формиране. Предложения за промени са СППОО могат да правят министерства, агенции, организации на работодатели и на работниците и служителите и други юридически и физически лица. Техните предложения се разглеждат от съответните експертни комисии на НАПОО и одобряват от Управителния съвет. Периодично всяка година НАПОО инициира актуализация на списъка. Списъкът се публикува в специализираните издания на Министерството на образованието, младежта и науката, в информационния бюлетин на НАПОО и в други специализирани за тази цел издания.

Основни понятия:

- "**Професионално ориентиране**" осигурява информирането, консултирането и съветването на ученици, безработни, както и на други лица относно избора на професия и кариерно развитие.
- "**Професионалното обучение**" осигурява придобиването на квалификация по професия или по част от професия и включва:
  - "**Начално професионално обучение**" - придобиване на първоначална квалификация по професия или по част от професия.
  - "**Непрекъснато професионално обучение**" - усъвършенстване на придобитата квалификация по професия или по част от професия.
  - "**Професионалното образование**" осигурява усвояването на общообразователния минимум за средно образование и придобиването на квалификация по професия.
- "**Професионално направление**" е съвкупност от професии в определен в Националната отраслова класификация отрасъл на икономиката или друга сфера на обществения живот, съобразена със съответната област на образованието по Международната стандартна класификация на образованието.
- "**Професия**" е вид трудова дейност, за която се организира професионално образование и обучение.
- "**Част от професия**" е обособена трудова дейност в рамките на една професия, за която може да се организира професионално обучение.
- "**Специалност**" е самостоятелно обособена трудова дейност в рамките на дадена професия.
- "**Професионална квалификация**" е квалификация по професия или по част от професия, която включва съвкупността от професионални компетенции и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения.
- "**Степен на професионална квалификация**" е обемът и съдържанието на професионалните компетенции и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения.

5.1.5.5 Държавните образователни изисквания (ДОИ)

ДОИ за придобиване на квалификация по професии от Списъка на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) са документи, които на основание чл. 42, т. 3, (б) от ЗПОО се разработват и актуализират от Националната агенция за професионално образование и обучение

и се утвърждават с наредби на министъра на образованието и науката, съгласувано със съответните министерства и ведомства.

С ДОИ за придобиване на квалификация по професии се определят задължителните професионални компетенции, необходими за упражняване на професията и те са задължителни за всички обучаващи институции, които имат право да организират обучение завършващо с издаване на Свидетелство за професионална квалификация или Удостоверение за професионално обучение.

Държавните образователни изисквания по професии съдържат:

- изисквания за минималното входящо квалификационно и образователно равнище за ученици и за възрастни;
- описание на професията - трудови дейности, отговорности, личностни качества, особености на условията на труд, оборудване и инструменти;
- възможности за продължаване на професионалното обучение;
- възможности за професионална реализация съгласно Националната класификация на професиите и длъжностите (НКПД);
- цели на обучението;
- резултати от ученето - компетенции, знания, умения;
- изисквания към материалната база за обучение по теория и по практика;
- изисквания към обучаващите.

Предложения за изменения и допълнения на действащи ДОИ за придобиване на квалификация по професии могат да се правят от национално представителните организации на работодателите и на работниците и служителите, както и от структури на държавната администрация. Предложенията се внасят в НАПОО и се разглеждат от експертните комисии по професионални направления и от Управителния съвет на НАПОО, в съответствие с процедурата регламентирана в "Правила за условията и реда за разработване на ДОИ за придобиване на квалификация по професии", приети от Управителния съвет на НАПОО с Протокол №5 / 14.04.2004 г., изм. и доп. с Протоколи №02 / 23.02.2007 г. и №05 / 16.06.2007 г.

5.1.5.6 Рамкови програми

Съгласно чл. 10 на ЗПОО, придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение се регламентира с рамкови програми, утвърдени от министъра на образованието, младежта и науката. В тази връзка са утвърдени следните рамкови програми:

- Рамкова програма А - за начално професионално обучение с придобиване на първа степен на професионална квалификация;
- Рамкова програма Б - за начално професионално обучение с придобиване на втора степен на професионална квалификация;
- Рамкова програма В - за професионално образование с придобиване на втора или трета степен на професионална квалификация;

- Рамкова програма Г - за професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация;
- Рамкова програма Д - за начално професионално обучение с придобиване на квалификация по част от професия и
- Рамкова програма Е - за непрекъснато професионално обучение за актуализиране или разширяване на придобита професионална квалификация, както и за придобиване на първа, втора и трета степен на професионална квалификация.

Структурата и съдържанието на рамковите програми са следните:

- Общи положения: нормативно основание, цел и предназначение на програмата.
- Изисквания към кандидатите за обучение по програмата (по отделно за ученици и за лица навършили 16 години): за минимална възраст; за здравословно състояние, за входящо образователно равнище; възможности за реализация и за повишаване на професионалната квалификация.
- Организация на учебния процес (по отделно за ученици и за лица навършили 16 години): форма на обучение и организационни форми.
- Учебен план: структура и съдържание
- Съдържание на обучението - учебното съдържание по всеки учебен предмет (модул) за теоретичното и за практическото обучение се разработва по теми и часове в учебни програми отделно за ученици и за лица навършили 16 години.
- Завършване на професионалното образование или на професионалното обучение
- Удостоверяване на завършването на професионалното образование или на професионалното обучение.

Рамковите програми са нормативната и методическата основа за разработване на учебните планове и програми. Когато няма ДОИ за придобиване на квалификация по професии, при разработването на учебни планове и програми за съответната професия следва да се прилагат рамковите програми.

5.1.5.7 Учебни планове и програми

Учебните планове и програми се разработват на базата на ДОИ за придобиване на квалификация по професии за съответната професия и рамковите програми.

Ежегодно министъра на образованието, младежта и науката утвърждава със заповед нови или актуализиране учебни планове по отделните професии, които са предназначени главно за изпълнение в училищното обучение. Учебните планове съдържат график на обучението, разпределение на предметите и часовете съответно в Раздел А (за общообразователна подготовка) и Раздел Б (за задължителна професионална подготовка), изисквания при завършване и удостоверяване на професионалното образование и обяснителни бележки за някои допълнителни изисквания или пояснения.

В практиката се е наложило в работата на центровете за професионално обучение при разработването на учебните планове и програми за обучение на лица над 16 години да се

използва като база Раздел Б от учебния план, утвърден от министъра на образованието, младежта и науката по съответната професия и специалност.

Съгласно ЗПОО структурата на програмите за професионално образование включва общообразователна подготовка, задължителна професионална подготовка - обща, отраслова и специфична за всяка професия, задължителна чуждоезикова подготовка по професията и избираема подготовка – задължително избираема и свободноизбираема.

Общообразователната подготовка осигурява общообразователния минимум, необходим за средно образование и се определя съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план.

Общата задължителна професионална подготовка е единна за всички професионални направления при отчитане на спецификата им. Тя включва теоретично обучение и практическо обучение - учебна практика.

Отрасловата задължителна професионална подготовка е единна за всички професии от професионалното направление при отчитане на спецификата на всяка професия. Тя включва теоретично обучение и практическо обучение - учебна практика.

Специфичната за всяка професия задължителна професионална подготовка включва теоретично обучение и практическо обучение – учебна и производствена практика.

Задължителната професионална подготовка, задължителната чуждоезикова подготовка по професията и избираемата подготовка се определят съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, но най-малко 40 на сто от броя на учебните часове за задължителна професионална подготовка трябва да са отделени за практическо обучение.

От своя страна, програмите за професионално обучение трябва да включват:

- общообразователна подготовка, определена съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план, задължителна професионална подготовка и избираема подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация със завършване на основно образование или на клас от средното образование;
- задължителна и избираема професионална подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация. Задължителната професионална подготовка включва теоретично обучение и практическо обучение като броят на учебните часове за практическо обучение не може да бъде по-малък от броя на учебните часове за теоретично обучение. Задължителната професионална подготовка и избираемата подготовка се определят съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

ЗПОО отделя специално внимание на практическото обучение като регламентира два вида практическо обучение - учебна практика и производствена практика.

Определени са изискванията към местата за провеждане на практическото обучение: учебно-производствени бази на училищата;учебно-производствени бази на сродни училища или центрове за професионално обучение в Република България и в чужбина;предприятия на юридически и физически лица;учебно-производствени бази към предприятията;учебно-тренировъчни бази на училищата, спортни зали, стадиони и плувни басейни.

Училищата могат да организират самостоятелно и/или кооперирано с юридически или физически лица производство на продукция и услуги, като се изпълняват държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии или документацията за професионално обучение на училището или на заявителя на професионалното обучение.

Учебно-производствените бази и учебно-тренировъчните бази на училищата трябва да бъдат обзавеждани съгласно ДОИ за придобиване на квалификация по професии. В местата за провеждане на практическото обучение следва да се осигуряват безопасни условия на възпитание, обучение и труд.

5.1.5.8 Национални изпитни програми

Националните изпитни програми са предназначени за организиране и провеждане на държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността за придобиване степен на професионална квалификация.

Целта на националните изпитни програми е да се определят единни критерии за оценка на професионалните компетенции на обучаваните, изискващи се за придобиване на степен на професионална квалификация по изучаваната професия и специалност.

Националните изпитни програми се разработват в съответствие със ЗПОО и съответното държавно образователно изискване за придобиване на квалификация.

Държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността се провеждат в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба №3 за системата на оценяване.

Обикновено Националните изпитни програми имат следното съдържание:

- за държавния изпит по теория на професията и специалността: изпитните теми с план-тезис на учебното съдържание и критерии за оценяване;
- за държавния изпит по практика на професията и специалността: указания за съдържанието на индивидуалните практически задания и критерии за оценяване;
- система за оценяване;
- препоръчителна литература;
- приложения: примерен изпитен билет за държавния изпит по теория на професията и специалността и примерно индивидуално практическо задание.

Националните изпитни програми се утвърждават със заповед от министъра на образованието, младежта и науката. На практика приложението на националните изпитни програми се свежда до тяхното изпълнение само в професионалните училища.

5.2 Системата на професионалното образование и обучение, и по правилата за осигуряване на БЗР

Системата за професионално образование и обучение (СПОО) е определена със Закона за професионалното образование и обучение и включва държавни органи на национално и регионално ниво и неправителствени организации (представлявани от организациите на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище).

5.2.1 Държавни институции на национално ниво

5.2.1.1 Министерският съвет

Определя държавната политика в областта на образованието, в т.ч. на професионалното образование и обучение, на заетостта и пазара на труда.

5.2.1.2 Министерството на образованието, младежта и науката

Министерството на образованието, младежта и науката провежда държавната политика в областта на ПОО, като:

- приема държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- утвърждава Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- предлага за приемане от Министерския съвет Списък на регулираните професии в Република България;
- поддържа регистъра по § 1, ал. 2 от допълнителните разпоредби на Закона за народната просвета по отношение на институциите в системата на професионалното образование и обучение;
- утвърждава държавния план-прием в държавните и общинските училища;
- осигурява условия за изпълнението на държавните образователни изисквания за системата на професионалното образование и обучение;
- утвърждава програми за квалификация в системата на професионалното образование и обучение;
- организира професионалното ориентиране;
- определя самостоятелно или съвместно със съответното компетентно министерство професиите за ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания и за лица с девиантно поведение;
- разпределя утвърдените по бюджета му финансови средства за професионално образование и обучение и контролира тяхното използване;
- анализира резултатите и ефективността на професионалното образование и обучение;
- определя свои представители в управителния съвет и в експертните комисии на Националната агенция за професионално образование и обучение.

5.2.1.3 Министерството на труда и социалната политика

Министерството на труда и социалната политика участва в провеждането на държавната политика в областта на ПОО като:

- определя потребностите от професионално образование и обучение чрез анализиране на тенденциите в развитието на пазара на труда;
- участва в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участва в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя изискванията за здравословни и безопасни условия при практическото обучение и контролира изпълнението им чрез регионалните инспекции по труда;
- участва в съгласуването на държавния план-прием в училищата чрез регионалните служби по заетостта;
- участва в организирането на професионалното ориентиране;
- определя свои представители в управителния съвет и в експертните комисии на Националната агенция за професионално образование и обучение.

5.2.1.4 Министерството на здравеопазването:

- участва в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя хроничните заболявания и физическите увреждания, които са противопоказни при професионалното образование и професионалното обучение, по професии от Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя съвместно с Министерството на образованието, младежта и науката професиите, по които професионалното образование и професионалното обучение е подходящо за здравословното състояние на обучаемите с хронични заболявания и физически увреждания, със сензорни увреждания и с умствена изостаналост;
- определя изискванията за здравословни условия при практическото обучение и здравно-физиологичните изисквания към седмичните разписания, както и контролира изпълнението им чрез органите на Държавния здравен контрол;
- определя свои представители в управителния съвет и в експертната комисия по професионално ориентиране на Националната агенция за професионално образование и обучение.

5.2.1.5 Отрасловите министерства:

- участват в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват в разработването, съгласуването и актуализирането на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- участват в съгласуването на държавния план-прием в училищата, които финансират;
- разпределят утвърдените по бюджета им финансови средства за професионално образование и професионално обучение и контролират тяхното използване;

- определят свои представители в управителния съвет и в експертните комисии по професионални направления на Националната агенция за професионално образование и обучение.

5.2.1.6 Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО)

Националната агенция за професионално образование и обучение е държавен орган за лицензиране на дейности в системата на професионалното образование и обучение, както и за координация на институциите, имащи отношение към професионалното ориентиране, обучение и образование.

Националната агенция за професионално образование и обучение:

- издава и отнема лицензии за професионално обучение и професионално ориентиране;
- осъществява контрол на дейността на лицензираните институции в системата на професионалното обучение;
- разработва и предлага на министъра на образованието, младежта и науката: списъка на професиите за професионално образование и обучение и държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участва при разработването на държавните образователни изисквания за документите за системата на народната просвета и за системата за оценяване в частта им за професионалното образование и обучение;
- въз основа на анализ на дейността на центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране прави предложения за усъвършенстване на системата на професионалното образование и обучение;
- възлага провеждането и внедряването на научни изследвания в областта на професионалното образование, обучение и ориентиране;
- координира дейностите по разработване на стратегии за развитие и усъвършенстване на професионалното образование и обучение;
- съдейства за международното признаване на документите за професионално образование и професионално обучение;
- създава и поддържа регистър на центровете за професионално обучение и на центровете за информация и професионално ориентиране и за издадените и отнетите лицензии;
- разработва и утвърждава формуляри и образци на документи за лицензиране.

5.2.2 Държавни институции на регионални ниво

5.2.2.1 Общини

Общините участват във формирането на политика в областта на професионалното образование и обучение на територията им по отношение на:

- потребностите от кадри;
- професионалното ориентиране на ученици, безработни, както и на други лица;
- разпределянето на утвърдените по бюджета им финансови средства за професионално образование, обучение и ориентиране и контролира тяхното използване;

- развитието на материално-техническата база на училищата, центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране чрез финансови средства от общинските бюджети;
- определянето на държавния план-прием в училищата.

5.2.2.2 Регионалните инспекторати по образованието (РИО) на Министерството на образованието, младежта и науката

РИО провеждат държавната политика в областта на професионалното образование и обучение в съответния регион, като:

- координират взаимодействието между училищата, центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране с регионалните служби по заетостта и бюрата по труда, с регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве, с органите на местното самоуправление и с регионалните структури на социалните партньори;
- съгласуват предложенията на училищата за държавния план-прием;
- участват в организирането на изпитите за придобиване на професионална квалификация.

5.2.3 Организациите на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище

5.2.3.1 Организациите на работодателите

- участват в разработването, актуализирането и съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- участват в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват в организирането и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация и предлагат представители за участие в изпитните комисии;
- определят своите представители в управителния съвет и в експертните комисии на Националната агенция за професионално образование и обучение.

5.2.3.2 Организации на работниците и служителите

- участват в актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват в разработването, актуализирането и съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определят свои представители в управителния съвет и в Експертната комисия по професионалното ориентиране на Националната агенция за професионално образование и обучение.

5.2.4 Периодично обучение по здравословни и безопасни условия на труд

Периодичното обучение и инструктаж по ЗБУТ се извършва на основата на Наредба РД 07-2 от 16.12.2009 г.

Работодателят писмено определя :

- Видовете обучения;
- Лицата, които ще бъдат обучавани;
- Програма за провеждане на обучението;
- Лицата, които ще провеждат обучение.

Работодателят не допуска до работа работник и служител, който не притежава необходимите знания и умения по ЗБУТ за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

Обучението по безопасност и здраве при работа се провеждат в работно време, като всички разходи са за сметка на работодателя.

Обучението по безопасност и здраве при работа има за цел :

- Усвояване на методите, формите и средствата за осъществяване на дейността по безопасност и здраве при работа;
- Усвояване на основните законови и подзаконови нормативни изисквания, нормите, правилата и мерките за безопасен и здравословен труд;
- Поддържане на необходимото ниво знания и умения по безопасност и здраве при работа на работещите през целия период на трудовата им дейност в съответствие с изискванията на съответната професия.

Провеждане на обучения по БЗР

Лицата, които се обучават	Регламентиране честота на провежданите обучения
длъжностните лица, които ръководят и управляват трудовите процеси;	не по-рядко от веднъж на 2 години и продължителност не по-малко от 6 учебни часа;
длъжностните лица и специализираните служби по чл. 24 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд;	не по-рядко от веднъж на 1 година и продължителност не по-малка от 6 учебни часа;
лицата, които са определени от работодателя да провеждат инструктажите по безопасност и здраве при работа;	не по-рядко от веднъж на 1 година и продължителност не по-малка от 6 учебни часа;
членовете на комитета / групата по условия на труд	съгласно изискванията на Наредба №4 за обучението на представителите в комитетите и групите по условия на труд в предприятията (обн., ДВ, бр.133 от 1998 г.; изм. и доп., бр.85 от 2000 г.)
работниците и служителите, работата на които е свързана с използване, обслужване и поддържане на машини и други технически съоръжения, за които се изисква правоспособност за работа;	съгласно изискванията на съответните нормативни актове;
работници и служители, заети в дейности, които създават опасност за тяхното и на други лица здраве и живот.	съгласно изискванията на съответните нормативни актове.

С колективен трудов договор могат да се определят и други работници и служители, на които да се провежда обучение по безопасност и здраве при работа.

Формите за обучение по безопасност и здраве при работа са редовна и дистанционна. Обучението по безопасност и здраве при работа се провежда по утвърдени от работодателя писмени програми, които включват образователен минимум за теоретична и практическа подготовка.

Програмите се съобразяват със:

- Общата, отрасловата и специфичната за дадена професия задължителна подготовка по правилата за осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд;
- Входящото образователно равнище;
- Целите на обучението;
- И други условия посочени в Наредбата.

5.2.5 Условия и ред за придобиване на правоспособност за работа в миннодобивната промишленост

Един от най-големите рискове в минодобивната промишленост е свързан с извършваните взривни работи. Поради това изискванията към лицата участващи в тези работи са големи. Необходимо е те да са обучени и да получат правоспособност.

5.2.5.1 Ред за придобиване на правоспособност на основния персонал за работа с взривни материали

Редът за придобиване на правоспособност на основния персонал за работа с взривни материали се съдържа в чл. 3–7 от Правилник по безопасността на труда при взривните работи (утвърден със Заповед №294 на МТСГ от 1996 г.; ДВ, бр. 3 от 1997 г.; изм., със Заповед №20 на МТСП от 1999 г.; ДВ, бр. 24 от 1999 г.) във връзка с Инструкция за придобиване на правоспособност на основния персонал за работа с взривни материали - Приложение 1 към чл. 4 от същия правилник

Основният персонал за работа с взривни материали трябва да е придобил правоспособност съгласно инструкцията за придобиване на правоспособност на основния персонал за работа с взривни материали – приложение №1 към чл. 4 на ПБТВР.

Правоспособност за работа с взривни материали се придобива чрез курсове за обучение и полагане на изпит по теория и практика. Придобитата правоспособност се удостоверява със свидетелство.

Курсовете за обучение се организират и провеждат от юридически и физически лица, които са получили разрешение от ИА "ГИТ".

Взривните работи и дейности с взривни материали се извършват от основен и помощен персонал.

Към основен персонал спадат:

- Проектант на взривни работи- първа и втора степен - (имат право и да ръководят, и да извършват взривни работи);
- Ръководител на взривни работи – (имат право и да извършват взривни работи);
- Взривник;

- Браковчик;
- Завеждащ склад за взривни материали;
- Магазинер на взривни материали;

Към помощен персонал спадат:

- Технически изпълнител при проектиране на взривни работи;
- Работници, извършващи спомагателни дейности с взривни материали.

5.2.5.1.1 Организация и провеждане на обучението

Обучението се извършва диференцирано по видове дейности с взривни материали и по програми, съгласувани с органите на МВР и утвърдени от:

- ИА "ГИТ" за проектанти на взривни работи, ръководители на взривни работи;
- Д "ОИТ" за останалия основен персонал.

В учебните програми се включва достатъчен хорариум за теоретично и практическо обучение, като подготовката е съобразена и отговаря на длъжностната характеристика за съответната категория персонал.

5.2.5.1.2 Общи изисквания за допускане до обучение

- До обучение за проектант на взривни работи първа степен – се допускат лица с висше образование и със стаж като проектант втора степен най-малко 3 години;
- До обучение за проектант на взривни работи втора степен – се допускат лица с висше и средно техническо образование и със стаж като ръководител на взривни работи най-малко 3 години;
- До обучение за ръководител на взривни работи – се допускат лица с висше или средно техническо образование с общ стаж не по-малко от 3 години като взривници или завършен курс по взривно дело в учебно заведение;
- До обучение за завеждащ склад на взривни материали се допускат лица с висше или средно образование и трудов стаж не по-малък от 3 години;
- До обучение за взривници в обекти и в рудници, неопасни по газ и прах се допускат лица, навършили 20 години, с основно образование, а до обучение за взривници в рудници, опасни по газ и прах – лица, навършили 22 години, с трудов стаж в рудника като миньори не по-малко от 2 години за рудници , опасни по газ и прах и 1 година – за останалите обекти;

За придобиване на правоспособност (както и за презаверка на свидетелствата за правоспособност) се изисква:

- Разрешение от МВР;
- Медицинско свидетелство – медицинското освидетелстване се извършва по изискванията на Министерството на здравеопазването за работа с взривоопасни и токсични вещества.

5.2.5.1.3 Комисия за даване на правоспособност

Състав на квалификационната комисия:

- За проектант на взривни работи, ръководител на взривни работи- комисията е в състав- председател- представител на ИА "ГИТ" и членове- представители на органите на МВР и организаторите на курса;
- За придобиване на правоспособност на взривник, завеждащ склад за взривни материали, магазинер на склад за взривни материали, браковчик и за работа със зарядни машини или устройства за взривни вещества се състои от председател – представител на Д "ОИТ" и членове- представители на органите на МВР и на организаторите на курса.

5.2.5.1.4 Свидетелства за правоспособност

Свидетелствата за правоспособност на проектанти на взривни работи, ръководители на взривни работи са с валидност 4 години.

Свидетелствата се презаверяват на всеки 3 години чрез полагане на изпит пред комисия от представители на ИА "ГИТ" и органите на МВР. Свидетелствата се заверяват с печат на ИА "ГИТ".

Свидетелствата за взривници, завеждащи склад за взривни материали, магазинери на склад за взривни материали, браковчици и за работа със зарядни машини или устройства за взривни вещества са с валидност 2 години. Свидетелствата се презаверяват на всеки 2 години след опреснителен курс и полагане на изпит пред комисия с председател – представител на ИА "ГИТ" и членове – представители на органите на МВР и на организаторите на курса. Свидетелсвата се презаверяват с печат на Д "ОИТ".

Взривни работи могат да се извършват от лица на възраст до 60 години. Свидетелствата за правоспособност на лицата над тази възраст ежегодно се презаверяват.

5.2.5.1.5 Допускане до самостоятелна работа

Придобилите право да извършват дейност с взривни материали се допускат до самостоятелна работа, само ако имат най-малко едномесечна практика, под ръководствата на опитен, правоспособен специалист по конкретния вид дейност.

Завършването на практиката се отразява в протокол с мнение за допускане до самостоятелна работа. При преминаване от един вид взривни работи в друг основният персонал полага изпит.

5.2.6 Информация за центровете за професионално обучение

Актуална информация за Центровете за професионално обучение е достъпна на сайта на Националната агенция за професионално образование и обучение http://www.navet.government.bg/.

Националната агенция за професионално образование и обучение е държавен орган за лицензиране на дейности в системата на професионалното образование и обучение, както и за

координация на институциите, имащи отношение към професионалното ориентиране, обучение и образование.

Националната агенция за професионално образование и обучение:

- издава и отнема лицензии за професионално обучение и професионално ориентиране;
- осъществява контрол на дейността на лицензираните институции в системата на професионалното обучение;
- разработва и предлага на министъра на образованието, младежта и науката: списъка на професиите за професионално образование и обучение и държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участва при разработването на държавните образователни изисквания за документите за системата на народната просвета и за системата за оценяване в частта им за професионалното образование и обучение;
- въз основа на анализ на дейността на центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране прави предложения за усъвършенстване на системата на професионалното образование и обучение;
- възлага провеждането и внедряването на научни изследвания в областта на професионалното образование, обучение и ориентиране;
- координира дейностите по разработване на стратегии за развитие и усъвършенстване на професионалното образование и обучение;
- съдейства за международното признаване на документите за професионално образование и професионално обучение;
- създава и поддържа регистър на центровете за професионално обучение и на центровете за информация и професионално ориентиране и за издадените и отнетите лицензии;
- разработва и утвърждава формуляри и образци на документи за лицензиране.

Центрове за професионално обучение[78] (ЦПО), лицензирани от Националната агенция за професионално образование и обучение, притежаващи лицензия за професии, специалности и квалификации, приложими за икономическата дейност

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
ЦПО към ТЕЦ "Марица -Изток 2"- ЕАД, Лицензия №200111006	Стара Загора, "ТЕЦ Марица изток 2" ЕАД тел.: (042)/ 662 439 e-mail: cpk@tpp2.com Жулиета Дякова	II СПК	544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК
ЦПО към "Рудметал" АД, Лицензия №200111007	Рудозем, Промишлена зона тел.: (0306) 53335 e-mail: office@rudmetal.com Каврошилов	III СПК, II СПК	544010 Минен техник 5440101 Добивни и строителни минни технологии - III СПК 544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 5440202 Добив на скални материали - II СПК
ЦПО към "МИНИ МАРИЦА-ИЗТОК" ЕАД, Лицензия №200211028	Раднево, ул."Георги Димитров" №13 тел.: 0417/ 83304 вътр. 3132 e-mail: pachalova@marica-iztok.com инж. Недялка Пачалова	III СПК, II СПК	544010 Минен техник 5440101 Добивни и строителни минни технологии - III СПК 544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 544040 Сондьор 5440401 Проучвателно сондиране - II СПК
ЦПО към "Териториален център за квалификация и преквалификация" ООД, Лицензия №200211102	Варна, ул."Дебър" №45 тел.: 052/632 111; 052/335 162 e-mail: tckp_varna@abv.bg Милуш Панчев Попов	II СПК	544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 544040 Сондьор 5440401 Проучвателно сондиране - II СПК
ЦПО към Учебен център "Зорница", Лицензия №200312098	Бургас, ж.к. "Зорница", бл. 45 тел.: 056/ 816 272 e-mail: ucbs@abv.bg Георги Стоянов	II СПК	544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК

[78] ЦПО със статут "съществуващ център".

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
ЦПО към "Национален образователен център" ООД, Лицензия №200312129	Бургас, бул. Мария Луиза №27,вх. 8, ет. 9, ап. 26 тел.: 0878 44 23 57 e-mail: neducenter@abv.bg Веселин Симеонов	II СПК, III СПК	5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 544030 Сондажен техник 5440301 Сондажни технологии - III СПК 5440302 Сондажна техника - III СПК
ЦПО към "Екселиа" ЕООД, Лицензия №200512241	Варна, ЮПЗ "Топлострой" тел.: 052/ 307398 e-mail: office@excellia.bg Калина Кънчева	II СПК	544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 544040 Сондьор 5440401 Проучвателно сондиране - II СПК
ЦПО към "Асарел-Медет" АД, Лицензия №200512246	Панагюрище, Асарел - Медет АД, отдел Персонал тел.: 0357/ 60367 e-mail: ignatova@asarel.com Лили Игнатова	II СПК	544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 5440203 Обогатяване на полезни изкопаеми - II СПК
ЦПО към "Център за управление и професионално обучение" АД, Лицензия №200512253	София, ж.к."Младост 2", ул."Св. Киприян" бл.243 вх.А ап.1 тел.: 02/ 902 65 02 e-mail: m.mihailova@cmvt-bg.org Милена Милчова Христова	II СПК	5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 5440202 Добив на скални материали - II СПК 5440203 Обогатяване на полезни изкопаеми - II СПК 5440204 Обработка на скални материали - II СПК 544040 Сондьор 5440401 Проучвателно сондиране - II СПК
ЦПО към ЕТ "Сашел - Пейчо Паунов", Лицензия №200612338	Брацигово, ул."Трети март" №63 тел.: 03552/ 2784 e-mail: peicho_paunov@mail.bg Пейчо Паунов	II СПК	544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 544040 Сондьор 5440401 Проучвателно сондиране - II СПК

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
ЦПО към "Каолин" АД, Лицензия №200612394	Сеново, ул."Дъбрава" №8 тел.: 084612501 e-mail: office@kaolin.bg Румяна Василева	III СПК, II СПК	544010 Минен техник 5440101 Добивни и строителни минни технологии - III СПК 5440102 Обогатителни, преработващи и рециклационни технологии - III СПК 5440103 Минна електромеханика - III СПК 544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 5440202 Добив на скални материали - II СПК 5440203 Обогатяване на полезни изкопаеми - II СПК 5440204 Обработка на скални материали - II СПК 544030 Сондажен техник 5440301 Сондажни технологии - III СПК 5440302 Сондажна техника - III СПК 544040 Сондьор 5440401 Проучвателно сондиране - II СПК
ЦПО към Професионална гимназия по механоелектротехника, гр. Пирдоп, Лицензия №200712478	Пирдоп, ул. "Стефан Стамболов" №99 тел.: 071815370 e-mail: nenka@abv.bg Ненка Рашева	III СПК, II СПК	544010 Минен техник 5440102 Обогатителни, преработващи и рециклационни технологии - III СПК 544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 5440203 Обогатяване на полезни изкопаеми - II СПК
ЦПО към "МИНСТРОЙ-ХОЛДИНГ" АД, гр. София, Лицензия №200812697	София, бул. "Драган Цанков" №172; гр. Златоград,ул. "Стефан Стамболов" №2 тел.: 030712301 e-mail: r_bodorova@abv.bg Ружа Бодурова	II СПК	5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 5440203 Обогатяване на полезни изкопаеми - II СПК 544040 Сондьор 5440401 Проучвателно сондиране - II СПК
ЦПО към "Мини открит въгледобив" ЕАД, Лицензия №200912805	Перник, пл. "Свети Иван Рилски" 1 тел.: 076602628 e-mail: moviz@mail.bg Серафима Караманчева	II СПК, III СПК	544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 544030 Сондажен техник 5440301 Сондажни технологии - III СПК

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
ЦПО към "Надежда и Мариета Дженеви" ООД, Лицензия №200912806	Стара Загора, ул. "Кольо Ганчев" №33, ет. 1, офис №5 тел.: 042/ 628- 824 e-mail: nm_djenevi@mail.bg Мариета Танева Чолакова	II СПК	544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 544040 Сондьор 5440401 Проучвателно сондиране - II СПК
ЦПО към "БЪЛГАРСКИ ГАЗОВ ЦЕНТЪР" ЕАД, Лицензия №200912809	София, ул. " Филип Кутев " №5 тел.: 029621763 e-mail: martin_boiadjiev@overgas.bg Мартин Бояджиев	II СПК, III СПК	544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 544030 Сондажен техник 5440301 Сондажни технологии - III СПК 5440302 Сондажна техника - III СПК 544040 Сондьор 5440401 Проучвателно сондиране - II СПК
ЦПО към "Професионално обучение и квалификация – Перник" ЕООД, Лицензия №201012830	Перник, пл. "Свети Иван Рилски" №1 тел.: 076602911 вътр.351 e-mail: pok.pernik@abv.bg Марина Маркова	II СПК, III СПК	544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 544030 Сондажен техник 5440301 Сондажни технологии - III СПК
ЦПО към Фондация «РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ЗНАНИЕ И СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ – АВИЦЕНА», Лицензия №201112909	Смолян, бул. България №31, офис 2 тел.: 0893316049 e-mail: cpoavicena@abv.bg Йорданка Анастасова Андреева	II СПК	544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 544040 Сондьор 5440401 Проучвателно сондиране - II СПК

Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани квалификации	Предлагани професии и специалности
ЦПО към Висша школа за подготовка на персонал за взривни работи ЕООД, Лицензия №201212986	София, ул. Арх. Йордан Миланов №2 тел.: 0887/ 213 192 e-mail: sit_62@abv.bg Мария Димитрова Симеонова	III СПК, II СПК	544010 Минен техник 5440101 Добивни и строителни минни технологии - III СПК 544020 Оператор в минната промишленост 5440201 Подземен и открит добив на полезни изкопаеми - II СПК 5440202 Добив на скални материали - II СПК 5440203 Обогатяване на полезни изкопаеми - II СПК 5440204 Обработка на скални материали - II СПК 544030 Сондажен техник 5440301 Сондажни технологии - III СПК 5440302 Сондажна техника - III СПК 544040 Сондьор 5440401 Проучвателно сондиране - II СПК

(Информацията е актуална към 28.03.2013 г.)

6 Социално осигуряване и застраховане

6.1 Законодателната рамка, свързана със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване

Нормативните документи, с които се регулират обществените отношения, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване са:

- Закон за здравословни и безопасни условия на труд;
- Кодекс за социално осигуряване;
- Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест.

Работещите се осигуряват задължително за професионално заболяване и трудова злополука, като осигурителните вноски са за сметка на работодателите (чл. 51 от ЗЗБУТ).

6.1.1 Задължително осигурени лица за трудова злополука и професионална болест

- работниците и служителите, наети на работа за повече от пет работни дни, или 40 часа, през един календарен месец, независимо от характера на работата, от начина на заплащането и от източника на финансиране, с изключение на лицата по чл. 4а, ал. 1 КСО;
- държавните служители;
- съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители;
- военнослужещите по Закона за отбрана и въоръжените сили на Р. България, държавните служители-офицери, сержанти и граждански лица по Закона за МВР;
- членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение в кооперацията;
- лицата, които работят по втори или по допълнителен трудов договор;
- изпълнители по договори за управление и контрол на търговските дружества;
- лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи доходи на изборни длъжности, служителите с духовно звание на Българската православна църква и други регистрирани вероизповедания;
- специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност;
- работниците и служителите, наети на работа при един работодател за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец или наети на работа при повече работодатели - при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец.

Морските лица задължително се осигуряват изцяло за своя сметка за трудова злополука и професионална болест върху избран месечен осигурителен доход между минималния и максималния размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година (чл. 4а КСО).

6.1.2 Размер на осигурителната вноска

Осигурителните вноски за трудова злополука и професионална болест се внасят във фонд "Трудова злополука и професионална болест" на фондовете на държавното обществено осигуряване в размер от 0,4 до 1,1 на сто, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година по групи основни икономически дейности.

Размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест за морските лица е 1,1 на сто.

Осигурителните вноски за фонд "Трудова злополука и професионална болест", с изключение на вноските за морските лица, са за сметка на осигурителите[79].

Размерите на осигурителните вноски, които внасят осигурителите, се определят от Националния осигурителен институт по методика и ред, определени с акт на Министерския съвет[80]. Те са диференцирани по групи икономически дейности и в зависимост от степента на риска в съответната икономическа дейност.

Ниво на риск	Стойност на коефициента за степен на риск (Кср)	Размер на осигурителната вноска (в %)
I	от 0 до 0,15	0,4
II	от 0,16 до 0,30	0,5
III	от 0,31 до 0,60	0,7
IV	от 0,61 до 0,90	0,9
V	над 0,91	1,1

6.1.3 Осигурителни плащания – видове парични обезщетения

Осигурените за трудова злополука или професионална болест лица имат право на:

- парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение, належащ медицински преглед, изследване и/или лечение;
- парични помощи за профилактика и рехабилитация;
- пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест;
- парични помощи за помощно-технически средства, свързани с увреждането.

При смърт на осигуреното лице, която е в причинна връзка със злополуката или професионалната болест, съпругът (съпругата), децата и родителите имат право на еднократна помощ и на наследствена пенсия (чл. 11, ал. 1-2 КСО).

6.1.3.1 Обезщетения при временна неработоспособност и трудоустрояване

Паричното обезщетение за трудова злополука или професионална болест, както и обезщетението при трудоустрояване се изплащат независимо от продължителността на осигурителния стаж на осигурените лица за трудова злополука и професионална болест. Те се изчисляват и изплащат от

[79] Осигурител е всяко физическо лице, юридическо лице или неперсонифицирано дружество, както и други организации, които имат задължение по закон да внасят осигурителни вноски за други физически лица.
[80] Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест.

Националния осигурителен институт на осигурените лица по декларирана от тях лична банкова сметка. Ако лицето няма право на обезщетение или помощ, длъжностното лице, на което е възложено ръководството по изплащането на обезщетенията и помощите или друго длъжностно лице, определено от ръководителя на териториалното поделение на Националния осигурителен институт, издава разпореждане за отказ. Разпореждането за отказ може да се отмени, ако в давностния срок по чл. 115, ал. 4 КСО лицето или осигурителят представят нови или допълнителни доказателства, установяващи правото на обезщетение или помощ.

Изплащането на обезщетенията за временна неработоспособност, трудова злополука и професионална болест и трудоустрояване се спира с разпореждане за спиране изплащането на обезщетенията, когато са обжалвани актовете на медицинската експертиза или когато са представени доказателства, които могат да доведат до издаване на разпореждане за отказ или прекратяване изплащането на обезщетението (чл. 40, ал. 4 КСО).

Осигурителят изплаща на осигуреното лице за първия работен ден от временната неработоспособност среднодневното брутно възнаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспособност, но не по-малко от среднодневното уговорено възнаграждение.

Документите за изплащане на парично обезщетение за временна неработоспособност или трудоустрояване се представят от работодателите, осигурителите и техните клонове и поделения в съответното териториално поделение на Националния осигурителен институт, като се спазват следните срокове: за всеки календарен месец не по-късно от два работни дни след деня на изплащане на дължимите възнаграждения или част от тях, а когато възнагражденията са начислени, но не са изплатени или не са начислени - не по-късно от два работни дни след последния ден на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът. (чл. 40а, ал. 1., т. 1 КСО).

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест се изчислява в размер 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски (чл. 41, ал. 1 КСО).

Начинът на изчисляване на обезщетението се урежда с акт на Министерския съвет[81].

Паричното обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест се изплаща от първия ден на настъпването до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност (чл. 42, ал. 1 КСО).

Когато временната неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест е настъпила до 30 календарни дни от прекратяването на трудовия договор или осигуряването, паричното обезщетение се изплаща за срока на неработоспособността, но за не повече от 30 календарни дни. В тези случаи паричното обезщетение не се изплаща на лица, които получават пенсия или обезщетение за оставане без работа, изплащано по Кодекса на труда, Закона за държавния служител и Закона за висшето образование. Изплатените парични обезщетения за

[81] Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

временна неработоспособност се възстановяват от лицата за периода, за който им е отпусната пенсия. (чл. 42, ал. 2 КСО)

Когато временната неработоспособност е настъпила преди прекратяване на срочни трудови и служебни правоотношения, договори за военна служба и договори за управление и контрол на търговски дружества, паричното обезщетение поради трудова злополука и професионална болест се изплаща до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност. (чл. 42, ал. 3 КСО)

Парично обезщетение за временна неработоспособност не се изплаща на осигурени лица, които:

- умишлено увреждат здравето си с цел да получават отпуск или обезщетение;
- нарушават режима, определен от здравните органи - само за дните на нарушението;
- са станали неработоспособни поради употреба на алкохол, приемане на силно упойващо средство без лечебна цел или поради прояви, извършвани под въздействието на такива средства;
- са станали неработоспособни поради хулигански и други техни противообществени прояви, установени по съответния ред;
- са станали неработоспособни поради неспазване от тях на правилата за безопасна работа, установено по съответния ред.

6.1.3.2 Парично обезщетение при трудоустрояване

При трудоустрояване поради временно намалена работоспособност вследствие на трудова злополука или професионална болест на осигурения се изплаща парично обезщетение, ако на новата работа се намали трудовото му възнаграждение. (чл. 47, ал. 1 КСО)

Размерът на дневното парично обезщетение е равен на разликата между полученото среднодневно брутно трудово възнаграждение през 18-те календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването, но не повече от среднодневния размер на максималния месечен осигурителен доход, и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Когато осигуреният е работил по-малко от 18 месеца до деня на трудоустрояването, обезщетението се определя като разлика между среднодневното възнаграждение, определено по чл. 41 на КСО и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването. (чл. 47, ал. 1 КСО)

Паричното обезщетение при трудоустрояване се изплаща за времето на трудоустрояването, но за не повече от 6 месеца.

6.1.3.3 Пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест

Осигурените, загубили 50 или над 50 на сто работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест, независимо от продължителността на осигурителния стаж. (чл. 78 КСО)

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест се определя, като средномесечният осигурителен доход за страната по чл. 70, ал. 2 на КСО се

умножи по индивидуалния коефициент, изчислен по реда на чл. 70, ал. 3-6 на КСО до датата на пенсионирането и по следните коефициенти:

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто - 0,4;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто - 0,35;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто - 0,30.

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест не може да бъде по-малък от:

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто - 125 на сто от минималния размер по чл. 70, ал. 7 КСО;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто - 115 на сто от минималния размер по чл. 70, ал. 7 КСО;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто - минималния размер по чл. 70, ал. 7 КСО.

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест не може да бъде по-малък от размера, изчислен като за пенсия за инвалидност поради общо заболяване.

6.1.4 Други изисквания

- Осигурителни вноски и осигурителен доход: Елементите на възнаграждението, както и доходите, върху които се правят осигурителни вноски, се определят с акт на Министерския съвет по предложение на Националния осигурителен институт[82].
- Ред за внасяне на осигурителните вноски (чл. 7 КСО). Осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване, които са за сметка на осигурителите, се внасят едновременно с изплащането на дължимото възнаграждение или на част от него. Когато възнагражденията са начислени, но не са изплатени или не са начислени, осигурителят внася осигурителните вноски до края на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът.
- Осигурителен стаж (чл. 9 КСО). Осигурителният стаж се изчислява в часове, дни, месеци и години. Условията, при които се зачита осигурителен стаж са определени в чл. 9-9а КСО.
- Възникване, времетраене, прекратяване и прекъсване на осигуряването(чл. 10 КСО). Осигуряването възниква от деня, в който лицата започват да упражняват трудова дейност по чл. 4 или чл. 4а, ал. 1 КСО и за който са внесени или дължими осигурителни вноски и продължава до прекратяването й. Осигуряването се прекъсва през периодите, които не се зачитат за осигурителен стаж, независимо че дейността по чл. 4 или чл. 4а, ал. 1 КСО не е прекратена.

[82] Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

6.1.5 Размер на осигурителната вноска за трудова злополука и професионално заболяване за 2006–2012 г.

Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се определя размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест по групи основни икономически дейности.

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2006 г.

(Приложение №2, към чл. 11, ал. 1, т. 3 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2006 г. (обн., ДВ, бр. 104 от 2005 г.)

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
Горско стопанство, дърводобив и свързани с тях услуги	02	1,1
Добив на въглища и торф	10	1,1
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	1,1
Добив на метални руди	13	1,1
Добив на неметални материали и суровини	14	1,1
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	20	1,1
Производство и леене на метали	27	1,1
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	34	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	35	1,1
Рециклиране на отпадъци	37	1,1
Строителство	45	1,1
Воден транспорт	61	1,1
Селско и ловно стопанство и свързани с тях услуги	01	0,9
Производство на дървена маса,хартия, картон и изделия от хартия и картон	21	0,9
Производство на изделия от каучук и пластмаси	25	0,9
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	26	0,9
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	28	0,9
Производство на машини, оборудване и домакински уреди	29	0,9
Производство на мебели; производство, некласифицирано другаде	36	0,9
Производство и разпределение на ел. енергия, газообразни горива и топлинна енергия	40	0,9
Сухопътен транспорт, включително тръбопроводен	60	0,9
Въздушен транспорт	62	0,9
Добив на суров нефт и природен газ; услуги, без проучвателни работи	11	0,7
Производство на хранителни продукти и напитки	15	0,7
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	17	0,7
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	23	0,7
Производство на електрически машини и апарати, некласифицирани другаде	31	0,7
Събиране, пречистване и разпределение на вода	41	0,7
Спомагателни дейности в транспорта; дейности на туристически агенции	63	0,7
Държавно управление; задължително обществено осигуряване	75	0,7
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и Възстановяване	90	0,7
Производство на тютюневи изделия	16	0,5
Производство на обработени кожи без косъм; производство на изделия за пътуване, сарашки изделия и обувки	19	0,5
Издателска и полиграфическа дейност; възпроизвеждане на записани носители	22	0,5
Производство на канцеларска и електронноизчислителна техника	30	0,5
Производство на радио-, телевизионна и далекосъобщителна техника	32	0,5
Производство на медицински, прецизни и оптични апарати и инструменти; производство на часовници	33	0,5
Търговско, техническо обслужване и ремонт на автомобили и мотоциклети; части и принадлежности за тях; търговия на дребно с ГСМ	50	0,5
Търговия на едро и търговско посредничество, без търговия с автомобили и мотоциклети	51	0,5
Поща и далекосъобщения	64	0,5
Дейности в областта на компютърните технологии	72	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	73	0,5
Здравеопазване и социални дейности	85	0,5

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
Дейности в областта на културата, спорта и развлеченията	92	0,5
Други услуги за населението	93	0,5
Рибно стопанство и свързани с него услуги	05	0,4
Производството на облекло, включително кожено; обработка на кожухарски кожи	18	0,4
Търговия на дребно, без търговия на дребно с АиМ; ремонт на лични вещи и стоки за дома	52	0,4
Хотели и ресторанти	55	0,4
Финансово посредничество, без застраховане и осигуряване чрез самостоятелни фондове	65	0,4
Застрахователна дейност и дейност на самостоятелни осигурителни фондове, без задължително обществено осигуряване	66	0,4
Спомагателни дейности по финансово посредничество	67	0,4
Операции с недвижими имоти	70	0,4
Даване под наем на превозни средства, машини и др. техника, без опер., на домакински и лични вещи	71	0,4
Други бизнес услуги	74	0,4
Образование	80	0,4
Дейности на професионални, синдикални, политически, религиозни и обществени организации	91	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	95	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства като производители на стоки за собствено потребление	96	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства като производители на услуги за собствено потребление	97	0,4
Екстериториални организации и служби	99	0,4

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2007 г.

(Приложение №2, към чл. 12, ал. 1, т. 3 от Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (обн., ДВ, бр. 105 от 2006 г., изм. бр. 77 от 2007 г.)

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
Горско стопанство, дърводобив и свързани с тях услуги	02	1,1
Добив на въглища и торф	10	1,1
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	1,1
Добив на метални руди	13	1,1
Добив на неметални материали и суровини	14	1,1
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	20	1,1
Производство и леене на метали	27	1,1
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	34	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	35	1,1
Рециклиране на отпадъци	37	1,1
Строителство	45	1,1
Воден транспорт	61	1,1
Селско и ловно стопанство и свързани с тях услуги	01	0,9
Производство на дървена маса,хартия, картон и изделия от хартия и картон	21	0,9
Производство на изделия от каучук и пластмаси	25	0,9
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	26	0,9
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	28	0,9
Производство на машини, оборудване и домакински уреди	29	0,9
Производство на мебели; производство, некласифицирано другаде	36	0,9
Производство и разпределение на ел. енергия, газообразни горива и топлинна енергия	40	0,9
Сухопътен транспорт, включително тръбопроводен	60	0,9
Добив на суров нефт и природен газ; услуги..., без проучвателни работи	11	0,7
Производство на хранителни продукти и напитки	15	0,7
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	17	0,7
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	23	0,7
Производство на химични продукти	24	0,7
Производство на електрически машини и апарати, некласифицирани	31	0,7

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
другаде		
Производство на медицински, прецизни и оптични апарати и инструменти; производство на часовници	33	0,7
Събиране, пречистване и разпределение на вода	41	0,7
Въздушен транспорт	62	0,7
Спомагателни дейности в транспорта; дейности на туристически агенции	63	0,7
Държавно управление; задължително обществено осигуряване	75	0,7
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и Възстановяване	90	0,7
Производство на тютюневи изделия	16	0,5
Производство на обработени кожи без косъм; производство на изделия за пътуване, сарашки изделия и обувки	19	0,5
Издателска и полиграфическа дейност; възпроизвеждане на записани носители	22	0,5
Производство на радио-, телевизионна и далекосъобщителна техника	32	0,5
Търговия на едро и търговско посредничество, без търговия с автомобили и мотоциклети	51	0,5
Поща и далекосъобщения	64	0,5
Финансово посредничество, без застраховане и осигуряване чрез самостоятелни фондове	65	0,5
Операции с недвижими имоти	70	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	73	0,5
Други бизнес услуги	74	0,5
Дейности в областта на културата, спорта и развлеченията	92	0,5
Други услуги за населението	93	0,5
Рибно стопанство и свързани с него услуги	05	0,4
Производство на облекло, включително кожено; обработка на кожухарски кожи	18	0,4
Производство на канцеларска и електронноизчислителна техника	30	0,4
Търговско, техническо обслужване и ремонт на автомобили и мотоциклети; части и принадлежности за тях; търговия на дребно с ГСМ	50	0,4
Търговия на дребно, без търговия на дребно с АиМ; ремонт на лични вещи и стоки за дома	52	0,4
Хотели и ресторанти	55	0,4
Застрахователна дейност и дейност на самостоятелни осигурителни фондове, без задължително обществено осигуряване	66	0,4
Спомагателни дейности по финансово посредничество	67	0,4
Даване под наем на превозни средства, машини и др. техника, без опер., на домакински и лични вещи	71	0,4
Дейности в областта на компютърните технологии	72	0,4
Образование	80	0,4
Здравеопазване и социални дейности	85	0,4
Дейности на професионални, синдикални, политически, религиозни и обществени организации	91	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	95	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства като производители на стоки за собствено потребление	96	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства като производители на услуги за собствено потребление	97	0,4
Екстериториални организации и служби	99	0,4

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2008 г.

(Приложение №2, към чл. 12, ал. 1, т. 3 от Закона за бюджета на ДОО за 2008 г. (обн., ДВ, бр. 113 от 2007 г., изм. бр. 58 от 2008 г.)

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
Горско стопанство, дърводобив и свързани с тях услуги	02	1,1
Добив на въглища и торф	10	1,1
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	1,1
Добив на метални руди	13	1,1
Добив на неметални материали и суровини	14	1,1
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	20	1,1

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
Производство и леене на метали	27	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	35	1,1
Строителство	45	1,1
Воден транспорт	61	1,1
Селско и ловно стопанство и свързани с тях услуги	01	0,9
Производство на дървена маса,хартия, картон и изделия от хартия и картон	21	0,9
Производство на изделия от каучук и пластмаси	25	0,9
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	26	0,9
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	28	0,9
Производство на машини, оборудване и домакински уреди	29	0,9
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	34	0,9
Производство и разпределение на ел. енергия, газообразни горива и топлинна енергия	40	0,9
Добив на суров нефт и природен газ; услуги..., без проучвателни работи	11	0,7
Производство на хранителни продукти и напитки	15	0,7
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	17	0,7
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	23	0,7
Производство на химични продукти	24	0,7
Производство на електрически машини и апарати, некласифицирани другаде	31	0,7
Производство на медицински, прецизни и оптични апарати и инструменти; производство на часовници	33	0,7
Производство на мебели; производство, некласифицирано другаде	36	0,7
Събиране, пречистване и разпределение на вода	41	0,7
Сухопътен транспорт, включително тръбопроводен	60	0,7
Спомагателни дейности в транспорта; дейности на туристически агенции	63	0,7
Операции с недвижими имоти	70	0,7
Държавно управление; задължително обществено осигуряване	75	0,7
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и Възстановяване	90	0,7
Производство на тютюневи изделия	16	0,5
Издателска и полиграфическа дейност; възпроизвеждане на записани носители	22	0,5
Производство на канцеларска и електронноизчислителна техника	30	0,5
Производство на радио-, телевизионна и далекосъобщителна техника	32	0,5
Търговия на едро и търговско посредничество, без търговия с автомобили и мотоциклети	51	0,5
Въздушен транспорт	62	0,5
Поща и далекосъобщения	64	0,5
Финансово посредничество, без застраховане и осигуряване чрез самостоятелни фондове	65	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	73	0,5
Други бизнес услуги	74	0,5
Дейности в областта на културата, спорта и развлеченията	92	0,5
Други услуги за населението	93	0,5
Рибно стопанство и свързани с него услуги	05	0,4
Производство на облекло, включително кожено; обработка на кожухарски кожи	18	0,4
Производство на обработени кожи без косъм; производство на изделия за пътуване, сарашки изделия и обувки	19	0,4
Рециклиране на отпадъци	37	0,4
Търговско, техническо обслужване и ремонт на автомобили и мотоциклети; части и принадлежности за тях; търговия на дребно с ГСМ	50	0,5
Търговия на дребно, без търговия на дребно с АиМ; ремонт на лични вещи и стоки за дома	52	0,4
Хотели и ресторанти	55	0,4
Застрахователна дейност и дейност на самостоятелни осигурителни фондове, без задължително обществено осигуряване	66	0,4
Спомагателни дейности по финансово посредничество	67	0,4
Даване под наем на превозни средства, машини и др. техника, без опер., на домакински и лични вещи	71	0,4
Дейности в областта на компютърните технологии	72	0,4
Образование	80	0,4
Здравеопазване и социални дейности	85	0,4
Дейности на професионални, синдикални, политически, религиозни и обществени организации	91	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	95	0,4

Икономическа дейност	Код НКИД 2003	Осигурителна вноска (%)
Недиференцирани дейности на домакинства като производители на стоки за собствено потребление	96	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства като производители на услуги за собствено потребление	97	0,4
Екстериториални организации и служби	99	0,4

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2009 г.

(Приложение №2, към чл. 12 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2009 г. (обн., ДВ, бр. 109 от 2008 г.)

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Горско стопанство	02	1,1
Добив на антрацитни и черни въглища	05	1,1
Добив на метални руди	07	1,1
Спомагателни дейности в добива	09	1,1
Добив на неметални материали и суровини	08	1,1
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	1,1
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	1,1
Производство на основни метали	24	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	30	1,1
Строителство на сгради	41	1,1
Строителство на съоръжения	42	1,1
Специализирани строителни дейности	43	1,1
Воден транспорт	50	1,1
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	0,9
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	0,9
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	0,9
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	0,9
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	29	0,9
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	0,9
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	0,9
Сухопътен транспорт	49	0,9
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	0,9
Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации	79	0,9
Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности	01	0,7
Производство на хранителни продукти	10	0,7
Производство на напитки	11	0,7
Производство на тютюневи изделия	12	0,7
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	0,7
Производство на химични продукти	20	0,7
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,7
Производство на електрически съоръжения	27	0,7
Производство на мебели	31	0,7
Производство, некласифицирано другаде	32	0,7
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	0,7
Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	46	0,7
Пощенски и куриерски дейности	53	0,7
Далекосъобщения	61	0,7
Операции с недвижими имоти	68	0,7
Държавно управление	84	0,7
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	0,7
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	0,7
Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	39	0,7
Други персонални услуги	96	0,7
Добив на нефт и природен газ	06	0,5
Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители 0,5	18	0,5
Издателска дейност	58	0,5

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	19	0,5
Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	26	0,5
Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	45	0,5
Въздушен транспорт	51	0,5
Предоставяне на финансови услуги, без застраховане и допълнително пенсионно осигуряване	64	0,5
Спомагателни дейности във финансовите услуги и застраховането	66	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	72	0,5
Юридически и счетоводни дейности	69	0,5
Дейност на централни офиси; консултантски дейности в областта на управлението	70	0,5
Архитектурни и инженерни дейности; технически изпитвания и анализи	71	0,5
Рекламна дейност и проучване на пазари	73	0,5
Други професионални дейности	74	0,5
Дейности по наемане и предоставяне на работна сила	78	0,5
Дейности по охрана и разследване	80	0,5
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	0,5
Административни офис дейности и друго спомагателно обслужване на стопанската дейност	82	0,5
Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика	59	0,5
Радио- и телевизионна дейност	60	0,5
Артистична и творческа дейност	90	0,5
Други дейности в областта на културата	91	0,5
Организиране на хазартни игри	92	0,5
Спортни и други дейности, свързани с развлечения и отдих	93	0,5
Рибно стопанство	03	0,4
Производство на облекло	14	0,4
Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	15	0,4
Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	47	0,4
Ремонт на компютърна техника, на лични и домакински вещи	95	0,4
Хотелиерство	55	0,4
Ресторантьорство	56	0,4
Застраховане, презастраховане и допълнително пенсионно осигуряване	65	0,4
Даване под наем и оперативен лизинг	77	0,4
Дейности в областта на информационните технологии	62	0,4
Информационни услуги	63	0,4
Образование	85	0,4
Ветеринарномедицинска дейност	75	0,4
Хуманно здравеопазване	86	0,4
Медико-социални грижи с настаняване	87	0,4
Социална работа без настаняване	88	0,4
Дейности на организации с нестопанска цел	94	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	97	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление	98	0,4
Дейности на екстериториални организации и служби	99	0,4

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2010 г.

(Приложение №2, към чл. 13 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2010 г. (обн., ДВ, бр. 99 от 2009 г., изм. и доп. бр. 49 от 2010 г.)

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Добив на антрацитни и черни въглища	05	1,1
Добив на метални руди	07	1,1
Добив на неметални материали и суровини	08	1,1
Спомагателни дейности в добива	09	1,1

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	1,1
Производство на основни метали	24	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	30	1,1
Горско стопанство	02	0,9
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	0,9
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	0,9
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	0,9
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	0,9
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	29	0,9
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	0,9
Строителство на сгради	41	0,9
Строителство на съоръжения	42	0,9
Специализирани строителни дейности	43	0,9
Сухопътен транспорт	49	0,9
Воден транспорт	50	0,9
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	0,9
Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации	79	0,9
Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности	01	0,7
Производство на хранителни продукти	10	0,7
Производство на напитки	11	0,7
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	0,7
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	0,7
Производство на химични продукти	20	0,7
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,7
Производство на мебели	31	0,7
Производство, некласифицирано другаде	32	0,7
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	0,7
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	0,7
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	0,7
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	0,7
Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	39	0,7
Въздушен транспорт	51	0,7
Пощенски и куриерски дейности	53	0,7
Далекосъобщения	61	0,7
Даване под наем и оперативен лизинг	77	0,7
Други персонални услуги	96	0,7
Добив на нефт и природен газ	06	0,5
Производство на тютюневи изделия	12	0,5
Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	15	0,5
Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители 0,5	18	0,5
Производство на електрически съоръжения	27	0,5
Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	45	0,5
Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	46	0,5
Издателска дейност	58	0,5
Предоставяне на финансови услуги, без застраховане и допълнително пенсионно осигуряване	64	0,5
Операции с недвижими имоти	68	0,5
Юридически и счетоводни дейности	69	0,5
Дейност на централни офиси; консултантски дейности в областта на управлението	70	0,5
Архитектурни и инженерни дейности; технически изпитвания и анализи	71	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	72	0,5
Рекламна дейност и проучване на пазари	73	0,5
Други професионални дейности	74	0,5
Дейности по наемане и предоставяне на работна сила	78	0,5
Дейности по охрана и разследване	80	0,5
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	0,5
Административни офис дейности и друго спомагателно обслужване на стопанската дейност	82	0,5
Държавно управление	84	0,5

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Рибно стопанство	03	0,4
Производство на облекло	14	0,4
Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	19	0,4
Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	26	0,4
Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	47	0,4
Хотелиерство	55	0,4
Ресторантьорство	56	0,4
Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика	59	0,4
Радио- и телевизионна дейност	60	0,4
Дейности в областта на информационните технологии	62	0,4
Информационни услуги	63	0,4
Застраховане, презастраховане и допълнително пенсионно осигуряване	65	0,4
Спомагателни дейности във финансовите услуги и застраховането	66	0,4
Ветеринарномедицинска дейност	75	0,4
Образование	85	0,4
Хуманно здравеопазване	86	0,4
Медико-социални грижи с настаняване	87	0,4
Социална работа без настаняване	88	0,4
Артистична и творческа дейност	90	0,4
Други дейности в областта на културата	91	0,4
Организиране на хазартни игри	92	0,4
Спортни и други дейности, свързани с развлечения и отдих	93	0,4
Дейности на организации с нестопанска цел	94	0,4
Ремонт на компютърна техника, на лични и домакински вещи	95	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	97	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление	98	0,4
Дейности на екстериториални организации и служби	99	0,4

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2011 г.

(Приложение №2, към чл. 12 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2011 г. (обн., ДВ, бр. 98 от 14.12.2010 г., доп. бр. 32 от 19.04.2011 г.)

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Добив на антрацитни и черни въглища	05	1,1
Добив на метални руди	07	1,1
Спомагателни дейности в добива	09	1,1
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	1,1
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	1,1
Производство на основни метали	24	1,1
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	30	1,1
Воден транспорт	50	1,1
Добив на неметални материали и суровини	08	0,9
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	0,9
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	0,9
Производство на химични продукти	20	0,9
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,9
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	0,9
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	0,9
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	0,9
Строителство на съоръжения	42	0,9
Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности	01	0,7
Горско стопанство	02	0,7
Добив на нефт и природен газ	06	0,7
Производство на хранителни продукти	10	0,7

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Производство на напитки	11	0,7
Производство на тютюневи изделия	12	0,7
Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители	18	0,7
Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	19	0,7
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	0,7
Производство на електрически съоръжения	27	0,7
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	29	0,7
Производство на мебели 0,7	31	0,7
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	0,7
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	0,7
Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	39	0,7
Строителство на сгради	41	0,7
Специализирани строителни дейности	43	0,7
Сухопътен транспорт	49	0,7
Въздушен транспорт	51	0,7
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	0,7
Пощенски и куриерски дейности	53	0,7
Далекосъобщения	61	0,7
Даване под наем и оперативен лизинг	77	0,7
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	0,7
Държавно управление	84	0,7
Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	15	0,5
Производство, некласифицирано другаде	32	0,5
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	0,5
Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	45	0,5
Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	46	0,5
Издателска дейност	58	0,5
Операции с недвижими имоти	68	0,5
Дейност на централни офиси; консултантски дейности в областта на управлението	70	0,5
Архитектурни и инженерни дейности; технически изпитвания и анализи	71	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	72	0,5
Други професионални дейности	74	0,5
Дейности по наемане и предоставяне на работна сила	78	0,5
Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации	79	0,5
Административни офис дейности и друго спомагателно обслужване на стопанската дейност	82	0,5
Хуманно здравеопазване	86	0,5
Медико-социални грижи с настаняване	87	0,5
Социална работа без настаняване	88	0,5
Артистична и творческа дейност	90	0,5
Други персонални услуги	96	0,5
Рибно стопанство	03	0,4
Производство на облекло	14	0,4
Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	26	0,4
Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	47	0,4
Хотелиерство	55	0,4
Ресторантьорство	56	0,4
Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика	59	0,4
Радио- и телевизионна дейност	60	0,4
Дейности в областта на информационните технологии	62	0,4
Информационни услуги	63	0,4
Предоставяне на финансови услуги, без застраховане на допълнително пенсионно осигуряване	64	0,4
Застраховане, презастраховане и допълнително пенсионно осигуряване	65	0,4
Спомагателни дейности във финансовите услуги и застраховането	66	0,4
Юридически и счетоводни дейности	69	0,4
Рекламна дейност и проучване на пазари	73	0,4
Ветеринарномедицинска дейност	75	0,4
Дейности по охрана и разследване	80	0,4

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Образование	85	0,4
Други дейности в областта на културата	91	0,4
Организиране на хазартни игри	92	0,4
Спортни и други дейности, свързани с развлечения и отдих	93	0,4
Дейности на организации с нестопанска цел	94	0,4
Ремонт на компютърна техника, на лични и домакински вещи	95	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	97	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление	98	0,4
Дейности на екстериториални организации и служби	99	0,4

Диференцирани осигурителни вноски за фонд "ТЗПБ" за 2012 г.

(Приложение №2, към чл. 13 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2011 г. (обн., ДВ, бр. 100 от 2011 г.)

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Добив на антрацитни и черни въглища	05	1,1
Добив на метални руди	07	1,1
Добив на неметални материали и суровини	08	1,1
Спомагателни дейности в добива	09	1,1
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	1,1
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	1,1
Производство на химични продукти	20	1,1
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	1,1
Производство на основни метали	24	1,1
Производство на превозни средства, без автомобили	30	1,1
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	1,1
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	1,1
Строителство на съоръжения	42	1,1
Воден транспорт	50	1,1
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	0,9
Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	19	0,9
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	0,9
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	0,9
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	0,9
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	0,9
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	0,9
Строителство на сгради	41	0,9
Специализирани строителни дейности	43	0,9
Сухопътен транспорт	49	0,9
Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности	01	0,7
Горско стопанство	02	0,7
Производство на хранителни продукти	10	0,7
Производство на напитки	11	0,7
Производство на тютюневи изделия	12	0,7
Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители	18	0,7
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,7
Производство на електрически съоръжения	27	0,7
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	29	0,7
Производство на мебели	31	0,7
Производство, некласифицирано другаде	32	0,7
Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	39	0,7
Въздушен транспорт	51	0,7
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	0,7
Пощенски и куриерски дейности	53	0,7
Далекосъобщения	61	0,7
Дейност на централни офиси; консултантски дейности в областта на управлението	70	0,7

Икономическа дейност	Код КИД 2008	Осигурителна вноска (%)
Други професионални дейности	74	0,7
Даване под наем и оперативен лизинг	77	0,7
Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации	79	0,7
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	0,7
Административни офис дейности и друго спомагателно обслужване на стопанската дейност	82	0,7
Държавно управление	84	0,7
Други персонални услуги	96	0,7
Добив на нефт и природен газ	06	0,5
Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	15	0,5
Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	26	0,5
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	0,5
Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	46	0,5
Издателска дейност	58	0,5
Радио- и телевизионна дейност	60	0,5
Операции с недвижими имоти	68	0,5
Архитектурни и инженерни дейности; технически изпитвания и анализи	71	0,5
Научноизследователска и развойна дейност	72	0,5
Ветеринарномедицинска дейност	75	0,5
Дейности по наемане и предоставяне на работна сила	78	0,5
Дейности по охрана и разследване	80	0,5
Хуманно здравеопазване	86	0,5
Медико-социални грижи с настаняване	87	0,5
Социална работа без настаняване	88	0,5
Артистична и творческа дейност	90	0,5
Спортни и други дейности, свързани с развлечения и отдих	93	0,5
Ремонт на компютърна техника, на лични и домакински вещи	95	0,5
Дейности на екстериториални организации и служби	99	0,5
Рибно стопанство	03	0,4
Производство на облекло	14	0,4
Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	45	0,4
Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	47	0,4
Хотелиерство	55	0,4
Ресторантьорство	56	0,4
Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика	59	0,4
Дейности в областта на информационните технологии	62	0,4
Информационни услуги	63	0,4
Предоставяне на финансови услуги, без застраховане на допълнително пенсионно осигуряване	64	0,4
Застраховане, презастраховане и допълнително пенсионно осигуряване	65	0,4
Спомагателни дейности във финансовите услуги и застраховането	66	0,4
Юридически и счетоводни дейности	69	0,4
Рекламна дейност и проучване на пазари	73	0,4
Образование	85	0,4
Други дейности в областта на културата	91	0,4
Организиране на хазартни игри	92	0,4
Дейности на организации с нестопанска цел	94	0,4
Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	97	0,4
Недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление	98	0,4

ДИФЕРЕНЦИРАНИ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ за фонд "Трудова злополука и професионална болест"

Наименование на позицията	Код по НКИД – 2003/ КИД - 2008	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Добив на въглища и торф	10	1,1	1,1	1,1				
Добив на уранови и ториеви руди и техните	12	1,1	1,1	1,1				

Наименование на позицията	Код по НКИД – 2003/ КИД - 2008	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
концентрати								
Добив на метални руди	13	1,1	1,1	1,1				
Добив на неметални материали и суровини	14	1,1	1,1	1,1				
Добив на въглища	05				1,1	1,1	1,1	1,1
Добив на метални руди	07				1,1	1,1	1,1	1,1
Добив на неметални материали и суровини	08				1,1	1,1	1,1	1,1

Размерът на осигурителната вноска за периодът 2006-2010 г. се запазва постоянен във всички раздели от групата.

6.1.6 Изплатени парични обезщетения и помощи от ДОО[83] (2006 г.–2010 г.)

Въз основа на данни от информационната система на Националния осигурителен институт за последните пет години (от 2006 г. до 2010 г. включително) се представя информация за изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО по видове, както следва: трудова злополука по време на работа, трудова злополука на път за работа, професионална болест, изследване поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение при трудова злополука или професионална болест.

6.1.6.1 Общо разходи на ДОО в раздел "Добив на въглища"

ГОДИНА	2006	2007	2008	2009	2010
КИД - 2008	5	5	5	5	5
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	123 522,51	121 142,28	172 138,93	151 721,96	124 949,57
Парични обезщетения за изследване поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	0,00	0,00	0,00	128,32	0,00
Парични обезщетения за санаторно-курортно	0,00	261,21	0,00	123,77	0,00

[83] Източник: Информационна система на Националния осигурителен институт.

ГОДИНА	2006	2007	2008	2009	2010
лечение поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО					
Парични обезщетения за трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	1 666,06	0,00	5 962,70	11 329,41	12 210,49
Парични обезщетения за изследване поради трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	0,00	0,00	200,94	0,00	0,00
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	476,91	433,59	0,41	535,51
Парични обезщетения за изследване поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	0,00	297,80	23,36
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	0,00	0,00	2 781,17	0,00	920,56
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	2 162,84

6.1.6.2 Общо разходи на ДОО в раздел "Добив на метални руди"

ГОДИНА	2006	2007	2008	2009	2010
КИД - 2008	7	7	7	7	7
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	196 252,89	192 608,55	250 103,78	218 190,63	145 674,86
Парични обезщетения за изследване поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	1 015,13	0,00	0,00	1 020,72	0,00
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	8 598,74	1 088,54	1 080,43	0,00	5 055,98
Парични обезщетения за изследване поради трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	0,00	117,96	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения поради професионална болест по чл. 56 от КСО	608,83	323,51	459,30	2 288,86	0,00
Парични обезщетения за изследване поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	0,00	98,42	0,00
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	0,00	0,00	0,00	338,80	3 860,06
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	6 044,70	11,96	0,00

6.1.6.3 Общо разходи на ДОО в раздел "Добив на неметални материали и суровини"

ГОДИНА	2006	2007	2008	2009	2010

ГОДИНА	2006	2007	2008	2009	2010
КИД - 2008	8	8	8	8	8
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	31 750,03	32 454,21	33 862,35	15 871,91	18 605,84
Парични обезщетения за изследване поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	121,90	517,90	578,56	163,76	0,00
Парични обезщетения за изследване поради трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	0,00	0,00	0,00	425,63	0,00
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за изследване поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука по чл. 55, ал. 2 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради професионална болест по чл. 56 от КСО	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Разходите на ДОО за "Добив на въглища, руди, материали и суровини" като дял от общите за страната спадат от 9,0% през 2006 г. до 4,8% през 2010 г, но въпреки това остават много висок процент от общите разходи за ДОО в страната.

За раздел "Добив на въглища, руди, материали и суровини" парични обезщетения са отчетени предимно за временна неработоспособност поради трудова злополука по чл.55, ал.1 от КСО, като се забелязва тенденция на намаляване.

Парични обезщетения за изследване поради трудова злополука и професионална болест са отчетени в най-голяма стойност за 2009 г.

Паричните обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест са отчетени предимно през 2008 и 2010 г.

Разходите за парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради трудова злополука и професионална болест са незначителни.

6.2 Компетентните органи, с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване.

Съгласно чл. 64 на КСО размерите на диференцираната осигурителна вноска за трудова злополука и професионална болест, се определят от Националния осигурителен институт, като диференцирането се извършва по групи икономически дейности в зависимост от степента на риска в съответната икономическа дейност.

Степента на риска се определя чрез коефициент на базата на статистическа информация за трудовите злополуки и професионалните болести по икономически дейности за 3 годишен период, предхождащ годината, в която се правят изчисленията. Информацията съдържа окончателни данни за всяка календарна година от персоналния регистър, от системата за трудовите злополуки и от системата за краткосрочните и дългосрочните обезщетения на Националния осигурителен институт за:

- разходите за краткосрочни и дългосрочни обезщетения;
- коефициента на честота и коефициента на тежест за трудовите злополуки и професионалните болести;
- броя на осигурените лица и осигурителния им доход;
- приходите от осигурителни вноски.

Предвид функциите, които изпълнява НОИ като част от системата по БЗР и задълженията, които изпълнява във връзка с диференцирането на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест, Националният осигурителен институт е компетентната българска

институция в областта на задължителното осигуряване за трудова злополука и професионална болест.

6.3 Законодателната рамка, свързана със задължителната застраховка за риска "трудова злополука"

Нормативните документи, с които се регулират обществените отношения, свързани със задължителното застраховане за риска "трудова злополука" са:

- Закон за здравословни и безопасни условия на труд (обн., ДВ, бр. 124 от 1997 г., изм., бр. 86 от 1999 г., бр. 64 и 92 от 2000 г., бр. 25 и 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 70 от 2004 г., бр. 76 от 2005 г., изм., бр. 33 от 2006 г., изм. и доп., бр. 48 от 2006 г., изм., бр. 102 от 2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 2006 г., бр. 40 от 2007 г., изм., бр. 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 108 от 2008 г., изм., бр. 93 от 2009 г., доп., бр. 12 и 58 от 2010 г., изм., бр. 88 и 98 от 2010 г., бр. 60 от 2011 г., бр. 7 от 2012 г.);
- Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска "трудова злополука" (НЗЗРТЗ), приета с ПМС №24 от 2006 г. (обн., ДВ, бр. 15 от 2006 г., изм. и доп., бр. 68 от 2006 г., изм., бр. 46 от 2007 г., бр. 5 от 2010 г.);
- Заповед на Министъра на труда и социалната политика за определяне на Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности[84].

Работещите, които извършват работа, при която съществува опасност за живота и здравето им, се застраховат задължително за риска "трудова злополука" за сметка на работодателя при условия и по ред, определени с акт на Министерския съвет[85] (чл. 52, ал. 1 ЗЗБУТ).

6.3.1 Обхват на застраховането за риска "трудова злополука"

На задължително застраховане подлежат работниците и служителите, които извършват работа в основната и спомагателната дейност на предприятия, принадлежащи към икономическа дейност с трудов травматизъм, равен или по-висок от средния за страната (чл. 2, ал. 1 НЗЗРТЗ).

Не подлежат на задължително застраховане по реда на наредбата работниците и служителите, които са застраховани на друго основание за риска "злополука", включително военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и служителите от Министерството на вътрешните работи (чл. 2 НЗЗРТЗ).

Работниците и служителите, които подлежат на задължително застраховане за риска "трудова злополука", се определят с писмена заповед от работодателя след консултации със службата по трудова медицина и с комитета/групата по условия на труд и в съответствие с оценката на риска. Провеждането на консултации се удостоверява с протокол (чл. 4, ал. 1 НЗЗРТЗ).

[84] Заповедта се утвърждава ежегодно и определя Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през следващата година
[85] Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска "трудова злополука"

С колективен трудов договор могат да се определят допълнително работници и служители, които задължително се застраховат за риска "трудова злополука" при доказана необходимост и реализиран риск (чл. 4, ал. 2 НЗЗРТЗ).

6.3.2 Покрити застрахователни рискове и застрахователни суми

Задължителната застраховка "трудова злополука" покрива следните рискове:

- смърт на застрахованото лице в резултат на трудова злополука;
- трайно намалена работоспособност в резултат на трудова злополука;
- временна неработоспособност в резултат на трудова злополука.

Застрахователната сума по застраховка "Трудова злополука" се определя на базата на месечната брутна работна заплата на застрахованите работници и служители към момента на сключване на застраховката. Тя не може да бъде по-малка от 7-кратния размер на годишната брутна работна заплата на съответния работник или служител.

6.3.3 Застрахователни обезщетения

6.3.3.1 Размер на застрахователното обезщетение (чл. 9 НЗЗРТЗ)

- при смърт на застраховано лице - в размер на застрахователната сума за съответния работник или служител, определена при сключване на застрахователния договор, но не по-малък от 7-кратния размер на годишната брутна работна заплата на работника или служителя;
- при трайно намалена работоспособност - процент от застрахователната сума за съответния работник или служител, равен на процента трайно намалена работоспособност на работника или служителя, установен от съответния компетентен орган на медицинската експертиза на работоспособността;
- при временна неработоспособност - процент от месечната брутна работна заплата на работника или служителя, при която е сключена застраховката, за всеки започнат месец временна неработоспособност в зависимост от продължителността на загубената работоспособност:
  - над 10 до 30 календарни дни включително - 3 на сто;
  - над 30 до 60 календарни дни включително - 5 на сто;
  - над 60 до 120 календарни дни включително - 7 на сто;
  - над 121 календарни дни - 10 на сто.

6.3.3.2 Изплащане на застрахователното обезщетение (чл. 10-13 НЗЗРТЗ)

- При временна неработоспособност на работник или служител с определена продължителност, която обхваща последователни месеци, се изплаща обезщетение в дължимия размер за всеки от месеците.
- Когато застрахованото лице е имало определен процент трайно намалена работоспособност преди настъпване на трудовата злополука, този процент не се отчита при определяне процента на трайно намалената работоспособност вследствие на злополуката.

- В случай на изплатено обезщетение за временна неработоспособност вследствие на трудова злополука и последваща трайно намалена работоспособност на застрахованото лице до една година от датата на злополуката, дължимото застрахователно обезщетение или сумата за трайно намалена работоспособност се намалява с размера на изплатеното обезщетение за временно намалена работоспособност.
- Когато е изплатено обезщетение за временна неработоспособност и/или трайно намалена работоспособност вследствие на трудова злополука и последваща смърт на застрахованото лице до една година от датата на злополуката, дължимото застрахователно обезщетение или сумата за смърт се намалява с размера на изплатените обезщетения.
- Дължимото застрахователно обезщетение или сума се изплаща на застрахованото лице, а в случаите на смърт на законните му наследници.
- Когато застрахованото лице, съответно неговите наследници не са навършили пълнолетие или са запретени, застрахователното обезщетение се внася на тяхно име в търговска банка, получила разрешение от Българската народна банка за извършване на банкова дейност, за което застрахователят ги уведомява писмено.

Застрахователят трябва да изплати на работниците и служителите или на техните наследници дължимите застрахователни обезщетения, или сума по задължителната застраховка "трудова злополука" в 15-дневен срок след представянето на всички, посочени в договора документи.

Правата по договора за задължителната застраховка "Трудова злополука" се погасяват с 5 годишна давност от датата на настъпване на застрахователното събитие.

6.3.4 Документи, необходими за изплащане на застрахователната сума или застрахователното обезщетение

За изплащане на застрахователната сума или застрахователното обезщетение работодателят трябва да представи на застрахователя следните документи:

- писмено искане;
- копие от застрахователния договор;
- препис от акта за смърт и удостоверение за наследници;
- копие от документите за временна неработоспособност или за трайно намалена работоспособност (болничен лист, експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК и др.);
- разпореждане на съответното териториално поделение на Националния осигурителен институт за приемане на злополуката за трудова;
- други документи, имащи значение за определяне на застрахователната сума или обезщетение.

6.3.5 Застрахователна премия

Застрахователната премия по задължителна застраховка "Трудова злополука" е годишна или месечна в зависимост от срока на трудовото правоотношение между работника или служителя и работодателя. Тя може да бъде разсрочвана на месечни, тримесечни или шестмесечни вноски, както и при други схеми, договорени между страните.

Конкретните размери на застрахователните премии се определят в застрахователния договор.

6.3.6 Сключване и срок на застраховката

Договорът за задължителната застраховка "Трудова злополука" се сключва от работодателя и застрахователя или от упълномощени от тях лица за всяка календарна година, като срокът му не може да бъде по-дълъг от 12 месеца и по-кратък от един месец.

6.3.7 Отговорност на застрахователя

Застрахователят носи отговорност за причинени вреди на здравето на работниците и служителите при трудова злополука до размера на застрахователната сума, определени в договора за застраховане.

Договор за задължителна застраховка "Трудова злополука" се сключва само със застраховател, притежаващ разрешение за извършване на дейност по т. 1 от раздел II на приложение №1 към Кодекса за застраховането (чл. 3, ал. 2 НЗЗРТЗ).

6.3.8 Коефициент на трудовия травматизъм за страната

Съгласно Наредба за застраховане на работници и служители – утвърдена с постановление на МС №24 от 06.02.2006 г. (ДВ бр. 15/2006), ежегодно Министерство на труда и социалната политика (МТСП) издава заповед и определя коефициента на трудов травматизъм Ктт.

Коефициентът на трудов травматизъм се определя на базата на статистическа информация за трудовите злополуки по икономически дейности за 3 годишен период, предхождащ годината, в която се правят изчисленията. Информацията съдържа окончателни данни за всяка календарна година от информационната система за трудовите злополуки на НОИ.

Икономическите дейности, които имат Ктт над средния за страната, подлежат на задължително застраховане.

Още през 2006 г., когато започва да се прилага наредбата, в приложение на заповед 151 на МТСП от 01.03.2006 г., публикувана в ДВ бр. 24 / 2006 г. са определени ИД с Ктт над средните за страната:

- Добив на метални руди;
- Добив на въглища и торф;
- Рециклиране на отпадъци;
- Добив на неметални материали и суровини;
- ГС, Дърводобив и свързаните с тях услуги;
- Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване.

Ктт – ср. За страната за 2006 г. е 1,51.

Ктт – ср. За страната за 2010 г. е 0,96.

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2007 г.

Заповед №151 от 1 март 2006 г. (обн. ДВ, бр. 24 2006 г.)

Икономическа дейност	Код по НКИД - 2003 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Добив на метални руди	13	17,85
Добив на въглища и торф	10	8,99
Производство и леене на метали	27	7,17
Производство на превозни средства, без автомобили	35	5,93
Воден транспорт	61	4,76
Рециклиране на отпадъци	37	4,54
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	20	4,48
Добив на неметални материали и суровини	14	3,96
Горско стопанство, дърводобив и свързани с тях услуги	02	3,11
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	26	3,08
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	28	2,88
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	34	2,88
Производство на мебели; производство, некласифицирано другаде	36	2,88
Производство и разпределение на електрическа енергия, газообразни горива и топлинна енергия	40	2,83
Строителство	45	2,73
Производство на дървесна маса, хартия, картон и изделия от хартия и картон	21	2,64
Производство на машини, оборудване и домакински уреди	29	2,62
Производство на изделия от каучук и пластмаси	25	2,42
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	23	2,17
Сухопътен транспорт, вкл. тръбопроводен	60	2,15
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	2,14
Въздушен транспорт	62	2,09
Добив на суров нефт и природен газ; услуги, свързани с добива на нефт и газ, без проучвателните работи	11	2,02
Производство на хранителни продукти и напитки	15	2,02
Производство на електрически машини и апарати, некласифицирани другаде	31	1,84
Събиране, пречистване и разпределение на вода	41	1,79
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	17	1,69
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване	90	1,60
Производство на химични продукти	24	1,59
Селско и ловно стопанство и свързани с тях услуги	01	1,59
Спомагателни дейности в транспорта; дейности на туристически агенции	63	1,55

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 1,51

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2008 г.

Заповед №809 от 1 ноември 2007 г. (обн. ДВ, бр. 97 от 2007 г.)

Икономическа дейност	Код по НКИД - 2003 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Добив на метални руди	13	15,48
Производство на превозни средства, без автомобили	35	6,82
Добив на въглища и торф	10	6,46
Производство и леене на метали	27	5,93
Воден транспорт	61	5,35
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	20	3,32
Добив на неметални материали и суровини	14	2,98
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	2,97

Икономическа дейност	Код по НКИД - 2003 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	26	2,75
Производство и разпределение на електрическа енергия, газообразни горива и топлинна енергия	40	2,54
Производство на машини, оборудване и домакински уреди	29	2,38
Горско стопанство, дърводобив и свързани с тях услуги	02	2,30
Строителство	45	2,25
Производство на мебели; производство, некласифицирано другаде	36	2,19
Производство на изделия от каучук и пластмаси	25	2,18
Производство на дървесна маса, хартия, картон и изделия от хартия и картон	21	2,18
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	34	2,02
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	28	2,01
Спомагателни дейности в транспорта; дейности на туристически агенции	63	1,96
Събиране, пречистване и разпределение на вода	41	1,95
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване	90	1,80
Производство на хранителни продукти и напитки	15	1,65
Производство на електрически машини и апарати, некласифицирани другаде	31	1,57
Сухопътен транспорт, вкл. тръбопроводен	60	1,56
Производство на химични продукти	24	1,36
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	23	1,33
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	17	1,25
Селско и ловно стопанство и свързани с тях услуги	01	1,21

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 1,17

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2009 г.

Заповед №РД01/768 от 3 септември 2008 г. (обн. ДВ, бр. 83 от 2008 г.)

Икономическа дейност	Код по НКИД - 2003 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Добив на метални руди	13	12,88
Производство на превозни средства, без автомобили	35	6,46
Добив на въглища и торф	10	5,61
Производство и леене на метали	27	4,98
Воден транспорт	61	4,63
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	20	3,06
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	2,97
Добив на неметални материали и суровини	14	2,79
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	26	2,40
Производство и разпределение на електрическа енергия, газообразни горива и топлинна енергия	40	2,39
Производство на машини, оборудване и домакински уреди	29	2,37
Строителство	45	2,13
Спомагателни дейности в транспорта; дейности на туристически агенции	63	2,10
Производство на изделия от каучук и пластмаси	25	2,01
Събиране, пречистване и разпределение на вода	41	1,98
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	28	1,91
Събиране и третиране на отпадъци, почистване и възстановяване	90	1,91
Производство на дървесна маса, хартия, картон и изделия от хартия и картон	21	1,88
Производство на мебели; производство, некласифицирано другаде	36	1,86
Горско стопанство, дърводобив и свързани с тях услуги	02	1,85
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	34	1,67
Сухопътен транспорт, вкл. тръбопроводен	60	1,55
Производство на хранителни продукти и напитки	15	1,49

Икономическа дейност	Код по НКИД - 2003 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Производство на електрически машини и апарати, некласифицирани другаде	31	1,46
Производство на тютюневи изделия	16	1,28
Производство на химични продукти	24	1,26
Рециклиране на отпадъци	37	1,23
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	17	1,21
Поща и далекосъобщения	64	1,15

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 1,10

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2010 г.

Заповед №РД-01-871 от 12 октомври 2009 г. (обн. ДВ, бр. 89 от 2009 г.)

Икономическа дейност	Код по КИД – 2008 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Добив на метални руди (без "Добив на уранови и ториеви руди")	07 (без 07.21)	14,10
Производство на превозни средства, без автомобили	30	5,72
Добив на въглища	05	4,82
Производство на основни метали	24	4,47
Воден транспорт	50	3,95
Добив на неметални материали и суровини	08	2,83
Спомагателни дейности в добива (без "Спомагателни дейности в добива на нефт и природен газ")	09 (без 09.10)	2,83-14,10
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	2,62
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	2,37
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	2,32
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	2,23
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	1,99
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	1,99
Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации	79	
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	1,91-2,79
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	
Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	39	
Строителство на сгради	41	1,89
Строителство на съоръжения	42	
Специализирани строителни дейности	43	
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	1,72
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	1,70
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	1,66
Сухопътен транспорт	49	1,58
Производство на мебели	31	1,57
Производство, некласифицирано другаде	32	
Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	29	1,39
Производство на хранителни продукти	10	1,39
Производство на напитки	11	
Пощенски и куриерски дейности	53	1,34
Далекосъобщения	61	
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване (без "Ремонт на електронни и оптични уреди и апарати")	33 (без 33.13)	1,31-5,72
Производство на електрически съоръжения	27	1,31-2,32
Производство на химични продукти	20	1,30
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	
Горско стопанство	02	1,19

Икономическа дейност	Код по КИД – 2008 г.	Коефициент на трудов травматизъм Ктт (+ инв. и см.) чл. 55, ал.1
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	1,14
Производство на тютюневи изделия	12	1,08
Въздушен транспорт	51	1,05

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 1,03

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2011 г.

Заповед №РД-01-759 от 27 октомври 2010 г. (обн. ДВ, бр. 90 от 2010 г.)

Икономическа дейност	Код по КИД - 2008	Коефициент на трудов травматизъм (Ктт)
Добив на метални руди	07	13,24
Спомагателни дейности в добива	09	10,57
Воден транспорт	50	4,34
Добив на въглища	05	4,21
Производство на превозни средства, без автомобили	30	4,18
Производство на основни метали	24	3,87
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	2,89
Строителство на съоръжения	42	2,71
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	2,28
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	2,20
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	1,99
Добив на неметални материали и суровини	08	1,96
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	1,94
Сухопътен транспорт	49	1,85
Специализирани строителни дейности	43	1,82
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	1,75
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	1,69
Производство на мебели	31	1,65
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	1,63
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	1,62
Строителство на сгради	41	1,61
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	1,56
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	1,53
Пощенски и куриерски дейности	53	1,51
Производство на химични продукти	20	1,43
Производство на електрически съоръжения	27	1,39
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	1,34
Далекосъобщения	61	1,28
Даване под наем и оперативен лизинг	77	1,27
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	1,12
Производство на напитки	11	1,08
Производство на хранителни продукти	10	1,08
Производство, некласифицирано другаде	32	1,01
Въздушен транспорт	51	1,00
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,99
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	0,99

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 0,96

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2012 г.

Заповед №РД01-815 от 07.11.2011 г. (обн. ДВ, бр. 93 от 2011 г.)

Икономическа дейност	Код по КИД - 2008	Коефициент на трудов травматизъм (Ктт)
Добив на метални руди	07	12,09
Воден транспорт	50	4,52
Производство на превозни средства, без автомобили	30	4,19
Добив на въглища	05	3,62
Производство на основни метали	24	3,31
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	2,38
Строителство на съоръжения	42	2,22
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	35	1,95
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	1,84
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	1,82
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	1,62
Специализирани строителни дейности	43	1,61
Сухопътен транспорт	49	1,60
Добив на неметални материали и суровини	08	1,56
Строителство на сгради	41	1,52
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	1,44
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	1,43
Пощенски и куриерски дейности	53	1,40
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	1,39
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	1,37
Производство на химични продукти	20	1,29
Производство на електрически съоръжения	27	1,27
Производство на мебели	31	1,22
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	1,21
Производство, некласифицирано другаде	32	1,19
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	1,16
Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	28	1,11
Производство на хранителни продукти	10	1,07
Далекосъобщения	61	1,01
Производство на напитки	11	1,00
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,94
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	37	0,92
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	0,84

Среден коефициент на трудов травматизъм за страната Ктт = 0,84

Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през 2013 г.

Заповед №РД01-865 от 30.10.2012 г. (обн. ДВ, бр. 92 от 2012 г.)

Икономическа дейност	Код по КИД - 2008	Коефициент на трудов травматизъм (Ктт)
Добив на метални руди	7	10,65
Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	39	4,59
Воден транспорт	50	4,37
Производство на превозни средства, без автомобили	30	4,02
Производство на основни метали	24	3,00
Добив на въглища	5	2,75
Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	33	2,18
Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали	38	2,06
Строителство на съоръжения	42	1,99
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на	35	1,63

Икономическа дейност	Код по КИД - 2008	Коефициент на трудов травматизъм (Ктт)
газообразни горива		
Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	16	1,58
Пощенски и куриерски дейности	53	1,45
Сухопътен транспорт	49	1,45
Производство на химични продукти	20	1,42
Специализирани строителни дейности	43	1,40
Строителство на сгради	41	1,37
Производство на метални изделия, без машини и оборудване	25	1,29
Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	17	1,28
Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	52	1,27
Производство на изделия от други неметални минерални суровини	23	1,25
Събиране, пречистване и доставяне на води	36	1,14
Добив на неметални материали и суровини	8	1,11
Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	13	1,05
Производство, некласифицирано другаде	32	1,04
Производство на електрически съоръжения	27	1,02
Производство на мебели	31	1,01
Производство на машини и оборудване с общо и специално предназначение	28	0,96
Производство на хранителни продукти	10	0,93
Производство на изделия от каучук и пластмаси	22	0,89
Далекосъобщения	61	0,89
Производство на напитки	11	0,88
Горско стопанство	2	0,85
Производство на лекарствени вещества и продукти	21	0,84
Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	81	0,84

Коефициент на трудов травматизъм за страната и ИД "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини"

Наименование на позицията по НКИД - 2003 г./ КИД – 2008 г.	Код по НКИД – 2003/ КИД - 2008	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Добив на въглища и торф	10	8,99	6,46	5,61				
Добив на уранови и ториеви руди и техните концентрати	12	2,14	2,98	2,97				
Добив на метални руди	13	17,85	15,48	12,88				
Добив на неметални материали и суровини	14	3,96	2,97	2,79				
Добив на въглища	05				4,82	4,21	3,62	2,75
Добив на метални руди	07				14,10	13,24	12,09	10,65
Добив на неметални материали и суровини	08				2,83	1,96	1,56	1,11

Коефициентът на трудовия травматизъм в ИД "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини" е значително по-висок от средния за страната за целия период и всички раздели, но ясно се забелязва тенденция към намаляване.

6.4 Компетентни органи, с функции и отговорности по задължителната застраховка за риска "трудова злополука"

Публична информация за застрахователите, които притежават разрешение за извършване на дейност по т.1 от Раздел II на Приложение №1 към Кодекса за застраховане, т.е. "злополука (включително производствени злополуки и професионални заболявания)" се поддържа от Комисията за финансов надзор в рубриката "Регистри и справки" (http://www.fsc.bg/Registri-i-spravki-bg-49).

В публичен регистър[86] се осигуряват данни за застрахователи, лицензирани за застраховане и за отделните видове застраховки, в т.ч. за злополука.

По данни от регистъра, към 30 август 2012 г. лиценз за застраховане притежават 45 застрахователи, като разрешение за извършване на застраховка злополука имат:

№	Застрахователи	Адрес за кореспонденция
1	"Алико България Животозастрахователно Дружество" ЕАД	София, ж.к. "Гоце Делчев", бул. "България" 51Б тел.: 8186200, факс 8186201, headoffice@aiglife.bg
2	"Граве България Животозастраховане" АД	София, бул. Цар Борис III №1, тел.: 9806358
3	"Групама Животозастраховане" ЕАД	София, бул."Цариградско шосе" 47А, бл.В, ет.3 , тел.: 915 88 88; факс 915 88 99, 915 88 77
4	"Дженерали Животозастраховане" АД	София, бул."Никола Габровски" 79 тел.: 926 73 11
5	"Дженерали Застраховане" АД	София, бул."Никола Габровски" 79, тел.: 02/926 71 11, факс:2/9267112, information@generali.bg, www.generali.bg
6	"Джи Пи Презастраховане" ЕАД	София, бул. "Княз Ал.Дондуков "68, тел.: 02/9267444; факс:02/9267412, daniela.konova@generali.bg

[86] http://www3.fsc.bg/ERiK/runner?backId=6&tplId=Tpl_414&act=DISPLAY&docId=0

№	Застраховател	Адрес за кореспонденция
7	"ДЗИ - Общо застраховане" ЕАД	София, ул. "Георги Бенковски" №3 тел.: 981 57 99, факс 9874533
8	"Животозастрахователен Институт" АД	София, бул. "Черни връх" №51 Д тел.: 8055388, факс:9522481
9	ЗАД "Алианц България" АД	София, бул. "Княз Дондуков" №59 тел.: 9302161 факс 9860810, www.allianz.bg
10	ЗАД "Алианц България Живот" АД	София, бул. "Княз Дондуков" №59, тел.: 02/9302200, факс: 02/9302230, life@allianz.bg, www.alianz.bg
11	ЗАД "Булстрад Живот Виена Иншурънс Груп" АД	София, ул. "Света София" №6, тел.: 915 30 10, факс 915 30 50, bullife@bulstradlife.bg, www.bulstradlife.bg
12	ЗАД "Виктория" АД	София, ул. "Екзарх Йосиф" №65, тел.: 981 02 94; 9350853; 9807890; 9811247 office@victoria-insbg.com
13	ЗАД "ДЗИ-София"	София, бул. Цар Освободител 6 тел.: +35929815799, life.ins@dzi.bg, www.dzi.bg
14	ЗК "Лев Инс" АД	София, бул. "Черни връх" №51 Д, тел.: 952 33 23; факс:9522481, info@lev-ins.com, www.lev-ins.com
15	ЗК "Български имоти" АД	София, ж.к.. "Иван Вазов", ул."Балша" бл.8, тел.: 987 71 00
16	ЗАД "Армеец" АД	София, ул. "Стефан Караджа" №2 , тел.: 9811369, 9811340 факс 8119103, www.armeec.bg
17	ЗАД "Булстрад Виена Иншурънс Груп" АД	София, ул. "Позитано" 5, тел.: 02/9856610, факс 02/9856103, public@bulstrad.bg, www.bulstrad.bg
18	ЗАД "ОЗК - Застраховане" АД	София, ул. "Св. София" №7 ет.5 тел.: 946 11 00, 946 11 01
19	ЗАД "Сожелайф България" АД	София, бул. "Александър Стамболийски №73, ет. 3 , тел.: 9 812 833, факс: 9 814 032, yann.a.louarn@socgen.com
20	ЗЕД "ЦКБ Живот"	София, ул. "Стефан Караджа 2
21	ЗД "Бул инс" АД	София, ул. "Лавеле" №19 тел.: 988 54 23
22	ЗД "Евро инс АД-София	София, бул. "Христофор Колумб" 43, тел.: +359 2 9651525 office@euroins.bg, www.euroins.bg
23	ЗД "Уника" АД /предишно наименование ЗД "Витоша" АД/	София, ул. "Софийски юнак" №11-13, тел.: 9156 333, факс: 9156 300, http://www.uniqa.bg/home; petar.ilieva@uniqa.bg
24	ЗК "Уника Живот" АД /предишно наименование ЗК "Витоша - Живот" АД/	София, ул. "Софийски юнак" №11-13 тел.: 935 95 95; факс 935 95 96
25	ЗПАД "Енергия"	София, бул. "Княз Александър Дондуков" №33 тел.: 987 96 80
26	"Интерамерикан България" ЗЕАД"	София, бул. "Ал. Стамболийски"55, ет.5, офис 12 тел.: 02/8013700, факс:986 76 51
27	Кардиф - Общо Застраховане - Клон България	София, ул. "Стара планина" 5 тел.: 8106970
28	"Кю Би И Интернешънъл Иншурънс (Юръп) Лимитид - клон София"	София, ул. "Бачо Киро" №26-28-30 тел.: 02/ 930 19 19
29	ОББ – Чартис Застрахователно Дружество АД	София, ж.к. Изток, ул. "Никола Хайтов" 3А, бл.8, ет.4, тел.: 9309330, факс 9309331
30	ОББ-Алико Животозастрахователно Дружество АД	София, ж.к. "Гоце Делчев" бул. "България" №51Б тел.: 8186200, факс 8186201
31	ХДИ "Застраховане АД	София, ул. "Г.С.Раковски" №99, ет.12, тел: 988 44 73; 9309050, факс: 9879167, insurance@hdi.bg, www.hdi.bg

7 Условия на труд

7.1 Трудова заетост

Трудовата заетост е първият фактор от условията на труд, защото той предопределя начина, формите и сигурността на включване на лицата в трудовия процес.

Спорен е въпросът доколко заетостта, в която се обхващат трудовите правоотношения е в състава на ЗБУТ. Те със сигурност имат отношение към тези условия и това е безспорно. Сигурността на работещия на работното място е елемент, който потвърждава това. Когато работникът е назначена на постоянна работа с трудов договор, това е първото му усещане за стабилност.

От редица изследвания е установено, че характеристиката на трудовата заетост може да се определи от три индикатора: трудови отношения, трудов стаж и полагане на допълнителен труд.

При изследването е установено, че след един спад през 2005 г., процентовото ниво на заетост[87] се задържа стабилно.

От данните получени при извършваните проучвания по проект[88] се установява, че работещите в добивната промишленост най-рядко работят без трудов договор за разлика от десетки други дейности. Посочено е, че с трудов договор в тази дейност са 88,2% от наетите. Друга характеристика изведена от изследването, е че ръководителите в добивната промишленост са опитни лица попадащи в групата на "по-висока възрастова група".

Установено е, че временна допълнителна работа, доколкото тя се извършва преобладаващо, се отнася за жените в тази дейност. Допуска се, че те извършват такава работа свързана със семейни фирми, но потвърждение няма. Тази допълнителна работа е до 5 часа седмично и обхваща около 9% от заетите, предимно жени. Основната им дейност е свързана с обслужващата сфера в добивната промишленост.

От същото изследване се установява, че в групата работещи във възраст от 31-35 преобладаващият трудов стаж е от 1-10 години, а в групата 36-40 преобладаващият трудов стаж е от 11-20 години. Във възрастовата група от 51-55 г., 60% са с трудов стаж 16-20 години. Това показва, че отрасълът има стабилност на работната сила. Прави също впечатление, че в по-високите възрастови групи трудов стаж не е натрупван ритмично, което се потвърждава особено при групата от 51-55 години. От това изследване се установява, че общо в страната 88% от всички работещи са на безсрочен трудов договор, със срочен са 7,8%, с договор за стаж са 1% и без договор са 3,2%. Тези данни се посочват, тъй като ще послужат за сравнение със състоянието в разглежданата дейност (добивната промишленост) по данни свързани с настоящия проект. Също, от националното изследване е установено, че 91,4% от наетите лица не извършват допълнителна работа.

7.1.1 Видове трудови отношения

Видове трудови отношения

Икономическата дейност обхваща 211 предприятия с общо 32 112 наети лица, като преобладаваща част работят в големи предприятия. Лицата наети по срочно трудово правоотношение са 1 155, или 3,6%.

Показатели	Предприятия по големина			Общо
	Малки (до 50 д.)	Средни (50-249)	Големи (над 250)	
Брой предприятия	171	25	15	211
Брой наети лица	2028	2757	27 327	32 112
Среден брой лица в предприятие	11,9	110,3	1822	152

**Данни от ИА ГИТ – декларация по чл.15 от ЗЗБУТ за 2011 г.*

[87] Доклад за резултатите от Национално изследване на условията на труд в България, София, 2012 г.
[88] Профил по БЗР на национално ниво 2012 г., стр. 365-373

По данни от изследването в добивната промишленост преобладават наетите на безсрочен договор - около 2/3 или 79,8% от респондентите. Делът на посочилите, че са заети на срочен трудов договор обаче е 16,2%, което не отразява точно данните от ИА "ГИТ", като още 2,0% посочват, че имат договор за стаж или друга обучаваща схема, а минимален дял от още 1,0% имат договор за временна заетост с агенция. При мениджърите се наблюдава близко до това положение, като различието е в 9,1% посочили, че са наети в бранша с договор за управление.

Q7.1.H16 Какъв е типът договор на основната Ви работа?	Всички анкетирани	Ръководители
Безсрочен	79,8	81,8
Срочен	16,2	9,1
Договор за временна заетост с агенция	1,0	-
Договор за стаж или друга обучаваща схема	2,0	-
Договор за управление	1,0	9,1

7.1.2 Трудов стаж

Q7.1.H13 От колко години общо работите на платена работа?	Всички анкетирани	Ръководители
По-малко от 1 година	4,0	-
От 1 до 5 години	19,2	9,1
От 6 до 10 години	26,3	36,4
От 11 до 15 години	15,2	18,2
От 16 до 20 години	10,1	9,1
Повече от 20 години	25,3	27,3

Макар наетите със стаж над 10 години да са ½ от наетите в икономическата дейност, в сравнение с други сектори в икономиката този дял е доста по-малък. Все пак трябва да се отбележи, че ¼ - 25,3% от заетите са със стаж над 20 години. В бранша наетите с трудов стаж до 10 години са близо половината наети - 49,5% от всички анкетирани посочват такъв стаж, като до 5 години стаж имат 23,2% от анкетираните, а от 6 до 10 години - още 26,3%, което е и най-високият дял в разпределението по групи трудов стаж. Малък, но откроим дял спрямо други сектори на икономиката, имат наетите с минимален стаж до 1 година – 4,0% от анкетираните. Очевидно спецификите на дейностите в сектора не изискват от наетите значим трудов стаж.

При ръководителите се наблюдава най-голям дял със стаж от 6 до 10 години – 36,4%, като още 9,1% са със стаж от 1 до 5 години, което говори за това, че в бранша стажът в голяма степен не е определящ и за заемането на ръководни постове.

7.1.3 Допълнителен труд (при същия и при друг работодател)

Разпространението на полагане на допълнителен труд обхваща малко над 1/3 от заетите в икономическата дейност – общо 35,7% от всички анкетирани посочват, че полагат допълнителен труд. Допълнителен труд при същия работодател с допълнително заплащане полагат много значим дял от над 1/4-27,6% от всички анкетирани, още 1,0% посочват, че полагат такъв но без допълнително възнаграждение. В бранша се наблюдава малък, но по-значим дял в сравнение с други сектори на посочили, че полагат допълнителен труд при друг работодател – 7,1% от всички анкетирани, което е специфично за сектора.

При ръководителите в сектора полагането на допълнителен труд е ограничено – такъв полагат само 9,1% от анкетираните мениджъри.

Q7.1.G1 Полагате ли допълнителен труд?	Всички анкетирани	Ръководители
Да, при същия работодател с доп. заплащане	27,6	9,1
Да, при същия работодател без доп. заплащане	1,0	-
Да – при друг работодател	7,1	-
Не	64,3	90,9

Полагането на допълнителен труд става в повечето случаи инцидентно – 63,9% от отговорилите на въпроса "Ако полагате допълнителен труд, бихте ли посочили дали това се случва регулярно или инцидентно?" посочват, че това става по-рядко от 5-6 пъти годишно. Полагащите допълнителен труд регулярно са над 1/3 от наетите в сектора – 36,1%, без да обхваща ръководителите в предприятията.

Q7.1.G2 Ако полагате допълнителен труд, бихте ли посочили дали това се случва регулярно или инцидентно?	Отговорили анкетирани – 36,4%	Отговорили ръководители – 9,1%
Регулярно (по-често от 5-6 пъти годишно)	36,1	-
Инцидентно (по-рядко от 5-6 пъти годишно)	63,9	100,0

Полагането на допълнителен труд при всички наети, които полагат допълнителен труд, се осъществява в повечето случаи през делничните дни – 55,6% от всички отговорили на този въпрос в общата анкета, но разпространението на допълнителния труд е значително и през събботите и неделите – 44,4% от анкетираните. При ръководителите от сектора полагането на допълнителен труд е изцяло инцидентно и само в събботите и неделите, когато очевидно това се налага.

Q7.1.G3 Случва се основно в събота и неделя или основно в делнични дни	Отговорили анкетирани – 36,4%	Отговорили ръководители – 9,1%
Основно в събота и неделя	44,4	100,0
Основно в делнични дни	55,6	-

7.2 Работно време

Работното време е ключов елемент в оценката на условията на труд. То съществено определя ритъма на живот на трудещите се индивиди и е важно както за създаване на подходящи условия за възпроизводството на работната сила, така и за представянето на фирмите/организациите. Работното време има силно икономическо значение. Не случайно то подлежи на регулация във всички страни. България не прави изключение от това. Възприетата продължителност на работното време в часове е до 40 часа седмично, при до 5 дневна работна седмица. Българското законодателство регламентира правото на наетите да работят на повече от една платена работа, като в тези случаи работното време общо за всички платени работи се ограничава до 48 часа седмично, с допускане, при писмено съгласие на наетия, то да бъде и повече от 48 часа. Възможни са също така и различни схеми на организация на работното време, като работодателите могат да ги определят чрез вътрешния правилник на предприятието или чрез колективния трудов договор.

Режимът и продължителността на работа са много важен аспект от възприятието на работниците/служителите за трудовата им ситуация. Повечето наети чувстват, че им се плаща за време, а не толкова за усилия и поради това възприемат "сделката" с работодателя като размяна на време за пари. Затова качеството на разменяното време е много важна част от уравнението. Времето, което има висока стойност за работника, може да е по-скъпо и да изисква допълнителна финансова компенсация, в сравнение с нормалното "дневно работно време", когато повечето приятели и членове на семейството на наетия са също на работа или на училище. Балансът на тази "сделка" може да се променя също и както времето, прекарано на работа да се направи по-привлекателно за работника, например чрез подобряване на условията на труд. Пътуването до и от работа не е на разположение на работника за възстановяване, затова то трябва също да се счита за "сиво време" и поради това, за "разход" за работника. Именно тук балансът може да бъде променен чрез компенсиране на работни седмици, което намалява броя на пътувания до и от работа на седмица, или гъвкавото работно време, което намалява времето за пътуване, тъй като позволява на работника да избегне пиковия трафик.

Работното време е едно от основните измерения на условията на труд, което е в основата на трудовото правоотношение и което оказва влияние на аспекти отвъд понятието "полагане на труд". Това означава, че работното време е ключова детерминанта не само за условията на труд, но и за трудовото правоотношение. Продължителността, графикът и организацията на работното време са определящи за качеството на работа. Извън работното място, работното време е съществен елемент при свързването и балансирането на труда и личния живот: организацията на времето на работното място има огромно влияние върху организацията на времето извън него.

Продължителността на работното време не е единственият значим фактор във връзката между режим на работа и здраве. Важно е да се взема предвид и доколко работното време се вписва в останалите нетрудови дейности.

Предварителни данни за състояние на работното време в сектора са установени основно в две изследвания, отнасящи се за дейностите в сектор: "Разработване на профил по безопасност и здраве при работа в Икономическа дейност: "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини". Това са "Национално изследване на условията на труд в България – 2012" и проект Профил по БЗР на национално ниво, 2012 г.

От националното изследване могат да се направят няколко извода, по отношение на следните критерии:[89]

I. По продължителността на работното време

- 2,9% от работното време е при продължителност на работната седмица в часове над 50 часа, което е под средното за страната;
- 10,7% от работното време е над 40 часа седмично и е под средното за страната, което е 13%;

[89] Доклад за резултатите от Национално изследване на условията на труд в България, София, 2012 г. стр. 151, 155, стр. 162.

- 7,4% от работното време е при продължителност на работната седмица в часове 50 часа.

Прието е нестандартно време като:

- 42,9% е работа в събота, което е близко до средното за страната;
- 37,9% е работа в неделя, което е над средното за страната 28,7%;
- 24,7% е работа през вечерно време, което е под средното за страната 39,9%;
- 37,9% е работа определена като нощен труд, което е значително над средното за страната (14%).

II. Организация на работното време

От същото изследване е установено, че един и същ брой часове се работи всеки ден в 92,6% от работното време, което е над средното за страната (81,5%):

- Работи се един и същ брой дни всяка седмица, 85,7% от работното време, което е над средното за страната 83,9%;
- Работи се с фиксирани начални и крайни часове в 96,4% от работното време, което е над средното за страната 85,1%;
- Работи се на смени 34,5% от цялото работно време, което е над средното за страната (29,9%). Тук сменният режим е характерен за минодобива;
- По важни изводи са че предимно се работи на 5-дневна работна седмица, а изключенията са пренебрежимо ниски;
- В дейността се работи повече в неделя в сравнение с останалите отрасли;
- Работата през нощните часове е над средната за страната;
- Работата на смени е над средното за страната , това е преобладаващият режим на работа в отрасъла;
- Има подчертана стабилност в работното време, работи се един и същ брой часове всеки ден, един и същ брой дни всяка седмица и има фиксирано начало и край на работния ден (тези показатели са над средните за страната).

В подземния миннодобив се работи на намален работен ден.

7.2.1 Нормална продължителност, удължено, намалено работно време

По данни от ИА ГИТ (декларация по чл.15 от ЗЗБУТ) 7% (2 194 лица) са с намалено работно време, и почти всички 98% (31 422 лица) са с някакъв специализирани режими на работно време (смени, нощен труд, дежурства или на разположение).

Проучването показа следните резултати:

Q7.2.A.11 Вие работите на:	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Пълен работен ден	92,9	100,0
Непълен работен ден	7,1	-

Почти изцяло в сектора наетите работят на пълен работен – това посочват над 9/10 или 92,9% от анкетираните. Делът на работещите на непълен работен ден е малък и обхваща едва 7,1% от анкетираните. Най-значимият дял в изследването от 83,8% посочват, че работното им време е с нормална продължителност от 8 часа, като се наблюдават немалък в сравнение с други отрасли дялове на посочващи, че работят на удължено - 12,3% от всички анкетирани и сравнително малък дял, посочили намалено работно време – 4,0%. Все пак В това отношение ръководителите от сектора не се различават същностно от останалите наети.

Q7.2.G4 Работното време на вашата основна работа е:	Всички анкетирани	Ръководители
С нормална продължителност (8 часа)	83,8	81,8
Удължено	12,1	18,2
Намалено	4,0	-

7.2.2 Работа през почивните дни събота и неделя

В бранша се наблюдава сравнително висок дял на работещите през събота и неделя по график в сравнение с други сектори на икономиката – това са посочили 44,4% от анкетираните, като едва 1/3 от тях посочват, че не работят през съботите и неделите. За извънреден труд, когато това се налага от някакви обстоятелства и без допълнително възнаграждение съобщават 10,1% анкетирани, а за извънредна работа през уикенда, но срещу допълнително възнаграждение още 12,1% от всички анкетирани. Като цяло ръководителите в сектора значително по-рядко полагат извънреден труд по график или по необходимост през уикенда в сравнение с наетите в бранша, но за сметка на това, когато им се наложи по необходимост в значимо по-висок дял полагат този труд без допълнително възнаграждение.

Q7.2.G5 Вашето основно работно място предполага ли работа в събота и неделя?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да, периодично, когато ми се падне по график (смени, сезонна)	44,4	18,2
Да, извънредно – ако има необходимост - без допълнително заплащане	10,1	27,3
Да, извънредно – ако има необходимост - с допълнително заплащане	12,1	9,1
Не	33,3	45,5

Във фирмите/организациите от бранша работното време е твърдо фиксирано - при 86,6% от всички анкетирани работното време е определено от фирмата/организацията без възможност за промяна. Все пак, около 1/10 от наетите (10,3% от анкетираните) могат да избират работните си часове от няколко възможни работни графика. Ръководителите от сектора се отличават от всички наети с по-голямата си възможност сами да определят работните си часове – 18,2% при ръководителите срещу 3,1% при всички анкетирани.

Q7.2.A.15 Как е определено работното Ви време?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Определено е от фирмата/организацията без възможности за промяна	86,6	72,7
Мога да избирам от няколко възможни работни графици	10,3	9,1
Работните ми часове изцяло се определят от мен	3,1	18,2

За разлика от други сектори в икономиката в добивната промишленост най-значимият дял от анкетираните посочва, че формата на работното време на тяхната работа не се различава от тази в останалите браншове – 46,4%, като малко по-малък е делът на посочилите, че формата е по-благоприятна – 40,2%. Делът на посочващите, че работното време при тях е по-неблагоприятно е малък, но съотносим към този в останалите сектори на икономиката – 13,4%.

Q7.2.G6 Как бихте оценили формата на работното време на вашата работа в сравнение с други браншове?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
По-благоприятно	40,2	36,4
По-неблагоприятно	13,4	18,2
Няма разлика	46,4	45,5

7.3 Отпуски и почивки

Отпуските и почивките са най-важните способи за възстановяване на жизнените сили на работещите. Те са и елемент на удовлетвореността на работещите от условията на труд.

Кодекса на труда установява правото на работещите на платени отпуски – основен платен годишен отпуск, удължен годишен отпуск и допълнителни отпуски за работа при ненормиран работен ден или за работи, извършвани при специфични условия и рискове за живота и здравето, които не могат да бъдат отстранени, ограничени или намалени, независимо от предприетите мерки (т. нар. отпуски, познати в близкото минало като отпуски за вредни и специфични условия – чл. 155 и 156 от КТ).

Тези отпуски са субективно право на работещия и при изпълнение изискванията за придобиване на право да се ползват, работодателят не може да лиши лицето от тях.

Разпоредбата на чл. 156 а от КТ предвижда, че по-големи размери на отпуските по чл. 155 и 156 от КТ могат да се уговарят по два начина: с колективните трудови договори (КТД), както и между страните по трудово правоотношение.

Почивките също са уредени в КТ. Установени са почивки за хранене, междудневна и седмична почивка. Има и почивки при работа със специфичен характер и/или организация на труда. Тези почивки се определят във връзка с утвърдения физиологичен режим на труд и почивка.

При изследването на тези показатели се обръща внимание на 3 основни индикатора. Това е начина и удовлетвореността от ползването на отпуска, от ползването на регламентираните почивки и от начина и мястото за ползването им.

Има някои предварителни данни по тези показатели за дейности, обхващащи и разглеждащи сектора "Разработване на профил по безопасност и здраве при работа в Икономическа дейност: "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини".

От Националното изследване [90] на условията на труд – 2012 г. е установено, че за разлика от другите сектори добивната промишленост е сред секторите, чиито работещи ползват най-

[90] Национално изследване на условията на труд в България, София, 2012 г. Стр. 209-28

редовно платените си годишни отпуски. Това според националното изследване се дължи на един осъзнат факт – дейността е една от най-рисковата за здравето, ако не и най-рисковата.

Това се потвърждава от факта, че официално регистрираните професионални болести през годините за които има данни в НОИ са:

- през 2007-22 броя;
- през 2008-15 броя;
- през 2009-18 броя.

От профил БЗР 2012 г. на национално ниво [91] за отрасъла се установява, че лицата ползват годишните си платени отпуски по следния начин:

- няколко пъти годишно – 33,4% от лицата;
- 2 пъти годи 66,6%;
- веднъж годишно 5%.

От същия този профил бихме желали да ползваме данните, които се отнасят за цялата страна.

По отношение размера на ползвания годишен платен отпуск:

- До 20 дни годишно – 61% от наетите;
- До 30 дни годишно – 25% от наетите;
- До 10 дни годишно – 14% от наетите.

По отношение ползваните почивки 79,4% оценяват ползването на почивките като пълноценни. За работодателите този процент е 99,9%.

Работещите считат, че имат обособени места за отдих 72,8% от тях. За работодателите този процент е 81,71%.

От декларациите на предприятията подадени до ИА ГИТ по чл. 15 от ЗЗБУТ се установява, че при физиологичен режим на труд и почивка работят:

- От добив на метални руди 97,6% от работещите;
- От добив на неметални материали и суровини 81,81% от работещите;
- От добив на въглища 99,97% от работещите.

Данните от декларациите показват, че допълнителен отпуск по чл. 156 ал. 1, т. 1 от КТ ползват както следва:

- Добив на метални руди 29,3%;
- Добив на неметални руди 34%;
- Добив на въглища 72,2%.

[91] Профил по БЗР на национално ниво 2012 г., стр. 399

Сравнението на тези данни от националния профил с данните от извършените анкети, получени по настоящия проект показва следното.

7.3.1 Платен годишен отпуск

Повече от половината от наетите в бранша посочват, че ползват до 20 дни платен отпуск годишно - 57,6% от всички анкетирани, малко над ¼ - 22,2% - че ползват до 30 дни и малко над 1/7-16,2% - до 10 дни. Нищожни като дялове са тези, които ползват над 30 дни – 3,0% или пък посочващите, че не ползват платен годишен отпуск – 1,0%. Ръководителите в сектора не се различават в размера на годишния платен отпуск от всички наети в бранша.

Q7.3.A.27 Обикновено колко дни годишно излизате в платен отпуск?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Не ползвам платен годишен отпуск	1,0	-
До 10 дни	16,2	9,1
До 20 дни	57,6	45,5
До 30 дни	22,2	27,3
Повече от 30 дни	3,0	18,2

Най-голям дял от респондентите посочват, че наведнъж са вземали най-много по 10 дни отпуск - 35,4% от всички анкетирани, следвани от тези ползвали наведнъж до 20 дни – 23,2%. Малко по-малък е делът на тези, ползвали наведнъж 15 дни – 12,1%.

В много голям дял от 4/5 наетите в икономическата дейност изразяват удовлетвореност от начина на използване на платения годишен отпуск – 50,6% от всички анкетирани, като ръководителите от сектора дават аналогична оценка.

Q7.3.G8 Вие лично доколко сте удовлетворен/а от начина/графика на използване на платения годишен отпуск?	Отговорили анкетирани – 75,9%	Отговорили ръководители – 89,5%
По-скоро съм удовлетворен	80,6	81,8
По-скоро съм неудовлетворен	19,4	18,2

7.3.2 Допълнителен платен годишен отпуск

Право на допълнителен платен годишен отпуск са декларирали 21 818 лица (68%).

7.3.3 Регламентирани почивки

Таблицата по-долу показва, че 7% от предприятията, в които има необходимост от ФРТП нямат разработени режими на труд и почивка, а в 100% от предприятията има регламентирани почивки (по данни на ИА "ГИТ" от декларация по чл.15 от ЗЗБУТ за 2011 г.).

Общ брой предприятия в ИД	211	%	Приблизителен брой наети лица на база среден брой лица в предприятие в ИД
Предприятия, в които няма необходимост от ФРТП	49	23	7448
Предприятия, в които има необходимост от ФРТП	162	77	24624
Предприятия в които има разработени ФРТП	150	93	22800
Предприятия в които няма разработени ФРТП	12	7	1824
Общо предприятия с регламентирани почивки	212	100	
Предприятия с регламентирани активни почивки	87		
Предприятия с регламентирани полупасивни почивки	58		
Предприятия с регламентирани пасивни почивки	66		

Данните от проучването показват, че в сектора в по-голямата си част наетите ползват в работата си регламентирани почивки по време на работния ден – това посочват 62,6% от анкетираните, докато едва 2,0% са посочили, че не ползват такива почивки, което е признак за добре уредено работно време, свързано с тежкия труд в икономическата дейност. Същевременно над 1/3 от анкетираните – 35,4% почиват без да има регламент и когато има възможност за това.

При регламентираните почивки най-често се среща ползването на 1 час в 1 почивка или в 3 почивки или 30 минути в една почивка.

Q7.3.G9_1 На Вашата работа има ли определени регламентирани почивки по време на работния ден?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да	62,6	54,5
Почивките не са регламентирани – почиваме когато има възможност	35,4	45,5
Не ползваме почивки	2,0	-

В сектора почивките се ползват най-често на работното място – 61,9% от анкетираните почиват на него и по рядко се почива, чрез напускането му – 29,9% от всички анкетирани, което е специфично за бранша вероятно поради спецификата на дейността, в която основното работно място вероятно е по-изолирано от населени места и дава малка възможност за напускане. Това обаче не се отнася до ръководителите от бранша, които в най-голям дял почиват извън работното си място – 45,5% от всички ръководители, вероятно защото имат възможност за това.

Същевременно дял от 8,2% от отговорилите анкетирани посочват, че на практика не почиват като продължават да са ангажирани с работната си дейност, което е по-нисък дял в сравнение с други отрасли, като при мениджърите този дял е значително по-висок - 18,2.

Q7.3.G10 Най-често как почивате през работния ден:	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Напускам работното си място	61,9	36,4
Почивам на работното си място	29,9	45,5
Продължавам да съм ангажиран/а с работната си дейност	8,2	18,2

Специално обособени места за отдих ползват през почивката си близо половината от наетите в сектора – 49,5%, докато едва при 17,5% от тях се посочва, че в предприятието им няма такова място, което е един от най-ниските дялове в сравнение с други отрасли на икономиката. Очевидно в тази икономическа дейност са подсигурени от работодателите добри условия за регламентирани почивки и за отдих на работещите на терена на самите предприятия, вероятно и поради отдалечеността им от населени места и поради необходимостта от отдих при полагане на тежък физически труд.

Q7.3.A.24 Ползвате ли специално обособени места за отдих Във Вашето предприятие?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да	49,5	18,2
Не	33,0	54,5
Няма такива	17,5	27,3

7.4 Рискове за здравето и безопасността на работещите

Производствените рискове в миннодобивната промишленост са едни от най-значителните в сравнение с всички останали. Поради наличието им и техните специфични характеристики е полезно да се разглежда производствения риск по сектори.

7.4.1 Риск в добив на метални руди

В мините технологичните процеси се провеждат в потенциално опасна среда при подземни условия и се съпътстват с:

- Съхраняване и използване на промишлени взривни вещества;
- Отделяне на токсични газове и прахове;
- Създаване на взривоопасни газови и прахови смеси;
- Възникване на пожари по оборудването и крепежа;
- Използване на съоръжения с повишена опасност;
- Динамично изменение на условията на работа във връзка с хидро-геоложките и тектонични сили, които оказват въздействие на околната среда;
- Ограничено количество на кислорода в рудничната атмосфера (за подземните мини).

Характерни опасности

Най- характерните опасности съпътстващи работата с минната механизация са:

- Механична опасност от: движещи се части на машини, технологично оборудване и транспортни средства; падане от височина при липса на осигурена защита, стълби или необезопасени работни площадки; падане на скални късове, пропадане на крепеж, намаляване на габаритите на минните изработки; удари от ръчни инструменти и др.;
- Опасност от електричество при: допир до тоководещи части, които при нормална работа са под напрежение – т.н. директен допир; допир до токопроводими части, които нормално не са под напрежение, но при повреда на изолацията стават опасни – т.н. индиректен допир; неправилна експлоатация на електрическите съоръжения; използване на неизправни електросъоръжения; неосигуряване на ефективна защита срещу поражения от електрически ток /заземяване, автоматичен контрол на изолацията и др./;
- Неблагоприятен микроклимат – преохлаждащ или прегряващ;
- Експозициите на шум, прах, вибрации;
- Неотговарящ на нормите въздух за дишане в рудничната атмосфера;
- Неспазване на физиологични и ергономични принципи – ръчна работа с тежести, неподходяща работна поза, монотонна и повтаряща се работа, работа на смени и др.;
- Опасности създавани от материали и вещества – контакт или вдишване на газове, аерозоли, прах, имащи вреден, токсичен или дразнещ ефект, както и предизвикващи характерни професионални заболявания (силикоза, пневмокониоза и др.);
- Специфични опасности характерни за всяка подземна мина, свързани с избраната система за извличане на полезните изкопаеми, избраната механизация и обслужването й;

- Опасност свързана със съхранението на взривни материали и извършване на взривни работи.

Заобикалящата човека и механизацията среда в мините е активна. Тя е създадена от човека с помощта на механизацията и материалите и чрез тях се поддържа в безопасно равновесие. Средата е активна, защото е потенциален източник на опасности – природни и техногенни. Природните условия са даденост, те зависят от хидро-геоложките условия, от условията при които се е образувало полезното изкопаемо, от тектонични условия и др. п. Като основен източник на опасностите от техногенен характер може да се приеме минната механизация и начина на работа с нея. Обслужването на тази механизация в мините, по различни причини, все още до голяма степен е свързано с квалификацията и обучението на персонала, а също така с организацията създадена от работодателя и от нейната надеждност.

Най-голям дял от посочените опасности предизвикващи рискове се падат на тези, които са свързани с действието на машини и съоръжения, както и от електрически ток. Тези рискове са преобладаващи за половината от всички предприятия от сектора и то в трите групи на работещите (над 10 души). Тези рискове касаят 61% от фирмите в този сектор. През последните години в някои от предприятията бяха въведени в експлоатация модерни подземни машини като комбайни, челни товарачи, мобилни торкретиращи машини, минни камиони, сервизни грейдери, пробивни машини и др. Това са много мощни машини. При неправилно управление и поддръжка те биха застрашили живота и здравето на работещите. В основните предприятия се използват по-стари, а някъде и по амортизирани машини. Установява се, че нивото на риска зависи от два основни фактора:

- От техническите прегледи и поддръжка;
- От качеството на ремонтното им обслужване.

Що се отнася до риска на електрически ток трябва да се има предвид утежняващите условия характерни за мините. При тези условия хората работят стъпили на влажна токопроводима почва и при директен и индиректен допир се създава реална опасност за тежки поражения от електрически ток. Има строги изисквания към изолацията на рудничните електрически системи, устройства за непрекъснат контрол, на защитата на заземяването и други. В подземните рудници се използват много електрически съоръжения и уредби, от чието нормално функциониране зависи живота и здравето на миньорите. Това налага да се гарантира непрекъснатост на електрическото захранване на важните съоръжения, каквито са вентилацията, помпената станция (за изземване на води), подемна уредба и др.

50% от предприятията декларират наличието на риск от транспортни средства. Обхванатите работещи с подобен риск са 58,6%. Интензификацията на производството (рудодобива) е съпроводено с увеличаване на транспортните средства, при което регулацията и безопасността на трафика изискват специално внимание. Съществува реална опасност от сблъсък, обръщане на транспортни средства, притискане и смазване на работещи. Тук се прибавят и опасностите от рудничния релсов път. Рискът зависи от сигурността на този вид транспорт.

Риск за работещите в тези мини е работата със съоръжения с повишена опасност. Използват се парни водогрейни котли, тръбопроводи за гореща вода и пара, ацетиленови уредби, съдове

работещи под налягане, повдигателни съоръжения и др. Част от тези съоръжения са комплектация на техническо оборудване на минната механизация. В 39% от предприятията в този сектор чрез декларираме посочват, че има риск от ползване на съдове под налягане, а в 61% - риск от повдигателни съоръжения.

Характерни за работата в мините са вредните фактори на работната среда. Също, от декларациите от чл. 15 от ЗЗБУТ се установява, че рискът от шума е оценен в 78% от предприятията. Ако се вземат предвид предприятията с по-малък състав, в който няма необходимост от такава оценка, то може да се смята, че оценката е направена почти на 100%. С оценен риск от вибрации са 66% от фирмите в сектора. Ако се вземат предвид тези, в които няма такава потребност се установява, че то риск е оценен на 92%.

Най-много от всички заети в този сектор – 1 033 човека – или 23,5% от заетите, работят в запрашена работна среда.

Както машините за прокарване на минни изработки, така и добивните машини създават сериозна запрашеност.

Изисква се всяка подземна мина да осъществява непрекъснат контрол на запрашеността на работните места, чрез непрекъснато следене състоянието на техническите средства за намаляване на праха и ефективността на въведения вентилационен режим.

Освен за използване на ЛПС се изисква и провеждане на следните мероприятия:

- Ефективно изнасяне на витаещия прах от работните места;
- Прилагане на ефективни вентилационни системи;
- Недопускане натрупване на прах по стените на минните изработки.

На второ място като вреден фактор е шумът. Този фактор оказва влияние на 1 275 човека, или 22% от всички заети в икономическата дейност. Този фактор се обуславя от многообразната механизация. Новият тип машини имат по-добра шумова характеристика, но основен способ за защита си остават антифоните.

Броят на работниците изложени на шум по-голям или равен на 80 dB са 754 човека или 38% от изложените на измерен шум. Броят на работещите на шум по-голям или равен 85 dB е 767 или 39% изложени на измерен шум. Броят на работниците изложени на шум по-голям или равен на 87 dB е 471 или 23% от изложените на шум, който е измерен.

При фактора въздействие на вибрации работят 407 човека или 7,1% от всички заети в сектора. Броят на предприятията оценили риска от вибрации е 66%. Ако се вземат предвид предприятията, при които няма такава необходимост, фактически оценката е извършена в 82% от предприятията.

Броят на работниците над установените гранични стойности на експозиция предаване на системата "ръка-рамо" е 227 човека. Броят на работниците, които са под въздействие на вибрации над установените гранични стойности на експозиция предаване на цялото тяло е 164

човека. Общо над граничните стойности работят 391 човека, което съставя 96% от работещите под въздействие на този фактор.

На трето място е факторът физическо натоварване. Той съпътства 778 от работниците, или 13,9% от заетите в сектора. Конкретни данни за монотонна работа няма, но практически миньорите извършват такава. При тях се наблюдава и заемането на болезнени пози.

Заетите с ръчна работа и тежести са 693 човека, или 12,5% от заетите. С всяка година се забелязва намаляване на този процент, което все пак е насърчително, но той си остава проблем за работниците. Превенцията се свежда до изработване на дългосрочни програми за намаляване на ръчния труд.

При експозиция на химични агенти са подложени 690 човека (12,1%). Основно това са лица ангажирани с обогатителни дейности.

Има данни за 9 предприятия, които съхраняват химични агенти над 1 тон. Всички те имат картотеки на информационни листи за безопасно ползване на тези агенти. Също така те са оценили и риска за работа с химични агенти.

В подземните рудници поради затвореното в тях пространство, работещата механизация и дълбочината на изработките се увеличава температурата в работната среда.

В откритите рудници през лятото е горещо, а зимата студено. Поради тези причини при неблагоприятен микроклимат са 677 човека, или 11,9% от заетите. Това е по данни на самите предприятия. В действителност при прегряващ или преохлаждащ микроклимат според експерти по проекта работят значително повече хора – 30%. Тук превенцията за подземните рудници освен ЛПС е ефективната вентилация, а за откритите – преди всичко специално облекло и обувки.

В взривоопасна среда работят около 1,1% от заетите. Сериозна е опасността при съхранението на взривни материали и използване при взривни дейности. 11,% от предприятията посочват взривоопасната среда като риск, при който се трудят 66 от работещите. Има се предвид, че те често се намират в такава среда. Превенцията обхваща изпълнението на изискванията за безопасност при взривните работи, които са посочени в специален правилник за извършване на взривните дейности.

При силно йонизиращо лъчение работят 32 души, които заедно с тези на електромагнитно лъчение представляват заедно 1% от работещите в сектора. Обикновено йонизиращите уреди има вградени в оборудването за обогатяване на рудите.

При пожароопасна среда работят 169 човека, или 2,9% от заетите. Опасности от този характер са свързани с използването на пожароопасни химични вещества, горива, ацетиленов газ и др.

Особено опасни са пожарите в закритите рудници, които основно могат да бъдат причинени от сблъсък на моторни превозни средства, запалване на горива в подземните ГСМ-и, или неправилно боравене с пропан-бутан, който се използва при ремонтно възстановителни работи предимно по електропроводни системи, заливане на муфи и др.

7.4.2 Риск в добив на въглища

Посочените опасности за металните руди са характерни и за подземните въглищни мини. Тук една сериозна допълнителна опасност е самозапалване на въглищата в тези мини. Също така в тях се отделят два вида прах – минерален и органичен. Органичен се получава от въглищата. Минералния – прокопаване на минните изработки, транспортирането на скалата и други.

Интензивността на прахообразуването е от пряка зависимост от техническото състояние на минното оборудване и от ефективното поддържане на обезпрашителните съоръжения, както и от стриктното провеждане на мероприятия за борба с рудничните прахове.

Въглищният прах при определени концентрации на въздуха има и взривни свойства. Взривоопасността на праха се обуславя и от комбинацията на въглищен прах и метан. При взривове причинени от въглероден прах се образува извънредно голямо количество CO, което е много опасно.

Както и в другите подземни мини и тук се образуват токсични газове, като въглероден моноксид и нитрогазове, които са съставка на взривните газове. Количеството взривни газове се определя от използването на взривно вещество и технологията на взривяване.

В рудничната атмосфера освен отровни газове може да има и чувствителна разлика в концентрата на съставките кислород и въглищен диоксид – до степен опасна за живота. Намалението на кислорода се дължи на гниене на бавни окислителни процеси, както и от дишането на хората. От друга страна, има причини за увеличението на въглищния диоксид. В галерии, в които няма вентилация, това състояние е опасно.

Най-голям дял от рисковете се дава на този от транспортните средства. Това се посочва от 88% от предприятията (по данни от декларациите по чл. 15 от ЗЗБУТ) той се обуславя от лентовите транспортьори, електролокомотивния транспорт, както и използваните транспортни машини за открит добив на въглища, автосамосвали, гумено транспортни ленти и друг.

Друг определящ риск е свързан с машините и съоръженията. Той е характерен за 77% от предприятията. Свързан е с използването на кртачни, пробивни машини, комбайни за въглищни пластове, товаротранспортни машини, обръщатели и др.

Следващият риск е предизвикан от електрическия ток посочен от 55% от предприятията. Предизвикан е от индиректен и директен допир и е свързан с ефективността на защитата срещу поражения срещу електрически ток.

Специфичен риск е свързан и с използването на подземни съоръжения, характерен за 55% от всички предприятия. Има и риск със съдовете под налягане – 35% от фирмите.

Във въглищните мини се очертават различни вредни фактори на работната среда. Оценен е рискът от шум от 75% от предприятията в сектора. Ако се вземат предвид по-малките предприятия, може да се заключи, че риска е оценен почти 100%.

Оценен е рискът от вибрации в 55% от предприятията. Ако се изключат тези, където не е необходимо да се прави такава оценка, може да се счита, че е направена оценка почти на 100%.

Най-много работници (62%) са при риск от неблагоприятен микроклимат. Дейността във въглищните мини се съпътства с активно принудително вентилиране, необходимо поради повишаването на температурата на въздуха. Понякога активното вентилиране води до преохлаждане.

В България е отчетен геотермичен градиент (на всеки 33 м. дълбочина температурата се покачва с 1 градус). Тази предопределеност влияе върху микроклимата. Друг вреден фактор (25% от работещите) е свързан с физическо натоварване. Във въгледобива също се използва ръчен труд, а понякога и има неблагоприятни работни пози. С тежести работят 16% от заетите. Тези лица работят при физическа натовареност.

Трудът на миньорите се класифицира като тежък със значително изразени статични усилия. При тежко физическо натоварване работят сондьорите и крепачите.

При експозиция на шум са подложени 29% от заетите. Този фактор се обуславя от минното оборудване. Особено са високи стойностите на шум възпроизвеждащ се от пробивна, вентилационна и товарачна техника.

Броят на работниците изложени на шум по-голям или равен на 80 dB са 46%, по-голям или равен на 85 dB – 41,5% и по-голям или равен на 87 dB – 12%.

При вибрации работят 25%. Те са съпътстваш фактор при работа с къртачни чукове, пневматични перфоратори и др. Броят на изложените на вибрации над определен брой при експозиция "ръка-рамо" е 21,8% от изложените на вибрации. Броят на изложените на вибрации над определен брой при експозиция предавана на цялото тяло е 88,5% от изложените на вибрации.

Друг вреден фактор на работната среда в работата в запрашена среда. В такава среда работят 21% (по данните на декларациите на предприятията). Експертната оценка счита, че този процент е към 35%.

Източници на прахообразуване са работа на минните машини при изземването и очистителните работи, пробиване на дупки, взривните работи и товаро-разтоварните работи.

Следва да се отбележи, че въглищният прах при определени концентрации на въздуха има взривни свойства. Врзривоопасността се обуславя и от комбинацията въглищен прах – метан. В този сектор е изключително важна превенцията срещу подобни взривявания, при които се образуват големи количества CO, разнасят се в целия рудник и представляват голяма опасност за работниците.

В пожароопасна среда по данни на предприятията работят 8% от работещите. При определени условия този процент нараства.

Един от факторите гарантиращ до голяма степен високо производствена и безопасна работа във въглищните мини е добро изкуствено осветление. От извършени измервания на този фактор свързано с изготвените оценки на риска е посочено, че 12% от работниците – предимно миньори- работят при неподходящо осветление.

7.4.3 Риск в неметални материали и суровини

Добива на неметални материали и суровини основно се осъществява по открит способ на около 250 обекта (кариери).

Дейностите, свързани с прилаганата технологията при добива, товаро-разтоварните работи и техническата експлоатация на минните машини и съоръжения са свързани с управление на минната механизация и ремонтното и обслужване.

Най-характерните опасности при извършването на минните работи, техническата експлоатация, обслужването и ремонта на минната механизация са:

Опасности от прилаганата технология на работа при добив на полезни изкопаеми:

- височина на стъпалото;
- широчина на стъпалото;
- ъгъл на откоса на стъпалото;
- свличане на земна маса;

- пробивно-взривни работи:
  - разположение на пробивната машина;
  - минимално разстояние от ръба на стъпалото;
  - придвижване на пробивната машина;
  - прах;
  - работа с взривни материали /съхранение транспорт и употреба/;
- пътища:
  - широчина, наклон и виражи на пътя;
  - атмосферни условия /дъжд, сняг, лед/;
  - прах;
  - падащи скални късове;
  - скорост на движение на транспортни средства;
- товарене и разтоварване на минната маса:
  - широчина на товаро-разтоварните пунктове;
  - падащи предмети;
  - височина на предпазната берма;
  - светлинни и звукови сигнали;

Опасности свързани с експлоатацията, поддържането и ремонта на минната механизация:

- механична опасност от:
  - движещи се части на машините и апаратите – двигатели, лентови транспортьори, обръщатели, и др.;
  - захват на работни дрехи и инструменти от движещи се части;
  - работа с товарозахватни и товароподемни съоръжения – при ремонтни дейности;
  - падане от височина;
  - пътно-транспортни произшествия;

- спъване и падане на хора при неспазване на изискванията за поддържане на ред и чистота на работните помещения, пътеходни отделения, работни площадки и др.

- опасност от електричество

Тази опасност може да причини увреждане или смърт от удар от електрически ток или изгаряне вследствие на:

- допир на хора с:
  - активни части, т.е. части, които нормално са под напрежение (директен допир);
  - части, които са станали активни поради неизправност, по специално вследствие повреда на изолацията (индиректен допир);
  - неправилна експлоатация на електрическите съоръжения;
  - неизправност на ел. апарати;
  - неизпълнени защитни мероприятия (зануляване, заземяване, Fi защита и други);
  - неизправни средства за измерване, свързани с безопасната експлоатация на ел. оборудването;
  - липса на маркировка на разпределителните табла, прекъсвачи, разединители и кабели.
- термична опасност
  - изгаряния от допир до горещи повърхности или материали;
  - изгаряне от огън (пламък);
  - вредни за здравето въздействия създавани от топла или студена работна среда
- опасности създавани от наличие на наднормен производствен шум
  - компресори, електрически и дизелови двигатели и др. са източници за получаването в работната среда на шум с интензивност от 90-115 dB с преобладаване на средните и високите честоти на спектъра.
- опасности създавани от наличие на наднормени производствени вибрации - на редица работни места (в багерите, булдозерите насипообразуватели и др.) които превишават ПДСХН.
- опасности създавани от неспазването на физиологичните и ергономични изисквания
  - ръчна работа с тежести, неподходяща работна поза, липса на физиологичен режим на труд и почивка и др.
  - опасност от стрес, предизвикан от умствено и емоционално напрежение, свързано с възприемане на информация, вземане на решение и др.
- опасности създавани от материали и вещества:

прах

- при транспортиране на добития материал;
- при пробиване на взривни дупки /сондажи/;

газове

- взривни работи;
- работа на минната механизация;
- ендогенен пожар;

- опасности от пожар и взрив:

пожар

- отложен въглищен прах;
- ГТЛ;
- гориво-смозочни материали;
- електрически кабели и инсталации;

взрив

- бутилки сгъстен въздух;
- пропан-бутанови бутилки;
- неправилна употреба на взривни материали;

В обхвата на тази икономическа дейност попадат обекти за открит добив на неметални материали и суровини и някои подземни мини за нерудни изкопаеми. Както беше посочено в този сектор има характерни рискове за безопасност на работещите, които се определят от вероятността за различни по тежест последици настъпили от определени фактори. Що се касае за подземните мини характерните опасности са изложени в предните части. Разглеждайки декларираните от предприятията по чл. 15 от ЗЗБТ рискове се установява, че най-значителните от тях са предизвикани от машини и съоръжения и от транспортни съоръжения. Такива рискове са посочили 91 броя от предприятията, което е 53% от същите в сектора. Тук конкретните съоръжения са пробивни машини, багери, булдозери, челни товарачи, лентови транспортьори, обръщатели. Опасности има и при пътно транспортните средства - товарни камиони, самосвали пренасящи минна маса. Факторите, които увеличават риска, са свързани с неспазване нормите за широчина на товаро-разтоварните пунктове, на височината на предпазната берма, на неподаване на светлинни и звукови сигнали. Като последица от тези нарушения идват пътно транспортни произшествия. Превенцията е спазване изискванията за безопасност.

На второ място е рискът от електрически ток. Той е характерен за 55 броя от предприятията, или 32% от тях. Основен източник на този риск са активните части, които нормално са под напрежение, когато до тях се допрат работници. Друга причина са части, които поради неизправност са станали активни. При допирът с тях работникът получава токов удар. Опасностите от електрически ток се засилват при неизпълнение на защитни мероприятия (зануляване, заземяване). Риск от товаро-разтоварни съоръжения е установен в 35 от предприятията или 20% от всички в сектора. Друг риск е свързан със съдове под налягане при 20 предприятия, или 7% от всички.

В тези мини има определени вредни фактори на работна среда.

Шум – 43% от всички предприятия имат оценен риск. Ако се изключат тези, които няма необходимост (92) от извършване на такава оценка, то тя става отговаря за 91% от всички предприятия, в които е следвало да се извърши.

При шум работят 1 017 или 1.27 от всички заети. Този фактор се обуславя от редица източници, между които компресори, ел дизелови двигатели и др.

Броят на работниците изложени на шум по-голям и равен на 80 dB е 454 или 53% на всички, на които е измерено шумовото натоварване. Броят на работниците изложени на шум по-голям и равен на 85 dB е 203 или 24% от тези, на които се следи шумовото натоварване.

Рискът от вибрации е оценен в 21% от всички предприятия. Ако се изключат тези, в които не имало необходимост да се оцени – то излиза, че оценката е извършена в 78% от предприятията. Под влиянието на този фактор работят 520 човека или 14,6% от всички в сектора. Броят на работниците над установените гранични стойности на експозиция е общо 268, а изложените общо на вибрации са 520 човека или 14,6%, а само на надграничните стойности са 32% от изложените на вибрациите.

Неизвършването на оценка на риска от вибрации в 22% от предприятията, където има такава експозиция, е сериозен пропуск по отношение на ЗБУТ.

Най-много от всички заети в тази дейност работят при вреден фактор – запрашеност. Това са 820 човека или 32,1% от заетите в сектора. Основно запрашеността се предизвиква от транспортните средства при транспорт на добит материал. Движението на МПС по запрашени пътища също насища работната среда с прах.

При пробиване на взривни дупки (сондажи) се образува също прах. Превенцията е свързана с ползване на техники за овлажняване, които ограничават запрашеността.

На второ място, като вреден фактор на работната среда се очертава неблагоприятният микроклимат. При такъв работят 788 човека или 22,2% от всички заети. Този фактор е обусловен от работата на открито на по-голяма част на работещите. Те са изложени на прегряващ/преохлаждащ микроклимат. Превенцията се състои в ползване на фургони, както и снабдяване с подходящо работно облекло и обувки.

Друг вреден фактор, при който работят 18,1% (641 човека) е физическо натоварване, което е съпроводено и със заемане на болезнени пози.

При физическото натоварване и работа с тежести работят 363 човека или 10,3% от всички работещи. Това е по данни на предприятията. Според експерти по проекта, този процент е някъде към 20%. Тук изискванията са да се спазват нормите разписани в Наредба 16 на МТСП и МЗ от 1999 г. за ръчна работа с тежести.

При фактора неподходящо осветление работят 83 човека или 5,3% от заетите в сектора. Във взривоопасна среда работят 85 човека или 2,4% от работещите. В пожароопасна среда работят 71 човека или 2% от работещите. Рисковете от пожар и взрив произтичат от работата с взривни материали, пропан-бутан и други.

Останалите рискове свързани с химичните и биологичните елементи, както и лъчения, обхващат около 1% от работещите.

Според данните на изследването в сектора се наблюдава много висок дял на посочващи, че за работното им място е типично наличието на характерните за работата с машини шум, повтаряща се монотонна работа и прах (съответно 69,7%, 67,4% и 66,7% от всички анкетирани). Очевидно

тези неблагоприятни фактори, съчетани и с наличието на ръчна работа с тежести (63,6%) са отличаваща страна за дейностите в бранша и се изживяват субективно от наетите като неблагоприятни и съпровождащи в друга последователност, различна от тази в данните на ГИТ. Стресът като най-често посочван фактор в т.нар. "градски индустрии", в този сектор е по-рядко посочван от анкетираните в сравнение с изброените 4 фактора, но същевременно също е с висок дял на посочване от всички анкетирани – 62,7%.

Повече от половината анкетирани са посочили като съпътстващи работата им негативни фактори и ниските или високи температури, наличие на химични и биологични агенти, вибрации и работа в болезнени пози, които описват несгодите на физическия труд в тази икономическа дейност. Дори посочвания най-рядко като негативен фактор на работното място в бранша – наличието на лъчения (30,6% от анкетираните) е многократно по-голям от съответния за повечето други икономически дейности в страната.

% работещи, изложени на: (Отговори "много характерно" и "по-скоро характерно")	Данни от ИА ГИТ %	всички анкетирани	ръководители
Шум	28,0	69,7	45,5
Повтаряща се/монотонна работа	-	67,4	45,5
Прах	22,0	66,7	45,5
Ръчна работа с тежести	15,0	63,6	45,5
Стрес	-	62,7	63,7
Ниски/високи температури	49,0	59,6	36,4
Химични и биологични агенти	5,0	57,1	36,4
Вибрации	21,0	55,5	27,3
Работа при болезнени пози	-	54,6	45,5
Лъчения (йонизиращи, електромагнитни, лазерни оптични)	0,1	30,6	-

7.5 Осигуряване на работно и униформено облекло, и ЛПС;

В минодобива поради естеството на работа под земята, полагането на труд при значимите специфични рискове, падащи предмети, запрашеност, неочаквана поява на газове и много други, е важно снабдяването на работещите с лични предпази средства (ЛПС), в т.ч. и специално работно облекло и обувки. Тези средства са предназначени за предпазване на главата, тялото, ръцете, очите, краката и др.

Поради използването на широка гама от добивни, товарачни и транспортни машини, са често срещани рискове свързани от наднормен шум и вибрации. Последният риск се засилва, тъй като шумът и вибрациите се отделят в подземни (затворени) галерии.

Предприятията декларират (по чл. 15 ЗЗБУТ), че :

- 89% от предприятията за добив на метални руди са определили чрез оценка на риска необходимостта от използване на ЛПС;
- 76% от предприятията за добив на неметални руди са определили чрез оценка на риска необходимостта от използване на ЛПС;
- 85% от предприятията за добив на въглища са определили чрез оценка на риска необходимостта от използване на ЛПС.

Установено е, че в сектора, че в:

- Добив на метални руди са предоставени повече от 1 ЛПС на 86,7% от работещите;
- Добив на неметални руди са предоставени повече от 1 ЛПС на 70,4% от работещите;
- Добив на въглища са предоставени повече от 1 ЛПС на 84% от работещите.

По мнение на работодателите, а то почти съвпада с това на работещите, за работи където е необходимо ползване на ЛПС, такива се осигуряват. Рядко контролните органи по труда откриват в тези сектори нарушения в тази област. Доколкото такива са посочени от работещите, те са изолирани и в по-голямата си част от предприятията за добив на неметални материали и суровини. Осигуряването на ЛПС и задължението за тяхното използване освен в нормативните актове се съдържа и във вътрешните актове на предприятието, в т.ч. е правилника за вътрешния трудов ред.

Осигуряването на работно облекло е друго задължение на работодателите. Това облекло няма тези защитни функции като специализираното работно облекло и на практика е по-скоро социална придобивка, чрез която се опазва собственото облекло на работещите. Безспорно същото влияе върху социалния статус на работещите.

От тази анкета става ясно, че в общия случай работодателят изпълнява задължението си, което е включено в КТ.

Показател	Данни от ИА ГИТ, брой	Предприятия, в %	Данни от проучването, предприятия, в %
Предприятия, в които е необходимо използването на ЛПС	165	78	91,9

Данните на ИА ГИТ посочват, че в 78% от предприятията на бранша е необходимо ползването на ЛПС, но по-вероятно е данните от изследването да са по-достоверни, като показват, че при един доста по-голям дял от 91,9% от анкетираните в предприятието им е необходимо ползването на ЛПС. Все пак предвид на малкия дял от 8,1% посочили, че в тяхното предприятие не е необходимо ползването на ЛПС, може да се допусне, че вероятно последните са отговорили на този въпрос визирайки конкретно своите работни места, на които не се налага такова ползване, без да имат поглед върху дейностите в цялото предприятие. Ръководителите в бранша като по-компетентни и имащи по-широк поглед именно върху цялостната дейност отговарят на 100%, че в предприятията им са необходими ЛПС. Въпреки това, предвид на това, че в последващ въпрос с друга насоченост дял от 18,2% са посочили отново, че при тях не са необходими ЛПС, може да се предположи, че все пак съществува и добив на суровини, който не предполага ползването на ЛПС.

Q7.5.Б.31 За работата във Вашето предприятие необходими ли са лични предпазни средства (ЛПС)?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да	91,9	100,0
Не	8,1	-

Работодателите в добивната индустрия са подсигурили в много голяма част нуждите от ЛПС в бранша. Затова и повечето анкетирани – 78,8% са посочили, че ЛПС са осигурени в предприятието им, близо толкова – 75,5% намират, че няма проблеми при осигуряването им,

срещу само 3,0%, които посочват,че не са подсигурени, но и цели 10,2% от всички анкетирани, които оценяват състоянието по отношение на ЛПС в тяхното предприятие като по-скоро проблематично. Макар и малки последните 2 дяла говорят за частични пропуски от страна на работодателите в тази област.

В масовия случай анкетираните посочват, че в работата им са необходими такива ЛПС като каски, ръкавици, обувки, очила и маски. По-рядко са необходими и ЛПС престилки, спасителни лампи, антифони и шлемофони.

Q7.5.Б.32 Ако да, осигуряват ли се необходимите ЛПС за работещите във Вашето предприятие?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Не са необходими такива	18,2	-
Да	78,8	90,9
Не	3,0	9,1

Q7.5.G13 А как бихте оценили като цяло състоянието по отношение на ЛПС във Вашето предприятие	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
По-скоро безпроблемно	75,5	100,0
По-скоро проблематично	10,2	-
Не мога да преценя	14,3	-

Q7.5.G12 По Ваше мнение, кои ЛПС са най-необходими във Вашата работа (бранш) - % от отговорилите	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Каска	72,3	60,0
Ръкавици	30,1	50,0
Обувки	18,0	10,0
Очила	15,7	10,0
Маска	14,5	30,0
Престилки	3,6	-
Спасителни лампи	3,6	-
Антифони	2,4	-
Шлемофони	1,2	10,0

По-голямата част от анкетираните посочват, че за работата в тяхното предприятие е необходимо работно облекло – 78,8%, а още 20,2% - че е необходимо, но само за някои работни места. Едва 1,0% от анкетираните посочват, че в работата им не е необходимо такова, което означава, че за този бранш работното облекло е необходимо почти за всички наети в него. Като цяло масата от анкетираните са удовлетворени от предоставянето на работно облекло в предприятията от бранша, като сравнително малко от тях посочват, че това предоставяне проблемно – 8,1%, което показва, че работодателите са положили необходимите усилия за подсигуряване на тази необходимост. При изключенията от това правило като причини за неудовлетвореността им по отношение на подсигуряването на работно облекло, респондентите посочват, не толкова липсата му, отколкото нередовното му осигуряване от страна на работодателите.

Q7.5.Б.33 За работата на заетите във Вашето предприятие необходимо ли е работно облекло?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да	78,8	81,8
Да – за някои работни места	20,2	18,2
Не	1,0	-

Q7.5.G14 А как бихте оценили като цяло състоянието по отношение на работно облекло във Вашето предприятие?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
По-скоро безпроблемно	81,8	100,0
По-скоро проблематично	8,1	-
Не мога да преценя	10,1	-

7.6 Медицинско обслужване, включително предварителни и периодични медицински прегледи

В страната няма нормативен акт, който да регламентира организирането на здравно обслужване в предприятията. Решението дали да има или не такова обслужване е оставено на добрата воля на работодателите.

Изключение правят само задължителните предварителни и периодични медицински прегледи. Те следва задължително да се организират и проследяват от работодателите. Нормативният акт, изискващ това е Наредба №3 на МНЗ от 1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи. Тя е издадена в условията на друга социално - икономическа среда и от години се очаква нейната актуализация. Забележки към нея имат както здравните специалисти, така и работодателските организации. Сроковете за тези прегледи са дадени към наредбата. Парадокс е, че те не са публикувани в ДВ и са достояние само на част от медицинските кадри.

В помощ на работодателите при организирането на тези прегледи се явяват службите по трудова медицина (СТМ). Те са задължени да консултират и подпомагат работодателите при организиране на тези прегледи. Също те следва да предоставят информация на медицинските специалисти, извършващи прегледите, по отношение на идентифицираните опасности и установения риск за здравето и безопасността на работещите. След прегледите СТМ анализират здравното състояние на работещите и връзката му с условията на труд.

От данните, които предприятията от тази икономическа дейност са декларирали пред ИА ГИТ се установява, че задължителните предварителни и периодични медицински прегледи от всички предприятия в сектора извършват:

- в добива на метални руди: 98%;
- в добива на неметални материали и суровини: 73%;
- в добива на въглища: 100%.

Ако този процент е реалистичен за предварителните прегледи, то той се предполага, че е завишен за периодичните. Основание за това дава зададения въпрос в декларацията по чл. 15 от ЗЗБУТ, на който е следвало да отговорят предприятията. Този въпрос е зададен като обхваща едновременно и двата вида прегледа. Проучване в предприятията показва, че неизвършването на предварителните прегледи е по-скоро в рамките на изключенията.

Ако се разгледа дела в проценти на извършени прегледи на наети лица, по групи предприятия, разделени в зависимост от броя на наетите в сектора, се установява, че през прегледи са преминали над 90% от работещите, като процентът е сравнително по-малък само в групата на предприятията с най-малък брой работещи, която е и на-многобройната.

Както бе посочено, СТМ нямат пряко отношение към медицинското обслужване в предприятията. Те по-скоро влияят върху "оздравяването" на работните места. Доколкото те консултират и подпомагат работодателите при организиране на тези прегледи, то все пак е полезно да се види колко работници се обслужват от СТМ. От декларацията на предприятията, става ясно, че:

- За добив на метални руди 94%;
- За добив на неметални материали и суровини 70%;
- За добив на въглища 80%.

от предприятия се обслужват от СТМ и

- За добив на метални руди 99%;
- За добив на неметални материали и суровини 77%;
- За добив на въглища 89%

е обхватът работещи в това обслужване. В групата предприятия с най-малък брой заети лица е по-малък този обхват.

Същевременно от анкетата проведена за целите на настоящия проект се установяват близки до тази стойности, като за обслужване от СТМ предприятия се посочва 85%, а за обхванатите работници е около 92%.

Има нормативни актове, които изискват извършването на специфични медицински прегледи. Така например, на работещите с видеодисплеи, на работещите при шумово натоварване над dB и при вибрации над граничните стойности, следва да се извършват такива прегледи. В дейностите работещите с видеодисплей повече от половината над законоустановеното работно време са:

- За добив на метални руди - 696 работещи;
- За добив на неметални материали и суровини - 221 работещи;
- За добив на въглища - 1510 работещи.

От декларациите се установява, че прегледи на оценка на зрението са извършени съответно на:

- За добив на метални руди - 2589 работещи;
- За добив на неметални материали и суровини - 554 работещи;
- За добив на въглища - 1742 работещи.

Става ясно, че освен на този контингент, прегледи на зрението са извършвани и на други работници в рамките на периодичните медицински прегледи, което е нормално. Това е необходимо, т.к има редица професии, за които е необходимо проверка на зрението. По – широк е обхватът в прегледите на работниците в сектор добив на метални руди.

Броят на работещите изложени на шум повече или равен на 85 dB и над 87 dB е съответно:

- Добив на метални руди - 1239 работещи;
- За добив на неметални материали и суровини - 398 работещи;
- За добив на въглища - 3590 работещи.

Прегледи свързани с аудиометричното изследване са извършени на:

- Добив на метални руди - 3167 работещи;
- За добив на неметални материали и суровини - 641 работещи;
- За добив на въглища - 241 работещи.

Установява се само в сектор добив на въглища, че прегледите са недостатъчно. Те са 67% от необходимите.

Броят на работещите изложени на вибрации над граничната стойност са:

- Добив на метални руди - 391 работещи;
- За добив на неметални материали и суровини - 168 работещи;
- За добив на въглища – 6242 работещи.

Преглед на здравния статус поради излагане на вибрации е извършен на:

- Добив на метални руди – 425 работещи;
- За добив на неметални материали и суровини - 304 работещи;
- За добив на въглища – 724 работещи.

Данните показват, че особено във въгледобива не са извършени необходимите прегледи. Обхванати са само 11,5% от контингента подлежащ на такива прегледи. Неизвършването на подобни прегледи повишава здравния риск за тези работещи.

Работата при такива неблагоприятни условия на труд е характерна за тази икономическа дейност, но здравното наблюдение по отношение на влиянието на вибрациите върху работещите е недостатъчно и в бъдеще може да даде негативни резултати върху здравния статус на работещите. Според нас са необходими спешни превантивни мерки срещу вибрационната болест, която е с изключително негативни последици за здравето на работещите. Превантивни мерки в разглеждания сектор при проучванията не бяха открити.

За да се добие още по-конкретна представа по отношение на медицинското обслужване в сектора се извърши проучване (анкетиране), като въпросите се фокусираха около прегледите на работещите, наличието на медицинско обслужване в предприятията и неговия обхват, наличие на външно здравно обслужване и възможност за допълнително здравно осигуряване и застраховки.

Показатели	Брой	%	Общо наети лица
Предприятия в ИД	211	100	32 112
Предприятия с осигурено обслужване от СТМ	179	85	
Предприятия, в които са проведени предварителни и периодични медицински прегледи	161	76	

**Данни от ИА ГИТ – декларация по чл.15 от ЗЗБУТ за 2011 г.*

За да се постъпи на работа в предприятие от бранша се преминава през задължителен предварителен медицински преглед, което посочват 87,9% от анкетираните. Само 6,1% посочват, че това не е необходимо в тяхното предприятие и още толкова - че не знаят, което на практика означава, че и при тях не е необходимо.

Q7.6.G16 За да се постъпи на работа в това предприятие, преминава ли се задължителен предварителен медицински преглед?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да	87,9	90,9
Не	6,1	9,1
Не знам	6,1	-

Според изследването в добивната индустрия периодичните медицински изследвания са силно застъпени като масово анкетираните посочват, че в тяхното предприятие се организират периодични медицински прегледи – 86,9%, срещу едва 4,0% на посочили, че при тях не се организират такива. Това показва една сравнително добра подсигуреност на наетите в икономическата дейност по отношение на необходимите превантивни медицински грижи.

Q7.6.G17 А организират ли се периодични медицински прегледи Във Вашето предприятие?	Всички анкетирани	Ръководители
Да	86,9	90,9
Не	4,0	9,1
Не знам	9,1	-

Там където все провеждат периодични медицински прегледи най-често те се провеждат 1 път годишно (това посочват 37,6% от отговорилите на този въпрос) и малко по-малък дял - 2 пъти годишно (30,6%).

Q7.6.G18 Ако се организират периодични медицински прегледи, колко често? - % от отговорилите	Отговорили анкетирани – 50,0%	Отговорили ръководители – 63,2%
1 път годишно	37,6	44,4
1 път на 2 години	3,5	11,1
1 път на 3 години	5,9	11,1
2 пъти годишно	30,6	22,2
на 3 месеца	16,5	11,1
на 1 месец	4,7	-
На 2 месеца	1,2	-

Повече от 2/5 анкетираните (43,3%) посочват, че предприятието им има договор с медицинско заведение за здравно обслужване, само 1/10 или 10,3% - че предприятието им няма такъв договор (25,9%) и твърде значим дял от отговорили, че не знаят – 46,4%, при които на практика най-вероятно няма такъв договор. Медицинските грижи за наетите в бранша са застъпени и опитът на работодателя е да ги разшири - 1/3 от наетите са посочили в анкетата, че работодателите им са им осигурили допълнително медицинско осигуряване и още 2/5– че им е подсигурена от работодателя и здравна осигуровка. Същевременно повече от половината анкетирани (57,6%) посочват, че в предприятията им има здравен/медицински пункт, при 1/3 – общо практикуващ лекар, при 2/5 – медицинска сестра, при близо 1/3 – стоматолог, при 1/7 – фелдшер и при половината и медикаменти, което подсказва една добра налична материална база за поддържане здравето на наетите в сектора в отрасъла.

Q7.6.G19 Има ли предприятието договор с медицинско заведение за здравно обслужване?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да	43,3	72,7
Не	10,3	18,2
Не знам	46,4	9,1

Q7.6.G20 Има ли осигурени от работодателя: - % на отговори "Да"	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Допълнително здравно осигуряване	29,6	63,6
Здравна застраховка	41,8	63,6

Q7.6.B17 Има ли в предприятието? - % на отговори "Да"	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
здравен пункт/ медицински център	57,6	36,4
общо практикуващ лекар	32,3	27,3
медицинска сестра	41,4	27,3
стоматолог	28,3	18,2
фелдшер	15,2	9,1
медикаменти	49,5	27,3

7.7 Използване на информационните технологии в работата

В минодобива информационните технологии навлизат по-скоро в организационните звена и по-малко при работещите. Това се дължи на естеството на работа. От миньорите не може да се очаква компютъризация на работните им места. Ако това става, то е в съвършено ограничени случаи. Предприятията декларират, че в тях въобще няма работни места за работа с видеодисплей:

- Добив на метални руди – 1 бр. (0,5% предприятия от сектора);
- За добив на неметални материали и суровини – 86 бр. (49% предприятия от сектора);
- За добив на въглища – 4 бр. (20% предприятия от сектора).

Същевременно ангажираните с видеодисплей са:

- Добив на метални руди – 877 работещи или 15%;
- За добив на неметални материали и суровини - 457 работещи или 12,9%;
- За добив на въглища – 1617 работещи или 7%.

Работещите с видеодисплей повече от законоустановеното работно време са:

- Добив на метални руди – 667 работещи, 12%;
- За добив на неметални материали и суровини - 221 работещи или 6,2%;
- За добив на въглища – 1510 работещи или 6%.

Предприятията, в които е оценен риска при работа с видеодисплей (по данните на декларациите) са:

- Добив на метални руди – 16 бр. или 89%;
- За добив на неметални материали и суровини - 76 бр. или 44%;
- За добив на въглища – 15 бр. или 75%.

Същевременно предприятията декларират, че имат обособени места за работа с видеодисплей, както следва:

- Добив на метални руди – 18;
- За добив на неметални материали и суровини – 87;

- За добив на въглища – 16.

Установява се, че има неизвършени оценки на риска за работа с видеодисплей, в:

- Добив на метални руди - 1;
- За добив на неметални материали и суровини - 16;
- За добив на въглища – 1.

Тези данни показват, че продължава да се пренебрегват рисковете свързани с работа с видеодисплей. Тези рискове влияят многофакторно върху здравето на работещите с тях. Необходимо е съдействие на СТМ, които обслужват тези предприятия, за да може този пропуск да бъде преодолян. [92]Националното изследване на условия на труд в България 2012 г. установява, че около 50% от работещите в страната ползват компютри на работните места. В минодобива този показател е значително по-нисък (между 7-15%), което се установява от декларирането на самите предприятия.

Също от националното изследване (табл. 4.5) се установява, че в дейностите добивна промишленост компютри се използват от 34,4% от работещите, 29,6% използват интернет и електронна поща и 35,7% използват ръчни инструменти, приспособления и други. От това изследване излиза, че е много по-голям процентът на работниците с видеодисплей в минодобива (34,4%) спрямо декларирането от самите предприятия.

Работещите в тази икономическа дейност, преобладаващо миньори, рядко използват компютри и то за отделни справки., поради което тези единични случаи не се декларират. Същевременно, техническите специалисти, организаторите на производството и информационните звена в дейността са 100% оборудвани с компютри на работните места.

[92] Национално изследване на условията на труд, 2012 г. стр. 62

За осигуряване на връзка при работа в тази икономическа дейност се използват телефони, радиостанции, а в някои от предприятията и съвършено нови системи на най-високо технологично равнище за електронна връзка с отделните миньори в галериите чрез миниране на всеки с микрочип.

Там където все още не са въведени такива модерни средства, понякога съществува и проблем с липсата на радиообхват в някои от галериите (забоите), което би създало трудност особено при възникване на авариен случай.

Може да се направи извода, че информационни технологии са слабо застъпени в тази икономическа дейност, включително такива, свързани с ползване на използването на видеодисплеи (компютри например) – под една десета ползват такива.

Показатели	брой	%
Брой предприятия без работни места с видеодисплеи	92	44
Брой работещи на видеодисплеи	2961	9,2
Брой работещи на видеодисплеи над половината от работното време	2407	7,5

** Данни от ИА ГИТ – декларация по чл.15 от ЗЗБУТ за 2011 г.*

За целите на настоящия проект е проведено допълнително проучване (анкетиране), което показва следното:

Q7.7.G21 Използват ли се във Вашата работа информационни технологии? Ако да, моля посочете по-точно (например компютри, интернет, моб. комуникации).	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Компютри	8,8	100
Интернет	7,6	100
Мобилни комуникации	80,8	80,0

7.8 Работа с външни за предприятието лица

Работата с външни за предприятието лица (ВПЛ) влияе пряко на условията на труд в следните аспекти:

- влияние върху темповете на работа, основаващи се на договорености с външни лица;
- действия на външни посетители или изпълнители на определени дейности, които влияят на безопасността на работещите;
- ниво на съгласуваност на действията на наети подизпълнители, влияещо на съвместната работа по отношение на качество, количество и особено на БЗР.

Изхождайки от гореизложеното, има два важни елемента, които влияят на БЗР. Те са в обхвата на законовото изискване, посочено в чл. 18 от ЗЗБУТ.

Когато един обект, работно помещение или оборудване, работна площадка или работно място се използват от няколко предприятия или организации, работодателите съвместно, по писмена договореност осигуряват БЗР, информират се взаимно за рисковете при работа и координират дейността си за предпазване на работещите от тези рискове.

Системите за управление и организация на ЗБУТ има изискване за изготвяне на процедура за допускане на външни лица в предприятията.

Тези изисквания следва да са обект на проучвания. В рамките на проекта то бе проведено основно като бяха поставени за изследване два въпроса. Единият е за наличието на определена процедура за допускане на ВЛП. Вторият се отнася до наличие на споразумение между предприятията, основаващо се на чл. 18 от ЗЗБУТ (за осигуряване на ЗБУТ при съвместна дейност).

Преди да се разгледа спазването на горните две условия, е добре да се посочи доколко характера на дейността в минодобива предполага съвместна работа с външни изпълнители.

Проучването преди всичко показва, че предприятията от сектора имат нужда от подизпълнители при извършването на дейността си.

В минодобива се наемат външни лица (фирми) от различен характер. Те обикновено са специализирани в строителство в, т.ч. и за работа под земята, за разширяване на дейността. Наемат се фирми за проектиране, логистика, транспорт, измервания, служби по трудова медицина и много др. При необходимост от електро поддръжка и специални измервания на показателите за електро безопасност се ползват услуги на специализирани фирми, в т.ч. акредитирани. Наемат се фирми за доставка на оборудване (механизация).

Установява се, че минодобива се наемат сравнително повече външни фирми отколкото в други дейности, като се изключи строителството, където обикновено се работи с подизпълнители.

Във връзка с наемането на външни лица за целите на настоящия проект се извърши проучване

Преобладаващо в предприятията от бранша е характерна най-вече работата с доставчици, доставчици, подизпълнители и клиенти и по-рядко в предприятията се допускат посетители, други външни лица и стажанти, като във 2/3 от предприятията съществува процедура за допуск на външни лица. Очевидно в по-голямата си част предприятията в бранша се характеризират с затвореност и регламентираност на контактите с външни лица на тяхната територия.

Доколко характерна за Вашето предприятие е работата със: (отговори "много характерно" и "по-скоро характерно")	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
доставчици	72,2	90,9
подизпълнители	58,8	82,8
клиенти	57,8	72,8
посетители	33,0	36,4
други външни лица	30,9	45,5
стажанти	26,8	36,4

Q7.8.G23 А има ли определена процедура за допускане на външни лица в предприятието?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да	66,7	72,7
Не	6,1	27,3
Не знам	27,3	-

На въпроса "Има ли споразумение с някое от външните лица по чл. 18 от ЗЗБУТ?" над 1/3-36,4% от всички ръководители са отговорили утвърдително, като останалата част са посочили, че нямат споразумение, не знаят или не са отговорили, което показва, че тази процедура е по-скоро неясна и неизвестна за по-голямата част от ръководителите в бранша.

Q7.8.G24 Има ли споразумение с някое от външните лица по чл. 18 от ЗЗБУТ - % от всички ръководители	Ръководители, %
Да	36,4
Не	27,3
Не знам	9,1
Неотговорили	36,4

7.9 Самостоятелност и контрол при изпълнение на основните трудови задължения

В миннодобивната дейност степента на контрола при изпълнение на основните трудови задължение е по-висока. Това се обяснява с характера на работата – рисков и основно под земята. Над земята работят преди всичко предприятия за добив на неметални материали и суровини. Тук са т.нар. кариери за добив на нерудни материали и предприятия за добив. По откри способ работят и някои предприятия за добив на въглища, както и обогатителни фабрики. Йерархическата форма за ръководство и контрол освен изпълнителния директор или управител по принцип обхваща и началник производство (главен инженер) началник участък, началник смяна, някъде и бригадири. Тези длъжности са основни в структурните схеми. Те практически осъществяват действие контрол за количеството и качеството на добитата суровина, както и за нейното товарене и транспортиране.

Значително е по-малко времето, когато работещите самостоятелно определят своята работа и сами следят за спазване изискванията на конкретния добив. Сериозен е контрола по отношение спазването на правилата за безопасна работа, в т.ч. за ползване на определени чрез оценка на риска ЛПС.

За работата в подземните мини е задължително извършването на ежедневен инструктаж, който сам по себе си действа не само превантивно, но и дисциплиниращо.

Предприятията декларират, че имат определени длъжностни лица по безопасност и здраве при работа в:

- Добив на метални руди – 17 от 18 предприятия;
- За добив на неметални материали и суровини – 122 от 173 от предприятията;
- За добив на въглища – 16 от 20 от предприятията.

Такива лица няма главно в най-малките фирми. Там самият ръководител изпълнява тази функция.

Наличието на длъжности лица по БЗР е една гаранция за осъществяване на контрол по ЗБУТ от името на работодателя.

За насочване правилно работата на работещите се извършва обучение и инструктаж. Това нормативно е определено в Наредба №РД 07-2 от 2009 г. За условията и реда за провеждане на периодично обучение и инструктаж на работниците и служители по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

В тази икономическа дейност се извършват отговорни дейности, в т.ч. и с повишение на опасност. Те се изпълняват самостоятелно и имат важна роля за безопасността и ефективната работа на предприятията. Това са различните дежурства в подземни станции, работи със

съоръжения с повишена опасност, работа в оперативните щабове, дежурства в телефонни централи. Изключително отговорна е работата на минните спасители, които при необходимост самостоятелно следва да извършват в аварийни условия, на трудно достъпни места и в опасна атмосфера специализирани дейности.

Има и много други длъжности, при които следва да се търси оптимален баланс между самостоятелност и контрол при изпълнение на трудовите задължения.

За сигурността и оптималността на този баланс спомагат и одитите, които се извършват в тези предприятия.

С оглед получаване на актуални данни бе извършено анкетиране, с цел оценка на създадените условия по отношение на:

- Необходимата самостоятелност при работа;
- Осъществявания контрол – форми и честота;
- Извършваната отчетност – форми и честота;
- Даване на инструкции и насоки от работодателите относно изпълнение на определена работа.

В масовия случай наетите в бранша определят създадените в предприятията им условия като самостоятелност, контрол, отчетност и инструкции и насоки от ръководството на добро ниво като за изредените условия в най-голям дял считат, че те са в пълно съответствие с работата. Малки дялове от всички анкетирани оценяват някои от изброените условия за занижени спрямо работата – като по отношение на отчетността като форми и честота (13,3%), самостоятелността на предприятието (12,2%), контролът като форми и честота (също 12,2%) и Инструкциите и насоките от ръководител относно изпълнение на работата с наличен най-малък дял на считащи, че са занижени спрямо работата – 9,2%. В предприятията от бранша се отчита специфично настроение сред заетите в него за оценяване на изброените условия като завишени спрямо работата, което не се среща в други сектори на икономиката. Така например в повечето случаи при оценката на условията делът на посочващите завишение е двойно по-голям и повече от делът на посочващите занижение и близо 1/3 от наетите (30,6%) считат, че наличните при тях Инструкции и насоките от ръководителите относно изпълнение на работата им са прекалено завишени като изисквания спрямо работата им, близо 1/4 (23,5%) че отчетността е завишена спрямо работата, над 1/5 (21,4%) – че контролът е завишен спрямо работата им, като единствено относно необходимата самостоятелност се наблюдава дял на посочващите завишение спрямо работата им равен като този на посочващите занижение(13,3% спрямо 12,2%). Очевидно в сектора създадените условия от работодателите за като самостоятелност, контрол, отчетност и инструкции субективно се оценяват от значими дялове наети като препятстващи и обременяващи работата им като прекалено завишени.

Q7.9.G25_1 Каква оценка бихте дали относно създадените условия във Вашето предприятие по отношение на: Необходимата самостоятелност	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Занижени спрямо работата	12,2	9,1
В пълно съответствие с работата	74,5	90,9
Завишени спрямо работата	13,3	-

Q7.9.G25_2 Каква оценка бихте дали относно създадените условия във Вашето предприятие по отношение на: Контрол – форми и честота	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Занижени спрямо работата	12,2	9,1
В пълно съответствие с работата	66,3	81,8
Завишени спрямо работата	21,4	9,1

Q7.9.G25_3 Каква оценка бихте дали относно създадените условия във Вашето предприятие по отношение на: Отчетност – форми и честота	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Занижени спрямо работата	13,3	9,1
В пълно съответствие с работата	63,3	72,7
Завишени спрямо работата	23,5	18,2

Q7.9.G25_4 Каква оценка бихте дали относно създадените условия във Вашето предприятие по отношение на: Инструкции и насоки от ръководител относно изпълнение на работата	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Занижени спрямо работата	9,2	9,1
В пълно съответствие с работата	60,2	72,7
Завишени спрямо работата	30,6	18,2

7.10 Информиране и консултиране

Един от основните подходи в превантивната дейност по ЗБУТ е информирането и консултирането на работещите. Това е най-ефективният способ за увличането им в цялостната дейност по БЗР. Само ако са информирани, работещите и са участвали в предварителните консултации преди предприемането на действия в тази област, те се чувстват за съотговорни и могат да бъдат активни участници в процеса по създаване на БЗР в своите предприятия.

Еднозначно следва да се каже, че работодателите са задължени да консултират и информират работещите по определение въпроси. Тези въпроси са изчерпателно посочени в ЗЗБУТ.

На първо място работодателят трябва да предостави на работещите, включително и на тези, по срочно правоотношение или на техните представители необходимата информация за рисковете за здравето и безопасността им, както и за мерките, които се предприемат за отстраняването , намаляването или контролирането на рисковете. Следва да се поясни, че тази информация трябва да ес предостави и на работещите от други предприятия, които извършват работа на територията на съответното предприятие.

Тъй като законът позволява информирането да стане чрез представителите на работещите, а това са членовете на КУТ/ГУТ, избрани от работещите, то може да се определи, че такива органи има изградени:

- Добив на метални руди – в 95% от предприятията в сектора;
- За добив на неметални материали и суровини – в 64% от предприятията в сектора;
- За добив на въглища – в 90%от предприятията в сектора.

В почти всички планове на КУТ, където такива са установени, е записано информирането на комитета за оценката на риска и за мерките за отстраняване, ограничаване и контролиране на риска.

Може да се посочи, че над 85% от работниците са информирани, тъй като в техните предприятия са налице двата задължителни компонента да се извърши това – наличие на оценка на риска, мерки за ограничаването и са изградени КУТ или ГУТ.

Прави впечатление, че информирането в миннодобивните предприятия е едно от най високите сред останалите дейности. Това е свързано с характера на работата (под земята, работа с взривни материали и др.).

Тази информация е по-малка в по-малките предприятия, в които няма реална производствена дейност, а дейността им по-скоро е с подпомагащ характер.

В предприятията изградили КУТ или ГУТ работят:

- Добив на метални руди – 58,5%;
- За добив на неметални материали и суровини – 83%;
- За добив на въглища – 99,4%.

Възможно е в по-малките фирми (до 9 човека) работодателите директно да информират работещите в тях за съществуващи рискове и мерките за ограничаването им. Такава възможност им предоставят оперативките, които те провеждат с целия си състав.

Други въпроси, по които работодателите следва да се консултират с работещите, или с техните представители, като създават възможност те да участват в обсъждането им:

- Приемането на всички мерки, които се отнасят до здравето и безопасността на работещите;
- Определяне на работещите, които ще извършват дейности по осигуряване на ЗБУТ, първа помощ, борба с пожарите и евакуацията на работещите;
- Планирането и организацията на обучения по ЗБУТ.

От наблюдения на експерти, участници в разработването на проекти и от разговори с длъжностни лица по БЗР се установява, че рядко работодателите се консултират с работещите преди и по време на предприемане на мерки и действия по осигуряване на ЗБУТ. Работодателите в сектора, в преобладаващата си част, или не са запознати с това изискване, или го подценяват.

Също така, не се осигуряват предварителни консултации преди определяне на лицата, имащи отношение с аварийния план, с евакуацията и оказването на първата помощ. Възможни са единични случаи. Все пак, работещите се информират по тези въпроси, след като те вече са решени от работодателите. В предприятията е създадена организация за действия по ликвидиране на опасността при аварии, оказване на първа помощ, противопожарна охрана и условия за евакуация на работещите.

Съгласно чл. 248, ал. 5 и чл. 251, ал. 1 от Наредба 7 за минималните изисквания на ЗЗБУТ на работните места и при използване на работното оборудване, работещите задължително се запознават с аварийният план на предприятието, включително и евакуационните планове. Това е така, защото работодателите са задължени най-малко един път в годината да проиграват аварийния план. Това се отнася и за този сектор.

Що се касае до обучението, инструктажа и планирането им, то може да се посочи, че там, където има изградени КУТ/ГУТ част от тях разглеждат този въпрос (планирането на обучения и инструктажа). Не може да се твърди, че присъствието му в плановете на КУТ е преобладаващо.

Провеждането на обучение и инструктаж по БЗР е много важен въпрос, но остава виждането, че по организацията и качеството на обученията и инструктажите консултациите с работещите са недостатъчни.

За да се установи по-реално какво е състоянието в сектора по разглежданите въпроси, в рамките на проекта е извършено проучване по отношение степента на информираност на работещите, както и по някои детайли от тази информация отнасяща се до оценката на риска, аварийния план, представянето на инструкции по ЗЗБУТ, провеждането на периодичен инструктаж и др.

От изследването може да се направи извода, че наетите от бранша вероятно са добре информирани за рисковете за здравето и безопасността, свързани с изпълняването на своята работа, тъй като сравнително малки дялове от анкетираните изразяват мнение, че не са информирани (10,2% отговорили, че не са информирани и 0,0% че изобщо не са информирани).

Q7.10.A.30 В каква степен сте информиран за рисковете за здравето и безопасността, свързани с изпълняването на Вашата работа?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Много добре съм информиран	45,9	54,5
Добре съм информиран	34,7	36,4
Не съм информиран добре	10,2	9,1
Не мога да преценя	9,2	-

Най-често информирането се осъществява по линия на запознаване с аварийния план и раздаване на инструкции за безопасност и малко по-слабо по линия на запознаването с оценката на риска и периодичните инструктажи и консултации.

Q7.10.G26_1 Как е организиран процесът на информиране относно рисковете и безопасността във Вашето предприятие: - % отговори "Да"	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Запознават ни с оценката на риска	88,9	100,0
Запознават ни с аварийния план	92,9	90,9
Дават ни инструкции по безопасност	92,9	100,0
Провеждат ни периодични инструктажи/ консултации	86,7	90,9

За високи нива на информираност по отношение на рисковете говори и фактът, че на контролния въпрос "Ако по време на работа се случи злополука, знаете ли към кого трябва да се обърнете за първа помощ?" сравнително малък дял от анкетирани – 18,2% посочват, че не знаят на кого.

Q7.10.A.31_1 Ако по време на работа се случи злополука, знаете ли към кого трябва да се обърнете за първа помощ?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Да	71,7	90,9
Не	18,2	-
Неотговорили	10,1	9,1

В заключение по този въпрос може да се посочи, че в тази икономическа дейност работодатели и работещи са много добре запознати с основните въпроси, по които следва да бъдат информирани по ЗБУТ и които точно са посочени в закона за ЗБУТ.

Мнението на експертите, ангажирани с проекта съвпада с резултатите получени при анкетата. Би могло да се приеме, че работодателите малко засилват процента на информираните работници и служители. Също така, експертите смятат, че процентът на незнаещите как да действат при извънредни ситуации е малко по-голям от този, получен при анкетирането.

7.11 Дискриминация и насилие

Въпросът за дискриминацията и насилието е правно регламентиран със Закон от защита от дискриминация. Става дума за всеки тип дискриминация: пряка, непряка, и специфична, които са нормативно регулирани.

Следи се дали работодателите въвеждат свои правила и ги прилагат, както и действия за различно третиране на работещите. Особено грубо нарушение е, ако се въвежда различен статут на работещите на основание произход, пол, политически или религиозни убеждения, синдикална принадлежност и др.

Като дискриминационна форма се разглежда и тормоза на работното място. Може да има и сексуален тормоз.

Насилието на работното място върху работещ може да е вътрешно от лица, наети от работодателя или от самия него, или от външни лица, които по един или друг повод пребивават на или в близост до работното място. За ориентация по тази проблематика се използваха 2 източника. Първият източник е разговор с ръководител на синдикалните формирования и на работодателските организации.

Вторият източник е от извършено проучване (анкета) по зададени въпроси, обхващащи 11 случаи на дискриминация или друго събитие, което работещите считат за дискриминационно. Също така работещите са приканени да посочат конкретни събития, за които имат информация.

От разговора с ръководствата на синдикалните и работодателските организации се установи, че при тях няма официални сведения и сигнали за допуснато дискриминационно действие в сектора.

Разпространението на негативни явления в сектора се отличава от останалите сектори в преобладаването макар и в ограничени малки размери на такива основни предизвикателства като дискриминацията - по възраст (13,2% от всички анкетирани посочват наличие на това негативно явление), по инвалидност (12,2%), по националност (12,2%) и по сексуална ориентация (10,1%). Очевидно работодателите в сектора би следвало да обърнат по-голямо внимание върху разпространението на дискриминацията по всички признаци, описани в законодателството ни и да предприемат съответни мерки за ограничаване на това негативно явление. Физическото насилие от колеги и други хора, малтретирането и тормоза са най-рядко посочвани от анкетираните като налично в предприятието им и дяловете на това насилие са съотносими към наличните в други отрасли на икономиката.

Ръководителите в сектора не са докладвали за наличие на нито едно от изброените негативни явления.

Q7.11.G27_1 По Ваше мнение, доколко характерно е всяко от изброените явления за Вашето предприятие: - % отговори "много характерно" и "по-скоро характерно"	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Възрастова дискриминация	13,2	0
Дискриминация заради инвалидност	12,2	0
Дискриминация по линия на националността	12,2	0
Дискриминация заради сексуална ориентация	10,1	0
Заплахи за физическо насилие	9,1	0
Нежелано сексуално ухажване	9,1	0
Дискриминация, свързана с пола	8,1	0
Дискриминация по линия на религия	8,1	0
Физическо насилие от страна на колеги	7,1	0
Физическо насилие от други хора	7,1	0
Малтретиране/тормоз	7,1	0

В миннодобивната промишленост е установена с проучването по настоящия проект възрастова дискриминация – 13,2%. В отрасъла действително има работещи с по-голям стаж, които със своя опит и рутинно с действията си често се налагат над по-младите, което не винаги е обосновано. Съобщава се и за известна дискриминация и по отношение на националност. В миннодобивната промишленост има данни за работещи, определили се с турска етническа принадлежност. Някои от тях при анкетирането съобщават за определено специално отношение към тях от колеги, което е трудно да се квалифицира като дискриминация.

Както се вижда, в общи линии, изводите от проучването съвпадат с изводите от проучването на национално ниво, при което статистиките на дискриминация са пренебрежимо ниски. Подобно мнение споделят както работодателите, така и работниците и служителите. Нещо, което се споменава е, че все пак единични прояви на физическо насилие съществуват от вътрешни или външни за предприятието лица.

Крайният извод е, че дискриминацията и насилието не са типични за работната среда в сектора.

7.12 Работа и здраве

Работата в миннодобивната промишленост е определена като тежка. Характерни в това отношение са микроклиматичните условия, работа в запрашена среда, шум, вибрации, наличие на токсични газове (въглероден монооксид) основно като съставка на взривните газове. Освен това са налице и значителни физически натоварвания на работниците, повишен риск от злополуки, липса на естествено осветлени и др.

В подземните рудници почти цялото минно оборудване е източник на надшумови нива (пробивна, товарачна, вентилационна техника). Там където тази техника е амортизирана, шумовите нива нарастват още повече.

Възможно е при продължително въздействие на шума и недостатъчен отдих в слуховия анализатор да настъпи умора, изразена с по-големи и трайни промени в слуховата чувствителност. При по-продължителни въздействия като краен резултат може да се допусне до органични поражения – професионална твърдоухост.

По данни на предприятията (декларации) работят при шумови натоварвания в:

- Добив на метални руди – 1257 човека, или 22,2%;
- За добив на неметални материали и суровини – 1017 човека, или 28,7%;
- За добив на въглища – 6722 човека, или 32,2%.

От горното се вижда, че са по-застрашени работниците във въгледобива и добива на неметални материали и суровини.

Миньорите се излагат на общи локални вибрации. Общите вибрации се инициират от ползваната механизация – различни комбайни, подкопни машини, скреперни товарачни машини и друга товарачна и транспортна техника.

Локалните вибрации се генерират от електроборките (основно използвани във въгледобива), кърчачни машини използвани и на кариерите, булдозери, фадроми и др.

Вибрационна болест от въздействието на локални вибрации се среща при миньори – забойчици, работещи с ръчни, пневматични инструменти.

Вибрационната болест причинена от общо въздействие от вибрации се среща много рядко и по-скоро е отбелязана в справочна литература. По данни на предприятията (Декларации) при вибрации работят:

- Добив на метални руди – 407 човека или 7,1%;
- За добив на неметални материали и суровини – 520 човека или 14,6%;
- За добив на въглища – 5678 човека или 25,4%.

Обикновено техническите процеси свързани с минните дейности и кариерите са съпроводени с значително прахоотделяне, което застрашава работещите по-продължителен период от време от мневмокониози.

Източници на прахообразуване са:

- Работа на минните машини при изземване на маси и отчистните работи, пробивни дейности, взривни работи и товаро-разтоварна дейност.

Интензивността на прахообразуването зависи от степента на механизацията и мощността на добивните машини, от характера на скалния материал, на въглищата, състоянието на вентилацията и др.

В условия на прахообразуване работят:

- Добив на метални руди – 1 303 човека, или 23,5%;
- За добив на неметални материали и суровини – 820 човека, или 23,1%;
- За добив на въглища – 4 870 човека, или 21,9%.

Установява се, че влиянието на прахоотделянето и за трите сектора е почти еднакво.

Освен опасност за здравето съществува опасност и за живота. Тя е свързана с работата с взривни материали, а във вътрешните мини въглищният прах при определени концентрации с въздуха има взривни свойства. Взривоопасността на праха се обуславя още и от комбинация на въглищния прах и метан, която не еднократно се е проявявала във въгледобива.

Риск за здравето представлява и физическото натоварване. Трудът на миньорите се класифицира като тежък с изразени статични усилия и принудителни положения на тялото, поради особения характер на производствения процес, а някъде зависи и от малките сечения на мините изработки.

С ръчна работа с тежести са ангажирани в:

- Добив на метални руди – 693 човека, или 12,5%;
- За добив на неметални материали и суровини – 363 човека, или 10,3%;
- За добив на въглища – 3 701 човека, или 16,61%.

Установява се, че ръчна работа с тежест има малко повече във въгледобива.

Съществен проблем за здравето на работниците са микроклиматичните условия. Посочено бе в предните раздели, че за България е изведена една зависимост между дълбочина на рудника и температурата на скалния масив – т. нар. геотермичен градиент. На всеки 33 метра температурата се увеличава с 1°C.

Тъй като в България повече от рудниците са на голяма дълбочина, то високата температура е един от проблемите на условията на труд.

При неблагоприятен микроклимат работят:

- Добив на метални руди – 677 човека, или 12%;
- За добив на неметални материали и суровини – 788 човека, или 22,2%;
- За добив на въглища – 14 225 човека, или 63,9%.

Установява се, че най-неблагоприятен микроклимат има във въгледобива следван от неметалните материали и суровини.

Работещите в кариерите са под влияние на климатични условия (студ, силно слънцегреене, вятър, дъжд и други). Тук е важен подборът на специалното облекло и обувки и наличието на места за почивки и заслони.

За миннодобивната дейност следва да се има предвид необходимостта от мерки за превенция на здравето свързани основно с ефективността на колективните средства за защита (вентилации, спасителни камери в подземните мини) и ЛПС за всички включени в дейността. Както беше посочено, тези лични предпазни средства, в т.ч. специално облекло и обувки се определят чрез оценка на риска, която е задължителна.

Важно изискване свързано с превенцията е провеждането на задължителни медицински прегледи.

Тези прегледи (декларация по чл. 15 от ЗЗБУТ) са осъществени за 2012 г. както следва:

- Добив на метални руди – 99%;
- За добив на неметални материали и суровини – 88%;
- За добив на въглища – 78,3%.

Прави впечатление, че точно в най застрашената дейност "въгледобив" се установяват по-съществени пропуски при извършването на медицински прегледи, което е сериозно нарушение на нормативните актове.

Важен показател за влиянието на условията на труд върху здравето на работниците са установените професионални болести. За тази икономическа дейност в регистъра на НОИ се отчетени единствено данни за 2009 г. В миннодобивната промишленост има най-много установени професионални болести – 18.

- Добив на метални руди – 9 броя професионални заболявания всичките от силикоза;
- За добив на неметални материали и суровини – 8 броя – всичките от силикоза;
- За добив на въглища - 6 броя, 4 бр. от които силикоза, 1 бр. вегетативна полиневропатия и 1 бр. невроза на слуховите нерви.
- В спомагателна дейност към въглища са установени 2 броя силикоза.

Следва да се каже, че по отношение откриването, регистрирането и съобщаването на тези заболявания в България има изоставане. Независимо от това, горните данни недвусмислено потвърждават тезата, че най рискови за здравето на работниците са условията на труд в минната промишленост.

От проведеното проучване за целите на настоящия проект се установява, че работещите оценяват въздействието на работата върху здравето им по следния начин:

В най-голям дял наетите в сектора смятат, че няма връзка между здравето и работата им и последната не влияе на здравето им – 45,5% от всички анкетирани, но този дял е твърде нисък в сравнение с другите сектори на икономиката, в които той надхвърля значително повече от половината анкетирани. Това е свързано и с малко по-висок дял на посочващите, че работата им в предприятие от бранша по-скоро вреди на здравето им – близо ¼ или 24,2%, което фактически показва, че спецификите на дейността в отрасъла се отличават с по-висока опасност за здравето на работещите.

Q7.12.G29 Като цяло, как преценявате въздействието на сегашната Ви работа върху Вашето здраве?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
По-скоро вреди на здравето ми	28,3	27,3
По-скоро не влияе на здравето ми	45,5	63,6
Има по-скоро благоприятно въздействие върху здравето ми	2,0	-
неотговорили	24,2	9,1

Анкетираните, посочват като най-честа характеристика на работата им, която влияе положително на здравето им, че работата е и със сигурно заплащане, съществуващите добри отношения с колегите и добри условия на труд. Отрицателните характеристики, които те посочват, са стресът, прахът, преумората, физическото натоварване, шумът и лошите метеорологични условия.

Отговорилите, че работата им вреди на здравето (28,3%) считаме за занижен процент поради това, че това е една от най рисковите дейности в България.

В заключение следва да се посочи, че по отношение въздействието на работата върху здравето миннодобивната дейност се причислява към най-рисковите. Всички извършени досега изследвания по този въпрос в страната потвърждават този извод.

7.13 Удовлетвореност от условията на труд

Важен показател за състоянието на условията на труд е удовлетвореността на работещите от тях. Това е едно отражение на дейността по превенция, свързана с БЗР в очите на тези, за които се полагат грижи в тази област.

Много са факторите, които влияят върху работещите в сектора. Могат да се изброят поне 10 от тях, с най-голяма значимост:

- Рискове, свързани с тежест на труда, работа при тежки климатични условия;
- Заплащане;
- Вътрешни отношения и социално-психологичен климат;
- Наличие на диалог с работодателя;
- Режим на труд и почивка и спазване а работно време;
- Социално - битово условия;
- Спазване изискванията на националното трудово законодателство;
- Транспортно обслужване;
- Наличие на средства за комуникации;
- Медицински грижи за работещите и ефективността от дейността на СТМ.

От проучването, извършено в рамките на настоящия проект се установи следното:

Анкетираните в по-голямата си част от 75,5% посочват някаква степен на удовлетвореност от условията на труд в предприятията от бранша, като много удовлетворени се чувстват 13,3% от всички анкетирани, а удовлетворени – 62,2%. Останалите посочват известна степен на неудовлетвореност - 24,5%, като 5,1% от всички анкетирани са посочили, че изобщо не са удовлетворени.

Q7.13.B.21 Като цяло доколко сте удовлетворен/а от условията на труд във Вашето предприятие?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Много удовлетворен/а	13,3	18,2
Удовлетворен/а	62,2	81,8
Не много удовлетворен/а	19,4	-
Изобщо не съм удовлетворен/а	5,1	-

Наетите в бранша оценяват развитието на условията на труд във времето в тяхното предприятие по-скоро положително. В най-голям дял те посочват, че условията са останали същите през изминалата 1 година – 40,2% от всички анкетирани. На второ място е делът на тези, посочили, че са се подобрили - 35,1%, като нищожен дял от 4,1% преценяват, че тези условия на труд са се влошили.

Q7.13.B.23 Според Вас условията на труд във Вашето предприятие през последните 12 месеца:	Всички анкетирани	Ръководители
Се подобряват	35,1	54,5
Се влошават	4,1	-
Няма промяна	40,2	36,4
Не мога да преценя	20,6	-

Разглеждайки резултатите от анкетата, се вижда че е доста висок делът на удовлетворените и много удовлетворените – общо 75,5 на сто. Тук може да се посочи, че този процент не съответства на резултатите от другите национални проучвания. Все пак, те имат субективен характер.

Друг показател, който е специфичен е, че усещане за влошаване или без промяна на условията на труд имат 40,2 на сто от анкетираните в дейността. Този не малък процент говори, че все още не са извършени всички необходими мерки за превенция по ЗБУТ в сектора.

Получените резултати от анкетите частично се потвърждават и от изследвания, направени в рамките на проекта за изготвяне на Национален Профил по ЗБУТ[93]. В това проучване е установено висока удовлетвореност от условията на труд 77,4 на сто от всички анкетирани, общо за страната. Неудовлетворените са само 6,4 на сто, а не особено удовлетворени са 16,2 на сто.

Същевременно от същото изследване (национален профил) за сектор добивна промишленост е установено, че 7,8% не са много удовлетворени. Данните от проучванията свързани с настоящия проект сочат нива на неудовлетворение с 19,4% по високи от посочените за страната по-горе изведени от националния профил. Също от националния профил става ясно, че за добивната промишленост самооценката от потребността да се чувства работещият сигурен по време на работа е доста висока. В добивната промишленост заедно с още 5 дейности се предава най-голяма значимост на това условие. Тук работещите посочват като важно изискване за удовлетвореност работата да не уврежда здравето им (заедно с др. 4 дейности от общо изследвани 20). Има връзка между удовлетвореността от условията на труд и оценката на състоянието на БЗР. 71,4% от работодателите в добивната промишленост оценяват, че през последните 12 месеца условията на труд се подобряват. Този процент е по-нисък при оценката на наетите лица 51,2% (национален профил). По настоящия проект изследванията установяват, че 35,1% от работещите считат, че такова подобрение има. Следва да се отбележи, че в тази икономическа дейност въобще няма лица които да са много удовлетворени от условията на труд. Това се обяснява от високия риск свързан с подземния труд.

По данни на ИА ГИТ през 2011 г. от работещите в трите сектора на добивната промишленост са подадени общо 93 искания и сигнала за нарушения на трудовото законодателство основно в частта на КТ. Те са разпределят така:

- Добив на метални руди - 25 бр., или 4 бр. на 1000 заети;
- За добив на неметални материали и суровини - 53 бр., или 15 бр. на 1000;
- За добив на въглища - 15 бр., или 0.07 на 1000 заети.

[93] Национален профил по ЗБУТ 2012 г., стр. 441-443, ф. 53

За сравнение ще се посочи, че средно за страната на 1000 заети се падат 8 искания и сигнала. Това показва, че по въпросите свързани със спазване на трудовото законодателство, което е пряко свързано с регулации на условията на труд, следва да се обърне по-сериозно внимание особено в сектора добив на неметални материали и суровини, където показателят е над средното за страната.

7.14 Работа и извън трудов живот

Анализират се две взаимно-свързани и взаимно-влияещи състояния. Първото е балансът между работата и извън трудовия живот. Целта е да се установи наличен ли е или не е добър баланс между тях. Търсенето на подобно удовлетворение е важно за здравето на работещите, за физическото и за психическото здраве. То е важно и за постигане на оптимална ефективност на работното място. Ако е налице удовлетворение, то е индикатор, че балансът предполага туширане на стреса, натрупан при работа, както и че са налице част от предпоставките за възстановяване на силите и кондицията на ангажираните в предприятието лица след приключване на работния ден.

Във връзка с това при изпълнение на настоящия проект е извършено изследване по три индикатора за оценка на баланса. Анкетирани са работещи в сектора. Поставен им е въпрос да дадат оценка на:

- Дали балансът между работа и извън трудов живот е добър;
- Считат ли, че работата по-скоро ощетява извън трудовия им живот;
- Дали работата по-скоро страда от обстоятелство в извън трудовия им живот.

При задаване на втория въпрос се е имало предвид преди всичко влиянието на работното време за ощетяване на извън трудовия живот. Изследването показва следните резултати:

В преобладаващ обем анкетираните посочват постигнат баланс между работата и извънтрудовия си живот – 75,5% от отговорилите. Един немалък дял от 1/4-23,5% намират, че сегашната работа по-скоро ощетява техния извънтрудов живот. Считащи, че работата им страда от обстоятелства от извън трудовия им живот са едва 1%.

Q7.14.G32 Като цяло, каква е Вашата оценка относно съотношението/баланса между работата и извън трудовия Ви живот?	Всички анкетирани, %	Ръководители, %
Балансът между сегашната ми работа и извън трудовия ми живот	75,5	63,6
Сегашната ми работа по-скоро ощетява извън трудовия ми живот	23,5	36,4
Работата ми по-скоро страда от обстоятелства в извън трудовия	1,0	-

Тук се предоставя една добра възможност за сравнение с данните посочени за сектора, от изследването за профил по БЗР на национално ниво. Това е от една страна, от друга, сравнение може да се направи и със сравняване не статистиката за страната.

За страната 59,8 на сто от работещите са отговорили, че работното им време е удобно, 22,1 на сто – много удобно, 16,2 на сто – не е много удобно и 1,9 на сто – изобщо не е удобно.

За секторите в минодобива са оценени като удобно в 62% и много удобно 26% и неудобно 12% (ф. 67 от национален профил).

Изследването по настоящия проект показва един по-добър баланс м/у работа и извън трудовия живот – 75,5 на сто много добро – според анкетата. Ако приемем, че удовлетворението от работното време, за което имаме национални данни и балансът между работа и извън трудов живот имат обща основа, то може приблизително да посочим, че удовлетвореността от този показател от изследването за страната е 59,8 на сто, а за сектора е 75,6%.

Прави впечатление, че удовлетвореността на работещите от баланса работа и извън трудовия живот е предпоставка за известно снижение на стреса и за физическото възстановяване след приключване на работния ден.

При анализа на втората група въпроси могат да се оформят две части, които са предимства или недостатъци на работата върху извън трудовия живот – 23,5% от анкетираните наети считат, че работата им ощетява извън трудовия живот; 36,4% от ръководителите считат същото. Почти всички са отговорили, че работата не страда от обстоятелства извън трудовия им живот. Разговори с работещи и работодатели показват, че в свободното си време работещите са ангажирани по-скоро с допълнителна лична работа, отколкото с друго занимание.

Няма данни работещите в сектора да са ангажирани активно с обществена работа. Незначителни са случаите на ангажираност с цел повишаване на образованието. Основно случаи на събирания извън работа, които също са редки, са събирания в битов план за лични празници, рождени дни, сватби, чествания и др. Има данни за единични спортни и културни празници. Единствено тук се вместват обучения по ЗБУТ, които по правило трябва да се извършват в работно време.

Основните изводи, които могат да се направят, че има едни сравнително добър баланс на работа и извънработния живот в сектора.

От секторната извадка на националното изследване на условия на труд 2012 г. се установява, че работещите в добивната промишленост са най-неудовлетворени по отношение зависимостта "работно време - семейни отношение" спрямо наетите в други сектори. Те в най- голяма степен смятат, че работното им време пречи на изпълнение на семейните задължения. Това най вероятно се дължи на значителния дял наети, които имат нестандартно работно време, работят и на нощни смени. Наетите в дейността, макар и по рядко, са търсени от ръководителите извън работно време. Това пак е свързано с минния режим на работа и проблеми при приемане и издаване на смени.

Ползването на полагаемите годишни отпуски и на целеви отпуски не се отличава значително от други икономически дейности.

7.15 Сравнителен анализ на икономическата дейност с общия профил

По отношение на трудовата заетост в икономическата дейност се наблюдава двойно по-голям дял на налични срочни договори за заетост и малко по-нисък дял на срочните правоотношения в сравнение с общия профил на заетите в страната.

Икономическата дейност се различава от общия профил по по-големия дял на заети с неголям трудов стаж до 10 години и по-малки дялове на наети в сектора със стаж по-голям от 15 години.

Разпространението на допълнителния труд в сектора е много голямо – даващи допълнителен труд са почти половината заети в сектора и техния дял надхвърля 4 пъти по обем същия дял при общия профил на заетите в страната.

По отношение на работното време икономическата дейност се различава от общия профил на заетите в страната с по-голям обем на заети с нормално работно време и съответно по-малки обеми на заети с намалено или удължено работно време.

Работното време в сектора е съотносимо към това на общия профил на заетите в страната, като се наблюдава малко по-висок дял на можещи да избират между няколко графика.

Заетите в сектора са малко по-удовлетворени от работното си време в сравнение с тези от общия профил.

По отношение на отпуските в икономическата дейност на добивната промишленост се наблюдава малко по-големи дялове на ползващи отпуск до 10 и до 20 дни и по-малки дялове на ползващи до и над 30 дни в сравнение с общия профил на заетите в страната.

При ползването на регламентирани почивки през работния ден наетите в сектора ползват специални места за това в много по-малка степен, отколкото общия профил на наетите в страната.

Наетите в сектора по-рядко напускат работното си място и много по-често почиват на работното си място в сравнение с общия профил на заетите в страната.

По отношение на медицинското обслужване заетите в добивната промишленост докладват за наличие на здравен пункт, лекар, сестра и стоматолог в предприятието им в по-голяма степен от общия профил на заетите в страната. Единствено за наличие медикаменти те са докладвали в по-малък обем от общия профил на заетите в страната.

Наетите в сектора, посочващи, че работодателя им е подсигурил допълнително здравно осигуряване са еднакви като обем с тези от общия профил на заетите в страната, но посочващите, че при тях се провеждат периодични медицински прегледи са значимо повече от общия профил на заетите в страната.

По отношение на информираността за рисковете за здравето и безопасността, свързани с изпълняването на своята работа, наетите в икономическата дейност посочват малко по-ниски нива на информираност от тези от общия профил.

Знаещите към кого да се обърнат при злополука заети от сектора като дял са по-малко от същия дял на заети от общия профил.

По отношение на удовлетвореността от условията на труд заетите в сектора посочват по-ниска степен на удовлетвореност от общия профил на наетите в страната.

Заетите в икономическата дейност определят в малко по-малък дял в сравнение с общия профил условията на труд през последните 12 месеца като подобряващи се, но същото се отнася и до дела на посочващи от сектора, че условията се влошават, което се дължи и на голям дял от анкетирани, посочили, че не могат да преценят.

7.16 Основни изводи

По данни от изследването в добивната промишленост около 2/3 от наетите са на безсрочен договор, като на срочен трудов договор са над 1/7 от всички наети. Около половината наети са със стаж над 10 години, но този дял остава по-нисък от други икономически дейности, което показва, че спецификите на дейностите в сектора не изискват от наетите значим трудов стаж. В бранша стажът в голяма степен не е определящ и за заемането на ръководни постове.

Полагане на допълнителен труд обхваща малко над 1/3 от заетите в икономическата дейност като по-значим дял в сравнение с други сектори е полагането на допълнителен труд при друг работодател, обхващащо около 1/14 от наетите. Полагането на допълнителен труд от ръководителите в сектора е ограничено. При последните полагането на допълнителен труд е изцяло инцидентно и само в съботите и неделите, когато очевидно това се налага.

Почти изцяло - в над 9/10 наетите в сектора работят на пълен работен ден, като в над 4/5 от случаите това е на работно време с нормална продължителност от 8 часа. В бранша се наблюдава сравнително висок дял на работещите през събота и неделя по график в сравнение с други сектори на икономиката. Във фирмите/организациите от бранша работното време за масата наети е твърдо фиксирано, като ръководителите с по-голяма възможност сами да определят работните си часове.

В много голям дял от 4/5 наетите в икономическата дейност изразяват удовлетвореност от начина на използване на платения годишен отпуск. Право на допълнителен платен годишен отпуск са декларирали 68% от наетите в сектора по данни от ИА ГИТ.

По данни на ИА ГИТ 7% от предприятията, в които има необходимост от ФРТП нямат разработени режими на труд и почивка, а в 100% от предприятията има регламентирани почивки.

Данните от проучването доказват това - в по-голямата си част наетите ползват в работата си регламентирани почивки по време на работния ден, докато е сравнително нищожен делът на наетите не ползващи такива почивки, което е признак за добре уредено работно време, свързано с тежкия труд в икономическата дейност. При регламентираните почивки най-често се среща ползването на 1 час в 1 почивка или в 3 почивки или 30 минути в една почивка. Почивките се ползват най-често на работното място и по рядко се почива чрез напускането му, което е специфично за бранша вероятно поради спецификата на дейността, в която основното работно място вероятно е по-изолирано и отдалечено от населени места и дава малка възможност за напускане. Това обаче не се отнася до ръководителите от бранша, които в най-голям дял почиват извън работното си място. Специално обособени места за отдих ползват през почивката си близо половината от наетите в сектора като делът на посочилите, че в предприятието им няма такова място е един от най-ниските дялове в сравнение с други отрасли на икономиката.

Според данните на изследването в сектора се наблюдава много висок дял на посочващи, че за работното им място е типично наличието на характерните за работата с машини шум, повтаряща се монотонна работа и прах. Тези неблагоприятни фактори, съчетани и с наличието на ръчна работа с тежести са отличаваща страна за дейностите в бранша и се изживяват субективно от наетите като неблагоприятни и съпровождащи в друга последователност, различна от тази в данните на ИА ГИТ.

Данните на ИА ГИТ посочват, че в 78% от предприятията на бранша е необходимо ползването на ЛПС, но по-вероятно е данните от изследването да са по-достоверни, като показват, че при един доста по-голям дял от 91,9% от анкетираните в предприятието им е необходимо ползването на ЛПС. Може да се допусне, че вероятно малкия дял отговорили че при тях не се налага такова ползване нямат поглед върху дейностите в цялото предприятие, а визират само собственото си работно място. Възможно е все пак да съществува и добив на суровини, който не предполага

ползването на ЛПС. Работодателите в добивната индустрия са подсигурили в много голяма част нуждите от ЛПС в бранша, поради което повечето анкетирани посочват, че ЛПС са осигурени в предприятието им. Макар и малки дяловете на посочващите, че при тях не са подсигурени ЛПС, подсказват за частични пропуски от страна на работодателите в тази област. В масовия случай анкетираните посочват, че в работата им са необходими такива ЛПС като каски, ръкавици, обувки, очила и маски. По-рядко са необходими и ЛПС престилки, спасителни лампи, антифони и шлемофони.

По-голямата част от анкетираните посочват, че за работата в тяхното предприятие е необходимо работно облекло, което означава, че за този бранш работното облекло е необходимо почти за всички наети в него. Масата от анкетираните са удовлетворени от предоставянето на работно облекло в предприятията от бранша, което показва, че работодателите са положили необходимите усилия за подсигуряване на тази необходимост.

За постъпване на работа в предприятие от бранша се преминава през задължителен предварителен медицински преглед. Според изследването в бранша периодичните медицински изследвания са силно застъпени, както и периодичните медицински прегледи, което показва една сравнително добра подсигуреност на наетите в икономическата дейност по отношение на необходимите превантивни медицински грижи. В бранша съществува добра налична материална база за поддържане здравето на наетите в сектора в отрасъла - повече от 2/5 анкетираните посочват, че предприятието им има договор с медицинско заведение за здравно обслужване, като медицинските грижи за наетите в бранша са силно застъпени - 1/3 от наетите са посочили в анкетата, че работодателите им са им осигурили допълнително медицинско осигуряване и още 2/5 – че им е подсигурена от работодателя и здравна осигуровка. Същевременно повече от половината анкетирани посочват, че в предприятията им има здравен/медицински пункт, при 1/3 – общо практикуващ лекар, при 2/5 – медицинска сестра, при близо 1/3 – стоматолог, при 1/7 – фелдшер и при половината и медикаменти, което подсказва една.

Може да се направи извода, че информационни технологии са слабо застъпени в тази икономическа дейност, включително такива, свързани с ползване на използването на видеодисплеи (компютри например) – под една десета ползват такива, но преобладаващта част от тях ги ползват над половината от работното си време.

Преобладаващо в предприятията от бранша е характерна най-вече работата с доставчици, подизпълнители и клиенти и по-рядко в предприятията се допускат посетители, други външни лица и стажанти, като в по-голямата си част предприятията в бранша се характеризират с затвореност и регламентираност на контактите с външни лица на тяхната територия.

В масовия случай наетите в бранша определят създадените в предприятията им условия като самостоятелност, контрол, отчетност и инструкции и насоки от ръководството на добро ниво като за изредените условия в най-голям дял считат, че те са в пълно съответствие с работата. От изследването може да се направи извода, че наетите от бранша вероятно са добре информирани за рисковете за здравето и безопасността, свързани с изпълняването на своята работа, като най-често информирането се осъществява по линия на запознаване с аварийния план и раздаване на инструкции за безопасност и малко по-слабо по линия на запознаването с оценката на риска и периодичните инструктажи и консултации.

Разпространението на негативни явления в сектора се отличава от останалите сектори в преобладаването макар и в ограничени малки размери на такива основни предизвикателства като дискриминацията - по възраст, по инвалидност, по националност и по сексуална ориентация. Не се посочват обаче конкретни примери и не е много ясно в какво точно се изразява дискриминацията – например дали това се отнася до взаимоотношенията вътре в предприятието, т.е. вече наети жени са дискриминирани по някакъв начин, или се отнася повече до наемането и допусканите им в сектора. Последното до голяма степен вероятно се дължи на спецификата на отрасъла

В най-голям дял наетите в сектора смятат, че няма връзка между здравето и работата им и последната не влияе на здравето им, но този дял е твърде нисък в сравнение с другите сектори на икономиката, което фактически показва, че спецификите на дейността в отрасъла се отличават с по-висока опасност за здравето на работещите.

Анкетираните в по-голямата си част посочват някаква степен на удовлетвореност от условията на труд в предприятията от бранша. Наетите в бранша оценяват развитието на условията на труд във времето в тяхното предприятие по-скоро положително. В преобладаващ обем анкетираните посочват постигнат и баланс между работата и извън трудовия си живот.

8 Трудов травматизъм

Статистическата система "Трудови злополуки", като част от информационната система на ДОО, осигурява информация за броя, разпределението и показателите на трудовите злополуки, както и класификации, отнасящи се до характеристиките, включени в Декларацията за трудова злополука и в другите документи за разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки. Окончателната статистическата информация за трудовите злополуки (ТЗ) през последните пет години (от 2006 г. до 2010 г.) показва следните данни [94].

Раздели с код по КИД-2008 "05 Добив на въглища", "07 Добив на метални руди" и " 08 Добив на неметални материали и суровини" са част от сектор "В Добивна промишленост" и включват следните групи:

- 05.1 Добив на антрацитни и черни въглища
- 05.2 Добив на кафяви и лигнитни въглища
- 07.1 Добив на железни руди
- 07.2 Добив на уранови, ториеви и руди на цветни метали
- 08.1 Добив на скални материали, пясък и глина
- 08.9 Добив на други неметални материали и суровини

Авариите и трудовите злополуки са най сериозните последици от условията на труд в добивната промишленост.

[94] Обобщени данни за всички икономически дейности по НКИД-2003 (2006 г. – 2007 г.) и КИД-2008 (2008-2010 г.)

Тенденцията в този отрасъл е на намеления на трудовите злополуки по *чл. 55 ал. 1 от КСО*, които през 2006 г. са 280 бр., а през 2010 г. – 181 бр. Смъртният травматизъм, които е по *чл. 55 ал. 1 от КСО* също е с тенденция на намаляване като от 7 бр. смъртни трудови злополуки през 2006 г. са намалели на 5 бр. Тук следва да се отбележи, че през 2007 г. има един пик от 14 смъртни злополуки, който се дължи на допуснати аварийни злополуки. Инвалидните злополуки също по *чл. 55 ал. 1 от КСО* са с тенденция на намаляване като през 2006 г. са 4 бр., а през 2010 г. е 1 бр. За да разгледаме състоянието на коефициентите на честота и тежест, следва да направим обзор на динамиката на движението на персонала в този 5 годишен период. През 2006 г. в същия работят 33 974 човека. През 2010 г. те намаляват на 32 565. Пикът на работната сила е през 2008 г., когато в добивната промишленост са ангажирани 38 578 човека. Следва да се отбележи, че намалението на персонала става за сметка на сектора "Добив на неметални материали и суровини". В този сектор броят на работещите намалява поради ограничаване на дейността свързана със спада в строителството. Броят на загубените работни дни от злополуки с производствен характер е с тенденция на намаляване. През 2006 г. те са били 16 574 и спадат през 2010 г. на 9 476. Следва да се отбележи, че след пика на смъртните злополуки през 2007 г. през 2008 г. е имало завишаване на загубените работни дни, като те са били 17 372. Основният показател, който характеризира състоянието на трудовия травматизъм, е честотата на трудовите злополуки: ***Кч*** *= (брой на трудовите злополуки / средно списъчен брой осигурени) Х 1000.*

През 2006 г. **Кч** по *чл. 55 ал. 1 от КСО* е 8,24, а през 2010 г. е 5,56. Тенденцията е на непрекъснато намаляване. Следващият показател, който също отчита тежестта на трудовите злополуки е ***Кт*** *= загубени дни от трудови злополуки през отчетения период / средно списъчен брой на осигурените лица за трудови злополуки и професионална болест за отчетния период.*

Коефициента на тежест в отрасъла Кт през 2006 г. е бил 0,488, а през 2010 г. той е спаднал на 0,291 – тоест двойно. Следва да се отбележи, че това е една трайна тенденция в добивната промишленост.

Поради специфичната работна среда в отрасъл Добивна промишленост и рисковият характер, считаме за целесъобразно да разгледаме състоянието на трудовия травматизъм по сектори.

8.1 Брой трудови злополуки

8.1.1 Трудови злополуки: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Общ брой ТЗ	2006		2007		2008		2009		2010	
	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1
Добив на антрацитни и черни въглища	2	2	2	2	1	1	0	0	1	1
Добив на други неметални материали и суровини	3	3	5	5	2	2	2	2	0	0
Добив на железни руди	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Добив на кафяви и лигнитни въглища	107	100	91	85	88	84	75	65	70	62
Добив на скални материали, пясък и глина	24	19	27	24	17	16	8	8	4	4
Добив на уранови, ториеви и руди на цветни метали	164	155	154	153	156	155	114	114	116	114
Общо	300	279	279	269	264	258	199	189	191	181
Общо за страната	4096	3523	3811	3337	3843	3234	3125	2605	3086	2457

Основният брой ТЗ в раздела се пада на група Добив на уранови, ториеви и руди на цветни метали, в която са се случили 57,1% от ТЗ общо за периода, следвана от група Добив на кафяви и лигнитни въглища с 35,0%. Общата тенденция в раздела е за намаляване на броя ТЗ през периода, като се следва тенденцията за страната.

Дял на ТЗ от всички в страната	2006	2007	2008	2009	2010
общо	7,32%	7,32%	6,87%	6,37%	6,19%
чл. 55, ал. 1	7,92%	8,06%	7,98%	7,26%	7,37%

Общо за периода на раздела се падат 6,86% от всички ТЗ в страната и 7,76% от ТЗ по чл. 55, ал. 1 от КСО, като се наблюдава намаляване на относителните дялове към края на периода.

8.1.2 Трудови злополуки, предизвикали смърт: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Общ брой ТЗ, предизвикали смърт	2006		2007		2008		2009		2010	
	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1
Добив на антрацитни и черни въглища	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
Добив на други неметални материали и суровини	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
Добив на железни руди	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Добив на кафяви и лигнитни въглища	3	2	7	6	4	4	3	3	1	1
Добив на скални материали, пясък и глина	3	2	1	1	1	1	1	1	0	0
Добив на уранови, ториеви и руди на цветни метали	2	2	6	6	1	1	2	2	4	4
Общо	8	6	15	14	7	7	6	6	5	5
Общо за страната	169	128	179	149	180	151	118	88	109	92

Общо за периода в раздела са възникнали 41 ТЗ предизвикали смърт, които са почти поравно разпределени между групите Добив на кафяви и лигнитни въглища и от Добив на уранови, ториеви и руди на цветни метали. Тенденцията е за намаляване на броя ТЗ предизвикали смърт.

Дял на ТЗ предизвикали смърт от всички в страната	2006	2007	2008	2009	2010
общо	4,73%	8,38%	3,89%	5,08%	4,59%
чл. 55, ал. 1	4,69%	9,40%	4,64%	6,82%	5,43%

Общо за периода на раздела се падат 5,43% от всички ТЗ в страната и 6,25% от ТЗ по чл. 55, ал. 1 от КСО, като се наблюдава покачване на относителните дялове през 2010.

8.1.3 Трудови злополуки, предизвикали инвалидност: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Общ брой ТЗ, предизвикали инвалидност	2006		2007		2008		2009		2010	
	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1
Добив на антрацитни и черни въглища	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Добив на други неметални материали и суровини	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Добив на железни руди	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Добив на кафяви и лигнитни въглища	2	2	2	2	2	2	0	0	1	0
Добив на скални материали, пясък и глина	2	2	2	2	2	2	0	0	1	1
Добив на уранови, ториеви и руди на цветни метали	0	0	1	1	1	1	2	2	0	0
Общо	4	4	5	5	5	5	2	2	2	1
Общо за страната	81	73	76	66	103	89	97	86	66	56

Общо за периода в раздела са се случили 18 ТЗ предизвикали инвалидност, които са предимно в групите Добив на кафяви и лигнитни въглища и Добив на скални материали, пясък и глина, като се забелязва тенденция за намаляване на ТЗ.

Дял на ТЗ предизвикали инвалидност от всички в страната	2006	2007	2008	2009	2010
общо	4,94%	6,58%	4,85%	2,06%	3,03%
чл. 55, ал. 1	5,48%	7,58%	5,62%	2,33%	1,79%

Общо за периода на раздела се падат 4,26% от всички ТЗ в страната и 4,59% от ТЗ по чл. 55, ал. 1 от КСО, като се наблюдава спад на относителните дялове след 2007 г.

8.1.4 Загубени календарни дни от трудови злополуки: общ брой и по чл. 55, ал. 1 от КСО.

Загубени календарни дни от ТЗ	2006		2007		2008		2009		2010	
	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1
Добив на антрацитни и черни въглища	117	117	180	180	37	37	0	0	177	177
Добив на други неметални материали и суровини	73	73	236	236	79	79	159	159	0	0
Добив на железни руди	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Добив на кафяви и лигнитни въглища	6457	6263	7280	6601	7088	6819	5358	4625	4218	4057
Добив на скални материали, пясък и глина	1674	1462	2074	1903	1365	1281	1013	1013	73	73
Добив на уранови, ториеви и руди на цветни метали	9095	8659	8076	8069	9160	9119	4584	4584	5448	5169
Общо	17416	16574	17846	16989	17729	17335	11114	10381	9916	9476
Общо за страната	261326	218045	238869	208996	298290	243762	254964	208371	252792	194026

Общо за периода в раздела са загубени 74021 календарни дни следствие на ТЗ, 49,1% от които са в групата Добив на уранови, ториеви и руди на цветни метали, следвана от 41,1% в група Добив на кафяви и лигнитни въглища. Забелязва се тенденция за спад за периода в сравнение с общата тенденция за запазване на броя загубени календарни дни от ТЗ в страната.

Дял на загубени календарни дни от ТЗ от всички в страната	2006	2007	2008	2009	2010
общо	6,66%	7,47%	5,94%	4,36%	3,92%
чл. 55, ал. 1	7,60%	8,13%	7,11%	4,98%	4,88%

Общо за периода на раздела се падат 5,67% от всички загубени календарни дни от ТЗ в страната и 6,59% от ТЗ по чл. 55, ал. 1 от КСО, като се наблюдава спад на относителните дялове за периода.

8.1.5 Коефициент на честота: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО

Коефициент на честота Кч	2006		2007		2008		2009		2010	
	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1
Добив на въглища	7,21	6,74	5,77	5,39	5,08	4,85	4,07	3,52	4,00	3,55
Добив на метални руди	24,54	23,19	21,70	21,56	20,79	20,66	16,20	16,20	16,17	15,89
Добив на неметални материали и суровини	2,57	2,10	2,94	2,66	1,61	1,53	1,00	1,00	0,79	0,79
За страната	1,74	1,49	1,51	1,32	1,36	1,14	1,16	0,97	1,21	0,96

Коефициентът на честота Кч за всички раздели, както общо, така и по чл. 55, ал. 1 от КСО, е по-висок през целия период в сравнение с общия за страната. По отношение на тенденцията, както за раздела, така и общо за страната се забелязва намаляване на Кч в сектора със степен по-висока от тази за страната.

8.1.6 Коефициент на тежест: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО

Коефициент на тежест Кт	2006		2007		2008		2009		2010	
	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1	общо	чл. 55, ал. 1
Добив на въглища	0,43	0,42	0,46	0,42	0,41	0,39	0,29	0,25	0,25	0,24
Добив на метални руди	1,36	1,30	1,14	1,14	1,22	1,22	0,65	0,65	0,76	0,72
Добив на неметални материали и суровини	0,17	0,15	0,21	0,20	0,12	0,12	0,12	0,12	0,01	0,01
За страната	0,11	0,09	0,09	0,08	0,11	0,09	0,09	0,08	0,10	0,08

Коефициентът на тежест Кт за разделите, както общо, така и по чл. 55, ал. 1 от КСО, е по-висок спрямо общия за страната. По отношение на тенденцията, както за раздела, така и общо за страната се забелязва намаляване на Кч, въпреки че степента на намаляване за раздела е по-висока, отколкото тази за страната.

8.1.7 Основни изводи за раздел Добив на въглища

Средно списъчният състав на осигурените лица в тази икономическа дейност е варирал от 15 128 човека през 2006 г. до 18 447 през 2009 г. и е спаднал на 17 740 души през 2010 г.

Общия брой на трудовите злополуки в сектора са с тенденция на намаляване. От 109 бр. през 2006 г. на 71 бр. през 2010 г.

Подобно движение имат и трудовите злополуки по *чл. 55 ал. 1 КСО*. Те от 102 бр. през 2006 г. намаляват на 63 бр. през 2010 г. Това показва, че в сектора се предприемат сериозни превантивни мерки, които водят до намаление на трудовите злополуки.

Подобна е динамиката и в загубените календарни дни от трудови злополуки. От 6 574 бр. през 2006 г. те намаляват на 4 395 бр. през 2010 г. Подобно е положението и със загубените календарни дни от трудови злополуки по *чл. 55 ал. 1 КСО*. Те също са с тенденция на намаляване с едно изключение през 2008 г., когато има леко повишаване.

В тази дейност динамиката на трудовите злополуки по *чл. 55 ал. 1 КСО* е с променлива характеристика. От 2 бр. през 2006 г., 7 бр. 2007 г., 4 бр. 2008 г., 3 бр. 2009 г. и 1 бр. през 2010 г. Все пак, динамиката от последните 4 години е на намаляване на смъртния травматизъм. Следва да се посочи, че за разглеждания 5 годишен период в сектора са допуснати 17 смъртни трудови злополуки.

Относителния дял на трудовите злополуки в тази икономическа дейност спрямо общия брой за страната за 5 годишен период е 2,7%. Загубените календарни дни от злополуки от тази дейност за същия период е 2,7% от тези за цялата страна за същия период.

8.1.8 Основни изводи за раздел Добив на метални руди

Средно списъчния състав на осигурените лица в тази икономическа дейност през периода е бил почти постоянен – около 7 000. Движението му е в рамките на 7 038 през 2009 г., с максимум 7 503 2008 г., като през 2010 г. той е 7 175 човека.

Общия брой на трудовите зло в сектора е с тенденция на намаление от 164 бр. 2006 г. на 116 бр. 2010 г. Подобно е положението и с допуснатите трудови злополуки по *чл. 55 ал. 1 КСО*. Те се движат от 155 бр. през 2006 г. на 114 бр. през 2010 г.

За разлика от допуснатите трудови злополуки през загубените календарни дни следствие на трудов травматизъм, няма изразена трайна тенденция. Има спадове, след което има и повишаване и т.н. Те се движат между 4 584 бр. през 2009 г. и 9 160 бр. през 2008 г. Това е характерно и за загубените работни дни от трудови злополуки по *чл. 55 ал. 1 КСО*.

Относителният дял на трудовите злополуки по *чл. 55 ал. 1 КСО* в тази икономическа дейност спрямо общия брой в страната за разглеждания 5 годишен период е 4,6%. Загубените календарни дни от трудови злополуки в тази дейност за същия период е 3,3% от тези за цялата страна "2006-2010".

8.1.9 Основни изводи за раздел Добив на неметални материали и суровини

Средно списъчния състав на осигурените лица в тази икономическа дейност се е движил от 10 498 бр. през 2006 г. до 11 782 бр**.** през 2008 г. и спада на 5 089 бр. през 2010 г.

Общият брой на трудовите злополуки през годините системно намалява от 27 бр. през 2006 г. на 4 бр. през 2010 г. За разлика от тях, трудовите злополуки по *чл. 55 ал. 1 КСО* също намаляват, но с изключения през 2007 г. и 2008 г., когато са завишени с 7 броя спрямо предходните.

През 2010 г. има допуснати 4 бр. трудови злополуки с производствен характер.

Загубените календарни дни от трудови злополуки също са с тенденция на намаляване, като от 1 747 бр. през 2006 г. те спадат на 73 бр. през 2010 г. Известно увеличение имат спрямо предходния период само през 2007 г. Това се дължи както на увеличеният брой злополуки през тази година, така и на по тежкия им характер. Подобно е положението и с загубените календарни дни от злополуки по *чл. 55 ал. 1 КСО*. Те също намаляват от 1 536 бр. на 73 бр.

Относителният дял на трудови злополуки по чл. 55 ал. 1 КСО в тази икономическа дейност спрямо общия им брой в страната за 5 годишния период е 0,5%.

Загубените календарни дни от трудови злополуки също по чл. 55 ал. 1 КСО за 5 годишния период е 0,6% от тези отчетени в цялата страна.

8.2 Разпределение на трудовите злополуки последните класификации на Статистическа система "Трудови злополуки" на НОИ

Правилното класифициране на злополуките изисква събирането и класифицирането на основна информация за: осигурителя[95] (предприятието-работодател), условията на труд и пострадалия; трудовата злополука; вида и сериозността на увреждания и последиците от злополуката; предприетите мерки. ССТЗ обобщава посочената информация в следните групи:

- информация за идентифициране на мястото и условия на работа при настъпване на злополуката (данни за осигурителя и конкретните условия на трудовата злополука) и информация за пострадалия. В тази група се включват данни за:
  - осигурителя: име, основна икономическа дейност, адрес и телекомуникации за връзка със седалището на осигурителя, големина на предприятието;
  - условията на труд в предприятието: място на злополуката и работен процес;
  - пострадалото лице: име, професия, пол, работно място на пострадалия, вид на работата при настъпване на злополуката, време на настъпване на злополуката.
- информация за трудовата злополука: обстоятелствата за нейното настъпване и начина на увреждане при нея. Трудовата злополука се дефинира чрез разделяне на събитието на три последователни етапа: специфичното физическо действие в момента на злополуката, отклонението от нормалните действия или условия по време на злополуката и начинът на увреждане при злополуката. За точното и изчерпателно характеризиране на злополуката се определят и материалните фактори, свързани с всеки от трите етапа на злополуката.
- информация за вида и сериозността на увреждането и последиците от злополуката: тази информация е свързана с полученото увреждане в резултат на трудовата злополука, увредена част на тялото и последиците от трудовата злополука (брой изгубени дни или степен на загубена работоспособност).
- Информация за предприетите мерки.

8.2.1 Класификация "Големина на предприятието (осигурител)"

Данните за осигурителя в Декларацията за трудова злополука са: пълно наименование, Единен идентификационен код (ЕИК по БУЛСТАТ)[96], адрес – пощенски, електронни връзки (телефон, факс, електронна поща), данни за броя на работниците и служителите, от тях жени. Тези данни идентифицират осигурителя еднозначно и създават възможност за получаване на информация относно икономическата дейност на предприятието, в което работи пострадалия при трудовата злополука.

[95] Работодателят в качеството си на осигурител е предприятието, в което е настъпила трудовата злополука. В тази връзка навсякъде в текста, където става въпрос за осигурител, се разбира работодателя, т.е. предприятието, в което е нает на работа пострадалия при трудовата злополука.

[96] Извършването на дейност от стопанските единици в Република България се регистрира съгласно търговското и гражданско законодателство в съда. След това единицата се регистрира в административния бизнес регистър на Република България – Регистър БУЛСТАТ, където получава Единен идентификационен код (ЕИК), който е 9-значен. Този код е валиден за всички административни регистри в страната. Съгласно законодателството, ако правната единица (юридическо лице или неюридическо лице) има клонове (поделения), те също се регистрират в Регистър БУЛСТАТ и получават свой ЕИК, който е 13-значен (първите 9 знака са ЕИК на единицата-майка). Регистър БУЛСТАТ се използва от НОИ като регистър на осигурителите. Така правните единици и техните поделения са регистрирани административно в Регистър Булстат и имат уникален ЕИК.

Основната икономическата дейност на осигурителя се определя чрез Класификацията на икономическите дейности. Съгласно методологията за приложение на тази класификация, основната икономическа дейност на предприятието се класифицира към една единствена икономическа дейност (на равнище клас – най-детайлното равнище в класификацията, означено с 4-значен код) на базата на най-големия дял на продажбите в общия обем на продажбите на предприятието. Адреса на осигурителя, вписан в декларацията като точен пощенски адрес, се класифицира в системата по Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици (ЕКАТТЕ).

Броят на работниците и служителите е характеристика, необходима за разпределяне на предприятията по големина. Прилага се класификация, утвърдена като европейски стандарт и използвана в статистическата практика на Република България. В декларацията за трудова злополука се попълва списъчния брой на персонала в предприятието-работодател в началото на месеца, в който е станала злополуката[97].

Брой ТЗ в страната по големина на предприятието	2006	2007	2008	2009	2010
0-9	102	159	126	131	131
10-49	467	469	531	436	412
50-249	1004	947	971	785	657
над 249	1950	1762	1606	1253	1257

Брой ТЗ в раздела по големина на предприятието	2006	2007	2008	2009	2010
1-9	0	0	1	0	0
10-49	6	3	5	1	0
50-249	33	52	64	49	18
250-499	55	44	51	36	60
500 и повече заети лица	185	170	137	103	103

[97] При анализа на големината на предприятията-работодатели, в които са настъпили трудови злополуки, се отчита средния списъчен брой на наетите за отчетния период на анализа. Съгласно европейските изискванията за статистически изследвания, при определянето на големината на предприятието средния списъчен брой се изчислява в еквивалент на заети на пълен работен ден.

Основният брой ТЗ в раздела се случват в предприятия с големина от 500 повече заети лица, като на второ място са предприятията от 250 до 499 човека.

Злополуките случили се в предприятия с големина от 500 повече заети лица са равни на 4,61% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези в предприятия с големина от 250 до 499 човека са 1,62%.

8.2.2 Класификация "Статус в заетостта"

Статусът в заетостта на пострадалия се определя според класификацията на статуса в заетостта, даваща възможност да се отчетат както изискванията на Кодекса за социално осигуряване, така и връзка с международно приетата класификация.

Брой ТЗ в страната по статус в заетостта	2006	2007	2008	2009	2010
Статус в заетостта неизвестен	0	0	0	1	0
Наето лице, за неопределено време/ определен срок , не точно определени- при пълно работно време	0	1	3	0	0
Наето лице, за неопределено време/ определен срок, не точно определени- при непълно работно време	0	0	2	1	0
Наето лице, за неопределено време- при пълно работно време	2869	2698	2710	2233	2077
Наето лице, за неопределено време- при непълно работно време	37	54	40	53	55
Наето лице, за определен срок- при пълно работно време	566	559	457	303	299
Наето лице, за определен срок- при непълно работно време	51	25	22	14	26

Брой ТЗ в раздела по Статус в заетостта	2006	2007	2008	2009	2010
Наето лице, за неопределено време - при непълно работно време	0	3	2	1	1
Наето лице, за неопределено време - при пълно работно време	253	230	227	170	162
Наето лице, за неопределено време/определен срок, не точно определени - при пълно работно време	0	0	1	0	0
Наето лице, за определен срок - при непълно работно време	0	1	1	0	0
Наето лице, за определен срок - при пълно работно време	26	35	27	18	18

Основният брой ТЗ в раздела се случват с лица, наети за неопределено време - при пълно работно време, като на второ място са ТЗ с лица, наети за определен срок - при пълно работно време.

Злополуките случили се лица, наети за неопределено време - при пълно работно време, са равни на 6,88% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези с лица, наети за определен срок - при пълно работно време са 0,82%.

8.2.3 Класификация "Стаж по професията"

Професията на пострадалото лице се определя въз основа на работата, за която лицето е наето и която се изпълнява от него при работодателя в момента на настъпване на трудовата злополука. Професията, съответстваща на заеманата длъжност може и да не съвпада с най-високата квалификация на лицето. Класифицирането на пострадалото лице по професия се осъществява според Националната класификация на професиите. За нейното използване е необходимо да се подчертае, че е задължително определянето на професията на пострадалото лице на равнище "Единична група професии" (с четиризначен код).

Брой ТЗ в страната по Стаж по професията	2006	2007	2008	2009	2010
до 1 година	1029	1053	923	719	596
над 1 до 3 години	561	599	591	530	480
над 3 до 5 години	329	267	311	285	272
над 5 до 10 години	491	407	432	351	358
над 10 до 20 години	661	553	525	374	406
над 20 до 30 години	310	314	295	219	222
над 30 до 40 години	127	134	145	112	120
над 40 години	15	10	12	15	3
няма данни	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Стаж по професията	2006	2007	2008	2009	2010
До 1 година	49	73	48	41	44
Над 1 - до 3 години	54	30	34	37	25
Над 3 - до 5 години	38	24	31	35	29
Над 5 - до 10 години	69	53	59	40	39
Над 10 - до 20 години	59	71	69	32	37
Над 20 - до 30 години	7	14	12	3	7
Над 30 -до 40 години	3	4	5	1	0

Основният брой ТЗ в раздела се случват с лица със стаж по професията от 10 до 20 години, следвани от лица със стаж по професията от 5 до 10 години.

Злополуките случили се лица със стаж по професията до 10 до 20 години, са равни на 1,77% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези с лица със стаж по професията от 5 до 10 години са 1,72%.

8.2.4 Класификация "Общ трудов стаж"

Продължителността на работа в предприятието и общия стаж на пострадалия се обработват чрез използването на класификациите: "Общ трудов стаж"/"Стаж по професията" и "Продължителност на работа в предприятието".

Брой ТЗ в страната по Общ трудов стаж	2006	2007	2008	2009	2010
до 1 година	296	280	278	209	164
над 1 до 3 години	228	271	258	197	200
над 3 до 5 години	207	199	188	177	158
над 5 до 10 години	350	318	364	328	306
над 10 до 20 години	829	722	686	526	517
над 20 до 30 години	980	904	828	671	600
над 30 до 40 години	593	591	578	441	463
над 40 години	40	52	54	56	49
няма данни	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Общ трудов стаж	2006	2007	2008	2009	2010
До 1 година	6	8	7	7	10
Над 1 - до 3 години	10	9	4	10	4
Над 3 - до 5 години	21	12	6	8	13
Над 5 - до 10 години	27	26	33	34	27
Над 10 - до 20 години	107	96	90	67	71
Над 20 - до 30 години	90	93	93	43	43
Над 30 -до 40 години	18	25	24	18	10

Основният брой ТЗ в раздела се случват с лица с общ трудов стаж от 10 до 20 години, следвани от лица с общ трудов стаж от 20 до 30 години.

Злополуките случили с лица с общ трудов стаж от 10 до 20 години, са равни на 2,84% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези с лица с общ трудов стаж от 20 до 30 години са 2,39%.

8.2.5 Класификация "Правоспособност"

Важна информация за анализ на причините за настъпване на трудова злополука и за вземането на превантивни мерки се вписва и определя чрез класификациите "Правоспособност" на пострадалия, "Вид на злополуката по КЗОО" и "Набелязани мерки".

Брой ТЗ в страната по Правоспособност	2006	2007	2008	2009	2010
Правоспособен	2645	2398	2362	1856	1746
Неправоспособен	27	35	24	24	11
Не се изисква	851	904	846	723	700
Няма данни	0	136	2	2	0

Брой ТЗ в раздела по Правоспособност	2006	2007	2008	2009	2010
Не се изисква	19	57	26	32	29
Неправоспособен	3	2	1	2	0
Правоспособен	257	210	231	155	152

Основният брой ТЗ в раздела се случват с правоспособни лица, следвани от лица, за които не се изисква правоспособност.

Злополуките случили с правоспособни лица са равни на 6,63% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези с лица, за които не се изисква правоспособност са 1,08%.

8.2.6 Класификация "Възраст"

Въз основа на Единния граждански номер (ЕГН) и датата на раждане се определя възрастта на пострадалия при настъпване на злополуката. ССТЗ изисква изучаването на структурата на

пострадалите лица по възраст, за което се използва специална класификация "Възраст на пострадалия"[98].

Брой ТЗ в страната по Възраст	2006	2007	2008	2009	2010
0-15	0	0	0	0	0
16-17	5	5	4	3	2
18-24	303	294	284	207	178
25-34	732	660	618	525	468
35-44	882	817	819	633	599
45-54	1081	1021	950	752	710
55-64	494	508	532	447	474
65 и повече	26	32	27	38	26
Възрастта неизвестна	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Възраст	2006	2007	2008	2009	2010
18-24 г.	13	12	6	7	13
25-34 г.	64	63	53	47	40
35-44 г.	108	91	109	70	71
45-54 г.	83	85	75	54	49
55-64 г.	11	18	15	9	7
65 и повече	0	0	0	2	1

Основният брой ТЗ в раздела се случват с лица на възраст от 35 до 44 години, следвани от ТЗ с лица на възраст от 45 до 54 години.

[98] Възраст на пострадалия в навършени години към момента на злополуката.

Злополуките случили се с лица на възраст от 35 до 44 години са равни на 2,96% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези с лица на възраст от 45 до 54 години са 2,28%.

8.2.7 Класификация "Пол"

Полът на пострадалия е с три възможни значения: мъж или жена или неизвестен.

Брой ТЗ в страната по Пол	2006	2007	2008	2009	2010
Жена	888	886	878	686	725
Мъж	2635	2451	2356	1919	1732

Брой ТЗ в раздела по Пол	2006	2007	2008	2009	2010
Жена	13	11	4	4	6
Мъж	266	258	254	185	175

Основният брой ТЗ в раздела се случват с мъже, като делът на тези с жени е незначителен.

Злополуките случили се с мъже са равни на 7,51% от всички ТЗ в страната общо за периода.

8.2.8 Класификация "Време на злополуката" (Спрямо работното време)

Времето на злополуката се попълва точно и подробно в Декларацията за трудова злополука: вписва се часа и минутите на настъпване на злополуката, денят, месецът, годината. Вписва се точно и предвиденото в деня на злополуката разпределение на работния ден на пострадалия[99]. Разпределението на работния ден на пострадалия при настъпване на злополуката, категорията

[99] Точното определяне на времето на злополуката и неговото отношение към работното време е напълно в съответствие с ЕСТЗ.

труд и пълното време на заетост на пострадалия имат съществено значение за получаването в рамките на ССТЗ на сравними данни за злополуките, настъпили при различни работодатели, от една страна, а от друга – за сравняване на обобщените данни от ССТЗ с данните от други европейски държави (при спазване на изискванията на ЕСТЗ). Класифицирането на данните от трудовата злополука се прави по специална класификация "Време на злополуката", както следва:

- по час на денонощието (час на злополуката);
- по ден от седмицата;
- по месец от годината;
- спрямо работното време.

Брой ТЗ в страната по Време на злополуката (Спрямо работното време)	2006	2007	2008	2009	2010
няма данни	1	0	0	1	0
преди началото на раб. време	5	0	0	0	0
0-1 ч. след началото на раб. време	453	418	422	331	350
1-2 ч. след началото на раб. време	522	441	428	370	351
2-3 ч. след началото на раб. време	515	482	465	386	319
3-2 ч. преди края на раб. време	382	418	373	267	264
2-1 ч. преди края на раб. време	402	369	373	269	278
1-0 ч. преди края на раб. време	458	432	457	356	323
през друга част от раб. време	768	763	707	611	558
по време на почивката	17	14	9	14	14
след завършване на раб. време	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Време на злополуката (Спрямо работното време)	2006	2007	2008	2009	2010
0-1 ч. след началото на работното време	33	25	30	22	18
1-2 ч. след началото на работното време	45	36	42	20	32
2-3 ч. след началото на работното време	43	46	33	41	35
3-2 ч. преди края на работното време	30	32	32	27	20
2-1 ч. преди края на работното време	41	43	41	23	21
1-0 ч. преди края на работното време	24	39	31	13	19
През друга част от работното време	63	48	49	43	36

Основният брой ТЗ в раздела са класифицирани като случили се през друга част от работното време, следвани от ТЗ случили се 2 до 3 часа след началото на работното време. Може да бъде забелязана тенденция за увеличаване на вероятността за трудова злополука около обедната почивка.

Злополуките случили се през друга част от работното време са равни на 1,58% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези случили се 2 до 3 часа след началото на работното време са 1,31%.

8.2.9 Класификация "Време на злополуката" (Спрямо ден от седмицата)

Брой ТЗ в страната по Време на злополуката (Спрямо ден от седмицата)	2006	2007	2008	2009	2010
Неизвестен	0	0	0	0	0
Понеделник	626	628	618	444	432
Вторник	620	588	565	465	493
Сряда	656	631	581	438	437
Четвъртък	641	573	577	478	428
Петък	592	530	528	460	385
Събота	215	251	212	217	160
Неделя	173	136	153	103	122

Брой ТЗ в раздела по Време на злополуката (Спрямо ден от седмицата)	2006	2007	2008	2009	2010
Понеделник	47	58	54	25	30
Вторник	48	39	38	30	36
Сряда	42	49	42	31	30
Четвъртък	49	39	49	41	41
Петък	46	45	38	32	22
Събота	22	28	16	23	13
Неделя	25	11	21	7	9

Основният брой ТЗ в раздела са се случили в понеделник и четвъртък, но не се забелязва отчетлива разлика спрямо другите дни от седмицата, с изключение на почивните дни, при които има по-нисък процент.

Злополуките са почти равномерно разпределени от понеделник до петък и варират от 1,21% до 1,44% от всички ТЗ в страната общо за периода.

8.2.10 Класификация "Място на злополуката"

Мястото на злополуката е много важна характеристика на злополуката: това е вида на работното място, работната площадка, работното помещение или мястото, където се е случила злополуката, където пострадалият работи, посещава или просто присъства при настъпването на злополуката.

Мястото на злополуката се класифицира според класификацията "Място на злополуката" и тя определя видът (типът) на общата среда, работното място или помещението, където е станала злополуката, както и дали пострадалият е бил на работа, на посещение или просто е присъствал (във връзка с работата си) на това място.

Брой ТЗ в страна по Място на злополуката	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	000	0	0	0	0	0
Промишлен обект - не точно определен	010	1753	1636	1418	1059	988
Производствена зона, завод, работилница	011	1304	1261	1057	721	675
Площадка за техническо обслужване, ремонтна работилница	012	209	149	138	118	128
Места използвани предимно за складиране, товарене, разтоварване	013	229	218	211	209	177
Други места от група 010, непосочени по-горе	019	11	8	12	11	8
Строителна площадка, строеж, открита мина и кариера - не точно определени	020	349	392	434	318	214
Строителна площадка, строеж - в процес на изграждане	021	183	237	271	196	111
Строителна площадка, строеж - места на които се събаря, реконструира, преустройства, поддържа или възстановява	022	87	75	80	54	41
Открита мина и кариера, изкоп, траншея	023	69	71	68	49	51
Строителна площадка, строеж - под земята	024	4	6	10	16	9
Строителна площадка, строеж - на/над водата	025	4	0	1	2	1
Строителна площадка, строеж - в среда с налягане, по-високо от атмосферното	026	0	0	1	0	0
Други места от група 020, непосочени по-горе	029	2	3	3	1	1
Селскостопански, горски или рибовъден обект - не точно определени	030	101	82	78	62	61
Селскостопански обекти - животновъдство	031	22	15	10	11	14
Селскостопански обекти - растениевъдство, без трайни насаждения	032	23	22	26	18	18
Селскостопански обекти - лозя, овощни градини и други трайни насаждения	033	7	5	4	3	1

Брой ТЗ в страна по Място на злополуката	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Горскостопански обекти	034	32	19	21	19	17
Рибовъдни и риболовни обекти (вкл. аквакултури) (не на плавателен съд)	035	2	0		0	0
Паркове и градини, ботаническа градина, зоологическа градина	036	12	17	15	7	7
Други места от група 030, непосочени по-горе	039	3	4	2	4	4
Канцеларии, магазини, места за забавления и други - не точно определени	040	305	306	312	267	290
Канцеларии, приемни, библиотеки и други	041	89	75	65	41	62
Училища, гимназии, колежи, университети, детски градини и други места за обучение	042	98	99	98	90	89
Малки и големи търговски обекти (вкл. улична търговия)	043	48	54	59	55	64
Ресторанти, места за временно настаняване (хотели и други), места за забавление (вкл. музеи, театрални зали, стадиони, панаири и други)	044	66	76	83	71	65
Други места от група 040, непосочени по-горе	049	4	2	7	10	10
Лечебни и социални заведения - не точно определени	050	78	61	80	71	79
Лечебни заведения за болнична помощ	051	67	51	73	66	67
Други места от група 050, непосочени по-горе	059	11	10	7	5	12
Обществени места - не точно определена	060	620	533	564	543	551
Зона постоянно отворена за обществено преминаване (главни и второстепенни пътища, места за паркиране, чакални в гари или аерогари и други)	061	437	404	401	408	400
Превозни средства: релсови и автомобилни, обществени или частни (влак, автобус, леки автомобили и други)	062	72	62	71	63	73
Зона към обществени места, но с ограничен достъп само за упълномощен персонал: коловози, самолетен хангар, автомагистрален банкет, служебен тротоар	063	106	66	91	69	74
Други места от група 060, непосочени по-горе	069	5	1	1	3	4
В жилища - не точно определени	070	63	96	109	121	105
В частно жилище	071	16	16	19	32	12
В части от сгради за общо ползване, пристройки, дворове	072	46	79	0	88	93
Други места от група 070, непосочени по-горе	079	1	1	90	1	
Места за спортуване - не точно определени	080	24	17	20	28	19
Закрити места за спортуване - спортни зали, гимнастически салони, закрити плувни басейни	081	7	3	3	5	4
Открити места за спортуване - спортни игрища, открити плувни басейни, ски писти	082	16	14	17	22	15
Други места от група 080, непосочени по-горе	089	1	0		1	
Във въздуха или на височина, с изключение на строителни обекти - не точно определени	090	14	13	6	4	4
На височина - на постоянно ниво (покрив, тераса и други)	091	4	1	3		2
На височина - мачта, пилон, окачена платформа	092	10	11	3	4	1
Във въздуха - на борда на въздухоплавателно превозно средство	093	0	0	0	0	0
Други места от група 090, непосочени по-горе	099	0	1	0	0	1
Под земята, с изключение на строителни обекти - не точно определени	100	170	157	161	107	115
Под земята - тунели (пътни, железопътни, за метро)	101	1	1	1	1	1
Под земята - мини	102	166	153	156	104	114
Под земята - канализационни мрежи и колектори	103	2	3	4	0	0
Други места от група 100, непосочени по-горе	109	1	0		2	
На/над водата, с изключение на строителни обекти - не точно определени	110	46	44	52	25	31
Море или океан - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	111	25	27	20	8	7
Езеро, река, плавателен канал, пристанище - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	112	21	17	32	17	24
Други места от група 110, непосочени по-горе	119	0	0	0	0	0
В среда с налягане по-високо от атмосферното, с изключение на строителни обекти - не точно определени	120	0	0	0	0	0
В среда с налягане по-високо от атмосферното - под водата (например гмуркане)	121	0	0	0	0	0
В среда с налягане по-високо от атмосферното - кесон	122	0	0	0	0	0
Други места от група 120, непосочени по-горе	129	0	0	0	0	0
Други места, некласифицирани по-горе	999	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Място на злополуката	2006	2007	2008	2009	2010
034 Горскостопански обекти	1	0	0	0	0
061 Зона постоянно отворена за обществено преминаване (главни и	4	0	3	1	1

Брой ТЗ в раздела по Място на злополуката	2006	2007	2008	2009	2010
второстепенни пътища, места за паркиране, чакални в гари или аерогари и други)					
069 Други места от група 060, непосочени по-горе	0	1	0	0	0
023 Открита мина и кариера, изкоп, траншея	54	48	52	39	36
102 Под земята - мини	158	153	154	104	113
012 Място за техническо обслужване, ремонтна работилница	18	11	11	9	7
063 Зона към обществени места, но с ограничен достъп само за упълномощен персонал: жп линия, самолетен хангар, автомагистрален банкет, служебен тротоар	4	2	1	0	1
011 Място на производство, завод, работилница	24	36	19	19	8
072 В части от сгради за общо ползване, пристройки, дворове	0	2	1	1	0
019 Други места от група 010, непосочени по-горе	1	0	2	0	1
013 Места, използвани предимно за складиране, товарене, разтоварване	7	8	6	1	4
024 Строителен обект - подземен	2	4	5	13	6
101 Под земята - тунели (пътни, железопътни, за метро)	0	0	0	0	1
112 Езеро, река, плавателен канал, пристанище - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	0	0	2	1	1
044 Ресторанти, места за временно настаняване (хотели и други), места за забавление (вкл. музеи, театрални зали, стадиони, панаири и други)	0	0	0	1	1
062 Превозни средства: релсови и автомобилни, обществени или частни (влак, автобус, леки автомобили и други)	1	1	1	0	0
036 Паркове и градини, ботаническа градина, зоологическа градина	0	0	0	0	1
041 Канцеларии, зали за срещи, библиотеки и други	1	2	0	0	0
029 Други места от група 020, непосочени по-горе	0	1	0	0	0
021 Строителен обект - в процес на изграждане	0	0	1	0	0
082 Открити места за спортуване - спортни игрища, открити плувни басейни, ски писти	1	0	0	0	0
092 На височина - мачта, пилон, окачена платформа	1	0	0	0	0
109 Други места от група 100, непосочени по-горе	1	0	0	0	0
111 Море или океан - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	1	0	0	0	0

По отношение на мястото на злополука, основната част от ТЗ възникват Под земята – мини. На второ място са ТЗ възникнали в Открита мина и кариера, изкоп, траншея.

Злополуките възникнали в Под земята – мини са равни на 4,50% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези случили се в Зона постоянно отворена за обществено преминаване са 1,51%.

8.2.11 Класификация "Работно място"

Работното място[100] в Декларацията за трудова злополука се класифицира по съответната класификация "Работно място". Тя е предназначена да определи местоположението на пострадалия в момента на злополуката по отношение на обичайното работно място или предприятие. При определянето на работното място се определя дали мястото/длъжностното назначение, заемано от пострадалия по време на злополуката има обичайно или случайно естество. В случая не се интересуваме от това дали работата е временна или постоянна.

Понятието "обичайно стационарно работно място" се разглежда в тесен смисъл, винаги в обичайното помещение, сграда, стая, цех, съоръжение или друго териториално определено място в предприятието, където лицето полага труда си и изпълнява трудовите/служебните си задължения.

Понятието "случайно работно място" се разглежда в по-широк смисъл и обхваща:

- работи, за които работното място е нестационарно (мобилно) – за пътни полицаи, шофьори и други;
- временно работно място в предприятието или извън него – за работници в строителството, техници, хора извършващи ремонтни дейности, нощни пазачи, улични чистачи и т.н.

[100] Работното място по определението в ССТЗ се различава от дефиницията за работно място съгласно Кодекса на труда. Съгласно ССТЗ се определя дали работното място в момента на злополуката е било стационарно и дали то съвпада с работното място съгласно съществуващото трудово правоотношение между наетото лице и работодателя.

Брой ТЗ в страната по Работно място	2006	2007	2008	2009	2010
Не точно определено или няма данни	1	45	1	0	0
Обичайно стационарно работно място (обичайното помещение, сграда, стая, цех, съоръжение или друго териториално определено място в предприятието, където лицето полага труда си и изпълнява трудовите/служебните си задължения)	2148	2096	2073	1512	1463
Случайно работно място (случайно местонахождение по повод на работата) или Нестационарно (мобилно) работно място (за пътни полицаи, шофьори и други) или Временно работно място (в предприятието или извън него)	1318	1141	1107	1028	908
Друг вид работно място	56	55	53	65	86

Брой ТЗ в раздела по Работно място	2006	2007	2008	2009	2010
Друг вид работно място	1	1	3	1	0
Не точно определено или няма данни	0	1	0	0	0
Обичайно стационарно работно място (обичайното помещение, сграда, стая, цех, съоръжение или друго териториално определено място в предприятието, където лицето полага труда си и изпълнява трудовите/служебните си задължения)	227	210	206	153	153
Случайно работно място (случайно местонахождение по повод на работата) или Нестационарно (мобилно) работно място (за пътни полицаи, шофьори и други) или Временно работно място (в предприятието или извън него)	51	57	49	35	28

По отношение на работното място, на което в възникнала ТЗ, в раздела на първо място е Обичайно стационарно работно място (обичайното помещение, сграда, стая, цех, съоръжение или друго териториално определено място в предприятието, където лицето полага труда си и изпълнява трудовите/служебните си задължения). На второ място са ТЗ възникнали на Случайно работно място (случайно местонахождение по повод на работата) или Нестационарно (мобилно) работно място (за пътни полицаи, шофьори и други) или Временно работно място (в предприятието или извън него).

Злополуките възникнали на Случайно работно място, Нестационарно (мобилно) работно място или Временно работно място са равни на 1,45% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези случили се на Обичайно стационарно работно място са 6,26%.

8.2.12 Класификация "Вид работа"

Видът на работата на пострадалия дефинира основната дейност или задача, изпълнявана от пострадалия по време на злополуката. Описва се основният вид работа, изпълнявана от пострадалия по време на злополуката. Това не е професията на пострадалия, нито неговото точно специфично физическо действие в момента на злополуката. Това е едно по-общо описание на вида работа или задача, която пострадалият е извършвал през период от време, който завършва в момента на настъпване на злополуката.

Брой ТЗ в страната по Вид работа	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	00	0	0	0	0	0
Произвеждане, обработване, преработване, складиране, от всички видове - не точно определени	10	1101	1028	930	625	612
Произвеждане, обработване, преработване - от всички видове	11	843	794	690	428	430
Складиране - от всички видове	12	248	231	230	191	177
Други от група 10, неспоменати по-горе	19	10	3	10	6	5
Земни, строителни и монтажни работи, събаряне - не точно определени	20	286	331	321	229	143
Земни работи	21	38	32	31	19	13
Строителни и монтажни работи - изграждане на сгради	22	123	137	158	109	47
Строителни и монтажни работи - изграждане на строителни съоръжения (мостове, пътища, пристанища и други)	23	29	55	51	33	29
Строителни и монтажни работи - реконструкция, преустройство, поддържане или възстановяване на сгради и строителни съоръжения	24	82	93	72	59	45
Събаряне на сгради и строителни съоръжения	25	6	12	5	4	7
Други от група 20, неспоменати по-горе	29	8	2	4	5	2
Селскостопанска и горскостопанска работа, рибарство - не точно определени	30	64	53	46	34	30
Селскостопанска работа - обработка на почвата	31	5	7	5	1	3
Селскостопанска работа - растениевъдство	32	15	15	18	8	8
Селскостопанска работа - животновъдство	33	17	13	9	7	7
Горскостопанска работа - лесовъдство, дърводобив	34	24	13	11	14	11
Рибовъдство, риболов	35	0	1			

Брой ТЗ в страната по Вид работа	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Други от група 30, неспоменати по-горе	39	3	4	3	4	1
Предоставяне на услуги на предприятия и/или на населението; интелектуален труд - не точно определени	40	284	301	300	247	265
Предоставяне на услуги, грижи, подпомагане на населението	41	151	151	139	106	114
Интелектуален труд - образование, обучение, обработка на данни, офис дейност, организиране и управление	42	86	95	90	66	75
Предоставяне на търговски услуги - купуване, продаване и свързаните с тях услуги	43	45	49	66	64	68
Други от група 40, неспоменати по-горе	49	2	6	5	11	8
Друга работа свързана със задачите от групи 10, 20, 30 и 40 - не точно определени	50	1154	1032	961	796	724
Подготвяне, инсталиране, монтиране, демонтиране, разглобяване	51	388	331	311	278	198
Поддържане, ремонт, настройване, регулиране	52	329	290	289	226	216
Почистване на работното място, на машините - машинно или ръчно	53	130	123	123	83	94
Събиране, отстраняване, обезвреждане и други дейности по управление на отпадъците	54	101	63	73	59	47
Наблюдение и контрол на производствените процеси, работното място, превозните	55	196	209	152	137	160
средства, оборудването - със или без контролна апаратура						
Други от група 50, неспоменати по-горе	59	10	16	13	13	9
Движение, спортна и артистична дейност - не точно определени	60	634	592	676	674	683
Движение - ходене, придвижване, пътуване (вкл. с превозни средства)	61	608	568	648	639	663
Спортна и артистична дейност	62	24	20	20	31	18
Други от група 60, неспоменати по-горе	69	2	4	8	4	2
Друг работен процес, некласифициран другаде	99	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Вид работа	2006	2007	2008	2009	2010
61 Движение - ходене, придвижване, пътуване (вкл. с превозни средства)	28	25	21	22	16
54 Събиране, отстраняване, обезвреждане и други дейности по управление на отпадъците	1	2	0	2	0
52 Поддържане, ремонт, настройване, регулиране	46	32	57	37	27
51 Подготвяне, инсталиране, монтиране, демонтиране, разглобяване	55	51	48	45	41
12 Складиране - от всички видове	26	19	20	14	20
55 Наблюдение и контрол на производствените процеси, работното място, превозните средства, оборудването - със или без използване на технически средства за контрол	19	24	14	8	8
53 Почистване на работното място, на машините - машинно или ръчно	15	10	13	5	3
11 Произвеждане, обработване, преработване - от всички видове	62	79	59	42	55
42 Интелектуален труд - образование, обучение, обработка на информация, офис дейност, организиране и управление	0	2	4	0	3
21 Земни работи	20	17	13	10	5
49 Други видове работи от група 40, непосочени по-горе	0	0	0	0	1
41 Предоставяне на услуги, грижи, подпомагане на населението	1	2	0	1	0
24 Строителни и монтажни работи - реконструкция, преустройство, поддържане или възстановяване/ремонт на сгради и строителни съоръжения	0	0	0	0	1
69 Други видове работи от група 60, непосочени по-горе	1	3	1	0	1
19 Други видове работи от група 10, непосочени по-горе	1	1	2	1	0
59 Други видове работи от група 50, непосочени по-горе	1	2	2	1	0
29 Други видове работи от група 20, непосочени по-горе	3	0	3	1	0
22 Строителни и монтажни работи - изграждане на сгради	0	0	1	0	0

Относно вида работа, при която е възникнала ТЗ, за раздела на първо място е Произвеждане, обработване, преработване - от всички видове. На второ място са ТЗ възникнали при Подготвяне, инсталиране, монтиране, демонтиране, разглобяване.

Злополуките възникнали при Произвеждане, обработване, преработване са равни на 1,96% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези случили се при Подготвяне, инсталиране, монтиране, демонтиране, разглобяване са 1,58%.

8.2.13 Класификация "Специфично физическо действие"

Специфично физическо действие е действието, извършвано от пострадалия непосредствено преди злополуката. Това е точното специфично физическо действие на пострадалия в момента на

злополуката. Обхваща къс период от време и определя какво конкретно е правил пострадалият в момента на настъпването на злополуката.

Брой ТЗ в страната по Специфично физическо действие	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	00	0	0	0	0	0
Работа с машина - не точно определена	10	547	495	463	311	305
Пускане на машина, спиране на машина	11	35	29	35	22	21
Зареждане на машина, сваляне на обработени изделия	12	151	146	122	76	84
Контролиране, управляване на машина, работа с машина	13	355	316	294	204	200
Други специфични физически действия от група 10, непосочени по-горе	19	6	4	12	9	
Работа с ръчни инструменти - не точно определена	20	423	391	365	278	238
Работа с ръчни инструменти - задвижвани ръчно	21	329	285	272	208	185
Работа с ръчни инструменти - задвижвани с двигател	22	82	102	84	65	51
Други специфични физически действия от група 20, непосочени по-горе	29	12	4	9	5	2
Управление на/пътуване с превозни или подемно-транспортни средства - не точно определени	30	347	302	303	251	263
Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни и самоходни	31	170	124	168	126	130
Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни, но несамоходни	32	54	54	47	43	51
Пътуване с превозно средство	33	120	123	85	79	81
Други специфични физически действия от група 30, непосочени по-горе	39	3	1	3	3	1
Боравене с предмети - не точно определено	40	790	712	703	543	447
Вземане в ръка, задържане, хващане, поставяне - хоризонтално	41	279	255	230	191	152
Свързване, съединяване, разкъсване, развързване, притискане, отвинтване, завинтване, завъртане	42	237	204	209	150	147
Закрепване, закачване, издигане, монтиране - вертикално	43	115	120	120	93	47
Хвърляне, изхвърляне на разстояние	44	11	10	8	3	3
Отваряне, затваряне (кутия, опаковка, колет)	45	22	20	20	8	17
Изливане, наливане, напълване, поливане, пръскане, изпразване, изгребване	46	54	63	48	34	34
Отваряне, затваряне чрез издърпване, бутане (например на врата на склад, канцелария, шкаф, чекмедже)	47	49	24	43	43	32
Други специфични физически действия от група 40, непосочени по-горе	49	23	16	25	21	15
Пренасяне на ръка - не точно определено	50	333	351	292	206	182
Вертикално пренасяне - вдигане, повдигане, спускане на предмет	51	145	136	107	80	60
Хоризонтално пренасяне - теглене, бутане, търкаляне на предмет	52	89	83	75	56	64
Пренасяне на товар - от човек	53	97	121	106	63	58
Други специфични физически действия от група 50, непосочени по-горе	59	2	11	4	7	0
Движение - не точно определено	60	1072	1063	1078	990	1005
Ходене, тичане, качване, слизане и други	61	867	906	897	818	832
Влизане или излизане	62	36	36	26	18	27
Скачане, прескачане и други	63	29	17	18	18	16
Пълзене, катерене и други	64	5	8	9	8	1
Ставане, сядане	65	12	9	14	6	20
Плуване, гмуркане	66	0	0	0	1	0
Движение на място	67	113	75	103	108	99
Други специфични физически действия от група 60, непосочени по-горе	69	10	12	11	13	10
Присъствие - не точно определено	70	11	23	30	26	16
Други специфични физически действия, некласифицирани по-горе	99	0	0	0	0	1

Брой ТЗ в раздела по Специфично физическо действие	2006	2007	2008	2009	2010
67 Движение на място	6	4	8	7	9
51 Вертикално пренасяне - вдигане, повдигане, спускане на предмет	17	21	8	10	11
47 Отваряне, затваряне чрез издърпване, бутане (например на врата на склад, канцелария, шкаф, чекмедже)	0	4	4	4	1
45 Отваряне, затваряне (кутия, опаковка, колет)	0	1	0	0	0
61 Ходене, тичане, качване, слизане и други	48	55	40	32	28
42 Свързване, съединяване, разкъсване, развързване, притискане, отвинтване, завинтване, завъртане	27	15	25	16	17

Брой ТЗ в раздела по Специфично физическо действие	2006	2007	2008	2009	2010
41 Вземане в ръка, задържане, хващане, поставяне - хоризонтално	19	20	12	10	12
53 Пренасяне на товар - от човек	6	17	23	3	7
31 Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни и самоходни	13	9	10	5	5
21 Работа с ръчни инструменти - задвижвани ръчно	59	34	39	36	41
46 Изливане, наливане, напълване, поливане, пръскане, изпразване, изгребване	3	3	1	3	4
32 Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни, но несамоходни	6	2	4	2	5
52 Хоризонтално пренасяне - теглене, бутане, търкаляне на предмет	10	10	8	8	8
43 Закрепване, закачване, издигане, монтиране - вертикално	17	17	27	19	7
29 Други специфични физически действия от група 20, непосочени по-горе	4	0	6	2	2
11 Пускане на машина, спиране на машина	2	3	4	2	2
49 Други специфични физически действия от група 40, непосочени по-горе	3	2	1	0	2
22 Работа с ръчни инструменти - задвижвани с двигател	18	14	23	15	12
13 Контролиране, управляване на машина, работа с машина	11	15	5	9	2
65 Ставане, сядане	0	1	0	0	2
33 Пътуване с превозно средство	3	4	2	0	1
62 Влизане или излизане	1	4	1	1	2
70 Присъствие - не точно определено	0	1	1	1	1
12 Зареждане на машина, сваляне на обработени изделия	1	1	3	2	0
59 Други специфични физически действия от група 50, непосочени по-горе	0	4	0	1	0
19 Други специфични физически действия от група 10, непосочени по-горе	0	0	2	1	0
44 Хвърляне, изхвърляне на разстояние	2	1	0	0	0
63 Скачане, прескачане и други	1	1	1	0	0
69 Други специфични физически действия от група 60, непосочени по-горе	0	3	0	0	0
39 Други специфични физически действия от група 30, непосочени по-горе	2	1	0	0	0
64 Пълзене, катерене и други	0	2	0	0	0

При специфичното физическо действие, извършвано при възникване на ТЗ, за раздела на първо място е Работа с ръчни инструменти - задвижвани ръчно. На второ място са ТЗ възникнали при Ходене, тичане, качване, слизане и други.

Злополуките възникнали при Работа с ръчни инструменти - задвижвани ръчно са равни на 1,38% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези случили се при Ходене, тичане, качване, слизане и други са 1,34%.

8.2.14 Класификация "Отклонение"

Отклонението от нормалните действия (условия) е предназначено да определи необичайните събития, предизвикали трудовата злополука. В Декларацията за трудовата злополука се записва последното събитие, отклоняващо се от нормалните действия и условия, и водещо до злополуката. Това е описание на необичайно събитие, т.е. отклонението от нормалния работен процес. Отклонението е събитие, което предизвиква злополука. Ако има поредица от необичайни или неправилни събития, регистрира се последното отклонение (това отклонение, което е най-близко по време до контакта, причинил увреждането).

Брой ТЗ в страната по Отклонение	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	0	0	0	0	0	0
Отклонение поради проблем с електричество, експлозия, пожар - не точно определени	10	121	165	115	91	90
Проблем вследствие неизправност в електрически уредби и съоръжения - водещ до индиректен допир	11	31	30	20	32	27
Проблем с електричеството - водещ до директен допир	12	27	33	26	24	21
Експлозия	13	19	40	24	14	16
Пожар, пламване	14	38	59	44	19	24
Други отклонения от група 10, непосочени по-горе	19	6	3	1	2	2
Отклонения поради препълване, преобръщане, протичане, изтичане, изпаряване, емисия - не точно определени	20	127	109	113	62	55
Твърдо състояние - препълване, преобръщане	21	5	2	7	3	3
Течно състояние - протичане, прокапване, изтичане, изплискване, изпръскване	22	84	71	77	34	40
Газообразно състояние - изпаряване, образуване на аерозол, образуване на газ	23	23	21	21	16	6
Прахообразен материал - образуване на дим, емисия на прах и частици във въздуха	24	12	10	6	8	6
Други отклонения от група 20, непосочени по-горе	29	3	5	2	1	0
Счупване, разрушаване, разцепване, плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - не точно определени	30	641	588	574	417	363
Счупване или скъсване на материалния фактор - на местата за	31	90	83	72	47	49

Брой ТЗ в страната по Отклонение	Код	2006	2007	2008	2009	2010
свързване и присъединяване						
Счупване, разрушаване, водещи до изхвърляне на отломки и парчета (от дърво, стъкло, метал, камък, пластмаса и други)	32	129	119	128	77	64
Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - от високо (падане върху пострадалия)	33	234	242	207	164	156
Плъзгане, падане, свличане на материалния фактор - от нивото под пострадалия (повличане на пострадалия)	34	73	70	62	74	37
Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - на същото ниво	35	110	71	102	50	55
Други отклонения от група 30, непосочени по-горе	39	5	3	3	5	2
Загуба на контрол (пълна или частична) върху машина, превозни или подемно-транспортни средства, ръчни	40	932	886	862	711	706
инструменти, предмети, животни - не точно определени						
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху машина (вкл. нежелано задействане) или върху обработвания/преработвания от машината материал	41	286	288	262	193	203
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху превозни или подемно-транспортни средства (самоходни или несамоходни)	42	270	246	276	242	241
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху ръчни инструменти (с ръчно или механично задвижване) или върху обработвания от инструмента материал	43	138	132	115	88	81
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху предмет (носен, преместван, манипулиран и т.н.)	44	225	215	205	183	168
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху животно	45	7	2	2	1	2
Други отклонения от група 40, непосочени по-горе	49	6	3	2	4	11
Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - не точно определени	50	851	882	848	794	738
Падане на човек - от високо	51	256	267	273	256	170
Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - на същото ниво, на което се намира	52	595	614	567	537	566
Други отклонения от група 50, непосочени по-горе	59	0	1	8	1	2
Движение на тялото без физическо натоварване (обикновено водещо до външно увреждане) - не точно определено	60	509	401	379	241	251
При ходене - настъпване на остър предмет	61	15	12	11	3	2
При коленичене, сядане, облягане	62	2	1	3	1	4
При захващане или увличане от нещо или по инерция	63	125	107	85	43	44
Некоординирани, неуместни, прибързани движения	64	363	276	272	189	195
Други отклонения от група 60, непосочени по-горе	69	4	5	8	5	6
Движение на тялото при физическо натоварване (обикновено водещо до вътрешно увреждане) - не точно определено	70	177	159	149	133	110
При повдигане, носене, изправяне	71	30	24	23	16	12
При бутане, дърпане	72	30	30	28	24	14
При поставяне, навеждане	73	15	13	9	10	4
При извиване, обръщане, завъртане	74	19	12	13	7	4
При неправилно стъпване, изкривяване на крака или глезена, подхлъзване без падане	75	79	78	76	70	72
Други отклонения от група 70, непосочени по-горе	79	4	2		6	4
Изненада, уплаха, насилие, нападение, заплаха, присъствие - не точно определени	80	166	147	194	156	144
Изненада, уплаха	81	6	8	7	8	3
Насилие, нападение, заплаха - от вътрешни за предприятието лица (наети, работодател)	82	13	9	11	19	12
Насилие, нападение, заплаха - от външни за предприятието лица към пострадалите, които изпълняват трудовите си задължения (банков обир, нападение на шофьори и други)	83	73	68	92	70	78
Нападение, бутане - от животно	84	24	21	27	21	26
Присъствие на пострадал или на трето лице, което само по себе си създава опасност за него или за другите	85	50	40	53	37	25
Други отклонения от група 80, непосочени по-горе	89	0	1	4	1	0
Други отклонения, некласифицирани по-горе	99	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Отклонение	2006	2007	2008	2009	2010
83 Насилие, нападение, заплаха - от външни за предприятието лица към пострадалите, които изпълняват трудовите си задължения (банков обир, нападение на шофьори и други)	0	0	0	1	0
35 Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - на същото ниво	19	11	11	2	3
52 Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - на същото	30	38	29	26	17

Брой ТЗ в раздела по Отклонение	2006	2007	2008	2009	2010
ниво, на което се намира					
44 Загуба на контрол (пълна или частична) - върху предмет (носен, премествен, манипулиран и т.н.)	24	20	14	12	23
32 Счупване, разрушаване, водещи до изхвърляне на отломки и парчета (от дърво, стъкло, метал, камък, пластмаса и други)	19	11	20	18	14
11 Проблем вследствие неизправност в електрически уредби и съоръжения - водещ до индиректен допир	2	1	1	4	2
64 Некоординирани, неуместни, прибързани движения	28	24	24	10	10
33 Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - от високо (падане върху пострадалия)	51	60	59	50	56
42 Загуба на контрол (пълна или частична) - върху превозни или подемно-транспортни средства (самоходни или несамоходни)	21	10	14	7	11
75 При неправилно стъпване, изкривяване на крака или глезена, подхлъзване без падане	3	3	3	0	0
41 Загуба на контрол (пълна или частична) - върху машина (вкл. нежелано задействане) или върху обработвания/преработвания от машината материал	7	5	4	8	4
51 Падане на човек - от високо	10	12	9	5	11
72 При бутане, дърпане	2	6	4	2	3
71 При повдигане, носене, изправяне	5	1	6	6	3
43 Загуба на контрол (пълна или частична) - върху ръчни инструменти (с ръчно или механично задвижване) или върху обработвания от инструмента материал	17	11	17	10	5
21 Твърдо състояние - препълване, преобръщане	0	0	0	0	1
31 Счупване или скъсване на материалния фактор - на местата за свързване и присъединяване	7	7	9	10	5
63 При захващане или увличане от нещо или по инерция	2	11	10	2	5
12 Проблем с електричеството - водещ до директен допир	2	4	3	4	3
74 При извиване, обръщане, завъртане	1	0	1	1	1
49 Други отклонения от група 40, непосочени по-горе	2	0	0	0	0
24 Прахообразен материал - образуване на дим, емисия на прах и частици във въздуха	1	0	0	3	1
34 Плъзгане, падане, свличане на материалния фактор - от нивото под пострадалия (повличане на пострадалия)	6	0	6	3	1
62 При коленичене, сядане, облягане	0	0	0	0	1
81 Изненада, уплаха	0	1	0	1	1
85 Присъствие на пострадал или на трето лице, което само по себе си създава опасност за него или за другите	2	1	0	0	0
82 Насилие, нападение, заплаха - от вътрешни за предприятието лица (наети, работодател)	0	2	0	0	0
13 Експлозия	5	11	4	2	0
73 При поставяне, навеждане	1	3	1	1	0
69 Други отклонения от група 60, непосочени по-горе	1	1	1	0	0
22 Течно състояние - протичане, прокапване, изтичане, изплискване, изпръскване	1	0	2	1	0
39 Други отклонения от група 30, непосочени по-горе	0	1	2	0	0
23 Газообразно състояние - изпаряване, образуване на аерозол, образуване на газ	5	5	1	0	0
14 Пожар, пламване	0	2	3	0	0
84 Нападение, бутане - от животно	1	0	0	0	0
79 Други отклонения от група 70, непосочени по-горе	1	1	0	0	0
61 При ходене - настъпване на остър предмет	2	2	0	0	0
89 Други отклонения от група 80, непосочени по-горе	0	1	0	0	0
59 Други отклонения от група 50, непосочени по-горе	0	1	0	0	0
29 Други отклонения от група 20, непосочени по-горе	0	2	0	0	0
45 Загуба на контрол (пълна или частична) - върху животно	1	0	0	0	0

Относно отклонението, довело до възникване на ТЗ, за раздела на първо място е Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - от високо (падане върху пострадалия). На второ място са ТЗ възникнали следствие на Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - на същото ниво, на което се намира.

Злополуките възникнали следствие на Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор са равни на 1,82% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези случили се следствие на Подхлъзване или спъване с падане са 0,92%.

8.2.15 Класификация "Начин на увреждане"

Начинът на увреждането е факторът, който води до увреждане на пострадалия: това е описание на това как пострадалият е бил наранен (физическа или психическа травма) от материалния фактор, причинител на увреждането. Ако има няколко начина на увреждане, трябва да бъде регистриран този, който е причинил най-сериозното увреждане.

Брой ТЗ в страната по Начин на увреждане	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	00	0	0	0	0	0
Контакт с електрически ток, температура, опасни вещества- не точно определени	10	289	305	237	165	168
Индиректен контакт с електрическа дъга, искра, мълния (пасивен)	11	42	42	24	38	32
Директен контакт с електричество, приемане на електрически заряд в тялото	12	33	26	27	21	16
Контакт с открит пламък или с топъл или горящ предмет или среда	13	126	156	108	64	83
Контакт със студен или замръзнал предмет или среда	14	3	1	3	1	1
Контакт с опасни вещества - чрез вдишване през носа или устата	15	19	26	13	8	4
Контакт с опасни вещества - по/през кожата или очите	16	63	51	59	30	31
Контакт с опасни вещества- през храносмилателната система при поглъщане или хранене	17	2	2		1	0
Други начини на увреждане от група 10, непосочени по-горе	19	1	1	3	2	1
Задушаване чрез удавяне, затрупване, обхващане- не точно определени	20	10	24	31	5	7
Удавяне в течност	21	0	1	2	0	1
Задушаване от затрупване под твърдо тяло	22	4	11	7	1	1
Задушаване от обгазяване, обхващане от частици, носени от въздуха	23	6	9	20	2	4
Други начини на увреждане от група 20, непосочени по-горе	29	0	3	2	2	1
Сблъсък при хоризонтално или вертикално движение с неподвижен предмет (пострадалият е в движение) - не точно определен	30	1040	1025	1016	902	816
Сблъсък при вертикално движение (произтичащо от падане)	31	825	833	823	789	686
Сблъсък при хоризонтално движение	32	205	190	190	109	126
Други начини на увреждане от група 30, непосочени по-горе	39	10	2	3	4	4
Удар или сблъсък от/с движещ се предмет- не точно определени	40	921	803	779	624	573
Удар - от летящ предмет	41	112	87	79	59	46
Удар - от падащ предмет	42	358	375	336	247	233
Удар - от люлеещ се предмет	43	47	19	31	23	25
Удар - от въртящ се, движещ се, преместван предмет, вкл. от превозни средства	44	228	168	158	172	127
Сблъсък с предмет, вкл. превозни средства- сблъсък с човек (пострадалият е в движение)	45	168	150	167	118	142
Други начини на увреждане от група 40, непосочени по-горе	49	8	4	8	5	0
Контакт с режещ,пробождащ,груб,грапав материален фактор- не точно определени	50	534	470	483	299	306
Контакт с режещ материален фактор (нож, острие и други)	51	318	286	279	179	161
Контакт с пробождащ материален фактор (гвоздей, заострен инструмент и други)	52	86	69	50	35	42
Контакт с груб или грапав материален фактор	53	127	113	153	82	100
Други начини на увреждане от група 50, непосочени по-горе	59	3	2	1	3	3
Захващане, притискане, смазване, смачкване и т.н. (обектът или машината са в движение) - не точно определени	60	524	488	471	353	367
Захващане, притискане, смазване - във	61	42	22	26	28	27
Захващане, притискане, смазване - под	62	143	131	139	88	117
Захващане, притискане, смазване - между	63	309	313	291	224	204
Откъсване, отрязване на крайник, китка или пръст	64	29	21	14	12	17
Други начини на увреждане от група 60, непосочени по-горе	69	1	1	1	1	2
Физическо или психическо натоварване- не точно определени	70	123	138	116	161	116
Физическо натоварване - върху скелетно-мускулната система	71	119	132	110	154	115
Физическо натоварване - дължащо се на лъчения, шум, светлина или налягане	72	2	4	2	4	0
Нервно-психическо напрежение и стрес	73	2	2	4	1	1
Други начини на увреждане от група 70, непосочени по-горе	79	0	0	0	2	0
Ухапване, ритане и т.н. (от животно или човек)- не точно определени	80	82	84	101	96	104
Ухапване	81	14	14	18	17	18
Ужилване, убождане от насекоми или риби	82	4	3			4
Удар, ритане, удар с глава, удушаване	83	62	66	82	75	81
Други начини на увреждане от група 80, непосочени по-горе	89	2	1	1	4	1

Брой ТЗ в страната по Начин на увреждане	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Други начини на увреждане, некласифицирани по-горе	99	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Начин на увреждане	2006	2007	2008	2009	2010
83 Удар, ритане, удар с глава, удушаване	1	0	0	1	0
62 Захващане, притискане, смазване - под	18	12	8	11	10
31 Сблъсък при вертикално движение (произтичащо от падане)	51	40	37	30	23
42 Удар - от падащ предмет	75	81	95	67	72
51 Контакт с режещ материален фактор (нож, острие и други)	7	6	5	8	5
11 Индиректен контакт с електрическа дъга, искра, мълния (пасивен)	4	1	3	5	5
45 Сблъсък с предмет, вкл. превозни средства - сблъсък с човек (пострадалият е в движение)	4	3	2	7	2
41 Удар - от летящ предмет	19	13	10	10	13
43 Удар - от люлеещ се предмет	5	1	4	6	1
32 Сблъсък при хоризонтално движение	7	5	8	1	1
63 Захващане, притискане, смазване - между	37	38	29	14	21
53 Контакт с груб или грапав материален фактор	3	6	4	7	10
71 Физическо натоварване - върху скелетно-мускулната система	9	6	6	4	7
52 Контакт с пробождащ материален фактор (гвоздей, заострен инструмент и други)	2	7	3	1	3
44 Удар - от въртящ се, движещ се, преместван предмет, вкл. от превозни средства	20	16	18	7	6
64 Откъсване, отрязване на крайник, китка или пръст	2	1	3	0	0
16 Контакт с опасни вещества - по/през кожата или очите	1	0	1	2	1
13 Контакт с открит пламък или с топъл или горящ предмет или среда	1	11	10	2	1
12 Директен контакт с електричество, приемане на електрически заряд в тялото	1	5	3	3	0
72 Физическо натоварване - дължащо се на лъчения, шум, светлина или налягане	0	2	0	2	0
61 Захващане, притискане, смазване - във	6	3	4	1	0
14 Контакт със студен или замръзнал предмет или среда	0	1	1	0	0
39 Други начини на увреждане от група 30, непосочени по-горе	0	0	1	0	0
49 Други начини на увреждане от група 40, непосочени по-горе	1	1	2	0	0
15 Контакт с опасни вещества - чрез вдишване през носа или устата	4	5	1	0	0
22 Задушаване от затрупване под твърдо тяло	1	2	0	0	0
23 Задушаване от обгазяване, обхващане от частици, носени от въздуха	0	1	0	0	0
29 Други начини на увреждане от група 20, непосочени по-горе	0	2	0	0	0

По отношение на начина на увреждане, за раздела на първо място е Удар - от падащ предмет. На второ място е Сблъсък при вертикално движение (произтичащо от падане).

Злополуките предизвикани при Сблъсък при вертикално движение са равни на 1,19% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези предизвикани при Удар - от падащ предмет са 2,57%.

8.2.16 Класификация "Вид на увреждането"

Видът на увреждането описва физическите последици за пострадалия, напр. счупвания (фрактури) на кости, рани и други. Използва се класификацията "Вид на увреждането" в цифров формат и брой на знаците – 3 цифри. При нейното прилагане се спазва принципът: в случай на множествени травми, злополуката се класифицира по най-тежкото увреждане. Позицията "множествени травми" се използва само в случаите, когато уврежданията са с еднаква тежест.

Брой ТЗ в страната по Вид на увреждането	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Видът на увреждането неизвестен или неуточнен	000	0	0	0	0	0
Рани и повърхностни наранявания	010	1312	1129	1110	799	742
Повърхностни наранявания	011	490	410	359	274	305
Рани (открити наранявания)	012	814	718	749	524	436
Други от група 010, непосочени по-горе	019	8	1	2	1	1
Счупвания (фрактури)	020	1294	1248	1205	1042	978
Закрити фрактури	021	1165	1162	1111	982	915
Открити фрактури	022	126	85	91	60	61
Други от група 020, непосочени по-горе	029	3	1	3	0	2
Изкълчвания (луксации), навяхвания (дисторзии) и разтягания	030	287	281	280	298	248
Луксации и сублуксации	031	80	82	83	87	82
Навяхвания и разтягания	032	199	196	197	202	160
Други от група 030, непосочени по-горе	039	8	3	0	9	6
Травматични ампутации (Загуба на части от тялото)	040	115	131	110	67	91
Мозъчно сътресение и вътрешни травми	050	159	176	209	188	179
Мозъчно сътресение и вътречерепни травми	051	120	127	143	122	125
Вътрешни травми	052	38	47	65	66	53
Други от група 050, непосочени по-горе	059	1	2	1	0	1
Изгаряния и измръзвания	060	223	239	185	131	147

Брой ТЗ в страната по Вид на увреждането	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Термични изгаряния, вкл. от нагорещени течности и пари	061	177	206	143	113	122
Химични изгаряния	062	42	33	39	17	23
Измръзвания	063	3	0	3	0	0
Други от група 060, непосочени по-горе	069	1	0	0	1	2
Отравяния и инфекции	070	24	33	35	7	6
Остри отравяния	071	21	32	32	4	5
Остри инфекции	072	2	1	1	3	1
Други от група 070, непосочени по-горе	079	1	0	2	0	0
Удавяне и задушаване (асфиксия)	080	11	17	14	11	9
Задушаване	081	10	16	14	11	8
Удавяне и давене, недовело до смърт	082	0	1	0	0	1
Други от група 080, непосочени по-горе	089	1	0	0	0	0
Последици от въздействие на шум, вибрации и налягане	090	1	4	4	5	0
Остра загуба на слуха	091	1	2	1	2	0
Последици от въздействие на налягане	092	0	2	2	3	0
Други от група 090, непосочени по-горе	099	0	0	1	0	0
Последици от въздействие на екстремални температури, светлина и лъчения	100	7	5	7	4	3
Топлинен и слънчев удар	101	1	1	0	2	0
Последици от въздействие на лъчения (нетоплинни)	102	6	1	4	2	3
Последици от въздействие на ниски температури	103	0	0	0	0	0
Други от група 100, непосочени по-горе	109	0	3	3	0	0
Шок	110	10	12	8	7	5
Шок в следствие нападение и заплахи (психотравми)	111	1	1	3	1	0
Травматичен шок	112	9	11	4	6	5
Други от група 110, непосочени по-горе	119	0	0	1	0	0
Множествени травми	120	80	62	67	46	49
Други уточнени увреждания, некласифицирани в групи от 010 до 120	999	0	0	0	0	0

Брой ТЗ в раздела по Вид на увреждането	2006	2007	2008	2009	2010
011 Повърхностни наранявания	64	36	47	25	31
021 Закрити фрактури	79	79	77	67	62
051 Мозъчно сътресение и вътречерепни травми	12	4	8	5	4
012 Рани (открити наранявания)	74	83	75	49	57
061 Термични изгаряния, вкл. от нагорещени течности и пари	4	17	11	9	5
032 Навяхвания и разтягания	15	8	9	11	10
040 Травматични ампутации (Загуба на части от тялото)	5	8	8	0	3
052 Вътрешни травми	3	2	1	2	1
022 Открити фрактури	8	11	7	6	2
031 Луксации и сублуксации	4	7	6	4	4
120 Множествени травми	4	4	4	4	2
069 Други от група 060, непосочени по-горе	0	0	0	1	0
091 Остра загуба на слуха	0	1	0	2	0
072 Остри инфекции	0	0	0	2	0
019 Други от група 010, непосочени по-горе	0	0	1	1	0
062 Химични изгаряния	0	0	0	1	0
063 Измръзвания	0	0	1	0	0
071 Остри отравяния	4	4	1	0	0
102 Последици от въздействие на лъчения (нетоплинни)	1	0	2	0	0
081 Задушаване	1	5	0	0	0
101 Топлинен и слънчев удар	1	0	0	0	0

Относно вида на увреждането следствие на ТЗ, за раздела на първо място са Закрити фрактури, следвани от Рани (открити наранявания).

Злополуките довели до Закрити фрактури са равни на 2,40% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато тези довели до Рани (открити наранявания) са 2,23%.

8.2.17 Класификация "Материален фактор"

Трите двойки променливи, характеризиращи етапите на събитието "трудова злополука" са:

- Специфично физическо действие и материален фактор, свързан със специфичното физическо действие: описват какво конкретно е правил пострадалият в момента на

настъпване на злополуката. Това действие е конкретно и точно определено и е различно от вида работа, който дава по-общо описание на вида работа или задача, която пострадалият извършва по принцип. Материалният фактор, свързан със специфичното физическо действие описва основният материален фактор, свързан със специфичното физическо действие на пострадалия точно непосредствено преди злополуката (средството, предмета или инструмента, използван от пострадалия в момента на злополуката). Материалният фактор може да участва или да не участва в злополуката. При определяне на материалния фактор, свързан със специфичното действие се следи за материалния фактор, който е най-тясно свързан със злополуката или увреждането.

- Отклонение от нормалните действия и материален фактор, свързан с отклонението: описват необичайното събитие, водещо до злополуката. Отклонението не е събитие, което описва основната причина за злополуката, нито пък се отнася до отговорността за настъпване на злополуката. Отклонението описва само необичайното събитие или последното звено от поредица необичайни събития (отклонението от обичайните правила за действие и поведение) при настъпване на злополуката.
- Начин на увреждане и материален фактор, причинил увреждането: описват как пострадалият осъществява контакт с материалния фактор, причинител на увреждането. Описва точно какъв е начинът на увреждане. Материалният фактор, причинил увреждането, е предмета, средството или инструмента, с който пострадалият е получил увреждането или с психологическия начин на увреждане.

Брой ТЗ в страната по Материален фактор	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000	13	14	13	6	24
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	602	546	537	514	556
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200	303	322	357	333	259
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300	38	53	51	34	27
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400	67	49	48	51	31
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500	94	89	64	77	67
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600	283	222	223	160	142
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700	102	109	102	59	53
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800	20	27	15	20	16
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900	47	44	51	24	34
Машини и оборудване, неподвижни	1000	548	494	449	306	316
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100	276	259	250	201	160
Сухопътни превозни средства	1200	384	357	332	340	292
Други превозни средства	1300	84	66	76	45	67
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400	463	449	414	280	224
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500	49	59	58	21	30
Предпазни средства и защитни приспособления	1600	6	6	11	9	4
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700	82	88	71	55	87
Живи организми и хора	1800	46	67	93	64	60
Насипни отпадъци	1900	11	13	17	5	5
Физични явления и природни сили	2000	7	4	2	1	3
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900	0	0	0	0	0

Брой на ТЗ в раздела по Материален фактор	2006	2007	2008	2009	2010

Брой на ТЗ в раздела по Материален фактор	2006	2007	2008	2009	2010
1806 Хора	0	3	1	1	1
1412 Товари - обработени ръчно	7	9	6	2	2
0102 Повърхности или места за преминаване на нивото на земята - земя и подове (вътрешни или външни, селскостопанска земя, спортни терени, хлъзгави подове или повърхности с препятствия, дъски с гвоздеи)	36	28	26	28	19
1109 Разнообразен амбалаж, с малки и средни размери, подвижен (кошове (сандъци), разнообразни кутии, бутилки, щайги, пожарогасители и други)	2	1	0	1	0
1405 Частици, прах, трески, парчета и други отломки	35	24	31	35	39
0502 Системи за пренос и съхранение на енергия (механични, пневматични, хидравлични, електрически, вкл. батерии и акумулатори)	4	7	9	4	10
1202 Лекотоварни превозни средства - товарни или пътнически	2	2	3	0	1
1508 Вещества, материали - без специфичен риск (вода, инертни материали...)	18	21	25	22	21
0605 Ръчни инструменти, задвижвани ръчно - за пробиване, завиване, завинтване	0	0	3	2	2
1401 Строителни материали - големи и малки: сглобяеми елементи, кофраж, греди, тухли, керемиди и други	10	9	11	9	4
0901 Несамоходни или самоходни машини - за добив на суровини или обработка на земна маса - мини, кариери, строителни обекти	6	9	7	8	8
0201 Части на сгради, над нивото на земята - неподвижни (покриви, тераси, врати и прозорци, стълби, платформи)	2	3	1	1	0
1599 Други от група 15, непосочени по-горе	0	0	0	0	2
1901 Насипни отпадъци - от суровини, продукти, материали, предмети	3	0	2	1	0
1201 Тежкотоварни превозни средства - товарни автомобили, автобуси	8	2	1	1	0
0202 Конструкции, повърхности, над нивото на земята - неподвижни (вкл. пасарелки, неподвижни стълби, пилони)	7	2	7	2	3
1301 Релсови превозни средства, вкл. висящ еднорелсов път: товарни	35	34	36	12	14
1499 Други от група 14, непосочени по-горе	1	4	2	0	2
1107 Подвижни съоръжения за складиране и съхранение	0	2	1	0	0
1801 Дървета, растения, земеделски култури	1	0	0	0	0
0001 Няма материален фактор	2	2	1	1	1
0602 Ръчни инструменти, задвижвани ръчно - за рязане, отделяне (вкл. ножици, градинарски ножици и подобни инструменти)	4	1	4	2	4
0302 Сутерени, галерии	5	3	3	4	6
1411 Товари - пренасяни чрез окачване на подемни устройства, кранове	1	1	0	1	0
1402 Детайли на машини, детайли на превозни средства: шасита, картери, лостове, колела и други	18	12	19	9	12
1105 Подемни механизми, привързващи, захващащи и други приспособления за обработка на товари (вкл. сапани, куки, въжета и други)	8	4	0	4	6
1404 Скрепителни елементи: гайки, болтове, винтове, гвоздеи и други	3	3	3	4	4
0705 Механични ръчни инструменти - за пробиване, завиване, завинтване	1	4	2	0	1
0612 Ръчни инструменти, задвижвани ръчно - за закрепване, хващане	7	7	4	1	1
0501 Двигатели, генератори (термични, електрически, генератори на лъчения), вкл. компресори, помпи	3	0	2	2	3
1102 Елеватори, подемници - асансьори, кофъчни елеватори, крикове и други	1	1	0	1	1
1403 Механично обработени детайли или изделия (чрез рязане), машинни инструменти (вкл. парчета и стружки от тези материални фактори)	5	8	9	2	3
1410 Товари - пренасяни чрез механични подемници или конвейери	1	0	0	0	1
0606 Ръчни инструменти, задвижвани ръчно - за заковаване, занитване, захващане със скоби	4	3	3	3	2
0203 Конструкции, повърхности, над нивото на земята - подвижни (вкл. строително скеле, подвижни стълби, подемни платформи)	1	2	0	1	2
1103 Кранове (неподвижни или подвижни), кранове монтирани върху превозни средства, мостови кранове, подемни устройства с окачен товар	0	1	0	2	1
0402 Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи - подвижни	2	0	2	2	1
1101 Транспортьори, конвейери, неподвижни с непрекъснато действие - транспортни ленти, ескалатори, въжени линии и други	5	5	4	1	1
1104 Приспособления за обработка на товари, кари (със или без двигател) - ръчни колички, кари-нископовдигачи с вилица за палети и	0	2	0	0	1

Брой на ТЗ в раздела по Материален фактор	2006	2007	2008	2009	2010
други					
0709 Механични ръчни инструменти - за добив на суровини и обработка на почвата (вкл. инструменти за селското стопанство, бетонокъртачи)	1	4	4	0	1
2002 Елементи на природата и атмосферата (вкл. водни пространства, кал, дъжд, градушка, сняг, поледица, вятър и други)	2	0	2	1	1
0301 Изкопи, траншеи, кладенци, канавки, наклонени шахти, канали в гаражи	1	2	1	1	0
0399 Други от група 03, непосочени по-горе	1	0	2	1	0
2001 Физични явления - шум, естествена радиация, светлина, светлинни дъги, въздушна компресия, декомпресия и налягане	1	2	0	2	0
0401 Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи - неподвижни - за газ, въздух, течности, твърди материали - вкл. бункери	3	3	0	2	0
0808 Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия - за заваряване, залепване	0	0	0	1	0
1016 Машини за пакетиране, машини за опаковане (пълнене, етикетиране, затваряне и други)	0	0	0	1	0
1011 Обработващи машини - за рязане	0	0	1	1	0
1504 Вещества - експлозивни, химически активни (твърди, течни или газообразни)	0	3	3	2	0
1002 Машини за подготовка на материали, раздробяване, пулверизиране, филтриране, разделяне, разбъркване, смесване	2	4	1	1	0
1010 Обработващи машини - за заглаждане или стъргане, фрезоване, повърхностно обработване, шлифоване, полиране, струговане, пробиване	1	1	0	2	0
1603 Аварийни устройства и съоръжения	0	0	0	1	0
0299 Други от група 02, непосочени по-горе	2	0	3	1	0
0609 Ръчни инструменти, задвижвани ръчно - за добив на суровини и обработка на почвата (вкл. инструменти за селското стопанство)	4	1	2	1	0
1015 Машини за съединяване (заваряване, залепване, заковаване, завинтване, занитване, оплитане на кабели и телени мрежи, подшиване, захващане със скоби)	2	0	0	1	0
1001 Неподвижни машини за добив на суровини или обработка на почвата	0	1	2	1	0
1503 Вещества - силно запалими (твърди, течни или газообразни)	0	9	0	0	0
0599 Други от група 05, непосочени по-горе	0	0	2	0	0
0699 Други от група 06, непосочени по-горе	3	3	1	0	0
0812 Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия - за закрепване, хващане	0	0	1	0	0
1502 Вещества - вредни, токсични (твърди, течни или газообразни)	4	3	1	0	0
2003 Природни бедствия (вкл. наводнения, вулканични изригвания, земетресения, силни приливни вълни, пожари и други)	0	0	1	0	0
1303 Плавателни съдове: товарни	0	0	1	0	0
2000 Физични явления и природни сили - не точно определени	0	0	1	0	0
1005 Машини за обработка на материали - чрез охлаждане (хладилни инсталации, хладилници)	0	0	1	0	0
1803 Диви животни, насекоми, змии	1	0	0	0	0
1108 Спомагателни устройства за складиране, стелажи, стелажи за палети, палети	0	1	0	0	0
2099 Други от група 20, непосочени по-горе	0	1	0	0	0
1399 Други от група 13, непосочени по-горе	0	1	0	0	0
1008 Формовъчни машини - чрез каландриране, валцуване, преси с цилиндри (вкл. преси за хартия)	0	1	0	0	0
0717 Пневматични пистолети (без уточнение на инструмента)	0	1	0	0	0
1708 Домакински уреди, предмети, спално бельо (при професионалната им употреба)	0	1	0	0	0
1505 Газове, пари без специфични въздействия (биологически инертни, задушливи)	0	4	0	0	0
0610 Ръчни инструменти, задвижвани ръчно - за парафиниране, смазване, измиване, почистване	0	1	0	0	0
0704 Механични ръчни инструменти - за стъргане, полиране, шлайфане (вкл. дискови резачки)	0	1	0	0	0
0101 Елементи на сгради и конструкции - врати, прозорци, стени, преградни стени и други прегради по предназначение	0	1	0	0	0
0205 Конструкции, повърхности, над нивото на водната повърхност - плаващи (вкл. сондажни платформи, скеле върху шлеп)	0	1	0	0	0
1099 Други от група 10, непосочени по-горе	1	0	0	0	0
1999 Други от група 19, непосочени по-горе	1	0	0	0	0

Брой на ТЗ в раздела по Материален фактор	2006	2007	2008	2009	2010
0601 Ръчни инструменти, задвижвани ръчно - за рязане с трион	1	0	0	0	0

По отношение на материалния фактор, свързан с ТЗ, за раздела на първо място са Частици, прах, трески, парчета и други отломки. На второ място са 0102 Повърхности или места за преминаване на нивото на земята - земя и подове (вътрешни или външни, селскостопанска земя, спортни терени, хлъзгави подове или повърхности с препятствия, дъски с гвоздеи).

Злополуките свързани с материален фактор Повърхности или места за преминаване на нивото на земята са равни на 0,90% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато свързани с материален фактор Частици, прах, трески, парчета и други отломки са 0,90%.

8.2.18 Класификация "Вид злополука (по КСО)"

Информацията се класифицира по следните показатели:

- по чл. 55, ал. 1 от КСО: Трудова злополука е всяко внезапно увреждане на здравето станало през време и във връзка или по повод на извършваната работа, както и при всяка работа, извършена в интерес на предприятието, когато е причинило временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт.
- по чл. 55, ал. 2 от КСО: Трудова е и злополуката, станала с осигурен по чл. 4, ал. 1 и 2 по време на обичайния път при отиване или при връщане от работното място до: основното място на живеене или до друго допълнително място на живеене с постоянен характер; мястото, където осигуреният обикновено се храни през работния ден; мястото за получаване на възнаграждение;
- не се приема за трудова;
- няма данни.

Брой ТЗ в страната по Вид злополука (по КСО)	2006	2007	2008	2009	2010
По чл. 55, ал. 1 от КСО	3523	3337	3234	2605	2457
По чл. 55, ал. 2 от КСО	573	474	609	520	629

Брой ТЗ в раздела по Вид злополука (по КСО)	2006	2007	2008	2009	2010
По чл. 55, ал. 1 от КСО	279	269	258	189	181
Общо	300	279	264	199	191

Злополуките по чл. 55, ал. 1 от КСО са преобладаващи както за страната, така и за дейността. Останалите ТЗ са значително по-малко на брой.

Злополуките по чл. 55, ал. 1 от КСО са равни на 7,76% от всички ТЗ по чл. 55, ал. 1 от КСО в страната общо за периода, като общият брой злополуки е 6,86% от общите злополуки в страната.

8.2.19 Класификация "Последици от трудовата злополука"

Последиците от злополуката описват резултата от злополуката, изразени чрез временната неработоспособност (загубените дни от трудови злополуки), трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност), и смърт.

Загубените дни от трудови злополуки представляват броя календарни дни, когато пострадалият е неработоспособен поради трудова злополука. При наличие на трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) в резултат на трудовата злополука се използват специфични кодове. В този случай дните, загубени преди признаването на трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) или смърт, не се вземат под внимание.

Брой ТЗ в страната по Последици от трудовата злополука	Код	2006	2007	2008	2009	2010
Няма данни	0	1	1	1	2	0
Временна неработоспособност общо, в т.ч.	10	3231	3117	2993	2429	2309
до 3 дни	11	67	63	45	33	34
4-6 дни	12	149	123	98	55	48
7-13 дни	13	553	452	311	270	235
14-20 дни	14	328	253	239	154	186
21-30 дни	15	373	373	330	251	276
31-90 дни	16	1142	1181	1062	868	801
91-182 дни	17	509	488	606	538	483
183 - до 1 година	18	192	167	287	259	243
над 1 година	19	8	17	15	1	3

Брой ТЗ в раздела по Последици от трудовата злополука	2006	2007	2008	2009	2010
до 3 дни	3	2	1	4	1
4-6 дни	11	8	5	10	7
7-13 дни	54	35	25	33	25
14-20 дни	36	23	31	12	25

Брой ТЗ в раздела по Последици от трудовата злополука	2006	2007	2008	2009	2010
21-30 дни	21	31	35	25	19
31-90 дни	90	95	90	65	67
91-182 дни	40	47	41	22	25
183 - до 1 год.	13	9	17	10	6
над 1 год.	1	1	1	0	0
под 50%	1	1	0	1	0
50-70% - от 50,00 до 70,99% вкл.	2	3	5	1	1
71-90% - от 71 до 90,00% вкл.	1	0	0	0	0
Смърт - общо	6	14	7	6	5

Основни последици от ТЗ за раздела са временна неработоспособност от 31 до 90 дни, следвани от временна неработоспособност от 91 до 182 дни.

Злополуките, предизвикали временна неработоспособност от 31 до 90 дни представляват 2,69% от всички ТЗ в страната общо за периода, докато ТЗ предизвикали временна неработоспособност от 91 до 182 дни са 1,15%.

8.2.20 Основни изводи

Динамиката на показателя Кч на трудови злополуки през разглежданите 5 години е със стабилна тенденция на намаляване, въпреки динамичното развитие на сектора. Ако се сравни Кч (през 5-те години) за тази икономическа дейност с Кч за страната, ще се установи, че той консистентно надвишава средния за страната. Това важи и за Кч по чл. 55 ал 1 от КСО.

Динамиката на показател Кт на трудовите злополуки през разглежданите 5 години е с нестабилна тенденция на намаляване. Тази тенденция напълно важи и за Кт на трудовите злополуки по чл. 55 ал 1 от КСО. Ако се сравни Кт (през 5-те години) на сектора с Кт за страната, ще се установи, че той консистентно надвишава средния за страната. Този резултат важи и за Кт на трудовите злополуки по чл. 55. Ал. 1 от КСО.

Трудовите злополуки отбелязват трайна тенденция за намаляване. Това е белег за дейност, при която е създадена добра организация по ЗБУТ и се прилагат известните системи по здраве и безопасност в тази област. Въпреки това, броят на ТЗ е значителен процент от общите в страната.

Несъмнено състоянието на трудовия травматизъм в тази икономическа дейност заслужава много по-голямо внимание и по-задълбочен анализ с цел изработване и прилагане на по-ефективна отраслова политика на превенция.

9 Технически правила, ръководства и други програми и дейности за насърчаване на БЗР

9.1 Системи за управление на БЗР

На база информация, получена от интернет страницата на Сдружение "Клуб 9000"[101] и от данните на декларация по чл. 15 от ЗБУТ, се установиха предприятията с разработени и внедрени системи за управление на безопасността и здравето при работа (СУБЗР).

СПИСЪК на предприятията от ИД "Добив на въглища, на метални руди и на неметални материали и суровини", които са декларирали в декларацията по чл. 15 от ЗЗБУТ, че имат международно призната система за управление на безопасността и здравето при работа (т. 17.1)

№	Предприятие	Адрес
1	Мини Марица - изток ЕАД, гр. Раднево	ПК 6260, област Стара Загора, община Раднево, гр.(с.) Раднево, жк - ул. Георги Димитров №13 бл. - вх. - ет. - ап. -
2	Мини Марица - изток ЕАД	ПК 6260, област Стара Загора, община Раднево, гр.(с.) Раднево, жк - ул. Георги Димитров №13 бл. - вх. - ет. - ап. -
3	Асарел-Медет АД	ПК 4500, област Пазарджик, община

[101] http://www.club9000.org

№	Предприятие	Адрес
		Панагюрище, гр.(с.) Панагюрище, ул. Асарел-Медет АД
4	ЛЪКИ ИНВЕСТ АД	ПК 4241, област Пловдив, община Лъки, гр.(с.) Лъки, ул. Освобождение
5	Андела АД	ПК 8000, област Бургас, община Бургас, гр.(с.) Бургас, ул. Чаталджа
6	АНДЕЗИТ ООД	ПК 8000, област Бургас, община Бургас, гр.(с.) Бургас, жк ПОБЕДА ул. ЧАТАЛДЖА №3
7	ПРОВАДСОЛ ЕАД	ПК 9200, област Варна, община Провадия, гр.(с.) Провадия, жк Южна промишлена зона
8	ГИПС АД	ПК 3771, област Видин, община Видин, гр.(с.) Кошава, ул. Кошава юг
9	НЕК ГРУП ЕООД	ПК 6800, област Кърджали, община Момчилград, гр.(с.) Момчилград, ул. СОФРОНИЙ ВРАЧАНСКИ
10	Заводски строежи АД	ПК 2303, област Перник, община Перник, гр.(с.) Перник, жк Мошино
11	Холсим кариерни материали Пловдив АД	ПК 4000, област Пловдив, община Пловдив, гр.(с.) Пловдив, ул. Братя Бъкстон №134 ет. 3
12	СЕАЛ-68 ЕООД	ПК 7332, област Разград, община Кубрат, гр.(с.) Севар, ул. Н.Й.ВАПЦАРОВ 2
13	ДИСПИАН-СТОЙ ООД	ПК 4700, област Смолян, община Смолян, гр.(с.) Смолян, ул. България
14	СТРОЙКОМБИНАТ М АД	ПК 6000, област Стара Загора, община Стара Загора, гр.(с.) Стара Загора, жк кв."Индустриален ул. Индустриална
15	Инмат ООД	ПК 6260, област Стара Загора, община Раднево, гр.(с.) Раднево, ул. ул."Тачо Даскалов бл. 7

След проучване в "Клуб 9000" идентифицирани и допълнени следните компании.

СПИСЪК на предприятията, сертифицирано по стандарт OHSAS 18001:2007

№	Предприятие	Адрес
1	Инмат ООД	ПК 6260, област Стара Загора, община Раднево, гр.(с.) Раднево, ул. ул."Тачо Даскалов бл. 7
2	Мелроу Рисорсиз ООД	Варна, ул. "Марко Балабанов" №32

Управлението и организацията на БЗР може да бъде най-ефективно, ако се основава на система. Без системност трудно могат да бъдат изпълнени многобройните изисквания по ЗБУТ, въведени със законовите и подзаконовите нормативен актове. Чрез въвеждане на система се създава възможност за вграждане на елементи, свързани и с безопасността и здравето във всяка дейност и направление в бизнеса. Създадени са стандарти и методики за въвеждане на такива системи. Най-важните и прилаганите от тях , които са и международно признати са BS, OHSAS 18001:2007 – система за управление на БЗР и методически указания на МОТ за въвеждане на система за управление на безопасността и здравето при работа (СУБЗР), МОТ (ILO- OSH 2001). Тези системи все още нямат задължителен характер, но да известна степен са атестат за отговорността на фирмените ръководства по създаване на ЗБУТ. Големите световни фирми търсят свои партньори, подизпълнители и контрагенти измежду предприятия, които вече са въвели подобни системи. В тези системи е заложено убеждението, че доброто управление на труда основано на самонаблюдение, самооценка и подходящи мерки за подобряване, спомага във висока степен за намаляване на риска на работното място.

От декларациите, подадени от предприятията в сектора излиза, че 14 предприятия са въвели международно призната система за управление на БЗР.

Извършеното проучване на проекта показа, че тези данни са неверни. В преобладаващата част от посочените предприятия в икономическата дейност и по-специално сектор добив на неметални материали и суровини, които бяха проверени, не се установи въвеждането на международна призната система. Това показва, че към посочените данни в декларациите следва да се отнасяме критично. От декларациите на фирмите в дейността, се установява, че :

В сектор добив на метали

- В 94% от предприятията, които обхващат 99% от работещите е определено длъжностно лице по БЗР в съответствие чл. 24 от ЗЗБУТ;
- В 94% от предприятията обхващащи 98% от работещите има обслужване от СТМ;
- В 39% от предприятията обхващащи 36% от работещите са изградени КУТ;
- В 34% от предприятията обхващащи 34,5% е изграден ГУТ;
- В 22% от предприятията обхващащи 9% от работещите са изградени КУТ/ГУТ.

Установено е, че в 5% от предприятията не са изградени такива органи, това са най-малките предприятия от сектора.

В сектор добив на неметални суровини и материали:

- 70% от предприятията обхващащи 77% от работещите е определено длъжностно лице по БЗР;
- В 81% от предприятията обхващащи 94% от работещите има обслужване от СТМ;
- В 13% от предприятията обхващащи 44% от работещите са изградени КУТ;
- В 49% от предприятията обхващащи 41% от работещите е изграден ГУТ;
- В 2% от предприятията обхващащи 3% от работещите са изградени КУТ/ГУТ.

Установено е, че в 36% от предприятията не са изградени такива органи, като това са най-малките предприятия от сектора.

В сектор въгледобив

- 80% от предприятията обхващащи 89% от работещите е определено длъжностно лице по БЗР;
- В 100% от предприятията;
- В 55% от предприятията обхващащи 99% от работещите са изградени КУТ;
- В 35% от предприятията обхващащи 0,4% от работещите е изграден ГУТ;
- В 10% от предприятията обхващащи 0,6% от работещите са изградени КУТ/ГУТ.

Прави впечатление, че в добив на неметални материали и суровини са въведени по-малко елементи от системата по БЗР. Следва да се има предвид, че това фактически са и неизпълнения на законови изискване. В останалите две икономически дейности състоянието е значително по-добро. Там неизпълнение на определени изисквания има само в малки фирми.

Все пак, това са само елементи на една система по ЗБУТ. В нея следва да се включат и разработят редица вътрешни актове, инструкции, планове, режими и процедури.

От направеното проучване за целите на настоящия проект се изведени определени резултати относно наличието на система и евентуалните предимства на същите.

Резултатите от анкетата сочат следното:

Повече от 4/5, представляващи 81,8% от ръководителите в тази икономическа дейност посочват, че при тях се прилага система за управление на БЗР, докато 18,2% отговарят отрицателно на този въпрос. На следващ конкретен въпрос, отнасящ се до това каква по-точно система за управление на БЗР се прилага в предприятието им, 54,5% са посочили, че при тях се прилага международно сертифицирана – МОТ/OHSAS, 27,3% посочват друга извън описаната във въпроса, която не могат да назоват, а 18,2% не са отговорили на този въпрос.

Близо 3/4 от ръководителите – 72,7% от всички анкетирани мениджъри, посочват, че според тях, въведената при тях система за управление на БЗР допринася за намаляване на травматизма, а 4/5 (81,8%) от тях посочват, че въвеждането подобрява условията на труд и съответствието със законовите изисквания.

От анкетата, също както и от декларациите по чл. 15 ЗЗБУТ, проличава неразбиране от анкетираните по отношение какво представлява системата по БЗР. Болшинството посочва, че има такава, но реално те имат отделни нейни елементи.

Определено OHSAS 18001 като международна призната система е въведена в :

- Асарел-Медет АД, гр. Панагюрище от 2007 г.;
- Мини-Марица Изток ЕАД, гр. Раднево от 2007 г.

Възможно е в други предприятия да е въведена, но за това нямаме потвърждаваща информация.

Като добра практика със значителен положителен ефект може да се посочи тази в Асарел-Медет АД и Челопеч Майнинг ЕАД. Специално в Асарел-Медет АД, предприятието нееднократно е награждавано от ИА ГИТ и МТСП за добри постижения в областта на ЗБУТ.

Накратко опита му може да се ползва в следните направления:

- Превенция, ефективни мерки;
- Оценка на риска;
- Инвестиционна програма, в т.ч по ЗБУТ;
- Системни обучение по ЗБУТ;
- Активно социално партньорство и открит диалог;
- Готовност за извънредни действия;
- Грижа за здравето;
- Стриктен контрол;
- Системен одит.

Декларирането на неверни данни не е направено умишлено. Тези, които са декларирали не са знаели какво представлява тази СУ, как се въвежда и как се сертифицира. Това налага да се

извърши информационно-разяснителна работа в сектора, основно от работодателите, синдикалните организации, с участието на ИА ГИТ.

Трябва все пак да се отчете, че има отделни елементи и частични позиции от подобни СУ, които са реализирани, по пътя на изпълнение на законовите изисквания.

9.2 Кодекси за добра практика, Ръководства, Помагала, Технически правила и др. Материали, прилагани в изпълнение на регулация или на доброволна основа.

9.2.1 Кодекси, ръководства и помагала и други материали

За събиране и обработване на информация по този раздел от ПБЗР са използвани методите на кабинетното проучване и анкетното допитване сред работодатели и експерти от държавната администрация, работодателските и синдикалните организации. Проучването показа, че през последните пет години са издадени:

- Две ръководства по безопасност и здраве при работа: при работа на височина и при рискове, свързани с експозиция на вибрации;
- "Безопасност и здраве при работа в предприятието. Добра практика. Нормативна уредба", "Синдипревантива" ООД, 2006 г.;
- Структура и организация на работната заплата, ИК "Труд и право", 2007 г.;
- Трудов договор, ИК "Труд и право", 2008 г.;
- Сборник с наредби за устройство, безопасна експлоатация и технически надзор на съоръжения с повишена опасност, ИК "Труд и право", 2008 г.;
- "Оценка на професионалния риск", ИК "Шанс"АД, 2008 г.;
- "Наръчник по безопасност и здраве при работа в предприятието", ИК "Труд и право", 2009 г.;
- Наръчник по заплащане на труда, ИК "Труд и право", 2009 г.;
- Инструкции за безопасност и здраве при работа в предприятието, ИК "Труд и право", 2011 г.;
- Процедури, вътрешни актове и приложни документи по уредбата на трудовите отношения в предприятието, ИК "Труд и право", 2011 г.;
- "Оценка на професионалния риск", ИК "Шанс"АД, 2011 г.;
- Работно време, почивки и отпуски, ИК "Труд и право", 2012 г.;
- Договорът в индивидуалните трудови отношения, ИК "Труд и право", 2012 г.;

Кодекси за добра практика

Съгласно проучването извършено по НП по БЗР, няма разработени кодекси за добра практика приложими за всички предприятия и места, където се осъществява трудова дейност или се провежда обучение, независимо от икономическата дейност.

След проведено проучване за налични добри практики по настоящия проект беше открита следната публикация:

- "Компендиум на добри практики по Корпоративна социална отговорност за работа с маргинализираните групи[102] на пазара на труда в Югоизточна Европа (EU-CSR-SEE)"

Публикацията е подкрепена от програмата на Европейската общност за заетост и социална солидарност - PROGRESS (2007-2013 г.), управляване от Генерална дирекция "Заетост, социални въпроси и равни възможности" на ЕК. Тя (програмата) е създадена да подкрепя финансово изпълнението на целите на ЕС в областта на заетостта и социалните въпроси и да допринесе за постигане целите на Лисабонската стратегия в същите тези области.

Публикацията може да се намери на интернет страницата на Балканският институт по труда и социалната политика (БИТСП) http://www.bilsp.org/ , който я изготвя в партньорство с AUR – National Association of Human Recourses Specialist (A.N.S.R.U.), Румъния.

В нея са разгледани казуси на държави като Швеция, Дания, Франция, Ирландия, Великобритания, Румъния и България в областта на най-добри практики по КСО, включващи и безопасните условия на труд. За България са посочени три предприятия и едно сдружение. Това са "Асарел – Медет" АД, СИА ЕАД, "Ситибанк Н.А." – клон София, и Сдружение "Интегра-БДС".

В потвърждение на горната публикация, можем да разгледаме по-подробно дейностите по ЗБУТ, изпълнявани в Асарел-Медет АД:

- Разработена е "Целенасочена програма за ЗБУТ", за чието реализиране се инвестират близо 1 млн. евро годишно;
- доставено е ново оборудване и модерни медицински уреди за спешни и спасителни дейности;
- предоставянето на здравни услуги на служителите е 24 часа в денонощието и се осигурява от собствена на предприятието служба по трудова медицина (СТМ);
- извършват се предварителни и профилактични медицински прегледи на всички работници и служители, в зависимост от конкретните условия на работа и индивидуалния им здравен статус;
- провеждат се периодични обучения по БЗР и проверки на нивото на знания на управленския състав на компанията;
- проведено е обучение от Националния център за опазване на общественото здраве, на заболеваемостта и здравния риск за служителите на "Асарал – Медет" АД и жителите на общината.

Всичко описано дотук има характер на кодекс за добра практика, особено по отношение качеството на работа.

Друга добра практика е "Организация на работата по БЗР", Г. Стоименова, 2010 г.

Според нея, системата за управление на безопасността и здравето при работа в каквато и да е организация съдържа пет главни сектора: Политика, Организация, Планиране и внедряване, Оценка и Действия за подобряване.

[102] Лица с увреждания, възрастни, малцинства

- Фирмена политика по осигуряване БЗР, която следва да включва:
  - Разработени вътрешни нормативни актове по безопасност и здраве;
  - Подходяща организация;
  - Участие на работещите в системата за управление на БЗР;
  - Стратегия на обучение и квалификация;
  - Организация и отчет на мерките по БЗР;
  - Подобряване на ефективността на СУБЗР;
  - Превантивни и контролни мерки във фирмата.
- Създаване на организация за дейността по БЗР:
  - документ, определящ вътрешния трудов ред в предприятието, или т.нар. "фирмен кодекс на труда";
  - отговорност и отчетност, компетентност и обучение, документация и комуникация, като елементи на организацията по БЗР.

Фирменият кодекс на труда акцентира върху прилагане принципите за управление на дейността, заложени в нормативните актове, създаване на ефективна организация за идентифициране, отстраняване и контрол на свързаните с работата опасности и професионални рискове, както и за укрепване на здравето при работа, както и осигуряване на навременно и ефективно обучение и инструктаж на работещите.

- Планиране и осъществяване на дейността като основен елемент при управлението на фирмите, които да осигуряват:
  - интегриране на всички елементи и видове работи и действия, осигуряващи безопасност и здраве, в общото управление на организацията за последователно реализиране на отделните планови задачи и навременно и цялостно осигуряване с необходимите ресурси;
  - минималните изисквания за БЗР в съответствие с изискванията на нормативната уредба и целите на фирмената политика;
  - непрекъснато устойчиво подобряване на дейността по осигуряване на БЗР.
- Наблюдение, измерване, контрол, оценка на резултатите

Те следва да бъдат използвани като средство за определяне степента на осъществяване на политиката по БЗР.

- Превантивни и коригиращи дейности за постоянно подобряване.

Все в тази насока, като допълнителни помощни материали могат да се използват и изданията на Световната здравна организация: СЗО – авторски колектив "Насоки за управление на качеството в мултидисциплинарни служби по трудова дисциплина" – Европейски център по околна среда и здраве 2001.

За подпомагане изисквания по ЗБУТ са издавани наръчници, книги и методически помагала.

Методически помагала

- Помагало "Обезпрашаване на рудници" ИА ГИТ – 2001 г.

- Помагало "Инспектиране спазване осигуряването на ЗБУТ при механизиран добив на полезни изкопаеми в мините и кариерните експлоатирани по открит начин" ИА ГИТ 2004 г.
- Помагало за инспектиране безопасността на работното оборудване и аварийна готовност в мините, ИА ГИТ 2002 г.
- Помагало за инспектиране на трудово-хигиените аспекти на професионалната заболеваемост при осигуряване на ЗБУТ във въглищните мини, ИА ГИТ 2002 г.

Литература

- Набабонин "Управление безопасности труда на горнам предприятии Москва 1989"
- V.Z.Lo – A new model for mine occupational health and safety accident control. Minesaf, Iohanesburg 1988.
- "Електроснабдяване на минните предприятия. Техники. 1991 г., доц. Емил Данков
- "Руднични подземни уредби", проф. Васил Ковачев, София, 1990 г.
- "Рудничен транспорт и подем", К. Благоев, Г. Лазаров, Г. Колев, София 1975 г.
- "Типови инструкции по безопасност на труда за различните подземни работници", СО "Енергетика" 1986 г.
- Инструкции за безопасна работа при производство на инертни материали, Министерство на строителството и архитектурата, 1983 г.
- Рискова диагностика на минната механизация, проф. Михайлови колектив, 2001 г.
- М.Михайлов, Ел. Василева, Н. Мърхов, Анализ и оценка на рисковете на минната механизация, изд. Къща "Св. Иван Рилски", София, 2007, стр. 297
- Василева Е., М. Михайлов, З. Динчев, "Оценка на рисковете за безопасност и здраве от замърсяване с токсични газове на работната и околна среда:, Безопасност на средата – работна и околна, София, 2008, стр. 93-101, English pp. 253-260
- Динчев З., М. Михайлов, Е. Власева, "Ветровентилация на складове за експлозиви:,
- Безопасност на средата – работна и околна, София, 2008, стр. 137-146, English pp289-298
- Е. Василева, З. Динчев, Т. Петров, М. Михайлов. "Повишаване на ефективността на минните вентилаторни уредби". Национална научно-техническа конференция "Съвременни технологии и практики при подземно разработване на полезните изкопаеми", 26-29 май 2008 г., Девин. Стр. 164-175
- Динчев З., М. Михайлов, Е. Власева "Изследване на аеродинамичните характеристика на ветровентилаторите за проветряване на подземни обекти". Втора национална научно-техническа конференция "Технологии и практики при подземен добив и минно строителство", 07-10 ноември 2010 г., Девин. Стр. 204-213

Проекти

- Подобряване условията на труд по работни места в "Асарел-Медет" АД
- Експертно становище за положението на мониторинговия пост на вентилационна шахта "Север" с вентилатор AFSB 2800/1500-2011 г., Архив НИС при МГУ
- Симулационно моделиране за определяне на необходимия реврсивен дебит на главното проветряване на рудник «Челопеч» - 2011 г., Архив НИС при МГУ

- Измерване за установяване режима на работа на вентилатор AFSB 2800/1500-2011 г. Архив НИС при МГУ
- Измерване на показатели н а шум в пастово стопанство и в околната среда на Челопеч Майнинг – 2011, Архив НИС при МГУ
- Проверка на състоянието и оценка на ефективността на аспирационна система в корпус «Средно и ситно трошене» ССТ на Челопеч Майнинг ЕАД с.Челопеч 2009 г. Архив НИС при МГУ
- Микроклиматични проблеми при прокарване на Комин 1 на хоризонт 350 в участък «Андоу» на рудник «Ерма река» 2008, Архив МГУ Инженеринг

9.2.2 Информационни кампании, тематични конференции, медийни инициативи

Европейска седмица за безопасност и здраве при работа

Всяка година през месец октомври (43 календарна седмица) се провежда "Европейска седмица за безопасност и здраве при работа", в рамките на която се организират събития за повишаване на осведомеността в Европейския съюз и извън него. Тя се явява център на събития, организирани в цяла Европа, и включва конференции и изложби, а също обучения и дейности, по време на които големите и малките предприятия работят съвместно. Събитието има за цел подобряване на информираността, засилване ролята на превенцията и намаляване на трудовите злополуки и професионалните болести чрез представяне на добри практики.

За участие в ежегодните конференции по Европейска седмица за безопасност и здраве при работа се канят представители на ИА "Главна инспекция по труда", на Националния осигурителен институт, на Министерството на здравеопазването, на други министерства и ведомства, както и на социалните партньори, на служби по трудова медицина и специалисти по безопасност и здраве при работа.

Кампания за здравословни работни места за 2010/2011 г.

Тя се координира от Европейската агенция за безопасност и здраве при работа и от нейните партньори в 27-те държави-членки на ЕС и в други страни, подкрепя широк набор от дейности на национално и европейско равнище, които насърчават безопасната поддръжка. Кампанията завършва със Среща на върха за здравословните работни места за 2011 г. в Билбао на 22 и 23 ноември.

Тя е насочена към повишаване на осведомеността за рисковете, свързани с дейности по поддръжка, насърчаване на добри практики и подпомагане на политиките, дейностите и инициативите в тази област на ЕС и държавите-членки. Кампанията също подчертава значението на поддръжката (на инсталации, оборудване, машини и работни места) за елиминиране на опасностите на работното място и за осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд на работните места в цяла Европа. Крайната цел е да спомогне за намаляване броя на наранените хора, или на тези, които страдат от здравословни проблеми в резултат от неподходяща поддръжка или липса на такава.

9.2.3 Състояние в сектора

От проведената анкета се установи, че мениджърите от бранша, в преобладаващ дял - 90,9% посочват, че при тях задълженията по безопасни и здравословни условия на труд са записани в длъжностните характеристики на наетите. Същевременно един дял 9,1% посочват, че в предприятията им няма разработени длъжностни характеристики на наетите.

Значително голям дял от мениджърите посочват, че съответно в тяхното предприятие има Заповед за определяне на длъжностно лице по безопасност и здраве при работа – 81,8%. Всички мениджъри са посочили, че при тях има Правила за безопасно изпълнение на работата, Правилник за вътрешния трудов ред със задължения по безопасни и здравословни условия на труд и Политика по безопасни и здравословни условия на труд. Малко по-малко съобщават, че в предприятието имат Кодекс за добра практика по ЗЗБУТ – 81,8%. Очевидно в бранша работодателите стриктно изпълняват всички изисквания гарантиращи безопасността и подсигуряването на здравословни условия на труд.

Във Вашето предприятие прилага ли се: % отговори "Да"	Ръководители, %
Политика по безопасни и здравословни условия на труд	100,0
Правила за безопасно изпълнение на работата	100,0
Правилник за вътрешния трудов ред със задължения по безопасни и здравословни условия на труд	100,0
Кодекс за добра практика по ЗЗБУТ	81,8

От проучването по предприятия в сектора по настоящия проект, се установи и че повече от 2/3 от мениджърите в сектора (72,7% от анкетираните ръководители) посочват, че през последните 3 години в предприятието им е извършвана оценка/преоценка на риска за безопасността и здравето, като останалите 27,3% са посочили, че такава оценка не е извършвана. Също значим дял от 81,8% от ръководителите посочват, че в тяхното предприятие има разработена Програма за елиминиране или минимизиране на установените рискове, още 9,1%, че такава не е нужна, защото няма установен риск, а останалите 9,1% посочват, че в предприятието, в което работят нямат такава, макар да е необходима.

Само 9,1% от отговорилите мениджъри посочват, че в тяхното предприятие има опит в прилагането на международни проекти в областта на ЗБУТ, докато останалите посочват, че нямат такъв опит.

9.3 Програми/проекти и дейности за насърчаване на БЗР:

Съгласно проучването от разработването на ПБЗР на национално ниво е установено, че:

- няма приключили проекти по програмите на структурни фондове, по меморандуми и споразумения между отделни държави, проекти за взаимно сътрудничество и др., изпълнени през последните 5 (пет) години, за насърчаване на БЗР (има проекти на представителните на национално ниво синдикални и работодателски организации, но те не са приключили напълно. Отделни техни компоненти за завършени.);
- ежегодно се провеждат информационни кампании, тематични конференции, медийни инициативи, свързани с Европейската седмица по безопасност и здраве при работа;

- в изпълнение на проект "Prevention in EU-27) на Международната асоциация за социално осигуряване (ISSA) в изпълнение на проект "Prevention in EU-27) са издадени на български език Ръководства за оценка на риска в малки и средни предприятия при:
  - подхлъзване и падане от височина - http://www.issa.int/Resources/Resources/Slipping-and-Falling-from-A-Height;
  - нервно-психично натоварване - http://www.issa.int/Resources/Resources/Mental-Workload;
- в рамките на Европейски кампании за комуникация, информиране и инспектиране Комитетът на старшите инсппектори по труда е издал на български език плакати, брошури и ръководства с добри практики и др. доказани и проверени методи и инструменти за оценка на риска:
  - при ръчна работа с тежести – http://www.handlingloads.eu/bg/site/dp/budownictwo;
  - при работа с опасни вещества - http://www.chemicalscampaign.eu/campanha.php?country=bg&language=bg&idCamp=30;
  - психосоциалните фактори на работното място - http://www.av.se/slic2012/bulgarian.aspx .

Направеният анализ показва, че е необходимо да се насочат усилията за разработване на кодекси за добра практика, ръководства, помагала, технически правила и др. материали, които да се разпространяват безплатно и да могат да се прилагат за изпълнение на нормативни изисквания или на доброволна основа за гарантиране на безопасността и здравето при работа.

Семинари

Семинар по проект "Здравословни и безопасни условия на труд във време на икономическа криза"

На 11 март 2011 г. в Бон, Германия се проведе семинар по проект "Здравословни и безопасни условия на труд във време на икономическа криза", финансиран от Европейската комисия чрез дирекция "Заетост, социални въпроси и равни възможности". Проектът се изпълнява съвместно от Балкански институт по труда и социалната политика, Фондация Фридрих Еберт и румънската Национална асоциация за развитие на човешките ресурси. Домакин на събитието е била организацията Б.А.Д "Здравна превенция и технология за безопасност" (B.A.D Gesundheitsvorsorge und Sicherheitstechnik GmbH).

Целите на проекта са да се представят напредъка и резултатите от него, както и състоянието на здравословните и безопасни условия на труд и съдебни практики в същата област в страните – България, Румъния, Германия и Европейския съюз като цяло.

Ето и акценти по отношение на изводите от проведения семинар:

- Да се заделят допълнително средства за БЗР в новия период на планиране на структурните фондове на ЕС в частта добро качество на работното място и въпросите на заетостта;

- Да се стимулира застраховането срещу злополуки и професионални заболявания на работното място в България и Румъния;
- Да се мотивират работодателите за подобряване на работната среда и въвеждане на политики за безопасност и здраве при работа чрез тяхното обвързване с икономическата ефективност на компаниите;
- Да се въведе БЗР в учебните програми на различните степени на образование най-вече в България и Румъния;
- Да се засилят мерките за превенция по отношение на БЗР.

10 Заключение

Основната цел на проекта е създаването на устойчив капацитет за разработване на съвременна секторна политика по безопасност и здраве при работа (БЗР), системи и услуги за провеждане на политиката, контрол и оценка, както и създаването на възможности за обмяна на опит и добра практика.

Специфични цели:

- Осигурен достъп на всички заинтересовани страни до актуална и полезна информация за състоянието на безопасните и здравословни условия на труд на национално ниво.
- По-високо качество на политиките и законодателството по БЗР на национално и секторно ниво.
- Подкрепа и насърчаване на малките и средните предприятия за осигуряване на БЗР, чрез популяризиране на практични и иновативни решения за прилагане на законодателството по БЗР.

Разработеният Профил по безопасност и здраве при работа в икономическата дейност постига целите, заложени в проекта, а също така и специфичните цели, заложени в Техническото предложение за разработването на Профила по БЗР и е изготвен в съответствие с изискванията на Възложителя.

С подробно описаното законодателство в областта на БЗР, на дейностите и мерките, свързани с осигуряване на БЗР, на основни показатели за състоянието на БЗР, както и друга информация, свързана с икономическото развитие, демографското развитие, професионалното ниво и квалификацията на работната сила и др. на национално ниво, считаме, че сме постигнали едно добро ниво на информираност на всички заинтересовани страни по този доклад.

Изпратени бяха писма до Браншовия за тристранно сътрудничество " Въгледобив, енергоресурси и минно строителство" и до Браншовия съвет по условията на труд за сектора, в които е поискано тези доклади – ПБЗР да бъдат разгледани и да бъде дадено становище за качеството им. За съжаление, поради специфичната политическа обстановка в страната и динамичните политически промени (в сила е служебно правителство) свикване на ОС на БСТС не се е състояло.

След като бъде проведено ОС на БСТС и бъде дадено становище, то ще се приложи към настоящия доклад.

А. Методология за изготвяне на профила

I. Основни източници на информация

При разработването на профила са използвани данни от следните основни източници:

- Национален осигурителен институт;
- Национален статистически институт;
- Информационната система на ИА "ГИТ";
- Социологическо проучване сред работещи и ръководители в икономическата дейност;
- Социологическо проучване за изготвяне на Общ национален профил по БЗР, предоставени от Възложителя;
- Официални отговори на национално представителните организации на работниците и служителите;
- Интернет страници на министерствата, ведомствата и организациите на работодателите и на работниците и служителите.

II. Аналитични техники и методи

За изготвяне на профила е използван комплекс аналитични методи:

- методите анализ и синтез – представени са подробни описания на отделни аспекти и съответните обобщения;
- ретроспективен анализ – представена е статистически обработена информация за 2006 – 2010 г.;
- сравнителния анализ – актуално положение по отношение на общата ситуация в страната, т.е. е направено е сравнение на резултатите за икономическата дейност с резултатите за страната получени от Общия профил по основни показатели;
- анализ на силните и слабите страни.

III. Изследователски методи

Приложена е комбинация от количествени и качествени методи за набиране, обработване и анализ на информация:

- метод на кабинетното проучване и вторичен анализ – "Desk research";
- метод на анкетното допитване за наети лица в икономическата дейност;
- метод на анкетното допитване за ръководители в предприятия от икономическата дейност;
- метод на експертната оценка – индивидуална и колективна.

Методите на кабинетното проучване и вторичен анализ са приложени при обработката и анализа на наличните и получени бази данни (НСИ, НОИ, ИА "ГИТ"), като е предоставените данни са обобщени за извършването на целеви анализ съобразно темите посочени в заданието.

За осигуряване на информация и описание на ситуацията относно условията на труд е проведено анкетно проучване сред работещи и ръководители в икономическата дейност, което има по-скоро количествен характер. Данните от проучването са използвани основно в раздел 7 и 9.

IV. Методика за провеждане на анкетното проучване

Модел на извадката - изследването се реализира въз основа на типологична извадка:

А) Критерий за подбор на предприятие – всяко предприятие с икономическа дейност, отговаряща на описанието на услугите по съответния код от КИД 2008.

Б) Типологичната структура възпроизвежда структурата на генералната съвкупност на предприятията в икономическата дейност, съобразно данните получени от ГИТ (Декларация по чл. 15 от ЗЗБУТ) относно големината на предприятието, делът на наетите лица и териториалната им представеност по области.

В) Стъпки за изготвяне на представителна структурата на предприятията:

- Изчислява се делът на наетите лица съответно в микро- и малките, средни и големи предприятия;
- Пропорционално на този дял се определя броя лицата за анкетиране съответно в малките, средни и големи предприятия;
- С цел контрол на вътрешно гнездовата корелация и осигуряване на максимално разнообразие на случаите, е определен максимален брой лица за анкетиране в съответния тип предприятие, като той е по-висок за големите предприятия;
- Определя се минималния брой предприятия за анкетиране – съотношението между т.2 и т.3;
- Избор на териториални области – избират се области, в които са съсредоточени съответният тип предприятия – до 7 области, което цели да осигури пропорционалност в териториалното представяне;

Г) Подбор на респондентите – до достъпност, като се анкетират само лица заети с основната дейност на предприятието, не такива от администрацията. Във всяко предприятие се анкетира и един ръководител.

Д) Обем на извадката – по организационни и финансови причини се прие планиран обем N = 120, реализирания обем е малко по-висок.

Въпросник:

Съгласно препоръките на възложителя въпросникът е съставен въз основа на въпросника, използван при проучването в Общия профил с цел осигуряване на сравнимост като са ползвани идентични въпроси и скали на отговори. Формулирани са и други въпроси, които най-често изискват оценка на ситуацията в икономическата дейност, а не на индивидуалното положение на анкетирания. Последното е целенасочен подход, който осигурява възможност да се верифицират много по-надеждно спецификите в икономическата дейност.

Метод на регистрация на информацията – индивидуална анкета по месторабота.

Период на провеждане - 20 ноември 2012 – 20 Януари 2013 г.

VI. Методи на експертната оценка

Методите на експертната оценка (консултации с индивидуални експерти и методът на колективна генерация на идеи, или както още се нарича метод на мозъчна атака) са използвани при окончателно оформяне на профила за:

- Идентифициране на слабости в наличната информация ;
- Идентифициране на пропуски в използваните източници на информация;
- Верифициране на направените заключения.

Методите на експертните оценки са подходящи при всички случаи, когато обект на изследването, на измерването, на наблюдението са явления и процеси, за които не е възможно или има затруднения да се наблюдават или изменят пряко, или за които няма достатъчно и еднозначни количествени измервания. Това налага да се прибягва до мнението и оценката на специалисти (поне двама) по тези проблеми, които се наричат експерти. Всички методи на експертните оценки се основават на евристичните познавателни възможности на специалистите – експерти по отношение оценката на определено събитие, процес, явление. Приема се, че след като се обобщят мненията на такива експерти, с голяма вероятност могат да се правят изводи и заключения както за същността на този процес или явление, така и за неговите възможни проявления. Тъй като за много такива процеси и събития няма точни количествени измерители, постепенно мнението на експертите започва да играе все по-определена роля. Тези методи навлизат и в научните изследвания (Heuristic).

В настоящия случай, съставът включва експерти запознати с икономическата дейност, с дейностите по БЗР и тази на службите по трудова медицина, социални партньори, работодатели и др. лица с компетенции по темата. Използването на тези методи цели съчетаване на свободна размяна на мнения, генерирането на повече идеи и констатации с техния критичен анализ. На идентифицираната група предварително е предоставена необходимата информация във връзка с обсъждания проблем и в последствие е проведена обща дискусия. Консенсусните препоръки са отразени във финалната версия на профила.

Б. Методика за получаване на конкретни стойности

Предоставената информация за изготвяне на профила от официалните източници, както и генерираната чрез проучването е налична в два варианта – индивидуални отговори и агрегирани по различни признаци (демографски, качествени характеристики в скалите и т.н.). Основната част от информацията е обобщена чрез използването на инструментариума на дескриптивната статистика:

- Едномерни честотни разпределения – отразени в абсолютни стойности и относителни дялове, в зависимост от необходимата логическа рамка на анализа (например брой заети и съответно дял от някаква обща съвкупност);
- Средни стойности – мода и средни аритметични стойности;

- Многомерни (2-3) разпределения – представящи натрупвания по формираните подгрупи от няколко признака (например година, пол, обезщетение за злополука и др.);
- Не са съставяни нови индекси или коефициенти, които изискват математическа формула или модел.

Получените резултати реално представляват една задълбочена експертна оценка на ситуацията в отрасъла, реализирана чрез статистическо обобщаване и съпоставяне на получените обобщения на данни от няколко основни източника (официални бази данни, анкетно проучване, индивидуални и колективни експертни оценки).

Последното дава възможност за надеждно верифициране на ситуацията и изграждане на самостоятелен профил на икономическата дейност.

Увод

Тук се съдържа статистически обработена информация за периода 2006 – 2010 г., проследяваща динамиката в изменението на показателите за страната и в икономическата дейност по следните показатели:

- икономически състояние – БВП, добавена стойност по факторни разходи, ПЧИ, разходи за придобиване на ДМА, производителност на труда;
- демографското състояние;
- професионалното ниво и квалификацията на работната сила.

Данните за икономическата дейност са съпоставени с тези за страната, където това е възможно. По отношение на брутния вътрешен продукт и производителността на труда не са налични данни за икономическата дейност.

По отношение на броя наети лица в икономическата дейност са получени данни от три различни източника: НСИ, НОИ и Декларациите по чл. 13 от ЗЗБУТ, в които има незначителни разминавания, дължащи се на разликата в методологиите или обхвата на изследванията.

Поради конфиденциалността на данните, предоставени от НСИ на ниво група, се наблюдава известно изкривяване на резултатите при брой на предприятията по-малко от 3.

1. Законодателна рамка в областта на БЗР:

- стратегическите документи – стратегии, планове и програми за развитие в областта на БЗР на национално ниво;
- нормативните актове в областта на БЗР с общо приложение - Кодекс на труда (КТ), Закон за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ), Кодекс за социално осигуряване (КСО) и всички подзаконови нормативни актове, издадени на основание изрична разпоредба в КТ, ЗЗБУТ и КСО;
- нормативните актове в областта на БЗР, приложими за икономическата дейност - включват нормативни актове, издадени на основание на КТ и ЗЗБУТ, необхванати с предходната подточка и приложими за икономическата дейност;

- нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР общо за страната и изцяло или частично само за икономическата дейност;
- Съответствие на законодателната рамка с международните стандарти - регламенти, стратегии и директиви на Европейския съюз (ЕС) и конвенциите на Международната организация на труда (МОТ);

В доклада са разгледани основните положения и приложното поле на нормативните актове в областта на Безопасност и здраве при работа, приложими за икономическа дейност "Горско стопанство", както и нормативните актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с Безопасност и здраве при работа в горепосочената икономическа дейност.

Направен е сравнителноправен анализ за съответствие на съществуващата законодателна рамка с международните стандарти – правото на Европейския съюз и конвенциите на Международната организация по труда. Извършена е преценка за степента на съответствие и същевременно не са констатирани несъответствия в тази връзка.

Дейността по БЗР е добре регламентирана,въпреки че има значителен брой законодателни актове,което е предпоставка за трудности при прилагането им.

Направеният анализ на законодателството е съгласуван с външен експерт с доказан опит в областта на трудовото законодателство, вкл. и в областта на международното трудово право, като е констатирано, че представената информация е пълна, точна и изчерпателна, разгледани са относимите нормативни актове в областта на БЗР за икономическа дейност "Горско стопанство", като е изготвена и задълбочена сравнителноправна оценка на съответствието им с международните стандарти.

Като силни страни са идентифицирани:

- Последователна национална политика (стратегия за развитие) в областта на БЗР през последните години
- Добре развито, пълно и структурирано законодателство, съответстващо на правото на ЕС и конвенциите на МОТ;

Идентифицирани са следните възможности:

- Опростяване на законодателството без да се намалява достигнатото ниво на защита за работещите;

2. Система по БЗР

В този раздел е представен институционалния капацитет на системата по БЗР на национално ниво и за икономическата дейност:

- компетентни органи, с функции и отговорности в областта на БЗР – органи на изпълнителната власт и техни административни структури;

- компетентни органи с контролни функции в областта на БЗР – органи на изпълнителната власт и техни административни структури;
- организации на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище (федерации, синдикати, съюзи и т.н.), включително и капацитет на организациите на работодателите и на работниците и служителите за участие при формиране и реализиране на политиката по БЗР в икономическата дейност;
- други организации с функции в областта на БЗР – лаборатории за измерване факторите на работната среда, организации за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност (СПО), служби по трудова медицина (СТМ).

От направения преглед може да се каже, че системата по БЗР е добре структурирана и създава добър капацитет за регулация и осъществяване на дейностите по безопасност и здраве на работното място.

Като силни страни са идентифицирани:

- Добре изградена и законодателно регламентирана система по БЗР;

Сред слабите страни са:

- Ниско качество при предоставянето на услуги за предприятията по БЗР от някои физически и юридически лица от системата по БЗР.

3. Механизми за осигуряване спазването на законодателството по БЗР:

Тук е представен капацитетът на органите, имащи контролна функция в областта на БЗР и е изложена информация за:

- нормативно основание за осъществяване на контролна дейност;
- функции и структура;
- съвместната дейност с други контролни органи или организации;
- институционален капацитет;
- друга информация, която характеризира контролната дейност.

Като силни страни са идентифицирани:

- Пълнота в законодателната уредба в областта на механизмите за спазване на законодателството по БЗР;

Сред слабите страни са:

- Ограничен човешки и финансов ресурс за обезпечаване на дейностите по националните програми по БЗР;
- Недостатъчен капацитет на някои от контролните органи по отношение на материално-техническа осигуреност и квалификация на персонала;

Идентифицирани са следните възможности:

- Разпространение на регулации за приложение на доброволна основа от работодателите;

4. Координация и социално сътрудничество в областта на БЗР

В анализа са включени:

- структури на тристранно сътрудничество на национално ниво - Икономическия и социален съвет, Националния съвет за тристранно сътрудничество и Националния съвет по условия на труд;
- структури на двустранно сътрудничество в предприятията – КУТ и ГУТ (структура и състав);
- структура на тристранно сътрудничество за икономическата дейност - Отраслови съвет за тристранно сътрудничество "Въгледобив, енергоресурси и минно строителство" при МИЕТ;
- съществува КТД в икономическата дейност;

Известни затруднения съществуват при идентифицирането на съветите за тристранно сътрудничество, тъй като почти липсва информация за дейността им в публичното пространство.

Като силни страни са идентифицирани:

- Добре изградена система от постоянни или временни структури на тристранно сътрудничество на национално равнище по БЗР;

Идентифицирани са следните възможности:

- Да се осъществи по-лесен достъп до информация за отрасловия съвет за икономическата дейност – на интернет страницата на МИЕТ няма такава. Съществуването на такъв браншови съвет беше открито на интернет страниците на работодателските организации от дейността – членове на съвета и след комуникация с тях.
- Да се създаде регистър на отрасловите съвети по условията на труд, с информация за структура, функции, дейност, състав и контакт.

5. Обучение, информиране и консултиране

Тук се съдържа информация за:

- законодателната рамка за осигуряване на професионално образование и обучение, и на обучение по правилата за осигуряване на БЗР;
- системата на професионалното образование и обучение и по правилата за осигуряване на БЗР - държавни органи, професионални училища, професионални гимназии, професионални колежи, центрове за професионално обучение.
- центровете за професионално обучение с актуална лицензия за професии, специалности и квалификации за ИД (вкл. адрес и контакт) – информацията е извлечена от информационната система на Министерството на образованието младежта

и науката и на Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО).

Анализът показа, че има достатъчно лицензирани ЦПО. От срещите обаче с представители на работодателските организации в сектора установихме, че предприятията имат нужда от подкрепа от страна на държавата – да финансира дейностите по обучение и квалификация на наетите. Друг откроил се коментар е, че нивото на квалификация е паднало драстично, поради твърде лесното издаване на сертификати от съществуващите ЦПО.

Като забележка можем да отбележим, че в регистрите на НАПОО не е актуализиран списъкът на професиите за професионално образование и обучение, който препраща към предходната НКПД-2005.

Като силни страни са идентифицирани:

- Добре изградена структура за обучение, информиране и консултиране;

Сред слабите страни са:

- Несъответствие на образованието и квалификацията на работната сила на нуждите на пазара на труда;
- Понижаване нивото на образование и професионална квалификация;

Идентифицирани са следните възможности:

- Въвеждане на техническия прогрес и нови информационни технологии в работата;
- Да бъде актуализиран списъкът на професиите за професионално образование и обучение в регистрите на НАПОО, съгласно действащата към момента НКПД-2011;
- Държавата да предвиди финансов механизъм, с който да подкрепи работодателите, срещу ангажимент за провеждане на обучения на работниците и служителите;

6. Социално осигуряване и застраховане

В профила по БЗР е посочена обработена информация за:

- законодателната рамка, свързана със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване, като предмет на изследването са:
  - обхват на лицата, които задължително се осигуряват за трудова злополука и професионална болест;
  - размер на осигурителната вноска;
  - осигурителни плащания – видове парични обезщетения;
- анализ на изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО по видове:
  - трудова злополука по време на работа;
  - трудова злополука на път за работа;
  - професионална болест;
  - изследване поради трудова злополука или професионална болест;
  - санаторно-курортно лечение при трудова злополука или професионална болест;

- законодателната рамка, свързана със задължителната застраховка за риска "трудова злополука";
- размера на средния коефициент на трудовия травматизъм за страната и за икономическата дейност за разглеждания период – в табличен и графичен вид;
- компетентните органи, с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване;
- компетентните органи, с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване".

От направения анализ става ясно, че като цяло за икономическата дейност коефициентът на трудовия травматизъм е консистентно по-висок от средния за страната. Затова трябва да се търсят причините и адекватни превантивни мерки и средства за неговото намаляване. Роля тук могат да имат административните органи с контролни функции в областта на БЗР, Отрасловия съвет по условия на труд, КУТ и ГУТ.

Като силни страни са идентифицирани:

- Съвременно законодателство, съответстващо на международните стандарти и развита система за социално осигуряване и застраховане;

7. Условия на труд

Чрез социологически методи (експертните оценки, анкетното допитване) са анализирани:

- трудова заетост;
- работно време;
- отпуски и почивки;
- рискове за здравето и безопасността на работещите: шум; вибрации; ниски и високи температури; химични и биологични агенти; прах; лъчения; стрес, ръчна работа с тежести; работа при болезнени пози, повтаряща се и монотонна работа;
- осигуряване на работно и униформено облекло, и ЛПС;
- медицинско обслужване, вкл. предварителни и периодични медицински прегледи;
- използване на информационните технологии в работата;
- работа с външни за предприятието лица;
- самостоятелност и контрол при изпълнение на основните трудови задължения;
- информиране и консултиране;
- дискриминация и насилие;
- работа и здраве - въздействието на работата върху здравето на работещия;
- удовлетвореност от условията на труд;
- работа и извън трудов живот.

Използвана е информацията от декларации по чл. 15 от ЗЗБУТ (ИА ГИТ), Националното изследване на условията на труд и от анкетно проучване в предприятия от бранша.

Предвид техническите, административни и финансови ограничения в обемите на изследваните единици, получените стойности позволяват описателен анализ на ниво регистрирана честота на отговорите, изчисление на някои средни стойности (описателна статистика). Малките

съвкупности също така не позволяват анализ на подгрупи и/или отделни позиции на скалите, тъй като могат да доведат до прекалено неточни заключения. Получените резултати реално представляват една задълбочена експертна оценка на ситуацията в отрасъла, реализирана чрез обобщаване на данни от няколко основни източника (бази данни на ИА ГИТ, анкетно проучване, индивидуални и колективни експертни оценки). Последното дава възможност за надеждно верифициране на ситуацията и изграждане на самостоятелен профил на икономическата дейност. В допълнение там където използваният инструментариум е сходен и където са налични данни в доклада на общия профил е направено сравнение с цел очертаване на икономическата дейност спрямо общата ситуация в страната.

Получените данни могат да се използват за планиране и развитие на политики в изследваната област, разработване на нормативни актове и др. в изследваната област.

8. Трудов травматизъм

На база на окончателната статистика от информационната система за трудовите злополуки на Националния осигурителен институт през последните пет години (от 2006 г. до 2010 г. включително) е представена информация за броя, разпределението и показателите на трудовите злополуки в икономическата дейност, която информация е сравнена с общата стойност на показателите за страната на база общия профил, както следва:

Разпределение на трудовите злополуки по следните класификации на Статистическа система "Трудови злополуки" на НОИ:

- "Големина на предприятието (осигурител)", според средносписъчния брой на осигурените лица;
- "Статус в заетостта";
- "Общ трудов стаж";
- "Стаж по професията";
- "Правоспособност";
- "Възраст" по възрастови групи от 15 до 24 г., от 25 до 34 г., от 35 до 44 г., от 45 до 54 г., от 55 до 64 г., 65 г. и повече;
- "Пол";
- "Време на злополуката" – ден от седмицата;
- "Време на злополуката" - спрямо установеното работно време;
- "Място на злополуката";
- "Работно място";
- "Вид работа";
- "Специфично физическо действие";
- "Материален фактор на специфичното физическо действие";
- "Отклонение";
- "Материален фактор на отклонението";
- "Начин на увреждане";
- "Материален фактор, причинил увреждането";
- "Вид на увреждането";
- "Последици от трудовата злополука".

Посочената информацията е групирана по следните показатели:

- общ брой и по чл. 55, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване (КСО);
- трудови злополуки предизвикали: смърт (брой, общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО), инвалидност (общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО);
- загубени календарни дни от трудови злополуки (брой, общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО);
- коефициент на честота (Кч) - общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО;
- коефициент на тежест (Кт) - общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО.

Горната информация е представена нагледно в табличен и графичен вид.

Установена е намаляваща тенденция на трудовите злополуки за периода, въпреки че коефициента на честота е по-висок от средния за страната.

Състоянието на трудовия травматизъм и в тази икономическа дейност заслужава по-голямо внимание и по-задълбочен анализ с цел изработване и прилагане на по-ефективна отраслова политика на превенция.

Като силни страни са идентифицирани:

- Устойчиво намаляване общия брой на трудовите злополуки с над 5% годишно за последните 5 години;
- Намаляване на средния коефициент на трудов травматизъм общо за страната.

Сред слабите страни са:

- Застаряване на работната сила;
- Голям брой микро, малки и средни предприятия;
- Намаляване на инвестициите за придобиване на дълготрайни материални активи и инвестиции в БЗР;
- Високо ниво на безработица и загуба на професионални знания и умения;

9. Технически правила, ръководства и други програми и дейности за насърчаване на БЗР:

Изследвани са следните области:

- Системи за управление на БЗР в предприятията от икономическата дейност – след извършена справка от Информационната система на ИА "ГИТ" за Декларациите по чл. 15 от ЗЗБУТ, бяха определени предприятията, декларирали наличие на действаща система за управление на БЗР. Данните бяха допълнени от допълнително проучване на интернет сайта на "Клуб 9000" www.club9000.org;
- Кодекси за добра практика, ръководства, помагала, технически правила и др. материали, прилагани в изпълнение на регулация или доброволна основа и Програми/проекти и дейности за насърчаване на БЗР;

Проучванията в рамките на общия профил и в рамките на икономическата дейност установи, че:

- няма разработени кодекси за добра практика, приложими за всички предприятия и места от икономическата дейност, където се осъществява трудова дейност или се провежда обучение, независимо от икономическата дейност;
- няма приключили проекти по програмите на структурни фондове, по меморандуми и споразумения между отделни държави, проекти за взаимно сътрудничество и др., изпълнени през периода 2006-2010г., за насърчаване на БЗР;
- ежегодно се провеждат информационни кампании, тематични конференции, медийни инициативи, свързани с Европейската седмица по безопасност и здраве при работа, но няма такива, насочени изцяло към икономическата дейност.

Сред слабите страни са:

- Липса на кодекси за добра практика на национално ниво и по сектори на икономиката;
- Недостатъчен брой на ръководствата, помагалата, технически правила и другите материали по БЗР, в помощ на работодателите;
- Недостатъчен брой проекти и програми за насърчаване на БЗР.

Идентифицирани са следните възможности:

- Ефективно използване на финансовите ресурси на структурните фондове на ЕС и ЕСФ за реализиране на проекти и програми за подобряване на условията на труд.
- Подкрепа от страна на държавата на съществуващите организации в бранша с цел изготвянето и безплатното разпространение на кодекси за добра практика, ръководства, помагала, технически правила и др.

Препоръчва се изготвянето на ПБЗР в ИД да се извършва на регламентиран период с цел мониторинг на развитието на ИД в сферата на осигуряването на ЗБУТ.